Teisinė analizė

Taikymo išimtys: Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos 12 ir 17 straipsniai

Antrasis leidimas

EASO Professional Development Series for members of courts and tribunals

Atnaujino Europos IARMJ pagal sutartį su EASO

2020

EASO profesinio tobulėjimo medžiaga parengta bendradarbiaujant su bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų nariais. Šią medžiagą, be kita ko, sudaro šie leidiniai:

- Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (2011/95/ES) 15 straipsnio c punktas (2014 m.);
- Bendrosios kompetencijos ir specializuotiems teismams skirtas įvadas į bendrą Europos prieglobsčio sistemą (2016 m.);
- Įrodymų ir patikimumo vertinimas taikant bendrą Europos prieglobsčio sistemą (2018 m.);
- Prieglobsčio procedūros ir negrąžinimo principas (2018 m.);
- Kilmės šalies informacija (2018 m.);
- Tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymas taikant bendrą Europos prieglobsčio sistemą (2019 m.);
- Tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimas (Priėmimo sąlygų direktyva 2013/33/ES) (2020 m.);
- Pabėgėlio arba papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimas. Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (2011/95/ES) 12 ir 17 straipsniai (2020 m., antrasis leidimas);
- Pažeidžiamumas, susijęs su tarptautinės apsaugos prašymais (2021 m.);
- Tarptautinės apsaugos galiojimo nutraukimas (2021 m., antrasis leidimas);
- Reikalavimai, taikomi priskyrimui prie tarptautinę apsaugą galinčių gauti asmenų (2022 m., antrasis leidimas).

Profesinio tobulėjimo seriją sudaro teismams skirtos analizės, teisėjų mokymo rekomendacinės pastabos ir teismų praktikos kiekviena nagrinėta tema rinkiniai, taip pat teisminės praktikos vadovas kilmės šalies informacijos klausimais bei su juo pateikiamas teismų praktikos rinkinys. Visa medžiaga parengta anglų kalba. Dėl daugiau informacijos apie leidinius ir jų versijas įvairiomis kalbomis žr. svetainę https://euaa.europa.eu/asylum-knowledge/courts-and-tribunals.

Atsakomybės apribojimas

Šio vertimo kokybės nepatikrino kompetentingos nacionalinės institucijos. Jei manote, kad vertimas neatitinka nacionalinio lygmens terminologijos, prašome kreiptis į EUAA.

Teisinė analizė

Taikymo išimtys:
Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos 12 ir 17 straipsniai

Antrasis leidimas

EASO profesinio tobulėjimo leidinių serija bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų nariams

Atnaujino Europos IARMJ
pagal sutartį su EASO

2020

Rankraštis parengtas 2019 m. gruodžio mėn.

Nei EASO, nei jokie EASO vardu veikiantys asmenys nėra atsakingi už tai, kaip naudojama šiame leidinyje pateikta informacija.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2022

Viršelio iliustracija, *baldyrgan © Shutterstock*

Viršelio puslapio fotografija, *Vladstudioraw*, © *iStock*, 2016 m. rugpjūčio 27 d.

Print ISBN 978-92-9465-865-4 doi:10.2847/085814 BZ-02-20-007-LT-C
PDF ISBN 978-92-9465-867-8 doi:10.2847/022830 BZ-02-20-007-LT-N

© Europos prieglobsčio paramos biuras, 2020

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Norint naudoti ar atgaminti nuotraukas ir kitą medžiagą, kurių autorių teisės nepriklauso EASO, reikia gauti tiesioginį autorių teisių turėtojų leidimą.

Europos prieglobsčio paramos biuras

Europos prieglobsčio paramos biuras (EASO) – Europos sąjungos agentūra, kuri atlieka pagrindinį vaidmenį konkrečiai plėtojant bendrą Europos prieglobsčio sistemą (BEPS). Jis buvo įsteigtas siekiant sustiprinti praktinį bendradarbiavimą prieglobsčio klausimais ir padėti valstybėms narėms vykdyti savo Europos lygmens ir tarptautinius įsipareigojimus suteikti apsaugą žmonėms, kuriems ji yra būtina.

EASO steigimo reglamento ([1]) (toliau – Reglamentas) 6 straipsnyje nurodyta, kad EASO rengia ir plėtoja mokymus, skirtus valstybių narių teismų nariams. Šiuo tikslu EASO naudojasi akademinių įstaigų ir kitų susijusių organizacijų kompetencija ir atsižvelgia į jau toje srityje vykdomą Europos Sąjungos bendradarbiavimą visapusiškai gerbdamas nacionalinių teismų nepriklausomumą.

Tarptautinė pabėgėlių ir migracijos teisės teisėjų asociacija

Tarptautinė pabėgėlių ir migracijos teisės teisėjų asociacija (IARMJ) ([2]) – tarpvalstybinė ne pelno asociacija, siekianti skatinti pripažinti, kad apsauga nuo persekiojimo dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių įsitikinimų yra tarptautinėje teisėje nustatyta asmens teisė ir kad nustatant pabėgėlio statusą ir jį panaikinant turėtų būti taikomas teisinės valstybės principas. Nuo įsteigimo 1997 m. ji aktyviai visame pasaulyje rengia teisėjų mokymus prieglobsčio bylų nagrinėjimo srityje. IARMJ skyrius Europoje (Europos IARMJ) yra regioninis Europos teisėjų ir teismų narių atstovaujamasis organas. Vienas iš konkrečių skyriaus įstatuose nustatytų tikslų – „gilinti žinias ir stiprinti įgūdžius bei keistis teisėjų nuomonėmis ir patirtimi visais klausimais, susijusiais su bendros Europos prieglobsčio sistemos (BEPS) taikymu ir veikimu“.

([1]) 2010 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 439/2010 dėl Europos prieglobsčio paramos biuro įsteigimo, [2010] OL L 132/11.

([2]) Anksčiau žinoma kaip Tarptautinė pabėgėlių teisės teisėjų asociacija (IARLJ).

Duomenų teikėjai

Ši teisinė analizė parengta vykdant procesą, kurį sudaro dvi dalys: už galutinį produktą atsakinga teisėjų ir teismo narių redaktorių grupė (ET) ir už rengimą atsakingi trys tyrėjai.

ET sudaro pareigas einantys teisėjai ir teismo nariai, turintys plačią patirtį ir žinių prieglobsčio teisės srityje – jie buvo atrinkti pasitelkus jungtinę stebėsenos grupę (JSG). Šiuo procesu siekiama užtikrinti teismų nepriklausomumo principo vientisumą bei parengti ir pagal teismų rekomendacijas pateikti EASO profesinio tobulėjimo leidinių seriją teismų nariams. Savo ruožtu JSG sudaro susitariančiųjų šalių – būtent EASO ir Europos IARMJ – atstovai. ET peržiūrėjo projektus, rengiančiai grupei teikė išsamius nurodymus, rengė pakeitimus ir priėmė galutinius sprendimus dėl dokumento apimties, struktūros, turinio ir dizaino. ET vykdė veiklą reguliariai bendraudama elektroninėmis priemonėmis ir (arba) telefonu.

Teisėjų ir teismo narių redaktorių grupė

Šios teisinės analizės ET teisėjai ir teismo nariai: **Hugo Storey** (Jungtinė Karalystė, pirmininkas), **Hilkka Becker** (Airija), **Jakub Camrda** (Čekija), **Harald Dörig** (Vokietija), **Catherine Koutsopoulou** (Graikija), **Florence Malvasio** (Prancūzija), **Liesbeth Steendijk** (Nyderlandai) ir **Boštjan Zalar** (Slovėnija). ET užduotį atlikti padėjo projekto vadovė **Clara Odofin**.

Rengėjai

Hugh Massey (konsultantas) buvo pirminis rengėjas kartu su **Hilkka Becker** (teismo narė, Skundus dėl tarptautinės apsaugos nagrinėjantis teismas, Airija) ir **Liesbeth Steendijk** (teisėja, valstybės taryba, Nyderlandai). Pagalbą redaguojant teikė **Frances Nicholson** (konsultantė) ir **Claire Thomas** (konsultantė).

Padėka

Asmenines pastabas pateikė teisėjas Lars Bay Larsen ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) teisės sekretorius Yann Laurans. Savo nuomonę dėl teksto projekto pateikė ir Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuras (UNHCR). Medžiagą toliau peržiūrėjo EASO ekspertai ir pateikė pastabas IARMJ.

Rengdama galutinę teksto versiją spausdinti, ET atsižvelgė į visas šias pastabas. ET ir EASO nariai dėkingi visiems pastabas pateikusiems asmenims, nes jos labai pravertė rengiant galutinę šios analizės versiją.

Rengiant šią analizę naudota metodika išdėstyta F priede „Metodika“.

Prireikus EASO šią teisinę analizę atnaujins laikydamasis EASO profesinio tobulėjimo leidinių serijos teismų nariams metodikos.

Turinys

Įžanginis žodis **13**

Pagrindiniai klausimai **16**

1 dalis. Bendroji įžanga **18**

1.1 Taikymo sritis 18

1.2 Statuso nesuteikimo nuostatos 18

1.3 Statuso nesuteikimo pagrindimas 21

1.3.1 Pabėgėlio statuso nesuteikimas (12 straipsnis) 21

1.3.2 Papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimas (17 straipsnis) 23

1.3.3 Palankesni reikalavimai 24

1.3.4 Išimtinis statuso netaikymo pobūdis 24

1.4 Prievolė įrodyti 25

1.5 Analizės tvarka. Suteikti statusą prieš jo nesuteikiant? 25

1.6 Asmenys, kuriems nesuteikiamas tarptautinės apsaugos statusas pagal PD (naujos redakcijos) 27

1.7 Sprendimai dėl statuso nesuteikimo ir ekstradicijos procedūros 28

2 dalis. Statuso nesuteikimas asmenims, kuriems nereikia pabėgėlio statuso (12 straipsnio 1 dalis) **30**

2.1 Įžanga 30

2.2 Asmenys, esantys apsaugos arba Jungtinių Tautų organų ar agentūrų, išskyrus UNHCR, teikiamos paramos gavėjai (12 straipsnio 1 dalies a punktas) . 30

2.2.1 Pabėgėlio statuso nesuteikimas (12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmas sakinys) 33

2.2.1.1 Asmenys, kurie gali gauti UNRWA apsaugą arba paramą 34

2.2.1.2 Įrodymai, kad buvo pasinaudota UNRWA apsauga arba pagalba 36

2.2.1.3 Asmenys, kurie „šiuo metu“ gauna UNRWA apsaugą arba pagalbą 36

2.2.2 *Ipso facto* teisė į pabėgėlio statusą (12 straipsnio 1 dalies a punkto antras sakinys) 37

2.2.2.1 Apsaugos arba pagalbos panaikinimas 39

2.3 Asmenys, pripažinti turinčiais teises ir pareigas, kurios priskiriamos gyvenamosios šalies piliečiams (12 straipsnio 1 dalies b punktas) 41

2.3.1 Gyvenimas šalyje už kilmės šalies ribų 42

2.3.2 Teisės ir pareigos, kurios priskiriamos piliečiams 42

3 dalis. Statuso nesuteikimas asmenims, kurie laikomi nevertais pabėgėlio statuso (12 straipsnio 2 ir 3 dalys) **44**

3.1 Įžanga 44

3.1.1 Statuso nesuteikimas ir terorizmas 45

3.1.2 Skirtumas tarp pabėgėlio statuso nesuteikimo ir baudžiamosios atsakomybės bei bausmės skyrimo už nusikalstamą veiką 51

3.1.3 Proporcingumas – kodėl netinka 51

3.1.4 Veiksmai, patenkantys į daugiau kaip vieno pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindo taikymo sritį 52
3.2 Rimtos priežastys manyti 53
3.3 Nusikaltimas taikai, karo nusikaltimas arba nusikaltimas žmoniškumui (12 straipsnio 2 dalies a punktas) 56
3.3.1 Tarptautiniai aktai, kuriuose apibrėžti 12 straipsnio 2 dalies a punkte išvardyti nusikaltimai 56
3.3.1.1 Romos statutas 58
3.3.2 Nusikaltimas taikai (12 straipsnio 2 dalies a punktas) 60
3.3.3 Karo nusikaltimas (12 straipsnio 2 dalies a punktas) 63
3.3.3.1 Karo nusikaltimo kontekstiniai požymiai 65
3.3.3.2 Karo nusikaltimai tarptautinio ginkluoto konflikto atveju 67
3.3.3.3 Karo nusikaltimai netarptautinio ginkluoto konflikto atveju ... 72
3.3.4 Nusikaltimas žmoniškumui (12 straipsnio 2 dalies a punktas) 75
3.3.4.1 Nusikaltimo žmoniškumui kontekstiniai požymiai 75
3.3.4.2 Pagrindinės veikos 77
3.3.4.3 Sąvokų „didelio masto“ ir „sistemingas“ reikšmė 78
3.4 Sunkus nepolitinis nusikaltimas (12 straipsnio 2 dalies b punktas) 79
3.4.1 12 straipsnio 2 dalies b punkto dalykinė taikymo sritis 79
3.4.1.1 Sunkus nusikaltimas 80
3.4.1.2 Nepolitinis nusikaltimas 81
3.4.1.3 12 straipsnio 2 dalies b punkto taikomumas veiksmams, kurie nėra draudžiami pagal tarptautinę humanitarinę teisę, kai jie vykdomi ginkluoto konflikto aplinkybėmis 85
3.4.2 12 straipsnio 2 dalies b punkto taikymo sritis teritorijos ir laiko atžvilgiu 86
3.5 Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai (12 straipsnio 2 dalies c punktas) 87
3.5.1 Į 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį įtrauktų veiksmų teisinis apibūdinimas 87
3.5.2 12 straipsnio 2 dalies c punkto dalykinė taikymo sritis 88
3.5.2.1 Terorizmas kaip Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantis veiksmas 89
3.5.2.2 JT tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų pavyzdžiai .. 91
3.5.3 12 straipsnio 2 dalies c punkto individuali taikymo sritis 95
3.6 Asmeninė atsakomybė 97
3.6.1 Asmeninės atsakomybės nustatymo kriterijai 98
3.6.1.1 Objektyvieji akto požymiai – *actus reus* 99
3.6.1.2 Subjektyvieji akto požymiai – *mens rea* 99
3.6.2 Tiesioginis nusikaltimų ar aktų, dėl kurių nesuteikiamas statusas, vykdymas 101
3.6.3 Kurstymas arba kitoks dalyvavimas 103
3.6.3.1 Kurstymas 104
3.6.3.2 Pagalba ir kurstymas 104
3.6.3.3 Bendra nusikalstama veika ir (arba) bendras tikslas 106
3.6.3.4 Kariuomenės vadų ir kitų vadovų atsakomybė 106
3.6.3.5 Priklausymas grupei ir asmeninės atsakomybės prezumpcija 107

3.6.4 Asmeninės atsakomybės netaikymo pagrindai 111
3.6.4.1 Vadovo įsakymai 113
3.6.4.2 Pajėgumų trūkumas 114
3.6.4.3 Spaudimo darymas ir (arba) prievarta 115
3.6.4.4 Būtinoji gintis 116
3.7 Kaltės išpirkimas 116
4 dalis. Papildomos apsaugos statuso nesuteikimas (17 straipsnis) 119
4.1 Įžanga 119
4.2 Papildomos apsaugos statuso nesuteikimo privalomi pagrindai (17 straipsnio 1 ir 2 dalys) 120
4.2.1 Rimtos priežastys 120
4.2.2 Nusikaltimai ir aktai, dėl kurių nesuteikiamas statusas 120
4.2.2.1 Nusikaltimas taikai, karo nusikaltimas arba nusikaltimas žmoniškumui (17 straipsnio 1 dalies a punktas) 120
4.2.2.2 Sunkus nusikaltimas (17 straipsnio 1 dalies b punktas) 121
4.2.2.3 Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai (17 straipsnio 1 dalies c punktas) 121
4.2.3 Asmeninė atsakomybė 121
4.2.4 Kaltės išpirkimas 121
4.2.5 Pavojus valstybės narės visuomenei arba saugumui (17 straipsnio 1 dalies d punktas) 122
4.3 Neprivalomas papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindas (17 straipsnio 3 dalis) 123
5 dalis. Konkretūs klausimai, susiję su statuso nesuteikimo vertinimu pagal 12 straipsnio 2 dalį ir 17 straipsnį 125
5.1 Atvejų, kai gali būti nesuteikiamas statusas, nustatymas 125
5.2 Įslaptintos informacijos naudojimas 126
5.3 Įrodymų ir patikimumo vertinimas 131
A priedas. Sprendimų medžiai 133
B priedas. Pasirinkti su terorizmu susiję dokumentai 144
C priedas. Pasirinktos svarbios tarptautinės teisinės nuostatos 149
D priedas. Romos statuto teisinės pirmtakės 161
E priedas. Pirminiai šaltiniai 170
F priedas. Metodika 186
G priedas. Atrinkta bibliografija 187

Santrumpų sąrašas

Bendras 3 straipsnis	1949 m. rugpjūčio 12 d. keturioms Ženevos konvencijoms bendras 3 straipsnis
BEPS	Bendra Europos prieglobsčio sistema
BUSP	Bendra užsienio ir saugumo politika
BVerwG	*Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Vokietija)
CERI	Suvestiniai teisės įgijimo ir registracijos nurodymai
CNDA	*Cour nationale du droit d'asile* (Nacionalinis prieglobsčio teisės teismas, Prancūzija)
EASO	Europos prieglobsčio paramos biuras
EMT	Europos migracijos tinklas
ES	Europos Sąjunga
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
EWCA	Anglijos ir Velso apeliacinis teismas (Jungtinė Karalystė)
EŽTK	Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
FDLR	*Forces démocratiques de libération du Rwanda* (Ruandos išsilaisvinimo pajėgos)
Genocido konvencija	Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį
IARMJ	Tarptautinė pabėgėlių ir migracijos teisės teisėjų asociacija
IRMCT	Tarptautinis baudžiamųjų tribunolų likusių funkcijų mechanizmas
ISAF	Tarptautinės saugumo paramos pajėgos (Afganistane)
ISIL	grupuotė „Irako ir Levanto islamo valstybė“
JK	Jungtinė Karalystė
JT	Jungtinės Tautos
JT GA	Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja
JT ST	Jungtinių Tautų Saugumo Taryba

JTSR	Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys
Londono susitarimas	Susitarimas dėl Europos Ašies valstybių didžiausių karo nusikaltėlių persekiojimo ir nubaudimo
OFPRA	*Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides* (Prancūzijos pabėgėlių ir asmenų be pilietybės apsaugos biuras)
Pabėgėlių konvencija	Konvencija dėl pabėgėlių statuso (1951 m.), iš dalies pakeista jos Protokolu (1967 m.) [ES prieglobsčio teisės aktuose ir ESTT vadinama Ženevos konvencija]
Papildomas I protokolas	1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas)
Papildomas II protokolas	1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas)
PD	2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/83/EB dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių standartų
PD (nauja redakcija)	2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (nauja redakcija)
Perkeltieji asmenys veiksmų	Asmenys, perkelti dėl 1967 m. ir vėlesnių arabų ir Izraelio karo
PKK	Kurdistano darbininkų partija
PPD (nauja redakcija)	2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (nauja redakcija)
Romos statutas	Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas
RSCSL	Siera Leonės likusių funkcijų specialusis teismas
SESV	Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo
SLST	Siera Leonės specialusis teismas
TBT	Tarptautinis baudžiamasis teismas
TBTBJ	Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiajai Jugoslavijai

TBTR	Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai
TEIT	Tamil Elamo išlaisvinimo tigrai
THT	tarptautinė humanitarinė teisė
TKT	Tarptautinis karo tribunolas
TPTŽ	Tarptautinis pabėgėlių teisės žurnalas
TTT	Tarptautinis Teisingumo Teismas
UKUT	Jungtinės Karalystės aukštesnysis teismas
UNHCR	Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuras
UNRWA	Jungtinių Tautų paramos ir darbo agentūra Palestinos pabėgėliams Artimuosiuose Rytuose
Valstybės narės	Europos Sąjungos valstybės narės ir asocijuotosios šalys
Ženevos konvencijos	1949 m. rugpjūčio 12 d. keturios Ženevos konvencijos: I) Ženevos konvencija dėl sužeistųjų ir ligonių padėties veikiančiose armijose pagerinimo; II) Ženevos konvencija dėl sužeistųjų, sergančiųjų ir skęstančiųjų ginkluotųjų pajėgų narių jūroje padėties pagerinimo; III) Ženevos konvencija dėl elgesio su karo belaisviais; IV) Ženevos konvencija dėl civilių apsaugos karo metu
ŽK	Ženevos konvencija (naudojama lentelėse ar išnašose nurodant vieną ar kitą Ženevos konvenciją)

Įžanginis žodis

Glaudžiai bendradarbiaudamas su valstybių narių teismais ir kitais pagrindiniais subjektais, Europos prieglobsčio paramos biuras (EASO) rengia profesinio tobulėjimo leidinių seriją. Ja siekiama teismams pateikti išsamią bendros Europos prieglobsčio sistemos (BEPS) laipsnišką apžvalgą. Po konsultacijų su EASO teismų narių tinklu, įskaitant Tarptautinės pabėgėlių ir migracijos teisės teisėjų asociacijos skyrių Europoje (Europos IARMJ), paaiškėjo, kad nepaprastai svarbu teismams pateikti su teismais susijusios mokymo medžiagos tam tikrais esminiais klausimais, kuriuos jie kasdien sprendžia. Taip pat itin svarbu užtikrinti, kad esami profesinio tobulėjimo leidinių serijos leidiniai būtų reguliariai peržiūrimi ir atnaujinami (prireikus). Pripažįstama, kad tokios esminės medžiagos rengimo procesu siekiama sudaryti palankias sąlygas įtraukti teismo ir kitus ekspertus taip, kad būtų visapusiškai laikomasi teismų nepriklausomumo principo, ir pagreitinti visos profesinio tobulėjimo leidinių serijos rengimą.

Taikymo išimtys: Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (2011/95/ES) 12 ir 17 straipsniai. Teisinė analizė – viena iš profesinio tobulėjimo leidinių serijos dalių. 2016 m. sausio mėn. EASO paskelbė pirmąjį leidimą. Šis leidinys yra antrasis leidimas, kurį parengė Europos IARMJ pagal sutartį su EASO. Europos IARMJ nori išreikšti savo dėkingumą visiems darbo grupės nariams, kurie rengė pirmąjį teisinės analizės leidimą.

Ši analizė visų pirma skirta valstybių narių teismų nariams, kurie nagrinėja apeliacinius skundus arba peržiūri sprendimus dėl tarptautinės apsaugos prašymų. Ja siekiama išanalizuoti, kaip aiškinti ir taikyti pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostatas ir papildomos apsaugos nesuteikimo nuostatas, kurios atitinkamai nustatytos Direktyvos 2011/95/ES 12 ir 17 straipsniuose (PD (nauja redakcija). Gali būti, kad teismų nariai su statuso ar apsaugos nesuteikimo klausimais susiduria nedažnai. Tačiau kai jie iškyla, tikėtina, kad bylos bus sudėtingos, o kartais – gali sulaukti daug dėmesio. PD (naujos redakcijos) 12 ir 17 straipsniai taip pat gali būti svarbūs su pabėgėlio statuso ar papildomos apsaugos statuso panaikinimu, galiojimo nutraukimu ar atsisakymu pratęsti jo galiojimą susijusiose bylose (atitinkamai PD (naujos redakcijos) 14 straipsnio 3 dalies a punktas ir 19 straipsnio 3 dalies a punktas). Kabant apie 12 ir 17 straipsniuose nustatytas statuso nesuteikimo nuostatas, reikia pažymėti, kad būtina atlikti kruopščią analizę, kuri gali praktiškai praversti nagrinėjant tokias bylas.

Be abejo, teismų nariai statuso nesuteikimo bylas nagrinės per savo nacionalinės teisės prizmę. Tačiau tokiu atveju jie turi apsvarstyti, ar direktyva yra tinkamai perkelta. Taip pat būtina atsižvelgti į tai, kad direktyvoje nustatytos statuso nesuteikimo nuostatos yra parengtos remiantis 1951 m. Ženevos konvencijos dėl pabėgėlių statuso 1 straipsnio D, E ir F dalimis (Pabėgėlių konvencija). Be to, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) aiškiai nurodė:

> nors Direktyvoje 2011/95 įtvirtinta norminė sistema, kurią sudaro valstybėms narėms, taigi ir Europos Sąjungai bendros sąvokos ir kriterijai, vis dėlto ji grindžiama Ženevos konvencija [Pabėgėlių konvencija] ir jos tikslas, be kita ko, yra tai, kad būtų visiškai laikomasi šios konvencijos 1 straipsnio. (Žr. 2019 m. gegužės 14 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimo M prieš Ministerstvo vnitra ir X ir X prieš Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, sujungtose bylose C-391/16, C-77/17 ir C-78/17, EU:C:2019:403, 83 punktą.)

Ši teisinė analizė skirta tiek tiems, kurie neturi ankstesnės sprendimų priėmimo tarptautinės apsaugos srityje taikant BEPS sistemą patirties arba turi jos mažai, tiek tiems, kurie patyrę šioje srityje arba yra joje besispecializuojantys teisėjai. Taigi ji galėtų būti naudingas visų teismų narių orientyras, sprendžiant su priskyrimu prie tarptautinės apsaugos gavėjų susijusius klausimus. Todėl jos struktūra, formatas ir turinys buvo rengiami atsižvelgiant būtent į šią plačią auditoriją. Teisinėje analizėje pateikiama tokia informacija:

— Bendra įvadinė pabėgėlio arba papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimo nuostatų dalis. Tai, pavyzdžiui, apima pabėgėlio statuso nesuteikimo ir papildomos apsaugos statuso nesuteikimo nuostatų palyginimą bei kiekvienos statuso nesuteikimo nuostatos pagrindimą (1 dalis).

— PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose išdėstytų dviejų pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų analizė. Jie yra susiję su asmenimis, kuriems dėl labai konkrečių priežasčių nereikia pabėgėlių apsaugos (2 dalis).

— PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies punktuose išdėstytų trijų pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų analizė. Jie yra susiję su asmenimis, kurie dėl taip pat konkrečių priežasčių yra laikomi nevertais tokios apsaugos (3 dalis).

— PD (naujos redakcijos) 17 straipsnyje išdėstytų penkių papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindų analizė. Ji glaudžiai susijusi su 3 dalyje pateikiama PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies punktuose išdėstytų pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų analize (4 dalis).

— Įvairių konkrečių procesinių ir su įrodinėjimu susijusių klausimų dėl statuso nesuteikimo pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį ir 17 straipsnį vertinimo apžvalga (5 dalis).

— Konkrečių sprendimų dėl tarptautinės apsaugos, kuriai taikomos statuso nesuteikimo nuostatos, t. y. sprendimų pagal PD (naujos redakcijos) 12, 17 straipsnius, 14 straipsnio 3 dalies a punktą ir 19 straipsnio 3 dalies a punktą, apžvalga.

Prie teisinės analizės pridedamas kaip atskiras dokumentas pateiktas teismų praktikos rinkinys ir priedai. Juose išvardyti svarbūs ES pirminės ir antrinės teisės aktai bei svarbios tarptautinės sutartys, taikomos universaliu ir regioniniu mastu. Taip pat nurodyta esminė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT), Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT), Tarptautinio baudžiamojo teismo (TBT) ir kitų tarptautinių baudžiamųjų teismų praktika kartu su atrinkta valstybių narių teismų praktika. Pateikti ir sprendimų medžiai su išdėstytais klausimais, kuriuos turi užduoti valstybių narių teismai, vertindami, ar atskiru atveju taikoma kuri nors statuso netaikymo nuostata. Siekiant užtikrinti, kad skaitmeninę versiją naudojantys skaitytojai greitai ir lengvai rastų atitinkamus teisės aktus ir teismų praktiką, yra įterpti saitai. Kitose teisinėse analizėse, kurios buvo parengtos arba yra rengiamos kaip profesinio tobulėjimo leidinių serijos dalis, nagrinėjamos kitos konkrečios BEPS sritys.

Siekiama aiškiai ir naudotojui patogiu formatu išdėstyti dabartinę teisės padėtį. Šiame leidinyje nagrinėjama tokia BEPS teisė, kokia ji buvo 2019 m. gruodžio 19 d. Verta pabrėžti, kad ši analizė, kaip ir kitos profesinio tobulėjimo leidinių serijos teisinės analizės, prireikus bus toliau reguliariai atnaujinama. Tačiau būtent skaitytojai turės patikrinti, ar teisės srityje

įvyko pokyčių. Šioje analizėje pateikta įvairių nuorodų į šaltinius, kurie padės skaitytojams tai padaryti.

Tai yra antrasis šios teisinės analizės leidimas. Joje atsižvelgiama į teisės aktų ir teismų praktikos pokyčius, kurie įvyko nuo 2016 m. sausio mėn., kai buvo išleistas pirmasis leidimas. Taip pat atsižvelgta į išsamios pirmojo leidimo turinio, struktūros ir naudotojui patogaus formato peržiūros, kurią 2018 m. EASO užsakymu atliko Europos IARMJ, rezultatus.

Pagrindiniai klausimai

Šia teisine analize siekiama valstybių narių teismams pateikti Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos 2011/95/ES (PD (naujos redakcijos) 12 straipsnyje išdėstytų pabėgėlių apsaugos nesuteikimo pagrindų ir PD (naujos redakcijos) 17 straipsnyje nustatytų papildomos apsaugos nesuteikimo pagrindų analizę. Joje siekiama atsakyti į šiuos pagrindinius klausimus:

1. Kokie yra statuso nesuteikimo pagrindai? (1.2 skirsnis)

2. Kuo papildomos apsaugos statuso nesuteikimo nuostatos yra **panašios** į pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostatas arba nuo jų **skiriasi**? (žr. 1.2, 4.2 ir 4.3 skirsnius)

3. Kuo **grindžiamos** pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostatos ir papildomos apsaugos statuso nesuteikimo nuostatos ir ar **taip grindžiama kiekviena statuso nesuteikimo nuostata**? (1.3 skirsnis)

4. Ar pabėgėlio statuso arba papildomos apsaugos statuso nesuteikimas kada nors priklauso nuo to, ar susijęs asmuo kelia **pavojų** priimančiajai valstybei narei? (1.3 ir 4.2.5 skirsniai)

5. Kuria pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostata nustatyta **speciali teigiama statuso suteikimo taisyklė**, pagal kurią reikalaujama, kad asmuo atitiktų pabėgėlio statuso suteikimo reikalavimus, darant prielaidą, kad tam asmeniui netaikoma jokia kita pabėgėlio statuso netaikymo nuostata? (2.2 skirsnis)

6. Kokie **asmenys yra apsaugos arba Jungtinių Tautų organų ar agentūrų, išskyrus UNHCR, teikiamos paramos gavėjai**? (2.2 skirsnis)

7. Kokiomis aplinkybėmis asmeniui gali būti nesuteiktas pabėgėlio statusas dėl to, kad asmuo **apsigyveno kitoje šalyje**? (2.3 skirsnis)

8. Kurios statuso nesuteikimo nuostatos gali būti taikomos **teroristinėje veikloje dalyvaujantiems asmenims** (3.1.1 skirsnis) ir kokios **rūšies bei laipsnio asmens įsitraukimui į teroristinę veiklą** būtų taikoma statuso nesuteikimo nuostata individualiu atveju? (3.4, 3.5.2.1 ir 3.6 skirsniai)

9. Kokios yra **„rimtos priežastys manyti“**, kad asmuo padarė nusikaltimą arba dalyvavo vykdant nusikaltimą ar veiksmą, dėl kurio nesuteikiamas statusas? (3.2 skirsnis)

10. Kas yra **„nusikaltimai taikai“** (3.3.2 skirsnis), **„karo nusikaltimai“** (3.3.3 skirsnis) ir **„nusikaltimai žmoniškumui“**? (3.3.4 skirsnis)

11. Kas yra **„sunkus nepolitinis nusikaltimas“**? (3.4 skirsnis)

12. Kas yra **„Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai“**? (3.5 skirsnis)

13. Pagal kokius kriterijus asmenį galima laikyti **asmeniškai atsakingu** už nusikaltimo ar veiksmo, dėl kurio nesuteikiamas statusas, įvykdymą ir kokių gynybos priemonių (pvz., dėl prievartos) galima prašyti nusikaltimo, dėl kurio nesuteikiamas statusas, atveju? (3.6 skirsnis)

14. Jei asmuo pripažintas asmeniškai atsakingu už nusikaltimo ar veiksmo, dėl kurio nesuteikiamas statusas, įvykdymą, ar pabėgėlio statuso arba papildomos apsaugos statuso nesuteikimas tam asmeniui priklauso nuo to, ar asmeniui jau buvo **skirta bausmė** arba jis vėliau **pakeitė** savo elgesį? (3.7 skirsnis)

1 dalis. Bendroji įžanga

1.1 Taikymo sritis

Ši teisinė analizė yra susijusi su Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (2011/95/ES) (PD (naujos redakcijos) ([3]) 12 ir 17 straipsnių, kuriuose yra „statuso netaikymo nuostatų“, aiškinimu ir taikymu. 12 straipsnyje nustatyti pagrindai, dėl kurių asmeniui netaikoma direktyvos 2 straipsnio d dalyje nurodyta „pabėgėlio“ apibrėžtis. 17 straipsnyje nustatyti pagrindai, dėl kurių asmeniui gali būti arba yra netaikoma direktyvos 2 straipsnio f dalyje nurodyta „papildomą apsaugą galinčio gauti asmens“ apibrėžtis.

„Statuso nesuteikimo nuostatas“ būtina gretinti su „statuso suteikimo nuostatomis“. Pastaroji sąvoka yra trumpoji nuoroda į nuostatas, kuriose išdėstyta, kas gali gauti pabėgėlio statusą ar papildomą apsaugą, kaip nustatyta PD (naujos redakcijos) 2–10 straipsniuose ir 15 straipsnyje. Su abiem apsaugos rūšimis susijusios „statuso suteikimo nuostatos“ yra nagrinėjamos atskiroje teisinėje analizėje *Priskyrimas prie tarptautinės apsaugos gavėjų (Direktyva 2011/95/ES). Teisinė analizė* ([4]). Kitoje teisinėje analizėje aptariamos „statuso panaikinimo nuostatos“, susijusios su kiekvienos rūšies apsauga, ir atitinkamos apsaugos panaikinimo, galiojimo nutraukimo ar atsisakymo jį pratęsti taisyklės – *Tarptautinės apsaugos galiojimo nutraukimas: Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (2011/95/ES) 11, 14, 16 ir 19 straipsniai. Teisinė analizė* ([5]).

1.2 Statuso nesuteikimo nuostatos

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalyje nustatyti du pagrindai, dėl kurių asmeniui **nesuteikiamas pabėgėlio statusas**.

Naujos redakcijos PD 12 straipsnio 1 dalis

Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jei:

a) jam taikomas Ženevos konvencijos 1 straipsnio D skirsnis, susijęs su apsauga ar parama, kurią teikia Jungtinių Tautų organai ar agentūros, išskyrus Jungtinių Tautų pabėgėlių reikalų vyriausiąjį komisarą. Jei dėl bet kokios priežasties tokia apsauga ar pagalba nutrūktų, o tokių asmenų padėtis nebūtų galutinai išspręsta pagal atitinkamas Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtas rezoliucijas, tokie asmenys *ipso facto* turi teisę pasinaudoti šioje direktyvoje numatytomis lengvatomis;

b) šalies, kurioje jis apsigyveno, kompetentingos institucijos yra pripažinusios, kad jis turi teises ir pareigas, kurios priskiriamos tos šalies piliečiams, arba jiems [joms] prilygstančias teises ir pareigas.

([3]) 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (nauja redakcija), [2011] OL L 337/9, (PD (nauja redakcija).

([4]) EASO, *Qualification for the International Protection (Directive 2011/95/EU) – A Judicial analysis*, 2016 m. gruodžio mėn.

([5]) EASO, *Ending International Protection: Articles 11, 14, 16 and 19 Qualification Directive (2011/95/EU) – Judicial analysis*, 2016 m. gruodžio mėn.

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje nustatyti dar trys pagrindai, dėl kurių asmeniui taip pat **nesuteikiamas pabėgėlio statusas**.

Naujos redakcijos PD 12 straipsnio 2 dalis

Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

a) jis padarė nusikaltimą taikai, karo nusikaltimą arba nusikaltimą žmoniškumui, kaip apibrėžta tarptautiniuose dokumentuose, į kuriuos įtrauktos nuostatos dėl tokių nusikaltimų;

b) jis įvykdė sunkų nepolitinio pobūdžio nusikaltimą už prieglobsčio šalies teritorijos ribų prieš tai, kai buvo pripažintas pabėgėliu, t. y. prieš tai, kai jam buvo išduotas leidimas gyventi šalyje remiantis tuo, kad jam suteiktas pabėgėlio statusas; ypač žiaurūs veiksmai, net jei jie įvykdyti tariamai siekiant politinio tikslo, gali būti priskiriami sunkių nepolitinio pobūdžio nusikaltimų kategorijai;

c) jis yra pripažintas kaltu dėl Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų, nurodytų Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose.

PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmeniui **nesuteikiamas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas** dėl tų pačių pagrindų, kurie yra nustatyti PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a ir c punktuose, ir taip pat, kaip nustatyta PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies b ir d punktuose, kurie taikomi kartu su 17 straipsnio 2 dalimi.

Naujos redakcijos PD 17 straipsnio 1 ir 2 dalys

1. Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės nesuteikiamas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

a) jis padarė nusikaltimą taikai, karo nusikaltimą arba nusikaltimą žmoniškumui, kaip apibrėžta tarptautiniuose dokumentuose, į kuriuos įtrauktos nuostatos dėl tokių nusikaltimų;

b) jis padarė sunkų nusikaltimą;

c) jis yra pripažintas kaltu dėl Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų, nurodytų Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose;

d) jis kelia pavojų valstybės narės, kurioje yra, visuomenei ar saugumui.

2. 1 dalis taikoma asmenims, kurie kursto ar kitaip dalyvauja vykdant joje nurodytus nusikaltimus ar veiksmus.

PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 3 dalyje taip pat numatytas papildomas pagrindas, pagal kurį valstybės narės **„gali“ nesuteikti papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso**.

Naujos redakcijos PD 17 straipsnio 3 dalis

Valstybės narės gali nesuteikti papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės, jei jis iki atvykimo į atitinkamą valstybę narę įvykdė vieną ar daugiau nusikaltimų, kuriems netaikoma 1 dalis, kurie, jei būtų įvykdyti atitinkamoje valstybėje narėje, būtų baudžiami įkalinimu, ir jei jis išvyko iš savo kilmės šalies tik siekdamas išvengti sankcijų už tokius nusikaltimus.

Pabėgėlio statuso nesuteikimo ir papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimo pagrindai yra palyginti ir apibendrinti toliau pateiktoje 1 lentelėje ([6]).

1 lentelė. Naujos redakcijos PD 12 straipsnyje nurodytų pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų ir naujos redakcijos PD 17 straipsnyje nurodytų papildomos apsaugos nesuteikimo pagrindų palyginimas

	Naujos redakcijos PD 12 straipsnis		Naujos redakcijos PD 17 straipsnis
Pabėgėlio statuso nesuteikimas	→ **12 straipsnio 1 dalies a punktas:** apsauga arba parama, kurią teikia Jungtinių Tautų organai arba agentūros, išskyrus UNHCR	**Papildomos apsaugos statuso nesuteikimas**	
	→ **12 straipsnio 1 dalies b punktas:** teisės ir pareigos, kurios priskiriamos gyvenamosios šalies piliečiams		
	→ **12 straipsnio 2 dalies a punktas:** nusikaltimai taikai, karo nusikaltimai arba nusikaltimas žmoniškumui		→ **17 straipsnio 1 dalies a punktas:** nusikaltimai taikai, karo nusikaltimai arba nusikaltimas žmoniškumui
	→ **12 straipsnio 2 dalies b punktas:** sunkus nepolitinis nusikaltimas ne prieglobsčio šalyje prieš pripažįstant asmenį pabėgėliu		→ **17 straipsnio 1 dalies b punktas:** sunkūs nusikaltimai
	→ **12 straipsnio 2 dalies c punktas:** savo veiksmais nusižengė Jungtinių Tautų tikslams ir principams		→ **17 straipsnio 1 dalies c punktas:** savo veiksmais nusižengė Jungtinių Tautų tikslams ir principams
			→ **17 straipsnio 1 dalies d punktas:** pavojus visuomenei arba valstybės narės, kurioje asmuo yra, saugumui
			→ **17 straipsnio 3 dalis:** kiti nusikaltimai, įvykdyti už atitinkamos valstybės narės ribų (tam tikromis aplinkybėmis)

Visi statuso nesuteikimo pagrindai yra **privalomosios nuostatos**, išskyrus paskutinį lentelėje nurodytą pagrindą, būtent PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 3 dalyje nustatytą pagrindą.

([6]) EASO parengta 1 lentelė, *Praktinės gairės. Prieglobsčio nesuteikimas*, 2017 m., p. 9.

1.3 Statuso nesuteikimo pagrindimas

1.3.1 Pabėgėlio statuso nesuteikimas (12 straipsnis)

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnyje nustatyti pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindai atitinka Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D, E ir F dalyse nustatytus pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindus ([7]).

Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D, E ir F dalys

D. Ši Konvencija netaikoma asmenims, kurie šiuo metu naudojasi kitų Jungtinių Tautų Organizacijos institucijų ar organizacijų, išskyrus Jungtinių Tautų Organizacijos pabėgėlių reikalų vyriausiąjį komisarą, gynyba ar parama.

Jei tokia gynyba ar parama dėl kokios nors priežasties buvo nutraukta galutinai nesureguliavus tokių asmenų padėties pagal atitinkamas Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinės Asamblėjos priimtas rezoliucijas, šie asmenys *ipso facto* įgyja šioje Konvencijoje numatytas teises.

E. Ši Konvencija netaikoma asmenims, kuriems šalies, kurioje jie gyvena, kompetentingos valdžios institucijos pripažįsta teises ir pareigas, susijusias su tos šalies pilietybe.

F. Šios Konvencijos nuostatos netaikomos visiems tiems asmenims, dėl kurių yra rimtų priežasčių manyti, kad jie:

a) padarė nusikaltimą taikai, karinį nusikaltimą ar nusikaltimą žmonijai, kaip šie nusikaltimai apibrėžiami tarptautiniuose dokumentuose, sudarytuose tam, kad būtų imamasi priemonių prieš tokius nusikaltimus;

b) padarė sunkų nepolitinį nusikaltimą už juos priglobusios šalies ribų tada, kai dar nebuvo įsileisti į šią šalį kaip pabėgėliai;

c) kaltinami veika, prieštaraujančia Jungtinių Tautų Organizacijos tikslams ir principams.

Todėl, kaip nustatyta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 78 straipsnio 1 dalyje ([8]), PD (naujos redakcijos) 12 straipsnyje išdėstytus statuso nesuteikimo pagrindus reikia aiškinti taip, kad jie atitiktų atitinkamų Pabėgėlių konvencijos straipsnių nuostatas ([9]) (žr. toliau pateiktą 2 lentelę).

([7]) Žr., pavyzdžiui, 2012 m. gruodžio 9 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimo *Mostafa Abed El Karem El Kott ir kiti prieš Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, C-364/11, EU:C:2012:826, 18 ir 21 punktus. Taip pat žr. Europos Komisija, Proposal for a Council Directive on minimum standards for the qualification and status of third-country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection, 2001 m. rugsėjo 12 d., COM(2001) 510 galutinis, p. 24.

([8]) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, [2012 m.] OL C 326/47.

([9]) Žr., pavyzdžiui, 2019 m. gegužės 14 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimo *M prieš Ministerstvo vnitra ir X ir X prieš Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, sujungtose bylose C-391/16, C-77/17 ir C-77/18, EU:C:2019:403, 74 punktą; 2010 m. lapkričio 9 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimo Bundesrepublik Deutschland prieš B ir D, sujungtose bylose C-57/09 ir C-101/09, EU:C:2009:285, 78 punktą; 2012 m. ESTT sprendimo El Kott, *op. cit.*, išn. 7, 43 punktą. Daugiau informacijos apie bendrus PD (naujos redakcijos) aiškinimo principus rasite EASO, *Qualification for the International Protection (Directive 2011/95/EU) – A Judicial analysis*, 2016 m. gruodžio mėn., p. 16–18; EASO, *An Introduction to the Common European Asylum System for Courts and Tribunals – Judicial analysis*, 2016 m. rugpjūčio mėn., p. 63–65.

2 lentelė. PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D, E ir F dalių atitiktis

PD (nauja redakcija)	Pabėgėlių konvencija
12 straipsnio 1 dalies a punktas	1 straipsnio D dalis
12 straipsnio 1 dalies b punktas	1 straipsnio E dalis
12 straipsnio 2 dalies a punktas	1 straipsnio F dalies a punktas
12 straipsnio 2 dalies b punktas	1 straipsnio F dalies b punktas
12 straipsnio 2 dalies c punktas	1 straipsnio F dalies c punktas

Svarbu paminėti PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalyje ir PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje nustatyto pagrindimo skirtumą.

12 straipsnio 1 dalyje nustatytų statuso nesuteikimo pagrindų pagrindimas – asmenims, kuriems taikomi šie pagrindai, **nereikia pabėgėlio statuso.** Taip yra todėl, kad jiems jau taikoma apsauga arba parama, kurią teikia Jungtinių Tautų organai arba agentūros, išskyrus UNHCR (visų pirma Jungtinių Tautų paramos ir darbo agentūra Palestinos pabėgėliams Artimuosiuose Rytuose (UNRWA) (žr. 2.2 skirsnį), arba dėl to, kad šalis, kurioje jie apsigyveno, laiko juos lygiaverčiais savo piliečiams.

12 straipsnio 2 dalyje nustatytų statuso nesuteikimo pagrindų pagrindimas – asmenys, kuriems taikomi šie pagrindai, **nėra verti pabėgėlio statuso** ([10]). Tai atvejai, kai yra rimtų priežasčių manyti, kad jie vykdė sunkius nusikaltimus arba veiksmus, kurie prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams. Šiais statuso nesuteikimo pagrindais (kaip ir atitinkamuose Pabėgėlių konvencijos straipsniuose) buvo siekiama **dvejopo tikslo**:

— nesuteikti pabėgėlio statuso asmenims, kurie laikomi nevertais su juo susijusios apsaugos;

— užtikrinti, kad pabėgėlio statuso suteikimas nesudarytų tam tikrus sunkius nusikaltimus įvykdžiusiems nusikaltėliams sąlygų išvengti baudžiamosios atsakomybės ([11]).

Taigi statuso nesuteikimas pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį **nesiejamas su tuo, kad „asmuo tuo metu turi kelti grėsmę priimančiajai valstybei narei“** ([12]).

Byloje *K ir HF* ESTT nusprendė, kad PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalyje išvardytais nusikaltimais ir veiksmais „rimtai pažeidžiamos pagrindinės vertybės, pvz., pagarba žmogaus orumui ir žmogaus teisėms, kuriomis […] yra grindžiama Europos Sąjunga, taip pat taika, kurią skatinti būtent ir yra ES tikslas“ ([13]).

ESTT taip pat teigė, kad PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalyje nustatyti statuso nesuteikimo pagrindai yra **„grindžiami sąvoka „sunkus nusikaltimas“** ([14]).

([10]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, *išn. 9*, 104 punktas; 2018 m. gegužės 2 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas *K prieš Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ir HF prieš Belgische Staat*, sujungtos bylos C-331/16 ir C-366/16, EU:C:2018:296, 50 punktas.
([11]) 2018 m. ESTT sprendimas *K ir HF*, *op. cit.*, *išn. 10*, 50 punktas. Taip pat žr. 2010 m. ESTT sprendimo B ir D, *op. cit.*, išn. 9, 104 punktą.
([12]) 2018 m. ESTT sprendimas *K ir HF*, *op. cit.*, *išn. 10*, 50 punktas (paryškinta šiame tekste).
([13]) 2018 m. ESTT sprendimas *K ir HF*, *op. cit.*, *išn. 10*, 46 punktas.
([14]) 2018 m. rugsėjo 13 d. ESTT sprendimas *Shajin Ahmed prieš Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-369/17, EU:C:2018:713, 46 punktas (paryškinta šiame tekste).

1.3.2 Papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimas (17 straipsnis)

Savo sprendime byloje *Ahmed* ESTT nutarė, kad papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindo, kaip ir PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje nustatytų pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų, tikslas yra „nesuteikti papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso asmenims, kurie laikomi nevertais su juo susijusios apsaugos, ir išsaugoti bendros Europos prieglobsčio sistemos <...> patikimumą“ ([15]).

Teismas taip pat nusprendė:

> Sąjungos teisės aktų leidėjas vadovavosi taisyklėmis, kurios taikomos pabėgėliams, siekdamas jas išplėsti kiek įmanoma labiau, kad jos apimtų asmenis, kuriems suteiktas papildomos apsaugos statusas. Iš tiesų [PD (naujos redakcijos)] 17 straipsnio, susijusio su papildomos apsaugos nesuteikimu, 1 dalies a–c punktų turinys ir struktūra yra panašūs į šios direktyvos 12 straipsnio, susijusio su pabėgėlio statuso nesuteikimu, 2 dalies a–c punktų turin[į] ir struktūr[ą], kurie iš esmės sutampa su [Pabėgėlių konvencijos] 1 straipsnio F skirsnio a–c punktų turiniu. Be to, iš [PD (naujos redakcijos)] *travaux préparatoires* matyti, kad [PD (naujos redakcijos)] 17 straipsnio 1 dalies a–c punktai buvo priimti remiantis Sąjungos teisės aktų leidėjo valia nustatyti papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimo pagrindus, panašius į pabėgėliams taikomus pagrindus ([16]).

Nors ESTT dar nesprendė dėl PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies d punkte nustatyto statuso nesuteikimo pagrindo išaiškinimo, tas statuso nesuteikimo pagrindas yra aiškiai kitokio pobūdžio nei PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies a–c punktuose nustatyti statuso nesuteikimo pagrindai. Taip yra todėl, kad jis grindžiamas sąvoka „sunkus nusikaltimas“, kuris buvo įvykdytas praeityje, tačiau kelia **„pavojų“** priimančiosios valstybės narės visuomenei ar saugumui. Kylantis pavojus priimančiosios valstybės narės visuomenei ar saugumui taip pat gali būti pabėgėlio statuso panaikinimo, galiojimo nutraukimo ar atsisakymo pratęsti jo galiojimą pagrindai remiantis PD (naujos redakcijos) 14 straipsnio 4 ir 5 dalimis arba pabėgėlio leidimo gyventi panaikinimo, galiojimo nutraukimo ar atsisakymo pratęsti jo galiojimą pagrindai vadovaujantis PD (naujos redakcijos) 21 straipsnio 3 dalimi ir 24 straipsnio 2 dalimi. Todėl ESTT sprendime byloje *HT* pateikta rekomendacijų dėl PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies d punkto išaiškinimo. Jame teigiama:

> Be to, Teismas nustatė, kad tarptautiniai teroro aktai apskritai ir neatsižvelgiant į valstybės dalyvavimą prieštarauja Jungtinių Tautų siekiams ir principams (sprendimas byloje *B ir D*, C-57/09 ir C-101/09, EU:C:2010:661, 83 punktas). Darytina išvada, kad tuo atveju, kai įvykdyti tokie aktai, valstybė narė gali teisėtai remtis privalomomis nacionalinio saugumo ar viešosios tvarkos priežastimis, kaip jos suprantamos pagal [PD] 24 straipsnio 1 dalį, ir taikyti šioje nuostatoje numatytą išimtį ([17]).

ESTT dar nesprendė dėl papildomo statuso nesuteikimo pagrindo, nustatyto PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 3 dalyje, išaiškinimo. Nors pagal 17 straipsnio 1 dalies b punktą nusikaltimas nėra vertinamas kaip sunkus, už nusikaltimus, susijusius su PD (naujos

([15]) 2018 m. ESTT sprendimas *Shajin Ahmed*, *op. cit.*, *išn. 14*, 51 punktas.
([16]) 2018 m. ESTT sprendimas *Shajin Ahmed*, *op. cit.*, *išn. 14*, 43–45 punktai.
([17]) 2015 m. birželio 24 d. ESTT sprendimas *HT prieš Land Baden-Württemberg*, C-373/13, EU:C:2015:413, 85 punktas.

redakcijos) 17 straipsnio 3 dalyje nustatytu papildomo statuso nesuteikimo pagrindu, turi būti baudžiama bent laisvės atėmimo bausme, jei jie buvo įvykdyti atitinkamoje valstybėje narėje.

1.3.3 Palankesni reikalavimai

Pagal PD (naujos redakcijos) 3 straipsnį valstybės narės gali nustatyti arba palikti galioti palankesnius reikalavimus, skirtus nustatyti, kuris asmuo gali būti priskiriamas prie pabėgėlio ar papildomą apsaugą galinčio gauti asmens vadovaujantis direktyva, ir tarptautinės apsaugos pobūdį, bet tik jei susiję nacionaliniai reikalavimai yra suderinami su direktyva.

Naujos redakcijos PD 3 straipsnis

Valstybės narės gali nustatyti arba palikti galioti palankesnius reikalavimus, skirtus nustatyti, kuris asmuo gali būti priskiriamas prie pabėgėlio ar papildomą apsaugą galinčio gauti asmens, ir tarptautinės apsaugos pobūdį, jei tie reikalavimai yra suderinami su šia direktyva.

Savo sprendime byloje *B ir D* ESTT nutarė, kad nacionalinė nuostata, pagal kurią vadovaujantis PD galima suteikti pabėgėlio statusą asmeniui, kuriam statusas nesuteikiamas pagal PD 12 straipsnio 2 dalį, būtų nesuderinama su PD, kadangi esminis PD nustatytų statuso nesuteikimo nuostatų tikslas yra „išsaugoti atsižvelgiant į [Pabėgėlių konvenciją] [PD] numatytos apsaugos sistemos patikimumą“ ([18]). Tačiau teismas pridūrė, kad valstybės narės gali tokiam asmeniui suteikti „kitokios rūšies apsaugą“, kuri nepatenka į PD taikymo sritį, jeigu nekyla pavojus, kad tokia apsauga bus supainiota su pabėgėlio statusu pagal PD ([19]).

Be abejo, ta pati nuostata būtų taikoma *mutatis mutandis*, kalbant apie papildomos apsaugos statuso nesuteikimą pagal PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalį.

1.3.4 Išimtinis statuso netaikymo pobūdis

Byloje *Ahmed* ESTT nusprendė, kad PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytas statuso nesuteikimo pagrindas, kuris „sudaro [PD (naujos redakcijos)] 18 straipsnyje nustatytos bendrosios taisyklės [dėl papildomos apsaugos statuso suteikimo] **išimtį**, todėl jis turi būti **aiškinamas griežtai“** ([20]). Panašiai byloje *Bolbol* ESTT nusprendė, kad Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalyje įtvirtinta pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostata, su kuria susijęs PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punktas, **„turi būti aiškinama siaurai“** ([21]).

Taigi galima daryti išvadą, kad, ESTT nuomone, visi pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindai, nustatyti PD (naujos redakcijos) ir Pabėgėlių konvencijoje, bei PD (naujos redakcijos) išdėstyti papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindai turi būti **aiškinami siaurai**.

([18]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, *išn. 9*, 115 punktas.
([19]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, *išn. 9*, 116–120 punktai.
([20]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, *išn. 14*, 52 punktas (paryškinta šiame tekste).
([21]) 2010 m. birželio 17 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas *Nawras Bolbol prieš Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, C-31/09, EU:C:2010:351, 51 punktas (paryškinta šiame tekste).

1.4 Prievolė įrodyti

Visuotinai priimta, kad statuso nesuteikimo nuostatas būtina aiškinti siaurai, nes jos yra taisyklės išimtys, ir kad prievolė įrodyti pabėgėlio statuso ar papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindą kaip įprastai tenka sprendimą priimančiam asmeniui.

Kaip paaiškinta 3.6 skirsnyje, tam tikrais atvejais sprendimą priimantis asmuo gali turėti teisę daryti prielaidą, kad tarptautinės apsaugos prašytojas, kuris užėmė aukštas pareigas teroristų organizacijoje, yra asmeniškai atsakingas už atitinkamu laikotarpiu tos organizacijos įvykdytus veiksmus. Tai apima bet kokius veiksmus, kuriems taikomos PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje arba 17 straipsnyje nustatytos statuso nesuteikimo nuostatos. Tačiau tai nereiškia, kad tokiais atvejais sprendimą priimančiam asmeniui nebelieka prievolės įrodyti, nes ESTT pabrėžė, kad prieš priimant sprendimą nesuteikti statuso vis tiek būtina ištirti visas svarbias bylos aplinkybes ([22]). Taip pat gali būti pravartu atsižvelgti į nuomonę, kurią Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas išsakė byloje *JS*, t. y. byloje dėl statuso nesuteikimo pagal PD 12 straipsnio 2 dalies a punktą.

> [P]ačios organizacijos [kuriai prašytojas priklausė] pobūdis yra tik vienas iš svarbių esamų veiksnių ir geriausia būtų vengti ieškoti asmeninės atsakomybės prielaidos – „nuginčijama“ arba ne. Kaip šioje byloje išsamiai parodyta, toks požiūris yra pernelyg nepatikimas ir gali suklaidinti sprendimą priimantį asmenį ([23]).

Airijos aukštasis teismas pateikė šią formuluotę:

> [Nors sprendimą priimantis asmuo] turi teisę toliau daryti **laikiną prielaidą**, kad teroristų organizacijoje aukštas pareigas užimantis asmuo yra asmeniškai atsakingas už nusikaltimas žmoniškumui, kuriuos atitinkamu laikotarpiu įvykdė ta organizacija, vis tiek turi būti atskirai ištirtos visos svarbios aplinkybės ([24]).

Įrodinėjimo standartas statuso nesuteikimo atvejais yra aptariamas 3.2 skirsnyje.

1.5 Analizės tvarka. Suteikti statusą prieš jo nesuteikiant?

Bet kuriuo galimu statuso nesuteikimo atveju kyla klausimas, ar iškart galima nagrinėti statuso nesuteikimo galimybę, ar iš pradžių sprendimą priimantis asmuo turi apsvarstyti statuso suteikimo nuostatas.

Vis dėlto prieš sprendžiant šį klausimą, reikėtų pažymėti, jog pagal PD (naujos redakcijos) struktūrą reikalaujama, kad pirmas nagrinėtinas statuso nesuteikimo klausimas būtų pabėgėlio statusą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimas, nesvarbu, ar statuso nesuteikimo nuostatos nagrinėjamos prieš nagrinėjant statuso suteikimo nuostatas ar po to. Tai grindžiama PD (naujos redakcijos) 2 straipsnio f dalyje pateikta „papildomą apsaugą galinčio gauti asmens“ apibrėžtimi, pagal kurią reikalaujama, kad atitinkamas asmuo

([22]) 2010 m. ESTT sprendimas B ir D, *op. cit.*, išn. 9, 98 punktas.

([23]) Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *JS (Šri Lanka) prieš Secretary of State for the Home Department*, [2010] UKSC 15, 31 punktas. Iš esmės teismui teko spręsti šį klausimą: „darant prielaidą, kad organizacijoje yra asmenų, kurie tikrai vykdo karo nusikaltimus, ką dar be to, kad asmuo priklauso tokiai organizacijai, reikia nustatyti, kad pats asmuo būtų pradėtas laikyti karo nusikaltėliu?“ (žr. sprendimo 1 punktą).

([24]) 2011 m. gegužės 5 d. Airijos aukštojo teismo sprendimas *AB prieš Refugee Appeals Tribunal and Minister of Justice, Equality and Law Reform*, [2011] IEHC 198, 50 punktas (paryškinta šiame tekste).

„negali būti laikomas pabėgėliu“ ([25]). Taip pat tai grindžiama ([26]) Prieglobsčio procedūrų direktyvos (2013/32/ES) 10 straipsnio 2 dalimi (Prieglobsčio procedūrų direktyva (PPD) (nauja redakcija) ([27]). Joje aiškiai numatyta:

> Nagrinėdama tarptautinės apsaugos prašymus sprendžiančioji institucija visų pirma nustato, ar prašytojai priskirtini prie pabėgėlių, ir, jeigu ne – nustato, ar jie gali gauti papildomą apsaugą.

Išskyrus PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkte nustatytą statuso nesuteikimo pagrindo išimtį (žr. 2.2 skirsnį), ESTT dar nenusprendė, **ar prieš taikant statuso nesuteikimo nuostatas reikia įvertinti statuso suteikimo nuostatas** apsaugos statuso suteikimo atveju. Tačiau teismas jau nurodė, kad statuso nesuteikimo nuostatų negalima taikyti „automatiškai“, neištyrus „visų“ atskiro atvejo „aplinkybių“. Byloje *Ahmed* jis nurodė:

> [S]avo sprendime byloje *B ir D*] Teismas nutarė, kad iš [PD] 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktų, dabar [PD (naujos redakcijos)] 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktų, formuluočių matyti, kad atitinkamos valstybės narės kompetentinga institucija gali šią nuostatą taikyti, tik kai kiekvienu atskiru atveju įvertina jai žinomas konkrečias faktines aplinkybes, kad nustatytų, ar yra pagrįstų priežasčių manyti, jog asmens, kuris atitinka kitus pabėgėlio statuso suteikimo kriterijus, veiksmai patenka į vieną iš dviejų minėtoje nuostatoje nurodytų atvejų. Iš to matyti, kad prieš priimant bet kurį sprendimą nesuteikti asmeniui pabėgėlio statuso reikia visapusiškai ištirti jo individualaus atvejo faktines aplinkybes ir šis sprendimas negali būti priimtas automatiškai <...>. Toks reikalavimas turi būti taikomas ir sprendimams asmeniui nesuteikti papildomos apsaugos ([28]).

Buvo teigiama, jog ESTT iš tiesų laikėsi pozicijos, kad prieš nagrinėjant statuso nesuteikimo nuostatas, statuso suteikimo nuostatų įvertinti **nereikia**, nes teismas aiškiai byloje *B ir D* nurodė, kad statuso nesuteikimo nuostatos turi būti vertinamos atsižvelgiant į asmenį, kuris „atitinka kitus pabėgėlio statuso suteikimo kriterijus“ ([29]). Tačiau kol kas valstybių narių teismai laikosi požiūrio, kad pagal PD (naujos redakcijos) kompetentingos institucijos gali nustatyti, kad asmeniui nesuteikiamas pabėgėlio statusas arba papildomos apsaugos statusas, iš pradžių nenustačiusios, ar asmuo atitinka atitinkamo statuso suteikimo kriterijus.

Nyderlandų valstybės tarybos sprendime teismas argumentavo, kad imigracijos valstybės sekretorius turėjo teisę nuspręsti, ar spręsti statuso suteikimo klausimą prieš jo nesuteikiant, ar atvirkščiai ([30]). Vadovaujantis Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo didžiosios kolegijos sprendimu, nesuteikus prašytojui statuso nebūtina toliau tirti galimų statuso suteikimo tam pačiam asmeniui pagrindų. Tačiau prieš priimant tokį sprendimą, Čekijos teismo nuomone, būtina visapusiškai išnagrinėti faktus, dėl kurių galima suteikti statusą ir jo nesuteikti, atsižvelgiant į tai, kad jie dažnai gali būti glaudžiai susiję ([31]).

([25]) Šiuo klausimu žr. 2014 m. gegužės 8 d. ESTT sprendimo *HN prieš Minister for Justice, Equality and Law Reform ir kitus*, C-604/12, EU:C:2014:302, 35 punktą.

([26]) 2018 m. liepos 25 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas *Serin Alheto prieš Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-585/16, EU:C:2018:584, 89 punktas.

([27]) *2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (nauja redakcija)*, [2013 m.] OL L 180/60.

([28]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 48–50 punktai. Taip pat žr. 2017 m. sausio 31 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimo *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides prieš Mostafa Lounani*, C-573/14, EU:C:2017:71, 72 punktą ir 2010 m. ESTT sprendimo B ir D, *op. cit.*, išn. 9, 87 punktą.

([29]) Žr. D. Kosar, „Inclusion before Exclusion or Vice Versa: What the Qualification Directive and the Court of Justice Do (Not) Say“, *International Journal of Refugee Law*, 2013 m., 87–119, p. 117; J.-Y. Carlier ir P. d'Huart, „L'Exclusion du statut de réfugié: Cadre général“, V. Chetail ir C. Laly-Chevalier (red.), *Asile et extradition: Théorie et pratique des clauses d'exclusion au statut de réfugié*, *Bruylant*, 2014, p. 22.

([30]) 2004 m. birželio 2 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200308845, ECLI:NL:RVS:2004:AP2043, 2.6.8 punktas (olandų kalba).

([31]) 2010 m. rugsėjo 7 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas A. S. prieš Ministry of Interior, 4 Azs 60/2007-119, 19 punktas (čekų kalba).

Kai tokiu požiūriu vadovaujamasi atskiru atveju ir yra nustatoma, kad asmeniui išties nesuteikiamas atitinkamas statusas, tada nebūtina nustatyti, ar asmuo atitinka to statuso suteikimo kriterijus. Atsižvelgiant į Pabėgėlių konvenciją, UNHCR gairėse dėl statuso netaikymo teigiama:

> Dėl išskirtinio 1 straipsnio F dalies pobūdžio galima daryti prielaidą, kad paprastai statuso suteikimą reikėtų apsvarstyti prieš jo nesuteikiant, bet griežtos formulės nėra. Išimties tvarka statuso nesuteikimo galimybę galima svarstyti neatsižvelgiant į statuso suteikimo klausimus: i) kai yra tarptautinio baudžiamojo tribunolo kaltinamasis aktas; ii) tais atvejais, kai yra akivaizdžių ir lengvai prieinamų įrodymų, kurie byloja apie prašytojo dalyvavimą itin sunkiuose nusikaltimuose, ypač 1 straipsnio F dalies c punkte nurodytais atvejais; ir iii) apeliacinio skundo stadijoje, kai nagrinėjamas statuso nesuteikimo klausimas ([32]).

Tačiau iš pirmiau cituoto ESTT sprendimo matyti, kad sprendimą vadovautis tokiu požiūriu būtų galima priimti tik remiantis visapusišku atskiro atvejo aplinkybių tyrimu, įskaitant su statuso nesuteikimu susijusius faktus ir aplinkybes. Šis tyrimas turi apimti prašytojo asmeninių aplinkybių vertinimą ir svarbius su kilmės šalimi susijusius faktus. Taip pat labai svarbu tinkamai aiškinti ir tarptautinę humanitarinę teisę (THT), ir tarptautinę baudžiamąją teisę, kaip išsamiau išdėstyta toliau. Apskritai, kai bylos faktai rodo, kad gali būti nagrinėjamas statuso nesuteikimas, statuso nesuteikimo vertinimai turi būti tiek pat griežti ir ne mažiau kompleksiški nei statuso suteikimo vertinimai.

1.6 Asmenys, kuriems nesuteikiamas tarptautinės apsaugos statusas pagal PD (naujos redakcijos)

Išsamus kiekvieno pabėgėlio statuso ar papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindo aiškinimas bus pateiktas toliau. Vis dėlto prieš tai būtina trumpai aptarti asmenų, kuriems taikomos statuso nesuteikimo nuostatos, padėtį pagal PD (naujos redakcijos).

Priėmus galutinį sprendimą nesuteikti statuso, valstybė narė turi nuspręsti, ar priimti sprendimą atitinkamą asmenį išsiųsti į jo kilmės šalį arba įprastinės gyvenamosios vietos šalį. Savo sprendime byloje *B ir D* ESTT nutarė, kad pabėgėlio statuso nesuteikimas asmeniui pagal PD 12 straipsnio 2 dalį „nereiškia pozicijos nustatymo kitu klausimu – ar šis asmuo gali būti išsiųstas į jo pilietybės valstybę“ ([33]). Tai taip pat būtų aiškiai taikoma ir kitiems pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindams, kurie nustatyti 12 straipsnyje. *Mutatis mutandis* tai taikoma ir 17 straipsnyje nustatytiems papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindams.

Kaip jau pažymėta 1.3.3 skirsnyje, valstybėms narėms nedraudžiama suteikti „kitokios rūšies apsaugą“, kuri nepatenka į PD (naujos redakcijos) taikymo sritį, asmeniui, kuriam buvo atsisakyta suteikti „tarptautinę apsaugą“ pagal direktyvą, net jeigu viena iš atsisakymo priežasčių yra ta, kad buvo nustatyta, jog atitinkamam asmeniui nesuteiktas pabėgėlio ar papildomos apsaugos statusas. Šiomis aplinkybėmis, kalbėdamas apie apsaugą, ESTT tikrai galvoje turėjo valstybės narės suteikiamą tam tikros rūšies leidimą gyventi ar pasilikti.

([32]) UNHCR, *Guidelines on International Protection No 5: Application of the Exclusion Clause: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*, 2003 m. rugsėjo 4 d., HCR/GIP/03/05, 31 punktas.
([33]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, *išn. 9*, 110 punktas.

Svarbu pažymėti, kad tuo atveju, kai sprendžiama išsiųsti asmenį, kuriam atsisakyta suteikti tarptautinę apsaugą pagal PD (naujos redakcijos), tokį asmenį išsiųsti į jo kilmės šalį ar į bet kokią kitą šalį yra draudžiama, jei tai prieštarautų *negrąžinimo* principui pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją (toliau – ES chartija) ([34]) ir tarptautinę žmogaus teisių teisę. Tas principas paaiškinamas atskiroje teisinėje analizėje Prieglobsčio suteikimo tvarka ir negrąžinimo principas ([35]). Būtina dar kartą pabrėžti, kad draudimas *grąžinti* yra absoliutus tiek pagal ES chartijos 4 straipsnį ir 19 straipsnio 2 dalį, tiek pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę, įskaitant 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (EŽTK) ([36]) 3 straipsnį.

Taigi draudimas *grąžinti* pagal ES chartiją ir tarptautinę žmogaus teisių teisę taikomas net ir tuo atveju, kai:

— atitinkamam asmeniui nesuteikiamas pabėgėlio statusas ir papildomos apsaugos statusas tuo pagrindu, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad tas asmuo įvykdė teroro aktą ar kitus ypač siaubingus nusikaltimus, ir (arba)

— atitinkamam asmeniui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas tuo pagrindu, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad tas asmuo kelia pavojų valstybės narės, kurioje yra, visuomenei ar saugumui.

Dėl sprendimo nesuteikti statuso sąlygų arba dėl atskirų priežasčių valstybė narė taip pat gali nuspręsti atitinkamam asmeniui iškelti baudžiamąją bylą, prieš priimdama bet kokį sprendimą nurodyti išvykti ir (arba) išsiųsti, jei tokia dar nėra lygiagrečiai nagrinėjama vykdant tarptautinės apsaugos taikymo procedūrą. Tačiau šį sprendimą valstybė narė turi priimti vadovaudamasi nacionalinėmis taisyklėmis ir politika. Šia teisine analize siekiama tik padėti teismų nariams taikyti statuso nesuteikimo nuostatas tarptautinės apsaugos atvejais, todėl joje nenagrinėjamos baudžiamosios bylos, kurios gali būti iškeltos prašytojams, kuriems statusas nesuteiktas dėl baudžiamosios veikos, dėl kurios statusas nesuteikiamas.

1.7 Sprendimai dėl statuso nesuteikimo ir ekstradicijos procedūros

Absoliutus draudimo *grąžinti* pobūdis pagal ES chartiją ir tarptautinę žmogaus teisių teisę daro reikšmingą poveikį bet kokiems klausimams, kurie kyla bet kokioje konkrečioje byloje dėl ekstradicijos ar išsiuntimo ([37]).

Pagal PPD (naujos redakcijos) 9 straipsnio 2 dalį yra galimos dvi situacijos, kai valstybės narės gali padaryti išimtį dėl tarptautinės apsaugos prašytojo teisės likti toje valstybėje narėje, kol pirmos instancijos teisme bus priimtas sprendimas dėl to asmens prašymo. Viena iš tokių situacijų yra tokia, kai valstybė narė perduoda arba išduoda prašytoją kitai valstybei narei arba trečiajai šaliai (ES nepriklausančiai šaliai), arba tarptautiniam teismui. (Kita PPD 9 straipsnio 2 dalyje minėta situacija yra susijusi su paskesniais prašymais.) Vis dėlto

([34]) Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, [2012 m.] OL C 326/391 (įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.) (2016 m. specialusis leidimas lietuvių k. OL C 202/389). Taip pat žr. 2019 m. ESTT sprendimą *M, X ir X*, *op. cit.*, išn. 9.
([35]) EASO, *Asylum procedures and the principle of non-refoulement – Judicial analysis*, 2018 m., 1.5 skirsnis.
([36]) Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, 213 UNTS 222, ETS Nr. 005, 1950 m. lapkričio 4 d. (įsigaliojo 1953 m. rugsėjo 3 d.). Taip pat žr. 2008 m. vasario 28 d. ESTT sprendimo *Saadi prieš Italiją*, ieškinio Nr. 37201/06, 127 punktą.
([37]) Žr., pavyzdžiui, UNHCR, Guidance Note on Extradition and International Refugee Protection, 2008 m., 52, 57, 59 ir 64–65 punktus ir S. Kapferer, The Interface Between Extradition and Asylum, UNHCR, Teisės ir apsaugos politikos tyrimų serija, 2003 m.

PPD (naujos redakcijos) 9 straipsnio 3 dalyje papildyta, kad atitinkama valstybė narė gali išduoti prašytoją trečiajai šaliai remdamasi ta išimtimi, tik jeigu asmuo nebus tiesiogiai arba netiesiogiai *grąžintas* ([38]).

Naujos redakcijos PPD 9 straipsnis

1. Tik taikant šią tvarką prašytojams leidžiama pasilikti valstybėje narėje iki tol, kol sprendžiančioji institucija priima sprendimą pagal pirmosios instancijos procedūras, nustatytas III skyriuje. Ta teisė likti nesuteikia teisės į leidimą gyventi šalyje.

2. Valstybės narės gali daryti išimtį tik tais atvejais, kai asmuo pateikia paskesnį prašymą, nurodytą 41 straipsnyje, arba kai jos atitinkamai perduoda arba išduoda asmenį kitai valstybei narei, remdamosi įsipareigojimais pagal Europos arešto orderį arba kitais įsipareigojimais, arba įsipareigojimais trečiajai šaliai arba tarptautiniams baudžiamiesiems teismams.

3. Valstybė narė pagal 2 dalį gali išduoti prašytoją trečiajai šaliai, tik jeigu kompetentingos institucijos yra įsitikinusios, kad priėmus sprendimą dėl išdavimo asmuo nebus tiesiogiai arba netiesiogiai *grąžintas* pažeidžiant tos valstybės narės tarptautinius įsipareigojimus ir įsipareigojimus Sąjungai.

Apibendrinant galima teigti, kad dėl to, jog valstybė narė gavo prašymą išduoti arba perduoti tarptautinės apsaugos prašytoją, ji nėra atleidžiama nuo įsipareigojimo laikytis *negrąžinimo* – net ir kitos valstybės narės atžvilgiu – principo ([39]). Tačiau kartais tokiais atvejais gali būti pradėtas tyrimas dėl to, ar prašytojui nesuteiktas pabėgėlio arba papildomos apsaugos statusas (žr. 5.1 skirsnyje esančią 17 lentelę).

([38]) Išsamesnę PPD (naujos redakcijos) 9 straipsnio analizę rasite EASO *Asylum procedures and the principle of non-refoulement – Judicial analysis*, *op. cit.*, išn. 35, p. 81–82.

([39]) Nors tai nėra tiesiogiai grindžiama PPD (naujos redakcijos) 9 straipsnio 3 dalimi, reikėtų pažymėti, kad ES teisėje įtvirtintas tarpusavio pasitikėjimo principas nėra absoliutus, įskaitant atvejus, susijusius su Europos arešto orderių vykdymu, žr. 2016 m. balandžio 5 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimą *Pál Aranyosi ir Robert Căldăraru*, sujungtos bylos C-404/15 ir C-659/15 PPU, EU:C:2016:198; 2018 m. liepos 25 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimą ML, C-220/18 PPU, EU:C:2018:589. Panašios nuostatos taikomos ir teisei į teisingą bylos nagrinėjimą, kuri garantuojama ES chartijos 47 straipsniu, žr. 2018 m. liepos 25 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimą *LM*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586.

2 dalis. Statuso nesuteikimas asmenims, kuriems nereikia pabėgėlio statuso (12 straipsnio 1 dalis)

2.1 Įžanga

Kaip buvo anksčiau paaiškinta, pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindus galima papildomai skirstyti į tuos, kurie taikomi asmenims, kuriems **nereikia pabėgėlio statuso** (PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a ir b punktai), ir tuos, kurie taikomi asmenims, kurie **neverti pabėgėlio statuso** (PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a–c punktai).

Šios teisinės analizės 2 dalyje aptariami asmenys, kuriems nereikia pabėgėlio statuso, o 3 dalyje – asmenys, kurie yra neverti pabėgėlio statuso (žr. 1 diagramą). Papildomos apsaugos statuso nesuteikimas nagrinėjamas 4 dalyje.

1 diagrama. Asmenys, kuriems nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnį

Asmenys, kuriems nereikia pabėgėlio statuso (2 dalis)	Asmenys, kurie neverti pabėgėlio statuso (3 dalis)
→ Asmenys, kurie jau yra apsaugos arba JT organų ar agentūrų, išskyrus UNHCR, teikiamos paramos gavėjai (**2.2 skirsnis**) → Asmenys, turintys šalies, kurioje jie apsigyveno, piliečių teisėms ir pareigoms prilygstančias teises ir pareigas (**2.3 skirsnis**)	Asmenys, kurių atžvilgiu yra rimtų priežasčių manyti, kad jie įvykdė šiuos nusikaltimus ar veiksmus: → nusikaltimus taikai (**3.3.2 skirsnis**); → karo nusikaltimus (**3.3.3 skirsnis**); → nusikaltimus žmoniškumui (**3.3.4 skirsnis**); → sunkius nepolitinius nusikaltimus (**3.4 skirsnis**); → Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančius veiksmus (**3.5 skirsnis**).

2.2 Asmenys, esantys apsaugos arba Jungtinių Tautų organų ar agentūrų, išskyrus UNHCR, teikiamos paramos gavėjai (12 straipsnio 1 dalies a punktas)

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkte nustatytas šis pagrindas, dėl kurio asmeniui nesuteikiamas pabėgėlio statusas:

Naujos redakcijos PD 12 straipsnio 1 dalies a punktas

Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jei:

a) jam taikomas Ženevos konvencijos 1 straipsnio D skirsnis, susijęs su apsauga ar parama, kurią teikia Jungtinių Tautų organai ar agentūros, išskyrus Jungtinių Tautų pabėgėlių

reikalų vyriausiąjį komisarą. Jei dėl bet kokios priežasties tokia apsauga ar pagalba nutrūktų, o tokių asmenų padėtis nebūtų galutinai išspręsta pagal atitinkamas Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtas rezoliucijas, tokie asmenys *ipso facto* turi teisę pasinaudoti šioje direktyvoje numatytomis lengvatomis;

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punktas yra tiesiogiai susijęs su Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalimi.

Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalis

Ši Konvencija netaikoma asmenims, kurie šiuo metu naudojasi kitų Jungtinių Tautų Organizacijos institucijų ar organizacijų, išskyrus Jungtinių Tautų Organizacijos pabėgėlių reikalų vyriausiąjį komisarą, gynyba ar parama.

Jei dėl bet kokios priežasties tokia apsauga ar pagalba nutrūktų, o tokių asmenų padėtis nebūtų galutinai išspręsta pagal atitinkamas Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtas rezoliucijas, tokie asmenys *ipso facto* turi teisę pasinaudoti šios Konvencijos teikiamomis lengvatomis.

De facto vienintelis JT organas arba agentūra, kuri patenka į 1 straipsnio D dalies taikymo sritį, yra Jungtinių Tautų paramos ir darbo agentūra Palestinos pabėgėliams Artimuosiuose Rytuose (UNRWA). UNRWA buvo įsteigta siekiant „saugoti ir teikti paramą“ palestiniečiams, kurie yra „Palestinos pabėgėliai“, jos veiklos teritorijoje. UNRWA „veiklos teritorija“ apima Gazos Ruožą, Vakarų Krantą (įskaitant Rytų Jeruzalę), Libaną, Jordaniją ir Siriją. (Žr. 2.2.1.1 skirsnį, kuriame pateikta daugiau informacijos apie UNRWA veiklą ir asmenis, kuriems teikiama UNRWA apsauga ir parama.)

Palestinos pabėgėlių padėtis ir asmenų, perkeltų dėl 1967 m. ir vėlesnių karo veiksmų (toliau – perkeltieji asmenys), padėtis yra aptarta įvairiose JT Generalinės Asamblėjos (JTGA) metinėse rezoliucijose. Naujausios tokios rezoliucijos yra 2018 m. gruodžio 7 d. JTGA rezoliucija 73/92 dėl paramos Palestinos pabėgėliams ir 2018 m. gruodžio 7 d. JTGA rezoliucija 73/93 dėl perkeltųjų asmenų ([40]). Iš šių rezoliucijų galima daryti išvadą, kad nei Palestinos pabėgėlių padėtis, nei perkeltųjų asmenų padėtis dar „nėra galutinai nustatyta vadovaujantis Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtomis rezoliucijomis“ ([41]). Tai akivaizdu iš rezoliucijų ištraukų, cituojamų toliau pateiktoje 3 lentelėje.

([40]) Žr. JTGA, *Resolution 73/92 of 7 December 2018, concerning assistance to Palestine refugees; JTGA, Resolution 73/93 of 7 December 2018 concerning persons displaced as a result of the June 1967 and subsequent hostilities*. JTGA *Resolution 74/83 concerning assistance to Palestine refugees ir 74/84 concerning persons displaced as a result of the June 1967 and subsequent hostilities* buvo priimtos 2019 m. gruodžio 13 d.

([41]) PD ir jos naujos redakcijos 12 straipsnio 1 dalies a punktas.

3 lentelė. Ištraukos iš naujausių JTGA rezoliucijų dėl: i) paramos Palestinos pabėgėliams; ii) perkeltųjų asmenų

	Palestinos pabėgėliai		Perkeltieji asmenys
2018 m. gruodžio 7 d. JTGA rezoliucija 73/92	1. *Apgailestauja*, kad pabėgėliai dar nesugrįžo ir jiems nebuvo atlyginta žala, kaip numatyta Generalinės Asamblėjos rezoliucijos 194 (III) 11 dalyje, ir todėl pabėgėlių iš Palestinos padėtis lieka sudėtinga […]. 2. *Taip pat apgailestaudama pažymi*, kad Jungtinių Tautų Palestinos taikinamoji komisija nesurado būdo, kaip taikyti Generalinės Asamblėjos rezoliucijos 194 (III) 11 dalį […]. 3. *Patvirtina* būtinybę, kad būtų tęsiama [UNRWA] veikla[,] ir jos operacijų, kurios turi būti vykdomos sklandžiai, bei jos tarnybų svarbą pabėgėlių iš Palestinos gerovei ir asmenybės vystymuisi bei regiono stabilumui, kol bus pasiektas tinkamas Palestinos pabėgėlių problemos sprendimas.	**2018 m. gruodžio 7 d. JTGA rezoliucija 73/93**	1. *Dar kartą patvirtina* visų asmenų, kurie buvo perkelti dėl 1967 m. birželio mėn. ir vėlesnių karo veiksmų, teisę grįžti į savo namus ar ankstesnes gyvenamąsias vietas Izraelio okupuotose teritorijose nuo 1967 m. 2. *Akcentuoja* būtinybę pagreitinta tvarka grąžinti perkeltuosius asmenis […]. 3. Šiuo metu *remia* [UNRWA] generalinio komisaro pastangas kiek įmanoma nenumatytais atvejais teikti humanitarinę pagalbą kaip laikiną priemonę kitiems šioje teritorijoje esantiems asmenims, kurie šiuo metu yra perkelti ir kuriems labai reikalinga neatidėliotina pagalba dėl 1967 m. birželio mėn. ir vėlesnių karo veiksmų […].

Prieš priimant PD, Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalį valstybių narių teismai dažnai aiškindavo skirtingai. Tačiau ilgainiui ESTT išaiškino įvairius pagrindinius punktus – bent jau PD taikymo tikslais – nes teismas trijose bylose jau priėmė prejudicinius sprendimus dėl direktyvos ir jos naujos redakcijos 12 straipsnio 1 dalies a punkto išaiškinimo ([42]). Visi trys sprendimai yra susiję su asmenimis, kurie gauna Jungtinių Tautų paramos ir darbo agentūros Palestinos pabėgėliams Artimuosiuose Rytuose (UNRWA) apsaugą arba paramą. Rengiant galutinę šios teisinės analizės versiją Vokietijos federalinio administracinio teismo prašymas ESTT priimti ketvirtą prejudicinį sprendimą dar buvo neišnagrinėtas ([43]).

ESTT savo prejudiciniuose sprendimuose faktinių išvadų nenustato. Vis dėlto jis rėmėsi tuo, kad **šiuo metu UNRWA yra vienintelis Jungtinių Tautų organas ar agentūra**, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalį ir PD 12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmą sakinį ([44]).

ESTT nuomone, PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmas sakinys atitinka Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalies pirmą pastraipą, o PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkto antras sakinys atitinka Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalies antrą pastraipą ([45]). Konkrečiai 12 straipsnio 1 dalies a punkte nurodyta:

> **[…] [V]iena vertus, įtvirtinta pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlyga, kita vertus, nustatyta jos taikymo nutraukimo sąlyga**; ir viena, ir kita gali būti lemiamos vertinant, ar [asmeniui] gali būti suteiktas pabėgėlio statusas Sąjungoje […] ([46]).

Todėl 12 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintos normos yra *lex specialis* ([47]) kalbant apie bendras statuso suteikimo nuostatas. Kai taikomas 12 straipsnio 1 dalies a punkto antras sakinys, atitinkamas asmuo *ipso facto* turi teisę pasinaudoti PD (naujos redakcijos)

([42]) 2010 m. ESTT sprendimas *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 21; 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7; 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26.
([43]) 2019 m. gegužės 14 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 1 C 5.18, BVerwG:2019:140519B1C5.18, nurodyti klausimai nagrinėjami 2019 m. liepos 3 d. ESTT sprendime Vokietijos Federacinė Respublika prieš XT, C-507/19.
([44]) 2010 m. ESTT sprendimas *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 21, 44 punktas; 2012 m. ESTT sprendimas El Kott, *op. cit.*, išn. 7, 48 punktas.
([45]) 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26, 85 punktas.
([46]) 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26, 87 punktas (paryškinta šiame tekste).
([47]) 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26, 87 punktas.

teikiamomis lengvatomis. Vadinasi, tas asmuo turi būti pripažintas pabėgėliu pagal PD (naujos redakcijos) 2 straipsnio d dalį ir **jam automatiškai turi būti suteiktas pabėgėlio statusas, jei netaikomi jokie kiti statuso nesuteikimo pagrindai, nustatyti PD (naujos redakcijos) 12 straipsnyje** ([48]). Tokiomis aplinkybėmis atitinkamas asmuo neprivalo įrodyti, kad jis atitinka PD (naujos redakcijos) 2 straipsnio d punkte nustatytoje pabėgėlio apibrėžtyje išdėstytas statuso suteikimo nuostatas ([49]).

Kitaip tariant, nors 12 straipsnio 1 dalies a punktas yra statuso nesuteikimo nuostata, jame taip pat nurodoma konkreti situacija, kai reikalaujama, kad asmuo atitiktų pabėgėlio statuso kriterijus. Skirtingai nuo kitų statuso nesuteikimo nuostatų, 12 straipsnio 1 dalies a punkte pateikta tiek neigiama statuso nesuteikimo taisyklė, tiek teigiama statuso suteikimo taisyklė, kuri taikoma kaip *lex specialis* vietoj 2 (d dalyje)–10 straipsniuose nustatytų statuso suteikimo nuostatų.

ESTT nurodo sąlygas, kurių turi būti laikomasi norint *ipso facto* nustatyti pabėgėlio statusą:

> [A]smuo, kuris turi teisę *ipso facto* pasinaudoti [PD] teikiamomis lengvatomis, nebūtinai turi įrodyti, kad bijo būti persekiojamas, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio c punktą [dabar PD (naujos redakcijos) 2 straipsnio d punktą], tačiau jis turi […] pateikti prašymą suteikti pabėgėlio statusą, kurį turi išnagrinėti už tai atsakingos valstybės narės kompetentingos institucijos. Atlikdamos tokį nagrinėjimą minėtos institucijos turi patikrinti ne tik tai, ar prašytojas iš tiesų kreipėsi dėl UNRWA pagalbos <...> ir ar tokia pagalba nutrūko, tačiau ir tai, ar tokiam prašytojui netaikomas kuris nors iš tos pačios direktyvos 12 straipsnio 1 dalies b punkte ar 2 ir 3 dalyse nurodytų pagrindų nesuteikti pabėgėlio statuso ([50]).

2.2.1 Pabėgėlio statuso nesuteikimas (12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmas sakinys)

Byloje *Bolbol* ESTT nusprendė, jog gali būti laikoma, kad asmuo gali „gauti apsaugą arba pagalbą“, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalį, tik tada, kai tas asmuo **„iš tikrųjų pasinaudojo ta apsauga ar pagalba“** ([51]). Asmenys, kurie gali gauti UNRWA apsaugą arba pagalbą, bet jomis nepasinaudojo prieš pateikdami prašymą gauti pabėgėlio statusą, nepatenka į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalies taikymo sritį. Todėl jiems negali būti taikomas pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindas, nustatytas PD 12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmame sakinyje ([52]).

Pabėgėlio statuso nesuteikimo pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punktą vertinimą galima suskaidyti į tris elementus, kaip pavaizduota toliau pateiktoje 2 diagramoje.

([48]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 81 punktas; 2018 m. ESTT sprendimas Alheto, *op. cit.*, išn. 26, 92 punktas.
([49]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 76 punktas; 2018 m. ESTT sprendimas Alheto, *op. cit.*, išn. 26, 86 punktas.
([50]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 76 punktas.
([51]) 2010 m. ESTT sprendimas *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 21, 53 punktas (paryškinta šiame tekste).
([52]) 2010 m. ESTT sprendimas *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 21, 51 punktas.

2 diagrama. Pabėgėlio statuso nesuteikimo pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punktą vertinimas

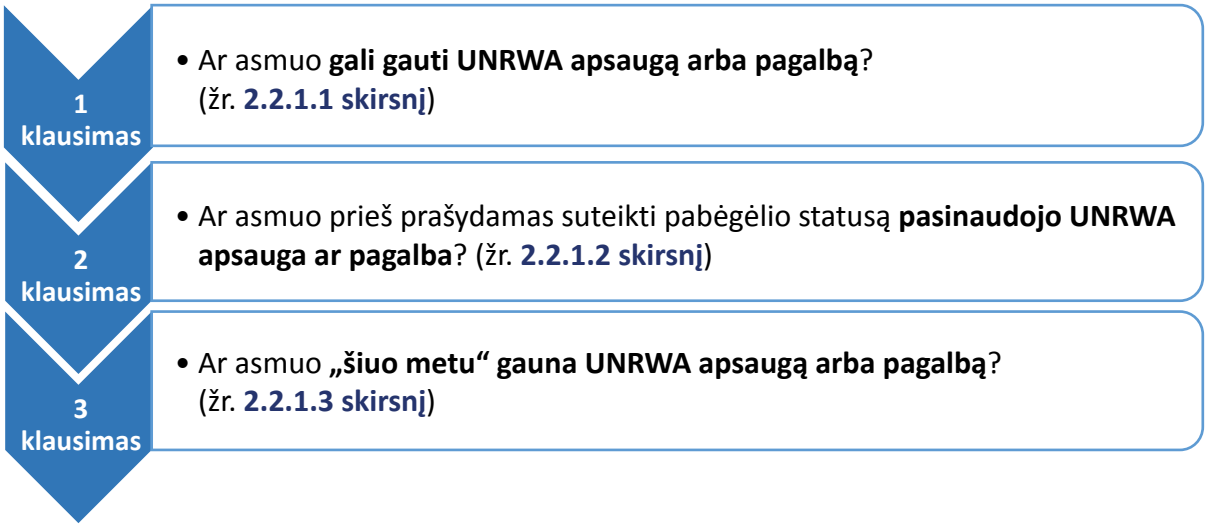

2.2.1.1 Asmenys, kurie gali gauti UNRWA apsaugą arba paramą

Kaip paaiškinta toliau, ESTT patikslino, kad „asmenis, kurie gali gauti UNRWA apsaugą arba paramą“, galima suskirstyti į dvi grupes: **„registruotus asmenis“** ir **„neregistruotus asmenis“**. Kol kas ESTT nusprendė, kad **„Palestinos pabėgėliai“** yra viena „registruotų asmenų“, kurie gali gauti UNRWA apsaugą ar pagalbą, pakategorė, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalį. Santraukoje UNRWA „Palestinos pabėgėlius“ apibrėžia kaip **„asmenis, kurių įprasta gyvenamoji vieta laikotarpiu nuo 1946 m. birželio 1 d. iki 1948 m. gegužės 15 d. buvo Palestina ir kurie prarado ir namus, ir pragyvenimo šaltinį dėl 1948 m. konflikto“** ([53]). Be to, ESTT nutarė, kad **„asmenys, perkelti dėl 1967 m. ir vėlesnių karo veiksmų“**, yra viena „neregistruotų asmenų“, kurie gali gauti tokią apsaugą ar pagalbą, pakategorė.

Byloje *Bolbol* ESTT nustatė minėtą klasifikaciją pagal UNRWA Suvestinius teisės įgijimo ir registracijos nurodymus (CERI) ([54]). Teismas vadovavosi šiais nurodymais, siekdamas įsitikinti, ar būtina, kad asmuo būtų registruotas UNRWA, kad galėtų gauti šios agentūros apsaugą ar pagalbą, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalį.

Remiantis CERI, UNRWA dabartiniai įgaliojimai yra: „Palestinos pabėgėliams ir kitiems susijusiems asmenims teikti paramą, humanitarinę pagalbą, žmogaus vystymuisi svarbias ir apsaugos paslaugas jos veiklos teritorijoje“ ([55]).

CERI tikslas yra, be kita ko, nustatyti asmenų, kurie „gali gauti UNRWA paslaugas“, kategorijas ir apibūdinti tiems asmenims prieinamas paslaugas ([56]). CERI III skirsnyje susijusių asmenų, kurie gali gauti tas paslaugas, kategorijos skirstomos į dvi grupes, kaip apibendrinta 4 lentelėje.

([53]) 2010 m. ESTT sprendimas Bolbol, *op. cit.*, išn. 21, 45 punktas (paryškinta šiame tekste).
([54]) UNRWA, *Consolidated Eligibility and Registration Instructions*, 2009 m. sausio 1 d.
([55]) UNRWA, *Consolidated Eligibility and Registration Instructions*, 2009 m. sausio 1 d., p. 1.
([56]) UNRWA, *Consolidated Eligibility and Registration Instructions*, 2009 m. sausio 1 d., p. 2.

4 lentelė. Asmenys, kurie gali gauti UNRWA paslaugas

	Registruoti asmenys		Neregistruoti asmenys
CERI III.A punktas	**„Palestinos pabėgėliai“** ir tam tikros kitos asmenų, kurie gali registruotis UNRWA registracijos sistemoje, kategorijos. Užsiregistravę ir gavę UNRWA registracijos kortelę, kaip registracijos įrodymą, jie gali gauti UNRWA paslaugas.	CERI III.B punktas	Asmenys, kurie neatitinka UNRWA registracijos kriterijų arba negali įrodyti, kad juos atitinka, negali registruotis UNRWA registracijos sistemoje. Visgi **„asmenys, perkelti dėl 1967 m. ir vėlesnių karo veiksmų“**, ir tam tikrų kitų kategorijų asmenys UNRWA paslaugas gali gauti neužsiregistravę. UNRWA veda tokių asmenų „tikslią apskaitą“.

ESTT byloje *Bolbol* nagrinėjo tik tą aspektą, ar asmuo turi užsiregistruoti UNRWA sistemoje, kad patektų į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalies taikymo sritį. Tai reiškia, kad tuo atveju teismo sprendimu nebūtinai aiškiai nustatoma, kurios CERI nustatytos susijusių asmenų kategorijos turi galimybę patekti į 1 straipsnio D dalies taikymo sritį. Tačiau sprendime patikslinta, kad UNRWA „apsaugą ar pagalbą“ gali gauti ne tik „Palestinos pabėgėliai“, bet ir „neregistruoti asmenys, perkelti dėl 1967 m. ir vėlesnių karo veiksmų“, kaip tai suprantama pagal 1 straipsnio D dalį:

> <...> [I]š UNRWA [CERI], kurių šiuo metu galiojanti versija buvo priimta 2009 metais, matyti, kad nors UNRWA veiklos tikslais „Palestinos pabėgėliais“ laikomi visi „asmenys, kurių įprasta gyvenamoji vieta laikotarpiu nuo 1946 m. birželio 1 d. iki 1948 m. gegužės 15 d. buvo Palestina ir kurie prarado ir namus, ir pragyvenimo šaltinį dėl 1948 m. konflikto“ (CERI III.A.1 punktas), kiti asmenys taip pat gali kreiptis į UNRWA dėl pagalbos ar apsaugos, kaip antai „neregistruoti asmenys, perkelti dėl 1967 m. ir vėlesnių karo veiksmų“ (CERI III.B punktas; taip pat žr., konkrečiai kalbant, 1967 m. liepos 4 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijos Nr. 2252 (ES-V) 6 dalį).
>
> Šiomis aplinkybėmis negalima daryti išvados, kad tokiam UNRWA neregistruotam asmeniui, kaip antai N. Bolbol, negali būti taikomas bent [Pabėgėlių konvencijos] 1 straipsnio D skirsnis, o todėl ir direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmasis sakinys ([57]).

Byloje *Bolbol* ESTT nusprendė, kad asmenims, perkeltiems dėl 1967 m. karo veiksmų, taikoma Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalis. Teismas pabrėžė, kad 1951 m. Pabėgėlių konvencijos pradinė versija buvo iš dalies pakeista 1967 m. protokolu dėl pabėgėlių statuso „būtent siekiant leisti šią konvenciją aiškinti atsižvelgiant į besikeičiančią situaciją ir įtraukti naujas pabėgėlių grupes šalia asmenų, kurie pabėgėliais tapo dėl „įvykių iki 1951 m. sausio 1 d.“ ([58]). Taigi ESTT nuomone, pirmos Palestinos pabėgėlių kartos **palikuonys** taip pat patenka į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalies taikymo sritį. Tai patvirtinama ir vėlesniu ESTT sprendimu byloje *Alheto*, kurią teismas nagrinėjo remdamasis tuo, kad ieškovė – gimusi 1972 m. – pagrindinėje byloje buvo „Palestinos pabėgėlė“ ([59]).

Reikėtų pažymėti, kad UNRWA nurodyta visa „Palestino pabėgėlio“ apibrėžtis jos veiklos tikslais yra nustatyta CERI V.J punkte taip:

([57]) 2010 m. ESTT sprendimas *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 21, 45 ir 46 punktai.
([58]) 2010 m. ESTT sprendimas *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 21, 47 ir 48 punktai.
([59]) 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26, 49 punktas. Taip pat reikia atkreipti dėmesį į 2010 m. kovo 4 d. Generalinės advokatės E. Sharpston išvados byloje *Nawras Bolbol prieš Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, C-31/09, EU:C:2010:1192010, 66 punktą, kuriame argumentuojama, kad į 1 straipsnio D dalies taikymo sritį patenka ne tik tie asmenys, kurie 1951 m. jau naudojosi UNRWA apsauga ar pagalba, bet ir tų asmenų palikuonys bei nauji perkeltieji asmenys, gaunantys tokią apsaugą ar pagalbą.

> Bet kuris asmuo, kurio įprasta gyvenamoji vieta laikotarpiu nuo 1946 m. birželio 1 d. iki 1948 m. gegužės 15 d. buvo Palestina ir kuris prarado ir namus, ir pragyvenimo šaltinį dėl 1948 m. konflikto, **bei tokių asmenų vyriškos linijos palikuonys, įskaitant teisėtai įvaikintus vaikus** […] ([60]).

2.2.1.2 Įrodymai, kad buvo pasinaudota UNRWA apsauga arba pagalba

Byloje *Bolbol* ESTT nusprendė, jog **UNRWA registracija yra pakankamas įrodymas**, kad asmuo iš tikrųjų pasinaudojo jos pagalba. Tačiau šis įrodymas nėra būtinas, nes UNRWA pagalbą gali gauti ir neregistruoti asmenys. Tokiais atvejais „ją gavusiam asmeniui turi būti leista tai įrodyti kitais būdais“ ([61]).

Teismui nereikėjo specialiai svarstyti, kokių kitų įrodymų pakaktų, kad būtų įrodyta, jog gaunama UNRWA pagalba. Tačiau iš CERI matyti, kad „neregistruoti“ asmenys, kurie gali kreiptis dėl UNRWA paslaugų, yra nurodyti kaip „neregistruoti“ asmenys tik todėl, kad jie neatitinka reikalavimų arba negali įrodyti, jog jie atitinka reikalavimus, kad galėtų būti registruojami „[UNRWA] registracijos sistemoje“. Tačiau UNRWA programoje „vedama“ tokių asmenų „tiksli apskaita“ ([62]).

Vis dėlto tuo, kas išdėstyta pirmiau, nenorima pasakyti, kad UNRWA rašytiniai įrodymai yra vienintelis būdas įrodyti, kad atitinkamas asmuo pasinaudojo UNRWA pagalba. Pavyzdžiui, generalinė advokatė E. Sharpston savo išvadoje byloje *Bolbol* nurodė, kad, kalbant apie įrodinėjimo problemas, kurių gali kilti tiek dėl PD 12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmo sakinio, tiek dėl antro sakinio, reikia pažymėti, jog „<...> administraciniai įrašai gali atsilikti nuo įvykių arba būti sunaikinti per karą“ ([63]). Ji taip pat teigė:

> Nenuvertinu įrodinėjimo problemų, kilsiančių <...>. Šios problemos – nuo fragmentiškų įrodymų (kurie patvirtina dalį pasakojimo, bet ne kiekvieną žingsnį) iki įrodymų klastojimo (ar nesuklastotų įrodymų, gautų papirkus reikiamą pareigūną) galimybės. Čia, kaip ir faktinio naudojimosi pagalba klausimu, valstybė turi teisę primygtinai reikalauti tam tikrų įrodymų, bet ne tinkamiausių, kuriuos būtų galima pateikti idealiame pasaulyje ([64]).

Daugiau informacijos apie įrodymų ir patikimumo vertinimą pagal PD (naujos redakcijos) pateikta EASO *Įrodymų ir patikimumo vertinimas taikant bendrą Europos prieglobsčio sistemą. Teisinė analizė* ([65]).

2.2.1.3 Asmenys, kurie „šiuo metu“ gauna UNRWA apsaugą arba pagalbą

Kad atitinkamam asmeniui būtų galima nesuteikti pabėgėlio statuso pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalį ir PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punktą, jam apsauga arba pagalba turi būti teikiama **„šiuo metu“**.

([60]) UNRWA, *Consolidated Eligibility and Registration Instructions*, *op. cit.*, išn. 54, 32 punktas (paryškinta šiame tekste).
([61]) 2010 m. ESTT sprendimas *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 21, 52 punktas.
([62]) UNRWA, *Consolidated Eligibility and Registration Instructions*, *op. cit.*, išn. 54, p. 6.
([63]) Generalinės advokatės E. Sharpston išvada, *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 59, 93 punktas.
([64]) Generalinės advokatės E. Sharpston išvada, *Bolbol*, *op. cit.*, išn. 59, 102 punktas.
([65]) EASO, *Įrodymų Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis*, 2018 m.

Byloje *El Kott* ESTT nusprendė, kad jei toks reikalavimas taikomas tik tiems asmenims, kurie „šiuo metu naudojasi“ UNRWA pagalba, niekada nebūtų taikomas pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindas, nustatytas PD 12 straipsnio 1 dalies a punkte. Taip yra todėl, kad nė vienam prieglobsčio valstybės narės teritorijoje prašymą teikiančiam asmeniui, kuris dėl to fiziškai yra už UNRWA veiklos teritorijos ribų, nebūtų taikomas toks statuso nesuteikimo pagrindas. Be to, **savanoriškas išvykimas** iš UNRWA veiklos teritorijos, taigi ir UNRWA pagalbos **savanoriškas atsisakymas** negali reikšti, kad atitinkamas asmuo „šiuo metu“ negauna pagalbos. Tai prieštarautų tikslui, kurio siekiama Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalies pirma pastraipa – „iš šios konvencijos sistemos pašalinti visus tokia pagalba besinaudojančius asmenis“ ([66]).

Todėl ESTT konstatavo, kad posakį „šiuo metu gauna paramą arba pagalbą“ reikia aiškinti taip, kad tai apimtų ne tik asmenis, kurie „šiuo metu naudojasi“ UNRWA teikiama pagalba, bet ir:

> **[asmenis], kurie […] naudojosi šia pagalba prieš pat valstybėje narėje pateikdami prašymą suteikti prieglobstį**, tačiau tik tuo atveju, jeigu ta pagalba nenutrūko, kaip tai suprantama pagal [PD] 12 straipsnio 1 dalies a punkto antrą sakinį ([67]).

Nors ESTT šio konkretaus klausimo nenagrinėjo, Vokietijos federalinis administracinis teismas savo ruožtu mano, kad PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punktas vis dėlto nėra taikomas tokioje situacijoje, kai palestinietis be pilietybės, kuris gavo UNRWA apsaugą arba pagalbą, vėliau įsikuria trečiojoje šalyje už UNRWA veiklos teritorijos ribų prieš pateikdamas prašymą suteikti prieglobstį Sąjungoje ([68]). Nyderlandų valstybės taryba konstatavo labai panašiai palestinietės, kuri buvo registruota UNRWA, bet beveik visą gyvenimą gyveno Jungtiniuose Arabų Emyratuose, byloje ([69]). (Toliau žr. 2.2.2 skirsnį.)

2.2.2 *Ipso facto* teisė į pabėgėlio statusą (12 straipsnio 1 dalies a punkto antras sakinys)

Kaip minėta pirmiau, PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkto antras sakinys išties yra statuso suteikimo nuostata, nes joje nurodoma konkreti situacija, kurioje reikalaujama, kad asmuo atitiktų pabėgėlio statuso kriterijus ([70]).

Taigi Palestinos pabėgėliai ir perkeltieji asmenys, kurie pasinaudojo UNRWA apsauga arba pagalba prieš prašydami ES suteikti pabėgėlio statusą, bet tokios apsaugos arba pagalbos nebegauna, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkto antrą sakinį, *ipso facto* turi teisę gauti pabėgėlio statusą, jeigu jiems netaikomi jokie PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies b punkte ir 2 dalyje nustatyti pabėgėlio statuso netaikymo pagrindai.

Konkrečiai vertinimo, ar asmuo, kuris pasinaudojo UNRWA pagalba prieš pateikdamas prašymą gauti pabėgėlio statusą valstybėje narėje, turi teisę gauti pabėgėlio statusą pagal 12

([66]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 49–51 punktai.
([67]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 52 punktas (paryškinta šiame tekste).
([68]) 2019 m. balandžio 25 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 1 C 28.18*, DE:BVerwG:2019:250419U1C28.18.0, 18, 19 ir 21 punktai.
([69]) 2019 m. vasario 19 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 201708043/1/V1, 4.2 punktas (olandų kalba).
([70]) Taip pat žr., pavyzdžiui, UNHCR, *Note on UNHCR's Interpretation of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Article 12(1)(a) of the EU Qualification Directive in the context of Palestinian refugees seeking international protection*, 2013 m. gegužės mėn., p. 4–6; UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 13: Applicability of Article 1D of the 1950 Convention relating to the Status of Refugees to Palestinian Refugees*, 2017 m. gruodžio mėn., HCR/GIP/16/12, 12 ir 18–20 punktai.

straipsnio 1 dalies a punkto antrą sakinį, procesą galima skirstyti į du etapus. Tai pavaizduota toliau pateiktoje 3 diagramoje.

3 diagrama. *Ipso facto* teisės gauti pabėgėlio statusą pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkto antrą sakinį vertinimas

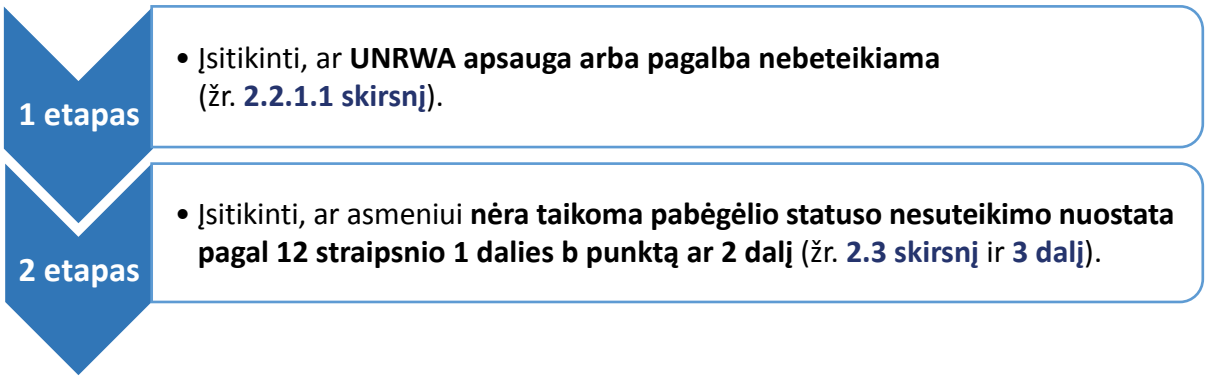

Byloje *Alheto* ESTT nusprendė, kad tiek PD, tiek PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkto antras sakinį reikia aiškinti taip:

— pagal juos draudžiamas nacionalinės teisės aktas, kuriame nenustatyta juose įtvirtinta pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygos taikymo nutraukimo sąlyga arba kuriuo ši sąlyga perkelta netinkamai;

— jie yra tiesiogiai veikiantys;

— jie gali būti taikomi, net jeigu tarptautinės apsaugos prašytojas aiškiai jais nesirėmė ([71]).

Nagrinėjamoje byloje atitinkama valstybė narė tinkamai neperkėlė PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkto nuostatų į savo nacionalinę teisę. Užuot išnagrinėjęs ieškovo ieškinį pagal 12 straipsnio 1 dalies a punktą, pirmosios instancijos teismas įvertino, ar prašytojas atitinka pabėgėlio statuso kriterijus visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamam dėl vienos iš penkių priežasčių, išvardytų pabėgėlio apibrėžtyje, pagrindais ([72]).

Taip pat reikėtų pažymėti, jog ESTT byloje *El Kott* nusprendė, kad, laikantis PD 11 straipsnio f punkto, siejamo su PD 14 straipsnio 1 dalimi, asmuo, kuriam suteiktas pabėgėlio statusas pagal PD 12 straipsnio 1 dalies a punkto antrą sakinį, nustoja būti pabėgėliu, jei „<…> dėl aplinkybių, dėl kurių buvo pripažintas pabėgėliu, išnykimo jis gali grįžti į UNRWA veiklos teritoriją, kurioje gyveno <…>“ ([73]).

Tačiau, Vokietijos federalinio administracinio teismo nuomone, lieka neaišku, ar ESTT byloje *El Kott* nurodė visą UNRWA veiklos teritoriją, ar dėl to, kad buvo papildyta žodžiais „kurioje gyveno“, ESTT nurodė tik konkrečią teritoriją, esančią UNRWA veiklos teritorijoje, kurioje asmuo gyveno ([74]). Vienas iš klausimų, susijusių su 12 straipsnio 1 dalies a punktu, šiuo

([71]) 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26, 101 punktas. Dėl punkto „tiesiogiai veikiantys“ reikšmės ES teisėje žr. EASO, *An Introduction to the Common European Asylum System for Courts and Tribunals*, *op. cit.*, išn. 9, p. 66 ir 67.
([72]) 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26, 42–62 punktai.
([73]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 77 punktas.
([74]) 2019 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 1 C 28.18*, *op. cit.*, išn. 68, 21 punktas (vokiečių kalba).

metu nagrinėjamas ESTT ir dėl jo laukiama sprendimo ([75]). Bet kuriuo atveju, federalinio administracinio teismo nuomone, vertinant, ar apsauga arba pagalba nebeteikiama, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punkto antrą sakinį, svarbus laikas yra prašytojo išvykimo iš UNRWA veiklos teritorijos data. Be to, teismas nurodė – kad prašytojas atitiktų pabėgėlio statuso suteikimo kriterijus, turi nebūti galimybės faktines aplinkybes nagrinėjančio teismo **žodinio bylos nagrinėjimo ar faktinių aplinkybių nustatymo metu** prašytojui grįžti į UNRWA veiklos teritoriją ir pakartotinai pasinaudoti organizacijos apsauga ar pagalba. Federalinis administracinis teismas nustatė, kad dėl to, jog pagal PD (naujos redakcijos) 11 straipsnio 1 dalies f punktą, siejamą su PD (naujos redakcijos) 14 straipsnio 1 dalimi, pabėgėlio statuso tokioje situacijoje nebelieka ir jis turi būti panaikintas, „nebūtų prasmės suteikti pabėgėlio statuso, jei tą statusą tektų nedelsiant atšaukti“ ([76]).

2.2.2.1 Apsaugos arba pagalbos panaikinimas

Pagal ESTT sprendimą byloje *El Kott* vienas iš PD 12 straipsnio 1 dalies a punkto tikslų – „užtikrinti Palestinos pabėgėlių apsaugos tęstinumą teikiant realią apsaugą ar pagalbą <...>“ ([77]). Taikant 12 straipsnio 1 dalies a punktą turi būti atsižvelgiama į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalyje nustatytą tikslą. Taip siekiama „užtikrinti pačių **Palestinos pabėgėlių apsaugos tęstinumą**, **kol jų padėtis bus galutinai išspręsta pagal atitinkamas Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijas**“ ([78]).

Atsižvelgiant į šį tikslą, aplinkybės, kuriomis „dėl bet kokios priežasties tokios apsaugos ar paramos teikimas nutrūksta“, kaip tai suprantama pagal PD 12 straipsnio 1 dalies a punkto antrą sakinį, apima:

— **„tiesiogiai su UNRWA susijusius įvykius**, kaip antai šios institucijos panaikinimą ar įvykį, dėl kurio ji apskritai negali vykdyti savo misijos“; ir

— **aplinkybes, kurios „nepriklauso nuo [suinteresuotojo asmens] valios, kurių jis negali kontroliuoti** ir kurios jį priverčia palikti tokią teritoriją, o dėl to jis negali pasinaudoti UNRWA suteikta pagalba“ ([79]).

ESTT nustatė – laikytina, kad Palestinos pabėgėlis **yra priverstas palikti UNRWA veiklos teritoriją** tokiomis aplinkybėmis, kai „jis jaučiasi labai nesaugus ir kai tokia institucija negali šioje teritorijoje užtikrinti jo gyvenimo sąlygų, kurios atitiktų šiai agentūrai pavestą misiją“ ([80]).

Byloje *Alheto* ESTT pabrėžė, kad fakto, ar nutraukta apsauga arba pagalba, vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į visą UNRWA veiklos teritoriją, o ne tik į asmens gyvenamąją vietą toje teritorijoje. Tuo atveju pagrindinės bylos ieškovė buvo UNRWA įregistruota palestinietė. Ji pabėgo iš vienos UNRWA veiklos teritorijos dalies – Gazos Ruožo, jos gimimo vietos ir įprastinės gyvenamosios vietos teritorijos – ieškodama saugumo kitoje UNRWA veiklos teritorijos dalyje, būtent Jordanijoje, prieš pateikdama tarptautinės apsaugos

([75]) Žr. 2019 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimą *BVerwG 1 C 5.18*, *op. cit.*, išn. 43 (vokiečių kalba), nurodyti klausimai nagrinėjami 2019 m. liepos 3 d. ESTT sprendime *Vokietijos Federacinė Respublika prieš XT*, C-507/19.
([76]) 2019 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 1 C 28.18*, *op. cit.*, išn. 68, 26 punktas.
([77]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 60 punktas.
([78]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 62 punktas (paryškinta šiame tekste).
([79]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 58 ir 61 punktai (paryškinta šiame tekste).
([80]) 2012 m. ESTT sprendimas *El Kott*, *op. cit.*, išn. 7, 63 punktas.

prašymą ES. ESTT neatmetė galimybės, kad UNRWA galėtų tokioje situacijoje atsidūrusiam asmeniui suteikti įprastas jos veiklos teritorijoje, į kurią tas asmuo pabėgo, gyvenimo sąlygas, kurios atitiktų jai pavestą misiją ([81]). Todėl jis nusprendė, jog negalima laikyti, kad apsauga arba pagalba buvo nutraukta, jei asmuo turi galimybę pasilikti toje kitoje UNRWA veiklos teritorijos dalyje, kad gyventų „saugiai ir oriai ir jam negrėstų pavojus būti grąžintam į įprastinės gyvenamosios vietos teritoriją tol, kol į ją grįžti bus saugu <...>“ ([82]).

Belgijos užsieniečių bylų taryba byloje dėl prašytojo iš Gazos Ruožo nusprendė, kad Izraelio ir Gazos sienos uždarymas ir pavojus keliauti į Gazą per Egiptą dėl saugumo padėties Sinajuje buvo viena priežastis, dėl kurios atitinkamu atveju buvo nutraukta UNRWA apsauga ar pagalba ([83]). Teismas taikė precedentą, ESTT išdėstytą byloje *El Kott*, ir nusprendė, kad buvo nuolat ir sistemingai pažeidinėjamos Gazos Ruožo civilių gyventojų pagrindinės teisės, dėl ko jie patyrė nežmonišką ir žeminantį elgesį ([84]). Jis nustatė, kad ieškovui nebuvo leista pakartotinai pasinaudoti UNRWA teikiama pagalba ir dėl to UNRWA negalėjo užtikrinti jo gyvenimo sąlygų pagal jai priskirtą misiją ([85]).

Vokietijos federalinis administracinis teismas nusprendė, kad „būtinos gyvenimo sąlygos, kurios atitinka UNRWA misiją“, apima apsaugą nuo persekiojimo, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 9 straipsnį, ir nuo sunkios žalos, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 15 straipsnį. Taigi tai apima daugiau nei tik UNRWA teikiamą maistą, mokymąsi mokyklose ar sveikatos priežiūros paslaugas, kurios kitu atveju neturėtų jokios praktinės vertės. Teismas nusprendė, kad tai taip pat atitinka suinteresuotojo palestiniečio padėtį, kad jis galėtų likti UNRWA veiklos teritorijoje „saugiomis ir oriomis gyvenimo sąlygomis“ ([86]). Tačiau, teismo nuomone, ESTT vis dar nepatikslino, ar tuo atveju, kai palestinietis turi svarbių ryšių tik su viena UNRWA veiklos teritorijos dalimi, pagal 12 straipsnio 1 dalies a punkto antro sakinio teisinį principą reikėtų vertinti tik tą konkrečią teritoriją ar visą UNRWA veiklos teritoriją ([87]). Teismas nusprendė, kad bet kuriuo atveju pagal tą teisinį principą tarptautinės apsaugos reikalavimai, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 8 straipsnį, turi būti taikomi *mutatis mutandis* kiekvienai UNRWA veiklos teritorijos daliai ([88]).

Galiausiai reikėtų pažymėti, kad, UNHCR nuomone, net jeigu asmuo nebuvo priverstas palikti UNRWA veiklos teritorijos dėl motyvų, kurių jis nekontroliuoja ir kurie nepriklauso nuo jo valios, apsaugą arba pagalbą taip pat reiktų laikyti nutraukta, kai dėl praktinių kliūčių (pvz., sienų uždarymo), su apsauga ar asmens saugumu susijusių kliūčių (pvz., pavojų kelionės metu) arba teisinių kliūčių (pvz., būtinų dokumentų nebuvimo) asmuo negali grįžti į tą UNRWA veiklos teritorijos dalį, kurioje jis gyveno ([89]).

([81]) 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26, 49 ir 132–134 punktai.

([82]) 2018 m. ESTT sprendimas *Alheto*, *op. cit.*, išn. 26, 134 punktas. Atkreipkite dėmesį, kad paties UNHCR pozicija dėl Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio D dalies aiškinimo nuo ESTT pozicijos skiriasi įvairiais svarbiais aspektais. Pavyzdžiui, UNHCR mano, kad fakto, ar apsauga arba pagalba buvo nutraukta, vertinimą reikėtų atlikti tik kalbant apie konkrečią UNRWA veiklos teritorijos dalį, kurioje buvo įprastinė suinteresuotojo asmens gyvenamoji vieta, žr. UNHCR, *Note on Interpretation of Article 1D 1951 Convention and Article 12(1)(a) QD*, *op. cit.*, *išn. 70*, p. 5; UNHCR, *Guidelines on International Protection No 13*, *op. cit.*, išn. 70, 22 dalies k punktas.

([83]) 2017 m. liepos 31 d. *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen/Conseil du contentieux des étrangers* (Belgijos užsieniečių bylų taryba) sprendimas Nr. 190.280, 2.15 punkto 2–4 įtraukos ir 2.16 punktas (olandų kalba) (žr. UNHCR santrauką anglų kalba). Tačiau žr. 2019 m. lapkričio 19 d. *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen/Conseil du contentieux des étrangers* sprendimo Nr. 228.949 6.2. punktą, kuriuo, taikant ESTT byloje *El Kott* išdėstytą precedentą, šis sprendimas buvo atmestas.

([84]) Ten pat, 2.15 punkto pirma įtrauka.

([85]) Ten pat, 2.16 punktas.

([86]) 2019 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 1 C 28.18*, *op. cit.*, išn. 68, 27 punktas (vokiečių kalba).

([87]) 2019 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 1 C 28.18*, *op. cit.*, išn. 68, 26 punktas, nurodomi Vokietijos federalinio administracinio teismo ESTT perduoti 1 ir 2 klausimai, 2019 m. Sprendimas *BVerwG 1 C 5.18*, *op. cit.*, išn. 43, C-507/19 (vokiečių kalba).

([88]) 2019 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 1 C 28.18*, *op. cit.*, išn. 68, 26 punktas (vokiečių kalba).

([89]) UNHCR, *Note on Interpretation of Article 1D 1951 Convention and Article 12(1)(a) QD*, *op. cit.*, išn. 70, p. 5; UNHCR, *Guidelines on International Protection No 13*, *op. cit.*, išn. 70, 22 dalies g–i punktai.

2.3 Asmenys, pripažinti turinčiais teises ir pareigas, kurios priskiriamos gyvenamosios šalies piliečiams (12 straipsnio 1 dalies b punktas)

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytas šis pagrindas, dėl kurio asmeniui nesuteikiamas pabėgėlio statusas:

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies b punktas

1. Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jei:

[…]

b) šalies, kurioje jis apsigyveno, kompetentingos institucijos yra pripažinusios, kad jis turi teises ir pareigas, kurios priskiriamos tos šalies piliečiams, arba jiems [joms] prilygstančias teises ir pareigas.

Reikėtų pažymėti, kad Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio E dalyje, kurią atitinka PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies b punktas, teigiama tik tai, kad suinteresuotasis asmuo turi būti „pripažintas <...> turinčiu teises ir pareigas, kurios priskiriamos tos šalies piliečiams“, nepridedant frazės „arba jiems [joms] prilygstančias teises ir pareigas“. Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio E dalyje taip pat vartojamas žodis „gyvena“ ([90]) vietoj žodžio „apsigyveno“.

ESTT dar neturėjo galimybės išaiškinti 12 straipsnio 1 dalies b punkto. Taip pat, regis, labai ribota ir valstybių narių nacionalinių teismų praktika, susijusi su ta nuostata bei Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio E dalimi. Vis dėlto tam tikrų trečiųjų šalių – ypač Australijos, Kanados ir Naujosios Zelandijos – nacionalinių teismų praktika dėl Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio E dalies yra labiau išplėtota ([91]). UNHCR taip pat paskelbė pastabą dėl 1 straipsnio E dalies išaiškinimo ([92]).

Turint galvoje, kad siekdamas išaiškinti tam tikrą ES antrinės teisės aktų nuostatą ESTT labiau atsižvelgia į ES teisės aktų leidėją ir atitinkamos teisinės priemonės *travaux préparatoires* ([93]), reikėtų pažymėti ir tai, kad Komisijos aiškinamajame memorandume dėl pasiūlymo dėl PD teigiama:

> Ši dalis [dabar [PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies b punktas] yra susijusi su [Pabėgėlių konvencijos] 1 straipsnio E dalyje išdėstytomis situacijomis. Joje aprašyta situacija, kurioje gali būti atsisakyta suteikti pabėgėlio statusą, kai šalies, kurioje prieglobsčio prašytojas gyvena, kompetentingos valdžios institucijos pripažįsta teises ir pareigas, susijusias su tos šalies pilietybe. Vien tik trumpalaikis ar išskirtinai laikinas buvimas tokioje valstybėje nėra pagrindas nesuteikti statuso. Prašytojui statusas nesuteikiamas tik tuo atveju, jei jam garantuojama visapusiška apsauga nuo išsiuntimo ar nurodymo išvykti ([94]).

([90]) Žodis „gyvena“ vartojamas ir PD (2004/83/EB) 12 straipsnio 1 dalies a punkte.
([91]) Dėl informacijos apie atitinkamą ne valstybių narių nacionalinių teismų praktiką žr., pavyzdžiui, J. C. Hathaway ir M. Foster, *The Law of Refugee Status*, 2-asis leid., CUP, 2014, p. 500–509, kuriame cituojama Australijos, Kanados, Naujosios Zelandijos ir Jungtinių Valstijų teismų praktika. Dėl glaustos apklausos, susijusios su atitinkama Kanados teismų praktika, žr. Kanados imigracijos ir pabėgėlių valdybos *Interpretation of the convention refugee definition in the case law*, 2018 m. kovo 31 d., 10 skyrių.
([92]) UNHCR, *UNHCR Note on Interpretation of Article 1E of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*, 2009 m. kovo mėn.
([93]) EASO, *An Introduction to the Common European Asylum System for Courts and Tribunals – Judicial analysis*, *op. cit.*, išn. 9, p. 65.
([94]) Europos Komisija, *Proposal for a Council Directive on minimum standards for the qualification and status of third-country nationals and stateless persons as refugees or as persons who therwise need international protection*, 2001 m., *op. cit.*, išn. 9, p. 25.

Be to, kaip minėta pirmiau, PD (naujos redakcijos) nurodyti statuso nesuteikimo pagrindai turi būti aiškinami siaurai ([95]) ir taip, kad būtų „užtikrintas Ženevos konvencijos nuostatomis garantuojamas apsaugos lygis“ ([96]).

Reikėtų pažymėti, kad, UNHCR nuomone, Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio E dalis gali būti netaikoma, jei atitinkamam asmeniui kiltų persekiojimo rizika arba kita sunki žala šalyje, kurioje jis gyvena ([97]).

2.3.1 Gyvenimas šalyje už kilmės šalies ribų

UNHCR teigimu:

> Pagal [Pabėgėlių konvencijos] 1 straipsnio E dalies formuluotę ji taikoma asmeniui, kuris „gyvena“ svarstomoje šalyje. Todėl ji netaikoma asmenims, kurie galėtų apsigyventi toje šalyje, bet taip nepadarė. Žodis „gyvena“ reiškia, kad nepakanka laikino ar trumpalaikio buvimo, vien tranzito ar vizito. Atitinkamas asmuo iš saugaus teisės gyventi šalyje statuso, kuris apima piliečiams priskiriamas teises į atitinkamą šalį grįžti, pakartotinai atvykti ir joje likti, turi gauti naudos. Šios teisės turi būti užtikrinamos praktiškai. Dėl savanoriško teisės gyventi šalyje atsisakymo 1 straipsnio E dalis netampa netaikytina, jeigu asmuo išlaiko teisę gauti saugų teisės gyventi šalyje statusą, įskaitant teisę pakartotinai atvykti, ir jam pripažįstamos teisės ir pareigos, susijusios su tos šalies pilietybe. Statuso, kurį asmuo turi pagal nacionalinę teisę, pavadinimas nėra svarbus. Skirtingos teisės gali būti priskirtos panašiai vadinamiems statusams skirtingose šalyse ir skirtingu metu. Tai lemia tam statusui individualiu atveju praktiškai priskirtos teisės ir tai, ar šios teisės šiuo metu yra teisėtos ir prieinamos ([98]).

2.3.2 Teisės ir pareigos, kurios priskiriamos piliečiams

Siekiant, kad asmeniui nebūtų suteiktas pabėgėlio statusas pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies b punktą, reikia pripažinti, kad jis turi **arba** „teises ir pareigas, kurios priskiriamos tos šalies piliečiams“, **arba** „joms prilygstančias teises ir pareigas“.

Tai, ar „prilygstančios“ teisės ir pareigos reiškia apytiksliai tas pačias ar panašias teises ir pareigas ([99]), faktiškai tą patį ar iš esmės tą patį ([100]), dar turi būti išaiškinta.

([95]) Žr. 1.3.4 skirsnį.

([96]) 2019 m. ESTT sprendimas *M, X ir X*, *op. cit.*, išn. 9, 75 punktas.

([97]) UNHCR, *Note on Interpretation of Article 1E of the 1951 Convention*, 2009 m., *op. cit.*, išn. 92, 17 punktas.

([98]) UNHCR, *Note on Interpretation of Article 1E of the 1951 Convention*, 2009 m., *op. cit.*, išn. 92, 9–11 punktai.

([99]) Plg. 2005 m. birželio 30 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimo *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi prieprieš Airiją*, ieškinio Nr. 45036/98, 149–165 punktus dėl teisinio principo, ar pagrindinių teisių apsauga pagal Europos Bendrijos (dabar ES) teisę, kalbant apie siūlomas materialines garantijas ir jų laikymosi kontrolės mechanizmus, yra „prilygstanti“ bent tiek, kiek numatyta EŽTK. EŽTT nusprendė, kad „prilygstanti“ reiškia „panaši“, o ne „identiška“, atsižvelgiant į tarptautinio bendradarbiavimo, kurio siekė EŽTK sutarties šalis, teisėto intereso svarbą, laikantis teisėtų pareigų, kylančių iš jos narystės Europos Bendrijoje [ES] (150 ir 155 punktai).

([100]) Plg. 2017 m. spalio 18 d. ESTT sprendimą *EG prieš Republic of Slovenia*, C-662/17, EU:C:2018:847, dėl nuo teisės naudotis veiksminga teisine gynyba prieš sprendimą nukrypti leidžiančios nuostatos laikant ieškinį nepagrįstu pabėgėlio statuso atžvilgiu byloje, kai prašytojui buvo suteiktas papildomos apsaugos statusas, kuriuo „suteikiamos tokios pačios kaip ir pabėgėlio statusu suteikiamos teisės ir pareigos pagal Sąjungos ir nacionalinę teisę“. ESTT nusprendė, kad išimtį reikia aiškinti „siaurai“, ir todėl „turi būti aiškinama taip, kad ji gali būti taikoma[,] tik jeigu iš tikrųjų teisės ir nauda, suteikiamos atitinkamos valstybės narės suteikus papildomos apsaugos statusą, yra tokios pačios kaip tos, kurias suteikia pabėgėlio statusas pagal Sąjungos teisę ir taikytiną nacionalinę teisę“ (49–50 punktai). ESTT taip pat nusprendė, kad siekiant įvertinti, vadovaujantis PPD (naujos redakcijos) 46 straipsnio 2 dalimi, ar pagal abu tarptautinės apsaugos statusus suteiktos teisės ir lengvatos yra lygiavertės, reikia atsižvelgti į bet kokias „papildomas teises“, grindžiamas atitinkamu statusu suteikiamomis teisėmis (60–61 punktai). Galiausiai ESTT nusprendė, kad sąlygos įvykdymas turi būti vertinamas „atliekant bendrą atitinkamų nacionalinės teisės aktų vertinimą, o ne atsižvelgiant į konkrečią atitinkamo pareiškėjo padėtį“ (63 punktas).

Jungtinės Karalystės aukštesnysis teismas (UKUT), vadovaudamasis neginčijamu toliau apibendrintu ieškovo ieškiniu, konstatavo, kad ištremtam tibetiečiui, kuris prieš pateikdamas tarptautinės apsaugos prašymą Jungtinėje Karalystėje gyveno Indijoje, nebuvo taikoma pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostata pagal PD 12 straipsnio 1 dalies b punktą ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio E dalį ([101]):

> […] ieškovo pateikti įrodymai patvirtino, kad Indijoje tibetiečiai neturi tokių teisių, kurios bent kiek panėšėtų į Indijos piliečiams priskiriamas teises arba būtų joms lygiavertės. Buvo kliaujamasi ekspertų ataskaita ir tibetiečių padėties Indijoje ataskaitomis. Tai apėmė faktą, kad jie buvo laikomi užsieniečiais, valstybėje gyvenantys teisinio netikrumo sąlygomis, neturintys galimybės atsidaryti sąskaitos negavę rezervų banko patvirtinimo, stokojantys pilietinių ir politinių teisių ir turintys ribotas galimybes įsidarbinti arba jų neturintys. Buvo kliaujamasi Kanados federalinio teismo sprendimu byloje *Tendzin Choezom prieš MCI*, [2004 m.] FC 1608. Atsižvelgiant į esamą padėtį, kad Jungtinėje Karalystėje ieškovas buvo kaip prieglobsčio prašytojas, neturintis teisės gyventi Indijoje patvirtinančio dokumento, jam kiltų didelių problemų, jei grįžtų į Indiją kaip registracijos kortelės neturintis tibetietis […] ([102]).

UNHCR teigimu, siekiant asmeniui nesuteikti statuso pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio E dalį, nepakanka, kad su jais tiesiog būtų elgiamasi geriau, nei numatyta Pabėgėlių konvencijoje ([103]). Tikriau sakant, statusas nesuteikiamas tik tada, „kai asmuo – išskyrus smulkius nukrypimus – **iš esmės turi tokias pačias pilietines, politines, ekonomines, socialines ir kultūrines teises ir apskritai tokias pačias pareigas kaip ir piliečiai**“ ([104]).

([101]) 2016 m. gegužės 18 d. Aukštesniojo teismo (UKUT) sprendimas, *TG prieš Secretary of State for the Home Department*, [2016 m.] UKUT 00374 (IAC), 32 punktas.
([102]) 2016 m. gegužės 18 d. Aukštesniojo teismo (UKUT) sprendimas, *TG prieš Secretary of State for the Home Department*, [2016 m.] UKUT 00374 (IAC), 21 punktas.
([103]) UNHCR, *Note on Interpretation of Article 1E of the 1951 Convention*, 2009 m., *op. cit.*, išn. 92, 12 punktas.
([104]) UNHCR, *Note on Interpretation of Article 1E of the 1951 Convention*, 2009 m., *op. cit.*, išn. 92, 16 punktas (paryškinta šiame tekste).

3 dalis. Statuso nesuteikimas asmenims, kurie laikomi nevertais pabėgėlio statuso (12 straipsnio 2 ir 3 dalys)

3.1 Įžanga

Kaip jau minėta, PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad asmeniui nesuteikiamas pabėgėlio statusas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad jis įvykdė bet kurį iš nuostatos a arba b punktuose nurodytų nusikaltimų. Taip pat statusas nesuteikiamas, jei remiantis tos nuostatos c punktu yra rimtų priežasčių manyti, kad jis įvykdė veiksmus, kurie prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams.

12 straipsnio 2 dalis turi būti siejama su 12 straipsnio 3 dalimi.

Naujos redakcijos PD 12 straipsnio 2 ir 3 dalys

2. Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

a) jis padarė nusikaltimą taikai, karo nusikaltimą arba nusikaltimą žmoniškumui, kaip apibrėžta tarptautiniuose dokumentuose, į kuriuos įtrauktos nuostatos dėl tokių nusikaltimų;

b) jis įvykdė sunkų nepolitinio pobūdžio nusikaltimą už prieglobsčio šalies teritorijos ribų prieš tai, kai buvo pripažintas pabėgėliu, t. y. prieš tai, kai jam buvo išduotas leidimas gyventi šalyje remiantis tuo, kad jam suteiktas pabėgėlio statusas; ypač žiaurūs veiksmai, net jei jie įvykdyti tariamai siekiant politinio tikslo, gali būti priskiriami sunkių nepolitinio pobūdžio nusikaltimų kategorijai;

c) jis yra pripažintas kaltu dėl Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų, nurodytų Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose.

3. 2 dalis taikoma asmenims, kurie kursto ar kitaip dalyvauja vykdant joje nurodytus nusikaltimus ar veiksmus.

Reikėtų pažymėti, kad PD (naujos versijos) (2011/95/ES) 12 straipsnio 3 dalies versijoje anglų kalba vartojamas žodis „skatinti“, o PD 12 straipsnio 3 dalies (2004/83/EB) versijoje anglų kalba – žodis „kurstyti“. Panašu, kad abiejų direktyvų versijose kitomis ES oficialiosiomis kalbomis, kurios yra vienodai autentiškos, tokių terminijos skirtumų tarp PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 3 dalies (2011/95/ES) ir PD 12 straipsnio 3 dalies (2004/83/EB) nėra ([105]).

([105]) Pavyzdžiui, PD ir PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 3 dalies versijoje prancūzų kalba numatyta: „Le paragraphe 2 s'applique aux personnes qui sont **les instigatrices** des crimes ou des actes visés par ledit paragraphe, ou qui y participent de quelque autre manière“ (paryškinta šiame tekste). Dėl ES teisės nuostatų versijų skirtingomis kalbomis aiškinimo žr. EASO, *An Introduction to the Common European Asylum System for Courts and Tribunals*, *op. cit.*, išn. 9, p. 63–64.

12 straipsnio 3 dalies įtraukimas į PD (naujos redakcijos) nereiškia, kad PD (naujos redakcijos) nustatyti pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindai yra platesni nei Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalyje išdėstyti pagrindai. Ir net nesvarbu, kad pastarojoje neužsimenama apie „kurstymą“ ar „kitokį dalyvavimą“ vykdant atitinkamus nusikaltimus ar veiksmus. Kaip visuotinai pripažįstama, Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalis apima ne tik asmenis, kurie „įvykdė“ tokius nusikaltimus ar veiksmus, bet ir asmenis, kurie prisidėjo vykdant tokius nusikaltimus ar veiksmus taip, kad dėl to jiems tektų asmeninė atsakomybė ([106]).

ESTT nuomone, 12 straipsnio 2 dalies negalima taikyti, kol kiekvienu individualiu atveju atitinkamos valstybės narės kompetentinga institucija – taikant nacionalinių teismų vykdomą peržiūrą – neįsipareigoja:

> įvertinti žinomus konkrečius faktus, siekdama nustatyti, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad atitinkamo asmens, kuris kitais aspektais atitinka pabėgėlio statuso suteikimo sąlygas, įvykdytiems veiksmams taikomas vienas iš toje nuostatoje nustatytų statuso nesuteikimo <...> pagrindų ([107]).

Taigi galima manyti, kad pabėgėlio statuso nesuteikimą pagal 12 straipsnio 2 dalį sudaro trys elementai, kaip pavaizduota toliau pateiktoje 4 diagramoje.

4 diagrama. Pabėgėlio statuso nesuteikimo pagal PD (naujos) 12 straipsnio 2 dalį, siejamą su PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 3 dalimi, elementai

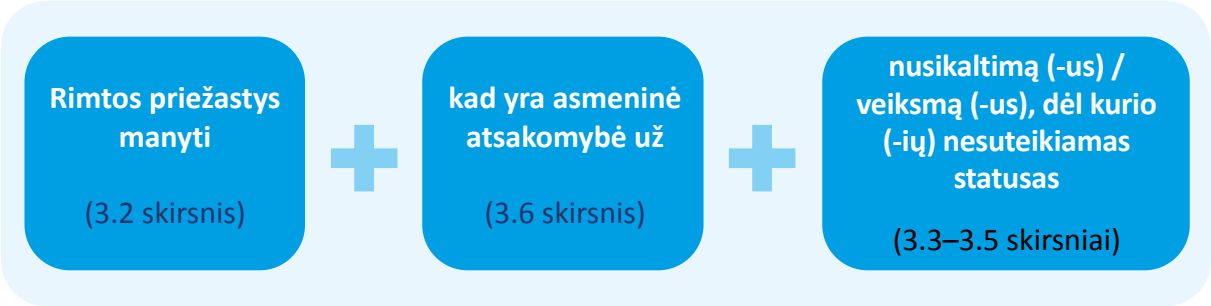

3.1.1 Statuso nesuteikimas ir terorizmas

Prieš pradedant nagrinėti tris nurodytus statuso nesuteikimo pagrindus pagal 12 straipsnio 2 dalį, pravartu apsvarstyti terorizmo klausimą. Nuorodos į „terorizmą“ kalbant apie statuso nesuteikimo nuostatas turi būti vertinamos atsargiai, ypač dėl to, kad sąvoka „terorizmas“ gali turėti daug reikšmių, atsižvelgiant į jos vartojimo aplinkybes. Naujos redakcijos PD terorizmas pats savaime nėra minimas kaip statuso nesuteikimo pagrindas. Jis minimas tik 31 ir 37 konstatuojamosiose dalyse. Todėl reikia atsižvelgti ne į pačią „terorizmo“ sąvoką, o į atitinkamų veiksmų pobūdį. Tačiau teroristinio pobūdžio veiksmai ir kita su terorizmu susijusi veikla gali patekti į bet kurį iš statuso nesuteikimo pagrindų, nustatytų PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje ir 17 straipsnio 1 dalyje. Terorizmas gali būti svarbus taikant 12

([106]) 2016 m. gegužės 31 d. Generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides prieš Mostafa Lounani*, C-573/14, EU:C:2016:380, 71 punktas; 2009 m. lapkričio 24 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 24.08, DE:BVerwG:2009:241109U10C24.08.0 (santrauka anglų kalba), 23 ir 29 punktai; 2011 m. liepos 7 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 27.10, DE:BVerwG:2011:070711U10C27.10.0, 32 punktas (vokiečių kalba); 2010 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *JS (Šri Lanka)*, *op. cit.*, išn. 23, 33 punktas.

([107]) Žr. neseniai priimto 2018 m. ESTT sprendimo *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 48 punktą. ESTT nurodė tik PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktus, bet akivaizdu, kad tai taikoma ir tos nuostatos a punktui.

straipsnio 2 dalies a, b ir c punktus (ir 17 straipsnį), todėl svarbu tai įvertinti, prieš nagrinėjant išsamiau 12 straipsnio 2 dalį.

Statuso nesuteikimo pavyzdžiai yra pagrįsti veiksmais, kurie vertinami kaip teroristinio pobūdžio veiksmai, įskaitant toliau nurodytus veiksmus:

— **„Prievartos aktai ar grasinimai, prievarta siekiant įbauginti civilius gyventojus“** ([108]) yra karo nusikaltimas, jei jis vykdomas ginkluoto konflikto aplinkybėmis ir yra su juo siejamas. Tokie veiksmai patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo sritį (žr. 3.3.3 skirsnį).

— ESTT teigia, kad **„teroristinio pobūdžio aktams, kurie pasižymi į civilius asmenis nukreiptu smurtu, net jeigu jie įvykdyti turint tariamą politinį tikslą, turi būti laikomi sunkiais nepolitiniais nusikaltimais [PD 12 straipsnio 2 dalies b punkto] prasme“** ([109]) (žr. 3.4.1.2 skirsnį).

— ESTT nusprendė, kad pagal JT Saugumo Tarybos rezoliucijas dėl kovos su terorizmu priemonių ([110]) **„tarptautiniai teroro aktai apskritai ir neatsižvelgiant į valstybės dalyvavimą prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams“** ([111]). Todėl „tarptautinio masto“ teroro aktai ([112]) patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį (žr. 3.5 ir 3.5.2.1 skirsnius).

— ESTT nusprendė, kad pagal JT Saugumo Tarybos rezoliucijas dėl kovos su terorizmu priemonių ne tik „vykdomi [tarptautiniai] teroro aktai, kaip nurodyta Saugumo Tarybos rezoliucijose“ ([113]), yra Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai, bet ir **„tarptautinio teroro aktų finansavimas, planavimas ir rengimas, kaip ir bet kokia kita pagalba šiuo atžvilgiu“** ([114]) (žr. 3.5 skirsnį).

Pirmiau minėti pavyzdžiai aiškiai taikomi *mutatis mutandis*, kalbant apie papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimo pagrindus pagal PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies a–c punktus. Be to, net jei atitinkamas asmuo nepatenka į jokių minėtų statuso nesuteikimo pagrindų taikymo sritį, vis tiek gali būti rimtų su terorizmu susijusių priežasčių, dėl kurių jam nebūtų suteiktas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas pagal PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies d punktą. Ši nuostata yra susijusi su situacijomis, kada yra rimtų priežasčių manyti, kad „jis kelia pavojų valstybės narės, kurioje yra, visuomenei ar saugumui“ (žr. 4.2.5 skirsnį).

Svarbu pažymėti, kad nors, pavyzdžiui, buvo priimta tarptautinių konvencijų ir JT Saugumo Tarybos rezoliucijų, pagal kurias reikalaujama, kad valstybės kovotų su konkrečiais teroro aktais ir veikla (žr. toliau), vis dar **nėra tarptautiniu mastu nustatytos „terorizmo“ arba „teroro akto“ apibrėžties**. **Taip pat ESTT nesiekė apibrėžti tų sąvokų PD (naujos redakcijos) statuso nesuteikimo nuostatų aiškinimo ir taikymo tikslais** ([115]).

([108]) Tokie veiksmai yra draudžiami pagal *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)* 51 straipsnio 2 dalį, 1125 UNTS 3, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.), ir pagal *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II)* 13 straipsnio 2 dalį, 1125 UNTS 609, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.) (paryškinta šiame tekste).
([109]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 81 punktas; 2015 m. ESTT sprendimas *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 84 punktas (paryškinta šiame tekste).
([110]) Visą JTST rezoliucijų dėl kovos su terorizmu priemonių sąrašą tvarko JT Saugumo Tarybos Kovos su terorizmu komitetas, jį galima rasti internete.
([111]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 83 punktas; 2015 m. ESTT sprendimas HT, *op. cit.*, išn. 17, 85 punktas (paryškinta šiame tekste).
([112]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 84 punktas.
([113]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 48 punktas (paryškinta šiame tekste).
([114]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 46 punktas.
([115]) Atkreipkite, pavyzdžiui, dėmesį į 2016 m. Generalinės advokatės E. Sharpston išvados byloje *Lounani*, C-573/14, *op. cit.*, išn. 106, 40 punktą.

Vis dėlto yra tarptautiniu ir Europos lygmenimis priimtų sutarčių nuostatų, kuriose pateikta panaši į tokią apibrėžtį formuluotė.

JT priėmė 19 konvencijų ir protokolų, kurie laikomi susijusiais su terorizmu ([116]). Nors kai kuriuose iš jų apibrėžiamas „terorizmas“, vienoje šių konvencijų – Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su terorizmo finansavimu ([117]) – 2 straipsnyje numatyta, kad nusikaltimas yra įvykdytas, jei, be kita ko, asmuo:

> bet kokiomis priemonėmis, tiesiogiai ar netiesiogiai, neteisėtai ir sąmoningai skiria arba renka lėšas iš anksto apgalvojęs, kad visos lėšos ar jų dalis bus naudojamos, arba žinodamas, kad visos lėšos arba jų dalis bus naudojamos atlikti **[b]et kurią … veiką, kuria siekiama civilio gyventojo ar bet kurio kito asmens, kuris aktyviai nedalyvauja karo veiksmuose ginkluoto susidūrimo metu, mirties arba padaryti jam sunkų kūno sužalojimą, kai tokia veika dėl jos pobūdžio ar aplinkybių siekiama įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksmą arba susilaikyti nuo jo** ([118]).

JTST neturi teisės aktų leidimo kompetencijos, todėl negali išleisti terorizmo apibrėžties. Vis dėlto Rezoliucijoje 1566 (2004 m.) ([119]) ji siekė patikslinti, kaip reikėtų suprasti „teroro aktus“. Atsižvelgdama į tai, kad teroro aktai yra viena iš rimčiausių grėsmių taikai ir saugumui, JTST priminė, kad:

> […] nusikalstami aktai, ypač nukreipti prieš civilius, siekiant nužudyti, smarkiai sužeisti arba paimti įkaitus su tikslu sukelti baimę visuomenei, asmenų grupei arba pavieniams asmenims, įbauginti visuomenę arba priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją imtis arba nesiimti tam tikrų veiksmų, kurie nurodyti kaip pažeidimai su terorizmu susijusiuose tarptautinėse konvencijose ir protokoluose, jokiomis aplinkybėmis neturi būti pateisinami remiantis politinio, filosofinio, ideologinio, rasinio, etninio, religinio ar panašaus pobūdžio motyvais, ir visos valstybės yra *raginamos* tokiems veiksmams užkirsti kelią ir, jei kelias neužkertamas, užtikrinti, kad už visus tokius veiksmus būtų baudžiama pagal jų sunkų pobūdį; visos valstybės yra *raginamos* skubiai tapti visų svarbių tarptautinių konvencijų ir protokolų šalimi, neatsižvelgiant į tai, ar jos yra regioninių konvencijų šiuo klausimu šalys ([120]).

Europos lygmeniu ES ir Europos Taryba yra priėmusi įvairių kovos su terorizmu priemonių ([121]). Europos Tarybos Konvencijos dėl terorizmo prevencijos ([122]), kurios šalimi yra ES ([123]), 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „teroristinis nusikaltimas“ – tai bet kokie nusikaltimai, apibrėžti 11 JT sutarčių dėl terorizmo, įskaitant nusikaltimus, apibrėžtus Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su terorizmo finansavimu. ES lygmeniu priimtoje Direktyvoje (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu ([124]) nustatytos būtiniausios taisyklės

([116]) Žr. *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism* 2 straipsnio 1 dalies a punktą ir priedą, 3178 UNTS 197, 1999 m. gruodžio 9 d. (įsigaliojo 2002 m. balandžio 10 d.); JTGA, *Measures to Eliminate International Terrorism*, 1997 m. sausio 16 d., A/RES/51/210, 6 punktą; JTGA, *Measures to eliminate international terrorism* (2012 m. gruodžio 14 d.), A/RES/67/99, 12 ir 13 punktus; sąrašą tvarko JT Saugumo Tarybos Kovos su terorizmu komitetas, jį galima rasti adresu (https://www.un.org/securitycouncil/ctc/content/international-legal-instruments). Taip pat žr. B priedą „Pasirinkti su terorizmu susiję dokumentai“.

([117]) *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*, *op. cit.*, išn. 116.

([118]) *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*, *op. cit.*, išn. 116, 2 straipsnio 1 dalies b punktas (paryškinta šiame tekste).

([119]) JT Saugumo Taryba, Rezoliucija 1566 (2004), 2004 m. spalio 8 d., UN Doc S/RES/1566(2004).

([120]) JT Saugumo Taryba, Rezoliucija 1566 (2004), 2004 m. spalio 8 d., UN Doc S/RES/1566(2004), 3 ir 4 punktai, paryškinta originaliame dokumente.

([121]) Žr. B priedą „Pasirinkti su terorizmu susiję dokumentai“.

([122]) Europos Taryba, *Convention on the Prevention of Terrorism*, ETS Nr. 196, 2005 m. gegužės 16 d. (įsigaliojo 2007 m. birželio 1 d).

([123]) 2018 m. birželio 4 d. Tarybos sprendimas (ES) 2018/889 dėl Europos Tarybos konvencijos dėl terorizmo prevencijos sudarymo Europos Sąjungos vardu, [2018 m.] OL L 159/1.

([124]) 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR, [2017 m.] OL L 88/6.

dėl „nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžčių teroristinių nusikaltimų, su teroristine grupe susijusių nusikalstamų veikų ir su teroristine veikla susijusių nusikalstamų veikų srityje, taip pat terorizmo aukų apsaugos ir paramos bei pagalbos joms priemonės“ ([125]). Šios direktyvos 3 straipsnyje apibrėžta 10 veiksmų, kurie sudaro „teroristinius nusikaltimus“, **kai yra įvykdomi siekiant vieno iš šių tikslų:**

1. **stipriai įbauginti gyventojus;**
2. **neleistinai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksmą arba susilaikyti nuo veiksmo;**
3. **rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindines valstybės ar tarptautinės organizacijos politines, konstitucines, ekonomines ar socialines struktūras.**

Direktyvoje taip pat apibrėžiami šie nusikaltimai:

— su teroristine grupe susijusios nusikalstamos veikos (4 straipsnis);

— viešas kurstymas įvykdyti teroristinį nusikaltimą (5 straipsnis);

— verbavimas teroristinei veiklai (6 straipsnis);

— teroristų rengimas (7 straipsnis);

— dalyvavimas mokiniu teroristų rengime (8 straipsnis);

— kelionės terorizmo tikslais (9 straipsnis);

— kelionių terorizmo tikslais organizavimas ar kitoks palengvinimas (10 straipsnis);

— terorizmo finansavimas (11 straipsnis);

— kitos su teroristine veikla susijusios nusikalstamos veikos (12 straipsnis).

Nors ESTT dar nesprendė dėl Direktyvos (ES) 2017/541, jis yra priėmęs sprendimą dėl jos pirmtako – Tarybos pamatinio sprendimo 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu ([126]). Byloje *Lounani* ESTT atmetė mintį, kad sąvoka „veiksmai, kurie prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams“, kaip tai suprantama PD 12 straipsnio 2 dalies c punkte ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punkte, taikoma „tik Pamatinio sprendimo 2002/475 1 straipsnio 1 dalyje numatytiems teroristiniams nusikaltimams“ ([127]).

Byloje *B ir D* ESTT nusprendė, kad **teistumas už tyčinį dalyvavimo teroristinės grupės veikloje veiksmą, kaip tai suprantama pagal pamatinį sprendimą, nebūtinai ir automatiškai reiškia, kad atitinkamam asmeniui turi būti nesuteiktas pabėgėlio statusas** ([128]).

Ta pati nuostata būtų aiškiai taikoma *mutatis mutandis* kalbant apie direktyvą dėl kovos su terorizmu.

([125]) 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR, [2017 m.] OL L 88/6, 1 straipsnis.
([126]) 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu, [2002 m.] OL L 164/3, iš dalies pakeistas 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2008/919/TVR, [2008 m.] OL L 330/21.
([127]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 48–49, 51–53 punktai.
([128]) 2010 m. ESTT sprendimas B ir D, *op. cit.*, išn. 9, 93 punktas. Taip pat žr. 2017 m. ESTT sprendimo *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 62–78 punktus.

Šios teisinės analizės 3.6 skirsnyje išsamiai aptariami kriterijai, pagal kuriuos vertinama, ar tarptautinės apsaugos prašytojui tenka „asmeninė atsakomybė“ už nusikaltimus arba veiksmus pagal statuso nesuteikimo nuostatų taikymo sritį, įskaitant tai, ar jis priklausė teroristų organizacijai arba dalyvavo jos veikloje.

Galiausiai reikėtų pažymėti, kad kita su terorizmu susijusi ES priemonė yra Tarybos bendroji pozicija 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu ([129]). Ši bendroji pozicija patenka į ES bendros užsienio ir saugumo politikos taikymo sritį ir jos tikslas – įgyvendinti JTST rezoliuciją 1373 (2001) ([130]), priimtą po 2001 m. rugsėjo 11 d. Jungtinėse Valstijose įvykdytų teroristinių išpuolių. Bendroji pozicija „iš esmės [susijusi] su teroro aktų prevencija priimant lėšų įšaldymo priemones, kad būtų užkirstas kelias pasiruošimui tokiems aktams, kaip teroro aktus galinčių įvykdyti asmenų arba subjektų finansavimas“ ([131]). Į bendrosios pozicijos priedą yra įtrauktas teroro aktuose dalyvaujančių asmenų, grupių ir subjektų sąrašas, kuris peržiūrimas ir prireikus atnaujinamas kas šešis mėnesius, paskutinį kartą – 2020 m. sausio 13 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2020/20 ([132]).

Byloje *B ir D* ESTT nusprendė:

> [o]rganizacijos įtraukimas į tokį sąrašą, koks pateiktas Bendrosios pozicijos 2001/931 priede, patvirtina grupės, kuriai priklausė atitinkamas asmuo, teroristinį pobūdį, o tai yra aplinkybė, į kurią kompetentinga valdžios institucija turi atsižvelgti iš pradžių tikrindama, ar ši grupė vykdė aktus, patenkančius į [PD] 12 straipsnio 2 dalies b arba c punktų taikymo sritį.

Byloje *HT* ESTT, aiškindamas PD 24 straipsnio 1 dalį, nurodė, kad:

> <...> organizacijos įtraukimas į sąrašą, pridėtą prie Bendrosios pozicijos 2001/931, yra rimtas požymis, kad tai yra teroristinė organizacija, arba įtariama, kad ji tokia yra. Todėl į šią aplinkybę kompetentingos nacionalinės institucijos privalo atsižvelgti iš pradžių nustatydamos, ar ši organizacija įvykdė teroro aktų ([133]).

Tačiau grupės įtraukimas į sąrašą nebūtinai reiškia, kad ji įvykdė veiksmus, patenkančius į PD 12 straipsnio 2 dalies b arba c punkto taikymo sritį. Kaip ESTT pažymi, aplinkybės, kuriomis sudaromi tokie sąrašai, „neturi būti prilyginamos individualiam konkrečių faktinių aplinkybių vertinimui, kuris turi būti atliekamas prieš priimant sprendimus nesuteikti asmeniui pabėgėlio statuso“ ([134]). Be to, net jeigu nustatoma, kad grupė įvykdė veiksmus, patenkančius į kiekvieno statuso nesuteikimo pagrindo, kaip numatyta PD 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktuose, taikymo sritį, vien tai, kad asmuo priklausė tai grupei, automatiškai nereiškia, kad jam turi būti nesuteiktas pabėgėlio statusas. Taip yra todėl, kad, kaip nusprendė ESTT, „[n]ėra tiesioginio ryšio tarp Bendrosios pozicijos 2001/931 ir [PD] siekiamų tikslų“ ([135]). Veikiau pabėgėlio statuso nesuteikimas tokiam asmeniui priklauso nuo:

([129]) 2001 m. gruodžio 27 d. Tarybos bendroji pozicija 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu, [2001 m.] OL L 344/93, iš dalies pakeista: 2016 m. rugsėjo 27 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2016/1711, OL LI 259/3; 2017 m. lapkričio 13 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2017/2073, OL LI 295/59, iš dalies pakeistu (žr. suvestinę redakciją): 2016 m. rugsėjo 27 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2016/1711, OL LI 259/3; 2017 m. lapkričio 13 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2017/2073, OL LI 295/59.

([130]) JT Saugumo Taryba, Rezoliucija 1373 (2001), 2001 m. rugsėjo 28 d., UN Doc S/RES/1373(2001).

([131]) 2017 m. kovo 14 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas *A, B, C, D prieš Minister van Buitenlandse Zaken*, C-158/14, EU:C:2017:202, 83 punktas.

([132]) 2020 m. sausio 13 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2020/20, kuriuo atnaujinamas asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas (BUSP) 2019/1341.

([133]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 90 punktas. 2015 m. ESTT sprendimas HT, *op. cit.*, išn. 17, 83 punktas, dėl PD 24 straipsnio 1 dalies išaiškinimo: „<...> organizacijos įtraukimas į sąrašą, pridėtą prie Bendrosios pozicijos 2001/931, yra rimtas požymis, kad tai yra teroristinė organizacija, arba įtariama, kad ji tokia yra. Todėl į šią aplinkybę kompetentingos nacionalinės institucijos privalo atsižvelgti iš pradžių nustatydamos, ar ši organizacija įvykdė teroro aktų.“

([134]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 91 punktas.

([135]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 89 punktas; 2015 m. ESTT sprendimas *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 88 punktas.

individualaus konkrečių faktinių aplinkybių patikrinimo, leidžiančio įvertinti, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad veikdamas šioje organizacijoje šis asmuo padarė sunkų nepolitinį nusikaltimą arba yra kaltas dėl Jungtinių Tautų siekiams ir principams prieštaraujančių veiksmų, arba kad jis kurstė tokį nusikaltimą arba tokius veiksmus, arba kitaip dalyvavo juos vykdant ([136]).

Kitaip tariant, jei pabėgėlio statuso prašytojas priklausė į sąrašą įtrauktai grupei, tokiai kaip bendrosios pozicijos priede nurodyta grupė, tai automatiškai nereiškia, kad yra rimtų priežasčių manyti, jog jam tenka dalis atsakomybės už grupės įvykdytus veiksmus tuo metu, kai jis buvo jos narys. Tai taip pat nebūtinai reiškia, kad grupės įvykdyti veiksmai apima sunkius nepolitinius nusikaltimus arba veiksmus, kurie prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams. Tačiau dėl grupės įtraukimo į tokį sąrašą atsiranda galimybė nustatyti grupės „teroristinį pobūdį“. Tokiu atveju reikia į tokį veiksnį atsižvelgti iš pradžių nustatant, ar grupė vykdė sunkius nepolitinius nusikaltimus arba veiksmus, kurie prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams.

Galima teigti, kad teroristinio pobūdžio veiksmas gali patekti į įvairių statuso nesuteikimo pagrindų taikymo sritį.

Jie išvardyti toliau pateiktoje 5 lentelėje.

5 lentelė. Statuso nesuteikimo pagrindai, kurie gali būti taikomi teroristinio pobūdžio veiksmams ([137])

Teroristinio pobūdžio veiksmas galėtų būti vertinamas taip:	
Nusikaltimas taikai	Veiksmai, susiję su agresyvaus karo arba karo pažeidžiant tarptautines sutartis, susitarimus arba garantijas planavimu, ruošimusi karui, karo pradėjimu arba vedimu arba dalyvavimu bendrame plane arba sąmoksle, siekiant kurio nors iš pirmiau minėtų tikslų.
Karo nusikaltimas	Prievartos aktai ar grasinimai, prievarta siekiant įbauginti civilius gyventojus, yra karo nusikaltimas, jei jis vykdomas ginkluoto konflikto, kuris gali būti tarptautinis arba netarptautinis, aplinkybėmis ir yra su juo siejamas, ir jeigu nusikaltėliui buvo žinomos faktinės aplinkybės, pagal kurias nustatomas ginkluoto konflikto egzistavimas.
Nusikaltimas žmoniškumui	Nežmoniškas veiksmas yra nusikaltimas žmoniškumui, kai jis atliekamas vykdant sistemingą arba plataus masto puolimą, nukreiptą prieš civilius, siekiant įgyvendinti arba palaikant valstybės arba organizacijų politiką; taip pat kai yra ryšys tarp individualaus veiksmo ir išpuolio ir nusikaltėlis žino apie tokį ryšį ir išpuolį.
Sunkus nepolitinis nusikaltimas	Teroro aktai, kurie pasižymi į civilius asmenis nukreiptu smurtu, net jeigu jie įvykdyti turint tariamą politinį tikslą, turi būti laikomi sunkiais nepolitiniais nusikaltimais pagal PD 12 straipsnio 2 dalies b punktą. Taip pat turi būti įvykdyti geografiniai ir laiko kriterijai.
JT tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai	Tarptautiniai teroro aktai apskritai ir neatsižvelgiant į valstybės dalyvavimą prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams. Todėl tarptautinio masto teroro aktai apskritai patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį. Ne tik vykdomi [tarptautiniai] teroro aktai, kaip nurodyta JTST rezoliucijose, yra Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai, bet ir tarptautinio teroro aktų finansavimas, planavimas ir rengimas, kaip ir bet kokia kita pagalba šiuo atžvilgiu.
Pavojus visuomenei arba valstybės narės saugumui	Jei veiksmai neatitinka pirmiau minėtų nusikaltimų ir veiksmų kriterijų, prašytojui gali būti nesuteikiama papildoma apsauga, jei nustatoma, kad jis kelia pavojų valstybės, kurioje yra, visuomenei arba saugumui.

([136]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 94 punktas.
([137]) Lentelė parengta pagal EASO, *Praktinės gairės.Praktinės gairės. Prieglobsčio nesuteikimas*, 2017 m., p. 28, iš dalies pakeista, kad derėtų su šios teisinės analizės analize.

3.1.2 Skirtumas tarp pabėgėlio statuso nesuteikimo ir baudžiamosios atsakomybės bei bausmės skyrimo už nusikalstamą veiką

Kaip jau buvo minėta ([138]), ESTT yra nurodęs, kad PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje nustatytų statuso nesuteikimo pagrindų tikslas – nesuteikti pabėgėlio statuso asmenims, laikomiems nevertais apsaugos, kuri suteikiama suteikus pabėgėlio statusą, ir užtikrinti, kad pabėgėlio statuso suteikimas nesudarytų tam tikrus sunkius nusikaltimus įvykdžiusiems nusikaltėliams sąlygų išvengti baudžiamosios atsakomybės ([139]). Nesuteikiant pabėgėlio statuso taip pat siekiama „nubausti“ už praeityje įvykdytus veiksmus ([140]) ir „išlaikyti apsaugos sistemos patikimumą“, kaip numatyta naujos redakcijos PD pagal Pabėgėlių konvenciją ([141]).

Taip pat reikėtų prisiminti, jog ESTT nuosekliai laikosi nuomonės, kad aiškinant ES teisės nuostatą „būtina atsižvelgti, be kita ko, į šios nuostatos kontekstą ir nagrinėjamu teisės aktu siekiamą tikslą“ ([142]). Atitinkamai, net jeigu 12 straipsnio 2 dalyje aiškiai nurodomi „nusikaltimai“, svarbu nepamiršti šių aspektų:

a) PD (naujos redakcijos) tikslas skiriasi nuo teisinių priemonių tikslo – užkirsti kelią nusikaltimams, kovoti su jais ir už juos bausti, ir jis yra **iš esmės humanitarinio pobūdžio** ([143]).

b) Procedūroms, kuriomis nustatomas tarptautinės apsaugos statusas, taikomos **taisyklės, kurios labai skiriasi nuo baudžiamojoje byloje taikomų taisyklių**. Visų pirma priemonės ir procedūros, kuriomis nustatomos pabėgėlio statuso prašymų faktinės aplinkybės, labai skiriasi nuo tų, kuriomis nustatomos baudžiamosios bylos faktinės aplinkybės (žr. 5 dalį).

c) Sprendimas nesuteikti asmeniui pabėgėlio statuso **nėra susijęs su apkaltinamuoju nuosprendžiu** ir yra pagrįstas **skirtingu įrodinėjimo standartu** (žr. 3.2 skirsnį).

d) Pabėgėlio statuso nesuteikimas **nėra baudžiamoji sankcija**.

3.1.3 Proporcingumas – kodėl netinka

Byloje *B ir D* ESTT nusprendė, kad statuso nesuteikimas pagal 12 straipsnio 2 dalį yra susijęs tik su viena sąlyga, t. y. turi būti rimtų priežasčių manyti, kad atitinkamo asmens įvykdyti veiksmai patenka į vieno iš toje nuostatoje numatytų statuso nesuteikimo pagrindų taikymo sritį. ESTT konstatavo:

> [r]eikia priminti, jog iš minėto [PD] 12 straipsnio 2 dalies formuluotės išplaukia, kad jeigu tenkinami joje įtvirtinti reikalavimai, atitinkamam asmeniui pabėgėlio statusas „nesuteikiamas“, ir kad, remiantis direktyvos sistema, jos 2 straipsnio c punkte [dabar PD (naujos redakcijos) 2 straipsnio d punkte] „pabėgėlio“ statusui aiškiai keliamas

([138]) Žr. 1.3.1 skirsnį.
([139]) 2018 m. ESTT sprendimas *K ir HF*, *op. cit.*, išn. 10, 50 punktas. Taip pat žr. 2010 m. ESTT sprendimo *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 104 punktą.
([140]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 103 punktas.
([141]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 115 punktas.
([142]) Žr., pavyzdžiui, 2018 m. ESTT sprendimo *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 36 punktą.
([143]) Žr. 2010 m. ESTT sprendimo *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 89 ir 93 punktus dėl PD 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktų taikymo, atsižvelgiant į ES priemones kovojant su terorizmu. Taip pat šiuo klausimu žr. 2016 m. Generalinės advokatės E. Sharpston išvados byloje *Lounani*, *op. cit.*, išn. 106, 55 punktą ir *mutatis mutandis* 2014 m. sausio 30 d. ESTT sprendimo *Aboubacar Diakité prieš Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-285/12, EU:C:2014:39, 25 punktą.

> reikalavimas, kad suinteresuotajam asmeniui nebūtų taikomas jos 12 straipsnis. Pabėgėlio statuso nesuteikimas dėl vieno iš [PD] 12 straipsnio 2 dalies b arba c punktuose nurodytų pagrindų <...> yra siejamas su įvykdytų aktų sunkumu, kuris turi būti tokio laipsnio, kad atitinkamas asmuo negalėtų teisėtai remtis <...> pabėgėlio statuso teikiama apsauga. **Jeigu <...> kompetentinga valdžios institucija, vertindama įvykdytų aktų sunkumą ir suinteresuotojo asmens asmeninę atsakomybę, jau atsižvelgė į visas šiuos aktus ir šio asmens situaciją apibūdinančias aplinkybes ir priėjo prie išvados, kad turi būti taikoma 12 straipsnio 2 dalis, ji neprivalo atlikti proporcingumo patikrinimo, kuris vėl reikalauja iš naujo įvertinti įvykdytų aktų sunkumo lygį** ([144]).

ESTT nustatė du elementus:

— įvykdytų veiksmų sunkumą ir

— asmeninės atsakomybės taikymą.

Pirmasis elementas – įvykdytų veiksmų sunkumas – turi būti tokio lygio, kad atitinkamas asmuo negalėtų teisėtai reikalauti apsaugos. Antrąjį elementą – asmeninę atsakomybę – reikia vertinti, atsižvelgiant į tikslą ir subjektyvius kriterijus ([145]). Įvykdžius šią sąlygą, **statuso netaikymui netaikoma papildoma sąlyga, būtent proporcingumo vertinimas konkretaus atvejo atžvilgiu** ([146]).

Reikėtų pabrėžti, kad pagal minėtą sprendimą proporcingumo principas netaikomas tik tada, kai veiksmų sunkumo lygis vertinamas pagal statuso nesuteikimo pasekmes.

Galiausiai reikėtų pažymėti, kaip jau minėta, statuso nesuteikimas pagal 12 straipsnio 2 dalį **nesiejamas su tuo, kad „asmuo tuo metu turi kelti grėsmę priimančiajai valstybei narei“** ([147]). Taip pat tai nereiškia, kad reikia nustatyti poziciją **„kitu klausimu – ar [atitinkamas asmuo] gali būti išsiųstas į jo pilietybės valstybę“** ([148]). Šis klausimas aptariamas 1.6 skirsnyje.

3.1.4 Veiksmai, patenkantys į daugiau kaip vieno pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindo taikymo sritį

Vienam veiksmui, dėl kurio nesuteikiamas statusas, gali būti taikomas daugiau kaip vienas PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje išdėstytas pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindas ([149]).

Vienas iš tokių jau anksčiau minėtų dubliavimosi pavyzdžių yra teroro aktai ([150]). Dar vienas pavyzdys yra iššaginimas, kuris gali būti vertinamas ir kaip sunkus nusikaltimas pagal 12 straipsnio 2 dalies b punktą, ir kaip karo nusikaltimas arba nusikaltimas žmoniškumui pagal 12 straipsnio 2 dalies a punktą. Bet norint nustatyti, kad konkretus iššaginimo veiksmas yra

([144]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 107–109 punktai (paryškinta šiame tekste).
([145]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 96, 99 ir 108–109 punktai.
([146]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 111 punktas.
([147]) 2018 m. ESTT sprendimas *K ir HF*, *op. cit.*, išn. 8, 50 punktas.
([148]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 110 punktas.
([149]) 2012 m. lapkričio 21 d. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *Al-Sirri prieš Secretary of State for the Home Department; DD (Afganistanas) prieš Secretary of State for the Home Department*, [2012 m.] UKSC 54, 12 punktas.
([150]) Žr. 3.1.1 skirsnį.

karo nusikaltimas arba nusikaltimas žmoniškumui, būtina nustatyti daugiau elementų, o ne tik, kad tai yra bendro pobūdžio nusikaltimas. Siekiant nustatyti, kad iššaginimo veiksmas yra karo nusikaltimas, būtina nustatyti, be kita ko, kad veiksmas vyko tarptautinio arba netarptautinio ginkluoto konflikto aplinkybėmis ar buvo su juo siejamas (žr. 3.3.3.1 skirsnį). Laikantis tarptautinių priemonių apibrėžties, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punktą, siekiant nustatyti, kad iššaginimo veiksmas yra nusikaltimas žmoniškumui, būtina nustatyti, be kita ko, kad veiksmas buvo atliekamas sąmoningai rengiant sistemingą arba plataus masto civilių užpuolimą (žr. 3.3.4.1 skirsnį).

Teismų nariai turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad jei nustatoma, jog atskiru atveju taikomas vienas iš pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų, pagal PD (naujos redakcijos) nereikalaujama nustatyti, ar tuo atveju gali būti taikomas ir bet koks kitas pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindas.

3.2 Rimtos priežastys manyti

Reikalavimu dėl statuso nesuteikimo pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį, kad turi būti „rimtų priežasčių manyti“, jog atitinkamas asmuo yra asmeniškai atsakingas už nusikaltimą ar veiksmą, dėl kurio nesuteikiamas statusas, nustatomas **įrodinėjimo standartas** dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo ([151]). Todėl turi būti nustatyta, ar yra **pakankamų įrodymų**, kad atitinkamam asmeniui būtų priskirta asmeninė atsakomybė už veiksmus, patenkančius į 12 straipsnio 2 dalies a–c punktuose nustatytų statuso nesuteikimo pagrindų taikymo sritį. (Žr. 3.6 ir 5.3 skirsnius.)

Įrodinėjimo standartas dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį nėra *in dubio pro reo* pobūdžio kaip nacionalinės ir tarptautinės baudžiamosios teisės atveju ([152]). Veikiau tai yra skirtingas principas, būtent **„rimtos priežastys manyti“**, kad atitinkamas asmuo yra asmeniškai atsakingas už nusikaltimą ar veiksmą, dėl kurio nesuteikiamas statusas ([153]).

Byloje *Lounani* ESTT nusprendė, kad:

> <...> dalyvavimas teroristinės grupės veikloje gali apimti įvairius skirtingo pavojingumo veiksmus. Šiomis aplinkybėmis kompetentinga atitinkamos valstybės narės valdžios institucija [PD] 12 straipsnio 2 dalies c punktą gali taikyti tik kiekvienu konkrečiu atveju įvertinusi jai žinomas tikslias faktines aplinkybes, siekdama nustatyti, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad suinteresuotojo asmens, kuris, be kita ko, atitinka kriterijus, kad gautų pabėgėlio statusą, padaryti veiksmai patenka į nesuteikimo sąlygos taikymo sritį […] ([154]).

([151]) Žr. 2010 m. ESTT sprendimo *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 95 ir 99 punktus.

([152]) Pavyzdžiui, tarptautinėje baudžiamojoje teisėje ir daugelyje nacionalinių jurisdikcijų įrodinėjimo standartas yra „be pagrįstų abejonių“. ES baudžiamojoje teisėje atkreipkite dėmesį į 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo, [2016 m.] OL L 65/1, 6 straipsnio 2 dalį, kurioje numatyta: „Valstybės narės užtikrina, kad, esant abejonių dėl kaltės, padėtis būtų vertinama įtariamojo arba kaltinamojo naudai, taip pat ir tuomet, kai teismas vertina, ar atitinkamas asmuo turėtų būti išteisintas.“

([153]) Žr., pavyzdžiui, 2012 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimo *Al-Sirri*, *op. cit.*, išn. 153, 75 punktą; 2016 m. sausio 18 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimą M X, ieškinio Nr. 255091, FR:CESSR:2006:255091.20060118 (prancūzų kalba); 2009 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimo *BVerwG 10 C 24.08*, *op. cit.*, *išn. 106*, 35 punktą; 2014 m. vasario 18 d. Suomijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimą 497 KHO:2014:35 (suomių kalba). Pastarasis sprendimas yra susijęs su papildomos apsaugos statuso nesuteikimu pagal PD 17 straipsnio 1 dalies b punktą, o ne su pabėgėlio statuso nesuteikimu pagal PD 12 straipsnio 2 dalį, tačiau PD 17 straipsnio 1 dalies b punktas aiškinamas pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punktą, šiuo klausimu nurodant, be kita ko, 2010 m. ESTT sprendimą *B ir D*, *op. cit.*, *išn. 9*, dėl PD 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktų išaiškinimo.

([154]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 71–72 punktai.

Byloje *Ahmed* ESTT nusprendė, kad „prieš priimant bet kurį sprendimą nesuteikti asmeniui pabėgėlio statuso reikia visapusiškai ištirti jo individualaus atvejo faktines aplinkybes ir šis sprendimas negali būti priimtas automatiškai“. Šiuo atveju ESTT dėl papildomos apsaugos statuso nesuteikimo nusprendė taip pat. Jis nustatė, kad nusikaltimo negalima automatiškai laikyti „sunkiu nusikaltimu“, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies b punkte nustatyto statuso nesuteikimo pagrindo taikymo sritį, remiantis tuo, kad už jį baudžiama mažiausiai 5 metų laisvės atėmimo bausme, nes turi būti „rimtų priežasčių“ manyti, kad atitinkamas asmuo padarė sunkų nusikaltimą ([155]).

UNHCR nuomone:

> [Pabėgėlių konvencijos] 1 straipsnio F dalyje nustatytas įrodinėjimo standartas – „rimtos priežastys manyti“ – nėra pažįstama sąvoka vietos teisinėse sistemose. Valstybės praktika šiuo klausimu nėra nuosekli, tačiau joje bent jau aiškiai nustatyta, kad baudžiamojoje teisėje taikomo įrodinėjimo standarto <...> nebūtina vykdyti. <...> Vis tik, siekiant užtikrinti, kad 1 straipsnio F dalis būtų taikoma taip, kad atitiktų [Pabėgėlių konvencijoje] nustatytą bendrą humanitarinį tikslą, įrodinėjimo standartas turėtų būti pakankamai aukštas, kad būtų užtikrinta, jog *bona fide* pabėgėliams statusas nebūtų nesuteiktas per klaidą. Taigi „tikimybių pusiausvyra“ yra pernelyg žema riba. Kaip nustatyta civilinės teisės jurisdikcijose, turi būti bent jau rimtų priežasčių, dėl kurių kyla pagrįstas įtarimas; paprasto įtarimo nepakanka. <…> Būtų galima teigti, kad būtina turėti aiškių ir patikimų įrodymų, kad buvo dalyvauta veiksmuose, dėl kurių nesuteikiamas statusas, kad būtų tenkinama 1 straipsnio F dalyje nustatyta „rimtų priežasčių“ sąlyga ([156]).

Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas laikosi nuomonės, kad „turėtų būti rimtų priežasčių manyti, kad atitinkamam asmeniui tenka asmeninė atsakomybė už tokio pobūdžio veiksmus“ ([157]). Toliau jis nusprendė taip:

> 1) „Rimtos priežastys“ yra svarbiau už „pagrįstas priežastis“.
>
> 2) Įrodymai, pagal kuriuos nustatomos tokios priežastys, turi būti „aiškūs ir patikimi“ arba „tvirti“.
>
> 3) „Manyti“ yra svarbiau už „įtarti“. Mūsų nuomone, tai yra svarbiau ir už „galvoti“. Būtinas pagrįstas sprendimus priimančio asmens sprendimas.
>
> 4) Sprendimus priimantis asmuo neturi taikyti pagrįstų abejonių nebuvimo principo arba vykdyti pagal baudžiamąją teisę reikalaujamo standarto.
>
> 5) Nebūtina perkelti mūsų nagrinėjamų nacionalinių įrodinėjimo standartų. Pabėgėlio ieškinių faktinės aplinkybės ir turimų įrodymų pobūdis yra labai skirtingi. Tačiau, jei sprendimus priimantis asmuo yra įsitikinęs, kad yra didesnė tikimybė, jog ieškovas ***ne***padarė nagrinėjamų nusikaltimų arba ***nėra*** kaltas dėl veiksmų, kurie prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams, sudėtinga suprasti, kaip gali būti rimtų priežasčių manyti, kad jis tai padarė. Realybė tokia, kad nepanašu, jog būtų rimtų priežasčių

([155]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. Cit.*, išn. 14, 49 punktas.
([156]) UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*, 2003 m. rugsėjo 4 d., 107 ir 108 punktai.
([157]) 2012 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *Al-Sirri*, *op. cit.*, išn. 153, 16 punktas.

> manyti, kad ieškovas yra kaltas, nebent sprendimus priimantis asmuo nustato tikimybių, kad jis yra kaltas, pusiausvyrą. Bet sprendimus priimančio asmens užduotis – konkrečiu atveju taikyti konvencijos (ir direktyvos) žodžius ([158]).

Vokietijos *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas) konstatavo taip:

> Įrodinėjimo standartas, toks kokiu vadovaujamasi baudžiamojoje teisėje, nėra būtinas <...>. Veikiau žodis „rimtos“ yra požymis, kad įrodymai apie Prieglobsčio procedūrų akto 3 skirsnio 2 dalies 1 punkte [Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkte] nurodytų nusikaltimų įvykdymą turi būti pagrįsti. Įprastai priežastys yra „rimtos“, kai yra aiškių ir patikimų įrodymų, kad tokie nusikaltimai buvo įvykdyti ([159]).

Taigi įrodinėjimo standartas dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo yra žemesnis nei tas, kurio reikalaujama, kad baudžiamasis teismas priimtų apkaltinamąjį nuosprendį. Todėl tai, kad baudžiamasis teismas išteisino asmenį dėl dalyvavimo tam tikrame nusikaltime, nebūtinai reiškia, kad tam asmeniui negalima nesuteikti pabėgėlio statuso dėl to paties tariamo nusikaltimo. Pavyzdžiui, 2014 m. Nyderlandų *Raad van state* (valstybės taryba) patenkino prašymą nesuteikti pabėgėlio statuso pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalį Kongo Demokratinės Respublikos piliečiui, kurį Tarptautinis baudžiamasis teismas (TBT) anksčiau buvo išteisinęs dėl dalyvavimo karo nusikaltimuose ir nusikaltimuose žmoniškumui ([160]). Panašiai Prancūzijos *Conseil d'État* (valstybės taryba) nusprendė, jog tai, kad Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai (TBTR) asmenį išteisino, neužkerta Prancūzijos valdžios institucijoms kelio nesuteikti jam tarptautinės apsaugos statuso ([161]).

Gali būti ir kitų priežasčių, dėl kurių išteisinamasis nuosprendis nebūtinai reiškia, kad atitinkamam asmeniui negali būti nesuteikiamas pabėgėlio statusas. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės aukštesnysis teismas byloje *AAS ir kiti* nusprendė:

> Mes mielai sutinkame, kad daugeliu atvejų išteisinamasis nuosprendis taptų privalomu atsakymu į klausimą, ar yra rimtų priežasčių. Dažniausiai taip būtų tuo atveju, jei prisiekusiųjų teismas nuspręstų, kad asmuo nekaltas tais kartais, kai sprendžiama dėl nusikaltimo, dėl kurio kitu [*sic* – tikėtina, kad turėtų būti „kitu atveju“] statusas būtų nesuteiktas. Tačiau mes sutinkame <...>, kad bus atvejų, kai išteisinamasis nuosprendis bus priimtas dėl procesinių, techninių ar kitų priežasčių, kaip pirmųjų aštuonių apeliantų atveju. KU [devintas apeliantas, kurio atžvilgiu prokuroras įrodymų nepateikė, nes jis neatitiko prieštaravimo pateikimo reikalavimų] yra kitas pavyzdys, kai išteisinamasis nuosprendis gali netapti visapusišku atsakymu vykdant tyrimą ([162]).

([158]) 2012 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *Al-Sirri*, *op. cit.*, išn. 153, 75 punktas (paryškinta šiame tekste).

([159]) 2011 m. kovo 31 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 2.10*, DE:BVerwG:2011:310311U10C2.10.0, 26 punktas, neoficialus vertimas į anglų kalbą atliktas šios teisinės analizės tikslais.

([160]) 2014 m. spalio 15 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 201405219/1/V1, NL:RVS:2014:3833 (olandų kalba). Tačiau atkreipkite dėmesį į tai, kad valstybės taryba savo sprendimą grindė ne tik tuo, kad įrodinėjimo standartas dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo yra žemesnis nei tas, kurio reikia apkaltinamajam nuosprendžiui baudžiamojoje byloje priimti, bet ir tuo, kad nusikaltimai, dėl kurių nesuteikiamas statusas, buvo įvykdyti per ilgą laikotarpį, o TBT kaltinamasis aktas buvo susijęs su nusikaltimais, kurie buvo įvykdyti per vieną dieną. Taip pat žr. 2011 m. kovo 31 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimą *A. S. prieš Ministry of Interior*, 4 Azs 60/2007-136, p. 18 (čekų kalba), kuriame teigiama, kad „rimtų priežasčių manyti“ standartas yra apribotas mažiausiu apytiksliai 50 proc. tikimybės lygiu. Siekiant įvykdyti šį įrodinėjimo standartą, turi būti aiškių, įtikinamų ir patikimų įrodymų, o ne tik prielaidų. Tokie tvirti įrodymai gali būti pagrįsti prašytojo prisipažinimu, kitų asmenų liudijimais, bet jie nepriklauso nuo prašytojo teistumo. Priešingai – vien ekstradicijos prašymo ar prašytojui iškeltos baudžiamosios bylos kilmės šalyje savaime nepakanka, kad būtų įvykdytas šis standartas.

([161]) Žr. 2019 m. vasario 28 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimo *M. A.*, Nr. 414821 A, ECLI:FR:CECHR:2019:414821.20190228, 7 punktą (prancūzų kalba).

([162]) 2019 m. gegužės 14 d. UKUT sprendimas *AAS ir kiti prieš Secretary of State for the Home Department*, AA/08375/2011, 77 punktas.

3.3 Nusikaltimas taikai, karo nusikaltimas arba nusikaltimas žmoniškumui (12 straipsnio 2 dalies a punktas)

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkte ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkte nustatytas statuso nesuteikimo pagrindas yra apribotas nusikaltimais taikai, karo nusikaltimais ir nusikaltimais žmoniškumui, **„kaip apibrėžta tarptautiniuose aktuose, parengtuose siekiant nustatyti su šiais nusikaltimais susijusias nuostatas“**. Todėl sprendimus priimantys asmenys privalo tais aktais vadovautis ir taikyti juose nustatytas nusikaltimų, kurie nurodyti PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkte, apibrėžtis, nors tie aktai nėra ES teisinės tvarkos dalis ([163]). Be to, TBT ir kitų tarptautinių baudžiamųjų tribunolų teismų praktika dėl nusikaltimų, kurie nurodyti 12 straipsnio 2 dalies a punkte, apibrėžčių išaiškinimo sprendimus priimantiems asmenims tampa patikimu ištekliumi nesant jokių ESTT sprendimų dėl šių apibrėžčių. Todėl šiame skirsnyje plačiai nurodomi ne tik tarptautiniai aktai, kuriais sprendimus priimantys asmenys privalo vadovautis, taikydami 12 straipsnio 2 dalies a punktą, bet ir susijusi tarptautinė teismų praktika.

Reikėtų pažymėti, kad kartais nusikaltimų apibrėžtyse pagal 12 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo sritį vartojamos sąvokos, kurios vartojamos ir PD (naujos redakcijos) statuso suteikimo nuostatose, pvz., „persekiojimas“ ([164]) ir „ginkluotas konfliktas“ ([165]). Atsižvelgiant į tai, kokią svarbą ESTT priskiria ES teisės nuostatų aiškinimui jų kontekste, nusikaltimų apibrėžtyse vartojamos sąvokos pagal 12 straipsnio 2 dalies a punkto statuso nesuteikimo nuostatos taikymo sritį nebūtinai reiškia tą patį, ką reiškia statuso suteikimo nuostatose.

3.3.1 Tarptautiniai aktai, kuriuose apibrėžti 12 straipsnio 2 dalies a punkte išvardyti nusikaltimai

1951 m. priėmus Pabėgėlių konvenciją, tarptautiniai aktai, kurie buvo parengti siekiant numatyti nusikaltimus, kurie nurodyti PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkte ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkte, buvo 1945 m. rugpjūčio 8 d. Susitarimas dėl Europos Ašies valstybių didžiausių karo nusikaltėlių persekiojimo ir nubaudimo (toliau – Londono susitarimas) ([166]) ir 1949 m. rugpjūčio 12 d. keturios Ženevos konvencijos ([167]). Žr. toliau pateiktą 6 lentelę.

([163]) Plg. 2014 m. ESTT sprendimo *Diakité*, *op. cit.*, išn. 143, 20–21 ir 23–27 punktus, pagal kuriuos „ginkluoto konflikto“ apibrėžčių **nederėtų** naudoti tarptautinėje humanitarinėje teisėje, įskaitant keturių Ženevos konvencijų bendrą 3 straipsnį ir 1977 m. birželio 8 d. II protokolo 1 straipsnio 1 dalį, aiškinant sąvoką „vidaus ginkluotas konfliktas“ PD (naujos redakcijos) 15 straipsnio c punkte, nes „tarptautine humanitarine teise ir [PD] numatyta papildoma apsauga siekiama skirtingų tikslų ir nustatyti aiškiai atskirti apsaugos mechanizmai“.

([164]) Plg., pavyzdžiui, PD (naujos redakcijos) 9 straipsnį ir *Romos statuto* 7 straipsnio h punktą, 2187 UNTS 3, 1998 m. liepos 17 d. (įsigaliojo 2002 m. liepos 1 d.).

([165]) Plg., pavyzdžiui, PD (naujos redakcijos) 15 straipsnio c punktą ir Romos statuto 8 straipsnį, *op. cit.*, išn. 164.

([166]) 1945 m. rugpjūčio 8 d. *Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis*, 82 UNTS 279, 1945 m. rugpjūčio 8 d. (toliau – Londono susitarimas) (įsigaliojo 1945 m. rugpjūčio 8 d.).

([167]) *Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field*, 75 UNTS 31, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.); *Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea*, 75 UNTS 85, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.); *Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War*, 75 UNTS 135, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.); *Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War*, 75 UNTS 287, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.).

6 lentelė. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos

I	Ženevos konvencija dėl sužeistųjų ir ligonių padėties veikiančiose armijose pagerinimo
II	Ženevos konvencija dėl sužeistųjų, sergančiųjų ir skęstančiųjų ginkluotųjų pajėgų narių jūrose padėties pagerinimo
III	Ženevos konvencija dėl elgesio su karo belaisviais
IV	Ženevos konvencija dėl civilių apsaugos karo metu

Pastaraisiais dešimtmečiais buvo priimta kitų aktų, kuriuose numatyti nusikaltimai, nurodyti PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkte. 1977 m. buvo priimti Papildomi I ir II protokolai ([168]) dėl (ne)tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų. Paskutinis priimtas aktas yra 1998 m. Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas ([169]) (toliau – Romos statutas), iš dalies pakeistas 2010 m. ([170]) ir dar kartą pakeistas 2017 m. ([171]). Kiti naujausi tarptautiniai aktai, kurie taikomi 12 straipsnio 2 dalies a punktui, priimti kartu su Romos statutu. Tai yra 1954 m. Hagos konvencijos antrasis protokolas dėl kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu ([172]), kuris buvo priimtas 1999 m., ir Siera Leonės specialiojo teismo (SLST) statutas ([173]), kuris buvo priimtas 2002 m.

ESTT dar turi išaiškinti tiek PD, tiek PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punktą ([174]). Vis dėlto bendrai pripažįstama, kad Romos statutas turėtų tapti šios nuostatos aiškinimo ir taikymo atskaitos tašku ([175]), nes jame pateiktas ir naujausias, ir kol kas išsamiausias (nors ir ne visiškai baigtas ([176]) tarptautinės baudžiamosios teisės kodifikavimas.

Tačiau Romos statuto nuostatas galima tinkamai suprasti tik išnagrinėjus jų istorines pirmtakes, kurias pats TBT dažnai nurodo savo praktikoje. Be to, Romos statute taip pat aiškiai nurodomos tokios teisinės pirmtakės – būtent 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija – ir jas reikia aiškinti atitinkamai. Reikšmingiausios Romos statuto teisinės pirmtakės išdėstytos D priede „Romos statuto teisinės pirmtakės“. Pats Romos statutas aptariamas 3.3.1.1 skirsnyje, o PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkte nurodyti nusikaltimai yra atskirai aptariami 3.3.2, 3.3.3 ir 3.3.4 skirsniuose.

([168]) *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)*, 1125 UNTS 3, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.) ir *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-international Armed Conflicts (Protocol II)*, 1125 UNTS 609, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.).

([169]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164.

([170]) *Amendment to Article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2868 UNTS 195, 2010 m. birželio 10 d. (įsigaliojo 2012 m. rugsėjo 26 d. dėl San Marino, po 1 metų nuo jo ratifikavimo akto deponavimo, ir dėl vėlesnių valstybių šalių – po 1 metų nuo jų priėmimo ar ratifikavimo aktų deponavimo). *Amendments on the crime of aggression to the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2922 UNTS 1, 2010 m. birželio 11 d. (įsigaliojo 2013 m. gegužės 8 d. dėl Lichtenšteino, po 1 metų nuo jo ratifikavimo akto deponavimo, ir dėl vėlesnių valstybių šalių – po 1 metų nuo jų priėmimo ar ratifikavimo aktų deponavimo).

([171]) Romos statuto valstybių šalių asamblėja, *Amendments to Article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court*, ICC-ASP/16/Res.4, 2017 m. gruodžio 14 d. (įsigaliojo 2020 m. balandžio 2 d. dėl Liuksemburgo, pirmosios valstybės šalies, po 1 metų nuo jo ratifikavimo akto deponavimo).

([172]) 2253 UNTS 172, 1999 m. kovo 26 d. (įsigaliojo 2004 m. kovo 9 d.). Žr. 15 straipsnį, kuriame apibrėžti penki karo nusikaltimai.

([173]) *Statute of the Special Court for Sierra Leone – Annex to the Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone,* 2178 UNTS 137, 2002 m. sausio 16 d. (įsigaliojo 2002 m. balandžio 12 d.). Statute apibrėžiama Siera Leonės specialiojo teismo (SLST) jurisdikcija dėl sunkių nusikaltimų prieš civilius ir JT taikdarius, kurie buvo įvykdyti po 1996 m. lapkričio 30 d. civilinio karo Siera Leonėje, būtent nusikaltimų žmoniškumui (2 straipsnis), karo nusikaltimų (3 ir 4 straipsniai) ir įvairių nusikaltimų pagal Siera Leonės teisę (5 straipsnis). 2013 m. SLST buvo uždarytas ir jo likusios funkcijos perduotos Siera Leonės likusių funkcijų specialiajam teismui (RSCSL), žr. *Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the establishment of a Residual Special Court for Sierra Leone*, 2871 UNTS 333, 2010 m. liepos 29 d., Niujorkas, 2010 m. rugpjūčio 11 d., Fritaunas (įsigaliojo 2012 m. spalio 2 d.).

([174]) Tačiau byloje C-472/13 ESTT buvo paprašyta išaiškinti PD 9 straipsnio 2 dalies e punktą, kuris aiškiai susijęs su PD 12 straipsnio 2 dalimi. Nors 2015 m. vasario 26 d. sprendime ESTT neišaiškino 12 straipsnio 2 dalies a punkto, generalinė advokatė E. Sharpston tą nuostatą trumpai apžvelgė išvadoje 2014 m. lapkričio 11 d. Sprendime *Andre Lawrence Shepherd prieš Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2014:2360, 41–43 punktai.

([175]) Žr., pavyzdžiui, 2010 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimo *JS (Šri Lanka)*, *op. cit.*, išn. 23, 8 punktą; 2009 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimo *BVerwG* 10 C 24.08, *op. cit.*, išn. 106, 31 punktą; 2015 m. vasario 26 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimą M K., Nr. 09018932 C+, kuriame TKT chartija ir Romos statutas nurodomi kaip vienodai svarbūs aktai (atkreipkite dėmesį į tai, kad sprendimas susijęs su papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindu, nustatytu PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies a punkte, tačiau jame tas pagrindas aiškinamas remiantis Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punktu, kaip matyti iš sprendime pateiktos nuorodos į UNHCR gaires dėl Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies); UNHCR *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses*, *op. cit.*, išn. 156, 25 punktą, bet jame primenama, kad nereikėtų vadovautis vien Romos statutu.

([176]) Žr. 3.3.3 skirsnį.

Šioje teisinėje analizėje galima pateikti tik trumpą įvadą apie PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkte išvardytus nusikaltimus. Todėl norėdami gauti daugiau informacijos, skaitytojai turi vadovautis kai kuriais standartiniais veikalais dėl tarptautinės baudžiamosios teisės ([177]).

3.3.1.1 Romos statutas

Tarptautinis karo tribunolas (TKT), Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiajai Jugoslavijai (TBTBJ) ir Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai (TBTR) buvo įsteigti kaip laikinieji tribunolai, kurių užduotis – nagrinėti nusikaltimus, kurie buvo įvykdyti tam tikroje geografinėje vietovėje ir (arba) praeityje, o ne nagrinėti nusikaltimus, kurie gali būti įvykdyti bet kurioje vietovėje ateityje. Kita vertus, TBT buvo įsteigtas kaip nuolatinis tarptautinis baudžiamasis teismas, turintis jurisdikciją dėl nusikaltimų, kurie buvo įvykdyti šiam statutui įsigaliojus ([178]). Pirmųjų 60 valstybių šalių, kurios apima 23 valstybes nares, atveju ta diena buvo 2002 m. liepos 1 d. Likusios penkios valstybės narės Romos statutą ratifikavo iki 2009 m. liepos 21 d. ([179]).

Romos statute apibrėžti nusikaltimai, kuriems taikoma TBT jurisdikcija, yra **genocidas** (6 straipsnis), **nusikaltimai žmoniškumui** (7 straipsnis), **karo nusikaltimai** (8 straipsnis) ir **agresijos nusikaltimas** (8*bis* straipsnis). Agresijos nusikaltimas nebuvo apibrėžtas iki 2010 m. ([180]), kai Romos statutas buvo pakeistas pirmą kartą, ir TBT jurisdikcija šio nusikaltimo atžvilgiu įsigaliojo tik nuo 2018 m. liepos 17 d. ([181]). 2019 m. gruodžio 1 d. šį nusikaltimą apibrėžiančio pakeitimo nebuvo ratifikavusios devynios valstybės narės ([182]). Tos valstybės narės ir dešimtoji valstybė narė ([183]) taip pat nebuvo ratifikavusios kito Romos statuto 2010 m. pakeitimo, kuriame apibrėžti trys papildomi karo nusikaltimai ([184]). 2017 m. padarytą Romos statuso pakeitimą, kuriame apibrėžti trys papildomi karo nusikaltimai ([185]), 2019 m. gruodžio 1 d. buvo ratifikavusios tik dvi valstybės narės ([186]), kurios taip pat tą dieną buvo tik dvi valstybės šalys.

Romos statuto 9 straipsnyje numatyta, kad *Nusikaltimų požymiai* turi padėti TBT aiškinti ir taikyti tų nusikaltimų apibrėžtis ([187]). 2010 m. *Nusikaltimų požymiai* ([188]) bendru sutarimu patvirtino Romos statuto valstybių šalių asamblėja ([189]).

([177]) Žr., pavyzdžiui, G. Werle ir F. Jessberger, *Principles of International Criminal Law*, 3-iasis leid., OUP, 2014; W. A. Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, 2-asis leid., OUP, 2016; O. Triffterer ir K. Ambos, *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*, 3-iasis leid., *C. H. Beck, Hart, Nomos*, 2016.; A. Cassese *et al.*, *Cassese's International Criminal Law*, 3-iasis leid., OUP, 2013; taip pat G priedą „Atrinkta bibliografija".

([178]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164, 11 straipsnis. Daugiau Romos statuto teisinių pirmtakių pateikta D priede „Romos statuto teisinės pirmtakės".

([179]) Penkios valstybės narės, kurios ratifikavo Romos statutą po 2002 m. liepos 1 d., buvo Graikija (2002 m. rugpjūčio 1 d.), Latvija (2002 m. rugsėjo 1 d.), Malta (2003 m. vasario 1 d.), Lietuva (2003 m. rugpjūčio 1 d.) ir Čekija (2009 m. liepos 21 d.). Žr. UNTS daugiašalių sutarčių, kurios buvo deponuojamos generaliniam sekretoriui, duomenų bazę, Rome Statute of the International Criminal Court. Tų valstybių atveju TBT jurisdikcija taikoma tik tiems nusikaltimams, kurie buvo įvykdyti po statuto įsigaliojimo toje valstybėje dienos, nebent tokia valstybė paskelbė, kad ji sutinka su TBT jurisdikcija nuo 2002 m. liepos 1 d.

([180]) *Amendments on the crime of aggression to the Rome Statute of the International Criminal Court*, *op. cit.*, išn. 170.

([181]) Romos statuto valstybių šalių asamblėja, *Activation of the jurisdiction of the Court over the crime of aggression*, ICC-ASP/16/Res.5, 2017 m. gruodžio 14 d. (jurisdikcijos įsigaliojimas 2018 m. liepos 17 d.).

([182]) Bulgarija, Danija, Graikija, Prancūzija, Italija, Vengrija, Rumunija, Švedija ir Jungtinė Karalystė. Žr. UNTS daugiašalių sutarčių, kurios buvo deponuojamos generaliniam sekretoriui, duomenų bazę, *Amendments on the crime of aggression to the Rome Statute of the International Criminal Court*.

([183]) 10-oji valstybė narė buvo Airija. Žr. UNTS daugiašalių sutarčių, kurios buvo deponuojamos generaliniam sekretoriui, duomenų bazę, Amendment to *Article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court*.

([184]) *Amendment to Article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court*, *op. cit.*, išn. 170.

([185]) *Amendments to Article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court*, *op. cit.*, išn. 171.

([186]) UNTS daugiašalių sutarčių, kurios buvo deponuojamos generaliniam sekretoriui, duomenų bazė, *Amendment to Article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court (Weapons which use microbial or other biological agents, or toxins)*.

([187]) Taip pat žr. *Romos statuto*, *op. cit.*, išn. 164, 21 straipsnį („Taikytina teisė"): „Teismas taiko: a) visų pirma šį Statutą, Nusikaltimų požymius bei savo Proceso ir įrodinėjimo taisykles; <...>".

([188]) Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto valstybių šalių asamblėja, *Elements of Crimes*, Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto peržiūros konferencijos oficialūs įrašai, Kampala, 2010 m. gegužės 31 d.–birželio 11 d. (Tarptautinio baudžiamojo teismo leidinys, RC/11).

([189]) Dėl santykio tarp nusikaltimų požymių ir Romos statuto aptarimo žr. Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, *op. cit.*, išn. 177, 334–338 punktus.

Romos statuto 21 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad TBT teisę taiko taip:

Romos statuto 21 straipsnio 1 dalis

Teismas taiko:

a) visų pirma šį Statutą, Nusikaltimų požymius bei savo Proceso ir įrodinėjimo taisykles;

b) po to, jei reikia, taikytinas sutartis, tarptautinės teisės principus ir normas, tarp jų ir pripažintus tarptautinės ginkluotų konfliktų teisės principus;

c) jei minėti teisės šaltiniai netinka, Teismas remiasi pasaulio teisinių sistemų nacionalinių įstatymų bendraisiais teisės principais, tarp jų – įstatymais tų valstybių, kurios paprastai vykdytų jurisdikciją tokio nusikaltimo atžvilgiu, jeigu tie principai neprieštarauja šiam Statutui, tarptautinei teisei ir tarptautiniu mastu pripažintoms normoms bei reikalavimams.

Nagrinėdamas bylą, TBT taiko įvairius priimtinumo kriterijus. Jais užtikrinama, kad teismo jurisdikcija Romos statute nustatytų nusikaltimų atžvilgiu papildytų baudžiamąja tvarka nagrinėjančios valstybės jurisdikciją ([190]), kad atitinkamas asmuo nebūtų du kartus baudžiamas už tą patį nusikaltimą ([191]) ir kad byla būtų „pakankamai rimta“, kad duotų pagrindą tolesniems Teismo veiksmams ([192]). Tačiau PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo tikslais priimtinumo kriterijai yra neesminiai, nes jie yra susiję tik su TBT jurisdikcija Romos statute apibrėžtų nusikaltimų atžvilgiu, o ne su faktine tų nusikaltimų apibrėžtimi. Dėl tų pačių priežasčių tai, kad TBT jurisdikcija agresijos nusikaltimo atžvilgiu įsigaliojo visai neseniai, taip pat nesvarbu.

Be to, kaip nusprendė Nyderlandų valstybės taryba, net jeigu veiksmas, kuris Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkte nurodytame tarptautiniame susitarime yra apibrėžtas kaip nusikaltimas, yra įvykdytas prieš įsigaliojant tam susitarimui, tai nereiškia, kad tuo susitarimu negalima kliautis taikant 1 straipsnio F dalies a punktą ([193]).

Tačiau tai nepadeda atsakyti į klausimą, ar veiksmas, kuris buvo įvykdytas prieš priimant Romos statutą ir kuris Romos statute yra apibrėžtas kaip nusikaltimas, gali patekti į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkto ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkto taikymo sritį tik tuo atveju, jeigu jo įvykdymo metu pagal tarptautinę teisę jis jau buvo traktuojamas kaip nusikaltimas. Kitaip tariant, ar teisėtumo principas pabėgėlių teisėje yra tiek pat svarbus, kiek ir baudžiamojoje teisėje? Siera Leonės specialiojo teismo (SLST) apeliacinių skundų kolegijos teisėjas G. Robertson tą principą apibūdina taip:

> Pagal teisėtumo principą, kuris kartais išreiškiamas kaip draudimo taikyti atgaline data taisyklė, reikalaujama, kad veiksmų, kurie tariamai prilygsta nusikaltimui, įvykdymo metu atsakovas turėjo žinoti ar bent jau būti pasirengęs nustatyti, kad už tuos veiksmus gali būti baudžiama. Įstatymo nepaisymas nėra gynyba tol, kol tame įstatyme nustatytas pagrįstas išaiškinimas. To, kad jo elgesys šokiruotų ar įbaugintų net padorius žmones, nepakanka, kad jis taptų neteisėtas nesant draudimo. Ankstesniuose sėkminguose

([190]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164, 17 straipsnio 1 dalies a ir b punktai.
([191]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164, 17 straipsnio 1 dalies c punktas.
([192]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164, 17 straipsnio 1 dalies d punktas.
([193]) 2005 m. balandžio 18 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200408765/1, NL:RVS:2005:AT4663, 2.4 ir 2.4.1 punktai (olandų kalba).

baudžiamojo persekiojimo procesuose nebūtinai bus pateikta pakankamai aiškumo panašaus elgesio atžvilgiu, nes kiekvieno nusikaltimo atveju visada turi būti pirmas kartas, kai bus iškelta baudžiamoji byla, ir mes esame ankstyvame tarptautinės baudžiamosios teisės aktų vykdymo etape ([194]).

Jeigu teisėtumo principas pabėgėlių teisėje tiek pat svarbus kiek ir baudžiamojoje teisėje, vadovaujantis nacionalinių teismų praktika galima daryti išvadą, kad **veiksmas, kuris Romos statute yra apibrėžtas kaip nusikaltimas, patenka į 12 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo sritį tik tuo atveju, jeigu**:

— veiksmas buvo įvykdytas po 2002 m. liepos 1 d., Romos statuto įsigaliojimo dienos; **arba**

— veiksmo įvykdymo metu:

a) veiksmas buvo laikomas nusikaltimu pagal paprotinę tarptautinę teisę; arba

b) ankstesniuose tarptautiniuose aktuose veiksmas jau buvo apibrėžtas kaip nusikaltimas.

Apibendrinant galima teigti, kad veiksmai, kurie Romos statute apibrėžiami kaip karo nusikaltimai, nusikaltimai žmoniškumui arba agresijos nusikaltimai, patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo sritį. Tačiau nuomonės dėl to, ar veiksmai, kurie Romos statute yra apibrėžti kaip genocido nusikaltimai, savaime patenka į 12 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo sritį arba ar jie patenka į tos nuostatos taikymo sritį tik tada, jei atitinka ir karo nusikaltimo, nusikaltimo žmoniškumui arba agresijos nusikaltimo apibrėžtį, išsiskiria. (Žr. D priedą „Romos statuto teisinės pirmtakės“, 6 skirsnis.)

3.3.2 Nusikaltimas taikai (12 straipsnio 2 dalies a punktas)

TKT chartijos 6 straipsnio a dalyje **nusikaltimas taikai** apibrėžiamas kaip „[v]eiksmai, susiję su agresyvaus karo arba karo pažeidžiant tarptautines sutartis, susitarimus arba garantijas planavimu, ruošimusi karui, karo pradėjimu arba vedimu arba dalyvavimu bendrame plane arba sąmoksle, siekiant kurio nors iš pirmiau minėtų tikslų“ ([195]). Taigi Romos statute nėra nurodytas nusikaltimas taikai, bet jo 8*bis* straipsnio 1 dalyje apibrėžiama sąvoka **„agresijos nusikaltimas“**:

Romos statuto 8*bis* straipsnio 1 dalis

Šiame statute „agresijos nusikaltimas“ – tai asmens, galinčio veiksmingai kontroliuoti valstybės politinius ar karinius veiksmus ar jiems vadovauti, planuojamas, rengiamas, inicijuojamas ar vykdomas agresijos aktas, kuris savo pobūdžiu, sunkumu ir mastu akivaizdžiai pažeidžia Jungtinių Tautų Chartiją.

([194]) 2014 m. gegužės 31 d. SLST apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Prosecutor prieš Sam Hinga Norman*, SCSL-04-14-AR72(E), teisėjo G. Robertson atskiroji nuomonė, 13 punktas.

([195]) *Charter of the International Military Tribunal – Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis (‘London Agreement’)*, 82 UNTS 279, 1945 m. rugpjūčio 8 d. (įsigaliojo 1945 m. rugpjūčio 8 d.).

ESTT praktikoje dar nėra rekomendacijų dėl santykio tarp nusikaltimo taikai ir agresijos nusikaltimo. Tačiau literatūros šaltiniuose daroma prielaida, kad agresijos nusikaltimas yra šiuolaikinis nusikaltimo taikai atitikmuo. Šioje teisinėje analizėje daroma tokia pati prielaida ([196]).

Kaip nurodyta *Nusikaltimų požymiai*, kad būtų pripažinta, jog atitinkamas asmuo įvykdė agresijos aktą, agresijos aktą turi būti įvykdžiusi valstybė agresorė ([197]). Taigi, jei agresijos aktą planavo atitinkamas asmuo, bet jo neįvykdė valstybė agresorė, bus nustatyta, kad nusikaltimas nebuvo įvykdytas.

Romos statuso 8*bis* straipsnio 2 dalyje apibrėžiama sąvoka **„agresijos aktas“**.

Romos statuto 8*bis* straipsnio 2 dalis

1 dalyje nurodyta, kad „agresijos aktas“ – vienos valstybės ginkluotųjų pajėgų panaudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę arba bet kokiu kitu Jungtinių Tautų Chartijai prieštaraujančiu būdu <…>

Agresijos nusikaltimo apibrėžtį galima atitinkamai apibendrinti taip, kaip nurodyta 5 diagramoje.

5 diagrama. Agresijos nusikaltimas

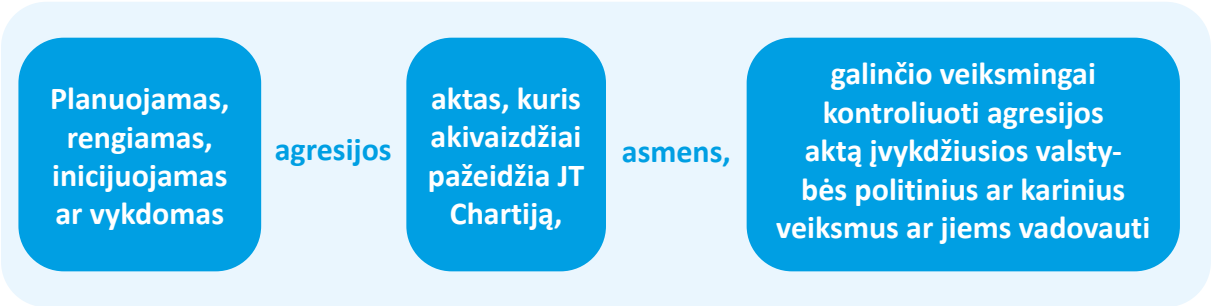

Nusikaltimo požymiai dalyje teigiama, kad siekiant taikyti baudžiamąją atsakomybę, agresijos aktą planavusiam, rengusiam, inicijavusiam ar vykdžiusiam asmeniui **turi būti žinomos šios faktinės aplinkybės**:

— faktinės aplinkybės, kuriomis nustatoma, kad ginkluotųjų pajėgų naudojimas pažeidžia JT Chartiją;

— faktinės aplinkybės, kuriomis nustatoma, kad agresijos aktas akivaizdžiai pažeidžia JT Chartiją.

Romos statuso 8*bis* straipsnio 2 dalyje išvardyti septyni aktai, kurie prilyginami agresijos aktams (žr. toliau pateiktą 7 lentelę). Šis sąrašas yra toks pats kaip ir agresijos aktų

([196]) Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, *op. cit.*, išn. 177, Įvadas į 8*bis* straipsnį, p. 302. Šiame puslapyje Schabas taip pat „nusikaltimą taikai“ apibūdina kaip „senoviškesnį terminą agresijos sąvokai apibūdinti“.
([197]) *Elements of Crimes*, *op. cit.*, išn. 187, 8*bis* straipsnio 2 dalis, 3 elementas.

sąrašai, pateikti 1974 m. gruodžio 14 d. JTGA rezoliucijos 3314 (XXIX) priede „Agresijos apibrėžtis“ ([198]). Nors, JTGA teigimu, tos apibrėžties sąrašas nėra baigtinis ([199]), reikėtų pažymėti, kad TBT dar nėra savo praktikoje sprendęs su agresijos nusikaltimu susijusių klausimų. Todėl klausimas, ar Romos statuto 8*bis* straipsnyje pateiktas sąrašas nėra baigtinis, lieka atviras ([200]).

7 lentelė. Agresijos aktai, išvardyti Romos statuto 8*bis* straipsnio 2 dalyje

a)	Valstybės ginkluotųjų pajėgų įsiveržimas į kitos valstybės teritoriją ar kitos valstybės teritorijos užpuolimas arba bet kokia kitos valstybės teritorijos ar jos dalies karinė okupacija, kuri yra tokio įsiveržimo ar užpuolimo rezultatas, kad ir kiek laiko ji truktų, arba bet kokia kitos valstybės teritorijos ar jos dalies aneksija naudojant jėgą.
b)	Kitos valstybės teritorijos bombardavimas, vykdomas valstybės ginkluotųjų pajėgų, arba bet kokio ginklo panaudojimas prieš kitos valstybės teritoriją.
c)	Valstybės uostų ar krantų blokada, vykdoma kitos valstybės ginkluotųjų pajėgų.
d)	Valstybės sausumos, jūrų ar oro pajėgų arba jūrų ir oro laivyno užpuolimas, vykdomas kitos valstybės ginkluotųjų pajėgų.
e)	Valstybės ginkluotųjų pajėgų, kurios pagal susitarimą su kita valstybe yra tos priimančiosios valstybės teritorijoje, panaudojimas pažeidžiant tame susitarime nustatytas sąlygas arba bet koks ginkluotųjų pajėgų buvimo tos valstybės teritorijoje pratęsimas pasibaigus susitarimo galiojimui.
f)	Valstybės veiksmai, kuriais ji leidžia naudotis savo teritorija kitai valstybei agresijos aktui prieš trečiąją valstybę įvykdyti.
g)	Valstybės ar jos vardu siunčiamos ginkluotos gaujos, grupės, nereguliariosios pajėgos ar samdiniai, kurie prieš kitą valstybę vykdo tokius ginkluotos jėgos panaudojimo veiksmus, kurių sunkumas prilygsta pirmiau minėtiems veiksmams, arba esminis valstybės dalyvavimas tokiuose veiksmuose.

Panašu, kad atskiru atveju nagrinėdami PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo klausimus, valstybių narių teismai dar nenagrinėjo Romos statute pateiktos „agresijos nusikaltimo“ apibrėžties. Taip pat, regis, šiuo atžvilgiu jie vargiai nagrinėjo ankstesnę TKT chartijoje pateiktą „nusikaltimo taikai“ apibrėžtį, tai galbūt nestebina, atsižvelgiant į siaurą individualią tos apibrėžties taikymo sritį, kaip aiškina TKT ([201]).

Kadangi individuali „agresijos nusikaltimo“ taikymo sritis, kaip apibrėžta Romos statute, taip pat yra labai siaura, mažai tikėtina, kad pabėgėlio statutas bus nesuteiktas remiantis tuo, kad atitinkamam asmeniui tenka asmeninė atsakomybė už nusikaltimą taikai. Vis dėlto bylose, kuriose statuso nesuteikimo pagrindo nagrinėti nereikia, teismų nariai turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad „planavimas“, „rengimas“, „inicijavimas“ ir „vykdymas“ yra esminis agresijos nusikaltimo apibrėžties elementas. Jie nesudaro išsamaus asmeninės atsakomybės už šį nusikaltimą būdų sąrašo ([202]). (Žr. 3.6 skirsnį apie asmeninę atsakomybę.) Teismų nariai taip pat turėtų atsižvelgti į tai, kad agresijos veiksmas turi atitikti mažiausią kriterijų – būtent tai, kad „akivaizdžiai pažeidžia“ JT Chartiją, – kad būtų laikomas nusikaltimu taikai.

([198]) JTGA, Definition of Aggression, 1974 m. gruodžio 14 d., A/RES/3314(XXIX), 3 straipsnis.
([199]) JTGA, Definition of Aggression, 1974 m. gruodžio 14 d., A/RES/3314(XXIX), 4 straipsnis.
([200]) Žr. Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, *op. cit.*, išn. 177, p. 313–314; Werle ir Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 548, trumpa pastaba 1473.
([201]) Žr. Werle ir Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 542, trumpa pastaba 1459.
([202]) Žr. Romos statuto 25 straipsnio 3*bis* dalį, pagal kurią galima daryti išvadą, kad Romos statuto 25 straipsnyje apibrėžti asmeninės atsakomybės būdai yra taikytini agresijos nusikaltimui. Toliau žr. R. O'Keefe, *International Criminal Law*, OUP, 2015 m., p. 157, 494–495 punktus; Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, *op. cit.*, išn. 177, 586–587 punktus.

Reikėtų pažymėti, kad agresijos nusikaltimai nėra karo nusikaltimai, nes jie reglamentuojami pagal principą *„jus ad bellum“*, o ne pagal principą *„jus in bello“*. Kaip paaiškino Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas:

> *Jus ad bellum* – sąlygos, kuriomis valstybės gali pradėti karą arba naudoti ginkluotąsias pajėgas apskritai. 1945 m. Jungtinių Tautų Chartijoje nustatytas draudimas valstybėms naudoti ginkluotąsias pajėgas ir tokių atvejų išimtys (savigyna ir JT leidimas naudoti jėgą) yra esminės principo *jus ad bellum* sudėtinės dalys <…>. Principu *jus in bello* reguliuojamas ginkluotame konflikte dalyvaujančių šalių elgesys. [Tarptautinė humanitarinė teisė] yra principo *jus in bello* sinonimas; juo siekiama kuo labiau sumažinti ginkluotų konfliktų nuostolius, visų pirma kiek įmanoma apsaugant visas ginkluoto konflikto aukas ir joms padedant ([203]).

3.3.3 Karo nusikaltimas (12 straipsnio 2 dalies a punktas)

Kai 1951 m. buvo priimta Pabėgėlių konvencija, asmeninės baudžiamosios atsakomybės už sunkius tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus principas buvo taikomas tik tarptautinio ginkluoto konflikto atveju. Nuo tada tarptautinė humanitarinė teisė pakito ir dabar priimta, kad karo nusikaltimai gali būti vykdomi tiek tarptautiniuose, tiek netarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose. Pirmą kartą tai buvo kodifikuota Romos statuto 8 straipsnyje ([204]). Romos statuto 8 straipsnyje ([205]) pateikta išsami karo nusikaltimų apibrėžtis ir išskiriami tarptautinio ir netarptautinio konflikto metu įvykdyti nusikaltimai. Gali kilti klausimas, ar aktas, įvykdytas prieš įsigaliojant 2002 m. Romos statutui, gali tapti pagrindu nesuteikti apsaugos priimant sprendimą po šios dienos, jei toks aktas dabar yra laikomas karo nusikaltimas, o prieš 2002 m. – nebuvo. ESTT kol kas nėra pareiškęs nuomonės dėl teisėtumo principo svarbos statuso nesuteikimo bylose.

Ne visada būna lengva iš karto nustatyti, ar konkretus ginkluotas konfliktas yra tarptautinio ar netarptautinio pobūdžio. Pavyzdžiui, netarptautinis ginkluotas konfliktas gali kartais virsti tarptautiniu ginkluotu konfliktu arba *vice versa*, ir ne visada gali būti lengva tiksliai nustatyti, kada ir ar tas pokytis įvyko ([206]). Susiklosčiusi padėtis gali būti ir vienas iš „mišraus pobūdžio konflikto“ atvejų, kai toje pačioje teritorijoje vienu metu vyksta abiejų rūšių konfliktas. Gali būti net tokių atvejų, kad vienu metu vyksta keli ginkluoti konfliktai.

Toliau pateikta 8 lentelė ([207]) gali padėti atskirti tarptautinius konfliktus nuo netarptautinių.

([203]) TRKK, *International Humanitarian Law: Answers to Your Questions*, 2015 m. vasario mėn., p. 8.
([204]) Žr. Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, *op. cit.*, išn. 177, 223–224 punktai.
([205]) Žr. C priedą „Pasirinktos svarbios tarptautinės teisinės nuostatos“ šios nuostatos teksto atžvilgiu.
([206]) Pavyzdžiui, buvusiosios Jugoslavijos teritorijoje konfliktas prasidėjo kaip civilinis karas, bet jis tapo tarptautinis, kai buvusioji Jugoslavija pradėjo skaidytis į kelias nepriklausomas valstybes. Vėliau TBTBJ turėjo nustatyti, ar ginkluotas konfliktas Bosnijoje ir Hercegovinoje po 1992 m. gegužės 19 d., kai Jugoslavijos Liaudies Armija pasitraukė iš Bosnijos ir Hercegovinos po pastarosios atsiskyrimo nuo Jugoslavijos Socialistinės Federacinės Respublikos, buvo išimtinai netarptautinio pobūdžio, ar jam toliau buvo taikomas tarptautinis požymis, žr. 1999 m. liepos 15 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimo *Prosecutor prieš Duško Tadić*, IT-94-1-A, 68–162 punktus.
([207]) Lentelė parengta pagal EASO, *Praktinės gairės. Prieglobsčio nesuteikimas*, 2017 m., p. 22, iš dalies pakeista, kad derėtų su šios teisinės analizės analize.

8 lentelė. Tarptautinio ginkluoto konflikto ir netarptautinio ginkluoto konflikto pobūdis

Tarptautinis ginkluotas konfliktas	Netarptautinis ginkluotas konfliktas
→ Ginkluotas konfliktas yra tarptautinis, jei jis vyksta tarp dviejų ar daugiau valstybių. → Valstybės teritorijoje prasidėjęs tarptautinis ginkluotas konfliktas gali tapti tarptautinis, jei: i) į tą konfliktą įsikiša kita valstybė, dislokuodama savo pajėgas (nebent valstybė, kurios teritorijoje vyksta karo veiksmai, ją pakviečia), arba kitu atveju, jei: ii) kai kurie vidaus ginkluoto konflikto dalyviai veikia tos kitos valstybės vardu. → Papildomi ginkluoti konfliktai apima ginkluotus konfliktus, kai tautos kovoja su kolonijine valdžia, svetimšalių okupacija ir rasistiniais režimais, kad galėtų naudotis apsisprendimo teise.	→ Netarptautinio pobūdžio ginkluotam konfliktui būdingas tam tikro intensyvumo lygio, kuris viršija vidaus neramumų ir įtampos situacijų, pvz., riaušių, pavienių ir stichinių smurto aktų ar kitų panašaus pobūdžio aktų, lygį, ginkluotų karo veiksmų protrūkis, kuris vyksta valstybės teritorijoje. Karo veiksmai gali prasidėti: i) tarp vyriausybės institucijų ir organizuotų disidentų ginkluotų grupių; arba ii) tarp tokių grupių.

Romos statuto 8 straipsnyje išsamiai išvardyti tarptautinio ir netarptautinio ginkluoto konflikto atskiri karo nusikaltimai, kuriems taikoma TBT jurisdikcija. Nors tai kol kas yra išsamiausias tarptautiniame akte pateiktas sąrašas, jis nėra užbaigtas ([208]). Todėl sprendimus priimantys asmenys negali laikyti, kad Romos statuto 8 straipsnis yra visapusiškai lemiantis sprendžiant klausimą, ar asmuo įvykdė karo nusikaltimą, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punktą. Pavyzdžiui:

— Romos statuto 8 straipsnyje numatyta, kad „civilinių objektų, t. y. ne karinių objektų, tyčinis užpuldinėjimas“ yra karo nusikaltimas tik tarptautinių ginkluotų konfliktų atveju ([209]). Tačiau TBTBJ nuosekliai laikosi nuomonės, kad civilinių objektų užpuldinėjimas yra karo nusikaltimas ir netarptautinių ginkluotų konfliktų atveju ([210]).

— Kiti netarptautinio ginkluoto konflikto karo nusikaltimai, kurie nėra įtraukti į 8 straipsnį, apima tam tikrus sunkius Papildomo II protokolo ([211]) 4 straipsnio 2 dalyje nurodytus pažeidimus, kurie TBTR ([212]) ir SLST ([213]) statutuose yra apibrėžti kaip karo nusikaltimai, būtent „kolektyvinė bausmė“ ir „teroro aktai“ ([214]) arba „grasinimai įvykdyti“ bet kurį iš šių aktų. Taip pat nėra įtraukti „grasinimai įvykdyti“ bet kurį iš aktų, kurie draudžiami pagal Papildomo II protokolo 4 straipsnio 2 dalį.

— Neįtraukti ir įvairūs tarptautinio ginkluoto konflikto karo nusikaltimai. Pavyzdžiui, kaip nusprendė TBTBJ apeliacinių skundų kolegija, teroro aktai prieš civilius gyventojus yra karo nusikaltimas tiek tarptautinio, tiek netarptautinio konflikto atveju ([215]).

Romos statuto 8 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad TBT turi turėti jurisdikciją karo nusikaltimų atveju, „ypač jei jie yra kokio nors plano ar politikos dalis arba plataus tokių nusikaltimų

([208]) Atkreipkite dėmesį, kad Romos statuto 22 straipsnyje numatyta: „1. Pagal šį Statutą asmuo netraukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jei tiriamas elgesys padarymo metu nėra pripažįstamas nusikaltimu, priklausančiu Teismo jurisdikcijai. <…> 3. Šis straipsnis netrukdo kokios nors veikos laikyti nusikalstama pagal tarptautinę teisę neatsižvelgiant į šį Statutą.“ Kitaip tariant, tai, kad konkreti elgesio forma nėra Romos statute nustatyta kaip nusikalstama, nereiškia, kad ji nėra nusikalstama pagal tarptautinę teisę.

([209]) *Romos statutas*, *op. cit.*, išn. 164, 8 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis.

([210]) Žr. visų pirma 2005 m. sausio 31 d. TBTBJ pirmosios instancijos kolegijos sprendimo *Prosecutor prieš Pavle Strugar*, IT-01-42-T, 223–226 ir 277–289 punktus. Atkreipkite dėmesį į tai, kad, kaip konstatuojama šio sprendimo 216 punkte, pirmosios instancijos kolegija vengė skelbti, ar nagrinėjamas ginkluotas konfliktas yra tarptautinis ar netarptautinis, nes ji manė, kad jos išvados taikytinos nepaisant konflikto pobūdžio.

([211]) *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II)*, 1125 UNTS 609, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.).

([212]) TBTR statutas, prijungtas prie JT Saugumo Tarybos rezoliucijos 955 (1994), 1994 m. lapkričio 8 d., UN Doc S/RES/955(1994), 4 straipsnio b ir d punktai. Vėliau TBTR statutas buvo iš dalies pakeistas vėlesnėmis JT Saugumo Tarybos rezoliucijomis, žr. 2010 m. sausio 31 d. suvestinę redakciją.

([213]) SLST statutas, *op. cit.*, išn. 173, 3 straipsnio b ir d punktai.

([214]) Taip pat žr. *Additional Protocol II*, *op. cit.*, išn. 211, 13 straipsnio 2 dalį: „Civiliai gyventojai ir pavieniai civiliai neturi tapti puolimo objektu. Draudžiami smurto veiksmai ar grasinimai smurtu, siekiant įbauginti civilius gyventojus.“

([215]) 2006 m. lapkričio 30 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Stanislav Galić, IT-98-29-A, 87–90 punktai.

masto dalis“. Tačiau tai nėra savaime reikšminga vertinant pabėgėlio statuso nesuteikimą pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį, nes tai nėra susiję su faktinėmis karo nusikaltimų apibrėžtimis, pateiktomis Romos statuto 8 straipsnyje.

Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies a ir b punktuose pateiktas ilgas karo nusikaltimų, kurie taikytini tarptautinio ginkluoto konflikto atveju, sąrašas, o Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies c ir e punktuose pateiktas trumpesnis karo nusikaltimų, kurie taikytini netarptautinių ginkluotų konfliktų atveju, sąrašas. Kiekvienas netarptautinio ginkluoto konflikto karo nusikaltimas visiškai arba *mutatis mutandis* atitinka tarptautinio ginkluoto konflikto karo nusikaltimą.

Tais atvejais, kai aktas yra tiek tarptautinio, tiek netarptautinio ginkluoto konflikto karo nusikaltimas, ne visada būtina nustatyti ginkluoto konflikto, kurio metu aktas buvo įvykdytas, pobūdį, kad būtų įsitikinta, ar tai yra karo nusikaltimas. Tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, kad panašaus pobūdžio aktai gali būti karo nusikaltimas tik tada, kai jie buvo įvykdyti tarptautinio ar, priešingai – netarptautinio, ginkluoto konflikto metu.

Galiausiai reikėtų pažymėti, kad norint išmanyti karo nusikaltimų teisę, būtina susipažinti su pagrindiniais tarptautinės humanitarinės teisės principais ir sąvokomis. Perskaitę trumpą įvadą, kuris pateiktas šioje teisinėje analizėje, skaitytojai daugiau informacijos gali rasti tam tikruose standartiniuose veikaluose, skirtuose tarptautinei baudžiamajai teisei ([216]).

Kalbant apie valstybių narių teismų praktiką, reikia atkreipti dėmesį, jog Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas pripažino, kad ieškovas, kuris aktyviai veikė 1994 m. Ruandoje vykdyto genocido metu, yra atsakingas už karo nusikaltimus ([217]). Taip pat Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas pripažino, kad Afganistano vietos policijos pareigūnas, kuris per apklausą kankino Talibano kalinius, yra atsakingas už karo nusikaltimus ([218]).

Nyderlandų valstybės taryba pripažino, kad kurdų organizacijos, Kurdistano darbininkų partijos (PKK), karo veiksmai, nukreipti prieš civilius gyventojus, yra karo nusikaltimai ([219]), ir tokį patį sprendimą priėmė dėl Afganistano kariuomenės veiksmų, kurie buvo vykdomi 1979–1992 m. civilinio karo metu, įskaitant kaimų bombardavimą ir perdėtą žiaurumą, dėl kurio žuvo šimtai tūkstančių žmonių ([220]).

Svarbu atsižvelgti į tai, kad karo nusikaltimai kartu gali būti sunkūs nepolitiniai nusikaltimai, kaip tai suprantama pagal 12 straipsnio 2 dalies b punktą, ir (arba) nusikaltimai žmoniškumui, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punktą.

3.3.3.1 Karo nusikaltimo kontekstiniai požymiai

Kad būtų laikomas karo nusikaltimu, atitinkamas aktas visais atvejais turi turėti du kontekstinius požymius ([221]):

([216]) Žr., pavyzdžiui, J.-M. Henckaerts ir L. Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, CUP, 2005, pataisytas leidimas 2009; Y. Dinstein, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*, 3-iasis leid., CUP, 2016; Y. Dinstein, *Non-International Armed Conflicts in International Law*, CUP, 2014; D. Fleck, *The Handbook of International Humanitarian Law*, 3-iasis leid., OUP, 2013; Jungtinės Karalystės gynybos ministerija, *The Manual of the Law of Armed Conflict*, OUP, 2004.

([217]) 2019 m. vasario 20 d. *Cour nationale du droit d'asile* (Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas) sprendimas M. G., 14033102 (prancūzų kalba).

([218]) 2018 m. vasario 15 d. *Cour nationale du droit d'asile* (Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas) sprendimas M. G., 14020621 C (prancūzų kalba).

([219]) 2004 m. liepos 23 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200402639, ECLI:NL:RVS:2004:AQ5615, 2.6 punktas (olandų kalba).

([220]) 2018 m. rugpjūčio 21 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 201803118/1/V2, ECLI:NL:RVS:2018:2813, 8.4 punktas.

([221]) Elements of Crimes*, op. cit.*, išn. 187, 8 straipsnio 2 dalies a punktas, 8 straipsnio 2 dalies b punktas, 8 straipsnio 2 dalies c punktas ir 8 straipsnio 2 dalies e punktas.

— **Aktas turi vykti ginkluoto konflikto aplinkybėmis ir būti su juo siejamas**, kai konfliktas, atsižvelgiant į nagrinėjamą karo nusikaltimą, yra tarptautinio arba netarptautinio pobūdžio.

— **Nusikaltėliui turi būti žinomos faktinės aplinkybės, pagal kurias nustatomas ginkluoto konflikto faktas**.

Jei aktas vyko ginkluoto konflikto metu, tačiau neatitinka minėtų reikalavimų, tai nėra karo nusikaltimas. Tačiau tai nereiškia, kad jis negali būti nusikaltimas pagal nacionalinę teisę (žr. 3.4.1.3 skirsnį, p. 96) arba nusikaltimas pagal tarptautinę teisę, ypač nusikaltimas žmoniškumui (žr. 3.3.4 skirsnį).

Iš esmės karo nusikaltimus gali įvykdyti ne tik kariai, bet ir civiliai, jeigu jų veiksmai atitinka minėtus reikalavimus ([222]). Nebūtina, kad būtų ryšys tarp civilio nusikaltėlio ir vienos iš konflikto šalių, tačiau turi būti ryšys tarp akto ir ginkluoto konflikto ([223]).

Reikėtų pažymėti, kad *Nusikaltimų požymiai* dėl kontekstinių požymių teigiama, jog:

a) nėra reikalavimo atlikti nusikaltėlio teisinį vertinimą, kalbant apie ginkluoto konflikto faktą ar jo pobūdį – tarptautinį arba netarptautinį;

b) šiomis aplinkybėmis nėra reikalavimo, kad nusikaltėlis žinotų apie faktus, pagal kuriuos nustatomas tarptautinis arba netarptautinis konflikto pobūdis;

c) yra tik vienas reikalavimas dėl žinojimo apie faktines aplinkybes, pagal kurias nustatomas ginkluoto konflikto faktas, kuris yra numanomas pagal sąvokas „vyko aplinkybėmis ir buvo siejamas“ ([224]).

Daugeliu atvejų, žinoma, bus akivaizdu, kad ginkluotas konfliktas vyko ir kad nusikaltėlis apie tai žinojo ([225]).

Sąvoka „ginkluotas konfliktas“ nėra apibrėžta Romos statute ar *Nusikaltimų požymiai*, bet šios sąvokos apibrėžtis, kurią priėmė TBTBJ apeliacinių skundų kolegija ([226]), buvo patvirtinta keliuose TBT sprendimuose:

> [G]inkluotas konfliktas vyksta visada, kai tarp valstybių panaudojama ginkluota jėga, arba vyksta užsitęsęs ginkluotas konfliktas tarp vyriausybės institucijų ir organizuotų ginkluotų grupių arba tarp tokių grupių valstybės viduje. Tarptautinė humanitarinė teisė taikoma nuo tokių ginkluotų konfliktų pradžios ir tęsiasi pasibaigus karo veiksmams, kol bendrai sudaroma taika; arba vidaus konfliktų atveju pasiekiamas taikos susitarimas. Iki to momento tarptautinė humanitarinė teisė ir toliau taikoma visoje kariaujančių šalių teritorijoje arba vidaus konfliktų atveju – visoje šalies kontroliuojamoje teritorijoje, nesvarbu, ar joje vyksta mūšiai ar ne ([227]).

([222]) Žr., pavyzdžiui, 2000 m. sausio 27 d. TBTR pirmosios instancijos pirmosios kolegijos sprendimo *The Prosecutor prieš Alfred Musema*, ICTR-96-13-A, 274 punktą; 2001 m. birželio 1 d. TBTR apeliacinių skundų kolegijos sprendimo *The Prosecutor prieš Jean-Paul Akayesu*, ICTR-96-4-A, 425–446 punktus.

([223]) 2010 m. vasario 16 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 7.09, DE:BVerwG:2010:160210U10C7.09.0, 30–33 punktai (vokiečių kalba), vertė Federalinis administracinis teismas.

([224]) *Elements of Crimes*, *op. cit.*, išn. 187, 8 straipsnis, įžanga.

([225]) TRKK, Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field Pastabos dėl pirmosios Ženevos konvencijos: Konvencija (I) dėl sužeistųjų ir ligonių padėties veikiančiose armijose pagerinimo (CUP, 2016 m.), trumpa pastaba 3053 (internetinė versija yra TRKK internetinėje duomenų bazėje – *Commentary on the First Geneva Convention*).

([226]) 1995 m. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Tadić*, *op. cit.*, išn. 491, 70 punktas.

([227]) Žr., pavyzdžiui, 2012 m. kovo 14 d. TBT pirmosios instancijos pirmosios kolegijos sprendimo dėl padėties Kongo Demokratinėje Respublikoje *The Prosecutor prieš Thomas Lubanga Dyilo*, ICC-01/04-01/06, 533 punktą; 2016 m. kovo 21 d. TBT pirmosios instancijos trečiosios kolegijos sprendimo dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje *The Prosecutor prieš Jean-Pierre Bemba Gombo*, ICC-01/05-01/08 2016, 128 punktą.

3.3.3.2.2 ir 3.3.3.3.2 skirsniuose atitinkamai nagrinėjamos tarptautinio ir netarptautinio ginkluoto konflikto apibrėžtys.

3.3.3.2 Karo nusikaltimai tarptautinio ginkluoto konflikto atveju

3.3.3.2.1 Romos statute apibrėžti karo nusikaltimai

Romos statuto 8 straipsnyje tarptautinio ginkluoto konflikto karo nusikaltimai, kurie patenka į TBT jurisdikciją, skirstomi į dvi kategorijas:

— Ženevos konvencijų **sunkūs pažeidimai** (8 straipsnio 2 dalies a punktas);

— „tarptautinės teisės nustatytų tarptautinių ginkluotų konfliktų įstatymų ir papročių“ **kiti rimti pažeidimai** (8 straipsnio 2 dalies b punktas).

Sunkūs Ženevos konvencijų pažeidimai apima bet kokius veiksmus, kurie išvardyti toliau pateiktoje 9 lentelėje, **prieš asmenis arba turtą, saugomus pagal atitinkamos Ženevos konvencijos nuostatas** (žr. 6 lentelę ir 18 lentelę, p. 64 ir p. 180).

9 lentelė. Sunkūs Ženevos konvencijų pažeidimai (Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies a punkte nustatytų nusikaltimų santrauka)

	Karo nusikaltimas	Straipsnis
Veika prieš asmenis	Tyčinis nužudymas.	8 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktis
	Asmenims: i) stipraus fizinio ar psichinio pobūdžio skausmo arba kančios sukėlimas, siekiant išgauti informaciją arba prisipažinimą, nubausti, įbauginti arba taikyti prievartą dėl bet kurios priežasties bet kokios rūšies diskriminacijos pagrindu (toliau – kankinimas); ii) stipraus fizinio ar psichinio pobūdžio skausmo arba kančios sukėlimas (toliau – žiaurus elgesys); arba iii) biologinių eksperimentų taikymas.	8 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunktis
	Tyčinis didelių kančių arba sunkaus kūno ar sveikatos sužalojimo sukėlimas.	8 straipsnio 2 dalies a punkto iii papunktis
	Vertimas tarnauti priešiškos valdžios pajėgose.	8 straipsnio 2 dalies a punkto v papunktis
	Teisės į teisingą teismo procesą atėmimas.	8 straipsnio 2 dalies a punkto vi papunktis
	Neteisėta asmenų deportacija ar perkėlimas į kitą valstybę ar kitą vietovę.	8 straipsnio 2 dalies a punkto vii papunktis
	Neteisėtas asmenų įkalinimas tam tikroje vietovėje.	8 straipsnio 2 dalies a punkto vii papunktis
	Įkaitų ėmimas.	8 straipsnio 2 dalies a punkto viii papunktis
Veika prieš turtą	Saugomo turto sunaikinimas ar pasisavinimas, nepateisinamas karine būtinybe ir negailestingai vykdomas.	8 straipsnio 2 dalies a punkto iv papunktis

Kiekvieno karo nusikaltimo objektyvieji ir subjektyvieji požymiai apibendrinami šioje lentelėje, o *Nusikaltimų požymiai* išsamiai išdėstyti toliau pateiktoje 10 lentelėje ([228]).

Įstatymų ir papročių, taikomų tarptautinio ginkluoto konflikto atveju, „kitus rimtus pažeidimus“, nustatytus Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies b punkte, galima aiškumo sumetimais suskirstyti į penkias kategorijas ([229]):

i) karo nusikaltimai prieš asmenis;

ii) karo nusikaltimai prieš turtą ir kitas teises;

iii) karo nusikaltimai, kuriuose naudojami draudžiami kariavimo būdai;

iv) karo nusikaltimai, kuriuose naudojamos draudžiamos karo priemonės, būtent draudžiami ginklai;

v) karo nusikaltimai prieš humanitarinę veiklą.

Kiekvienai kategorijai priskirti karo nusikaltimai apima bet kurią veiką, nurodytą prie atitinkamos kategorijos toliau pateiktoje 10 lentelėje.

([228]) *Elements of Crimes*, *op. cit.*, išn. 187, 8 straipsnio 2 dalies a ir b punktai. Išsamesnj kiekvieno karo nusikaltimo paaiškinimą rasite čia: TRKK, *Elements of War Crimes under the Rome Statute of the International Criminal Court* (CUP, 2002 m.), p. 17–381; Werle ir Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 409–526, trumpos pastabos 1075–1428.

([229]) Werle ir Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 410, trumpa pastaba 1076.

10 lentelė. Kiti rimti tarptautinės teisės nustatytų tarptautinių ginkluotų konfliktų įstatymų ir papročių pažeidimai (Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies b punkte nustatytų nusikaltimų santrauka)

	Karo nusikaltimas	Straipsnis
Veika prieš asmenis	Tiesiogiai karo veiksmuose nedalyvaujančių visų arba pavienių civilių tyčinis užpuldinėjimas tol ir tik tuo metu, kai jie tiesiogiai dalyvauja karo veiksmuose.	8 straipsnio 2 dalies b punkto i papunktis
	Hors de combat asmens nužudymas arba sužeidimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto vi papunktis
	Klastingas nužudymas ar sužeidimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xi papunktis
	Karo belaisvių ar okupuotose teritorijose esančių civilių gyventojų (toliau – asmenys, esantys priešo nelaisvėje): i) fizinis žalojimas; arba ii) jų panaudojimas medicininiams ar moksliniams eksperimentams.	8 straipsnio 2 dalies b punkto x papunktis
	Šių veikų įvykdymas: i) iššaginimas; ii) įtraukimas į seksualinę vergovę; iii) vertimas užsiimti prostitucija; iv) priverstinis apvaisinimas; v) priverstinė sterilizacija; vi) bet kokios kitos sunkios seksualinės prievartos formos, kurios taip pat yra sunkus Ženevos konvencijų pažeidimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xxii papunktis
	Pasikėsinimas į asmens orumą, įskaitant mirusius asmenis.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xxi papunktis
	Priešiškos šalies piliečių vertimas dalyvauti karo veiksmuose prieš savo šalį ar pajėgas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xv papunktis
	Jaunesnių nei penkiolikos metų vaikų panaudojimas, ėmimas į karo tarnybą arba verbavimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xxvi papunktis
	Kai okupuojanti valstybė perkelia dalį savo civilių gyventojų į jos okupuotą teritoriją arba kai deportuojami ar perkeliami visi ar dalis okupuotos teritorijos gyventojų toje teritorijoje ar už jos ribų.	8 straipsnio 2 dalies b punkto viii papunktis
Veiksmai prieš turtą ir kitas teises	Civilinių objektų užpuldinėjimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis
	Saugomų objektų užpuldinėjimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto ix papunktis
	Priešo turto sunaikinimas arba užvaldymas, nebent tokį sunaikinimą arba užvaldymą diktuoja karinė būtinybė.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xiii papunktis
	Plėšikavimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xvi papunktis
	Priešiškos šalies piliečių teisių ir teisės pateikti ieškinį teisme atėmimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xiv papunktis
Veiksmai, kai naudojami draudžiami kariavimo būdai	Civilio asmens arba kito saugomo asmens panaudojimas vietoj apsaugos.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xxiii papunktis
	Vertimas badauti kaip kariavimo būdas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xxv papunktis
	Pareiškimas ar įsakymas, kad nebūtų išgyvenusiųjų (toliau – nebus pasigailėjimo).	8 straipsnio 2 dalies b punkto xii papunktis
	Ataka prieš neginamas vietoves, kurios nėra karinis objektas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto v papunktis
	Objektų ar asmenų užpuldinėjimas naudojant Ženevos konvencijų nustatytas skiriamąsias emblemas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xxiv papunktis
	Neleistinas: i) paliaubų vėliavos; ii) priešo vėliavos, karinių emblemų ar uniformos; iii) Jungtinių Tautų vėliavos, karinių emblemų ar uniformos; arba iv) skiriamųjų Ženevos konvencijų nustatytų ženklų panaudojimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto vii papunktis
	Karo ataka, kai yra žinoma, kad tokia ataka taps atsitiktinės žūties, suluošinimo ar žalos priežastimi.	8 straipsnio 2 dalies b punkto iv papunktis

	Karo nusikaltimas	Straipsnis
Veiksmai, kai naudojami draudžiami ginklai	Nuodingųjų medžiagų arba užnuodytų ginklų naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xvii papunktis
	Draudžiamų dujų, skysčių, medžiagų ar užtaisų naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xviii papunktis
	Biologinių ginklų naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xxvii papunktis
	Draudžiamų kulkų naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xix papunktis
	Ginklų, kurie sužeidžia neaptinkamomis dalelėmis, naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies a punkto xxviii papunktis
	Lazerinių ginklų, kurių paskirtis – sukelti ilgalaikį apakimą, naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies b punkto xxix papunktis
	Ginklų, sviedinių ar medžiagų arba kariavimo būdų, išvardytų statuto priede, jei ir kai priimta, naudojimas ([230]).	8 straipsnio 2 dalies b punkto xx papunktis
Veiksmai prieš humanitarinę veiklą	Personalo ar objektų, naudojamų teikiant humanitarinę pagalbą arba vykdant taikos palaikymo misiją, užpuldinėjimas tol ir tik tuo metu, kai jie tiesiogiai dalyvauja konflikte.	8 straipsnio 2 dalies b punkto iii papunktis

3.3.3.2.2 Tarptautinio ginkluoto konflikto apibrėžtis

Sąvoka „tarptautinis ginkluotas konfliktas“ nėra apibrėžta Romos statute ar *Nusikaltimų požymiai*. Tačiau ji apibrėžta keliuose TBT sprendimuose. Juose atsižvelgta į Ženevos konvencijų bendrą 2 straipsnį bei TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimą byloje *Tadić* ([231]) ir nustatyta:

> <...> [G]inkluotas konfliktas yra tarptautinis, jei jis vyksta tarp dviejų ar daugiau valstybių. Be to, jei valstybės teritorijoje prasideda vidaus ginkluotas konfliktas, jis gali tapti tarptautinis (arba, atsižvelgiant į aplinkybes, pagal savo pobūdį būti tarptautinis ir vidaus ginkluotas konfliktas), kai: i) į šį konfliktą įsikiša kita valstybė, dislokuodama savo pajėgas, arba kitu atveju, kai: ii) kai kurie vidaus ginkluoto konflikto dalyviai veikia tos kitos valstybės vardu ([232]).

Šią apibrėžtį toliau plėtoja, pavyzdžiui, TBT pirmosios instancijos kolegija byloje *Katanga*. Todėl, **siekdama įvertinti, ar tarptautinis ginkluotas konfliktas egzistuoja dėl netiesioginio valstybės dalyvavimo**:

> [K]olegija privalo analizuoti ir įvertinti tos valstybės naudojamos kontrolės vienos iš karo veiksmuose dalyvaujančių ginkluotų grupių atžvilgiu lygį. Įvertinusi tokios kontrolės lygį, pirmosios instancijos pirmoji kolegija nusprendė, kad „bendros kontrolės“ principas yra tinkamas požiūris, sudarantis sąlygas nustatyti, ar netarptautinio pobūdžio ginkluotas konfliktas tapo tarptautiniu dėl ginkluotųjų pajėgų, veikiančių kitos valstybės vardu, dalyvavimo. Šis principas yra įvykdomas, kai valstybė *„dalyvauja organizuojant, koordinuojant ar planuojant karinės grupės*

([230]) Romos statuto valstybių asamblėja nepriėmė Romos statuto priedo.
([231]) TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Tadić*, *op. cit.*, išn. 206, 84 punktas.
([232]) Žr., pavyzdžiui, 2012 m. TBT pirmosios instancijos pirmosios kolegijos sprendimo *Lubanga*, *op. cit.*, išn. 227, 541 punktą; 2014 m. kovo 7 d. TBT pirmosios instancijos antrosios kolegijos sprendimo dėl padėties Kongo Demokratinėje Respublikoje *The Prosecutor prieš Germain Katanga*, ICC-01/04-01/07, 1177 punktą.

karinius veiksmus, taip pat tą grupę finansuojant, aprūpinant ją ekipuote ar jai teikiant operatyvinę paramą“. Nebūtina, kad valstybė duotų konkrečius įsakymus ar vadovautų kiekvienai karinei operacijai ([233]).

Vis dėlto reikia atkreipti dėmesį į tai, kad vidaus ginkluotas konfliktas netampa tarptautinio pobūdžio, jei valstybė, kurios teritorijoje vyksta karo veiksmai, pakviečia kitos valstybės ginkluotąsias pajėgas padėti kariauti su kitomis konflikto šalimis ([234]).

Kita vertus, kaip nurodyta *Nusikaltimų požymiai*, sąvoka „tarptautinis ginkluotas konfliktas“ išplėstai taikoma ir **karinei okupacijai** ([235]). Pirmosios instancijos kolegija byloje *Katanga* tą scenarijų nagrinėjo taip:

<...> Kolegijos vertinimu ir atsižvelgiant į susijusią teismų praktiką bei sutarčių teisę, „laikoma, kad teritorija yra okupuota, jeigu ji faktiškai yra priešo kariuomenės valdžioje, ir okupacija apima tik tą teritoriją, kurioje tokia valdžia buvo nustatyta ir gali būti taikoma“. Todėl karinė okupacija egzistuoja tada, kai valstybės karinės pajėgos įsiveržia ir vykdo kontrolę teritorijoje už tos valstybės tarptautiniu mastu pripažintų sienų, nesvarbu, ar ta teritorija priklauso priešiškai valstybei, neutraliai valstybei ar sąjungininkei, jeigu pajėgų nebuvo galima dislokuoti pagal susitarimą su okupuota valdžia.

Sprendžiant, ar okupuojanti valstybė nustatė savo valdžią, gali būti taikomas šis nebaigtinis veiksnių sąrašas:

— Okupuojanti valstybė privalo sugebėti pakeisti okupuotų institucijų, kurios turi būti nebepajėgios viešai veikti, valdžią savo valdžia.

— Priešo pajėgos pasidavė, buvo nugalėtos arba pasitraukė. Šiuo atžvilgiu mūšio vietos gali nebūti laikomos okupuota teritorija. Tačiau sporadiškas vietos pasipriešinimas, net ir sėkmės atveju, nedaro poveikio okupacijos faktui.

— Okupuojanti valstybė yra dislokavusi pakankamai pajėgų arba turi pajėgumų per pagrįstą laikotarpį siųsti karius, kad būtų juntama okupuojančios valstybės valdžia.

— Teritorijoje įsteigta laikina administracija. Okupuojanti valstybė išleido ir patvirtino nurodymus civiliams gyventojams ([236]).

Galiausiai, kaip minėta pirmiau, Papildomo I protokolo 1 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad tarptautiniai ginkluoti konfliktai apima „ginkluotus konfliktus, kai tautos kovoja su kolonijine valdžia, svetimšalių okupacija ir rasistiniais režimais, kad galėtų naudotis apsisprendimo teise <…>“ ([237]).

([233]) 2014 m. TBT pirmosios instancijos antrosios kolegijos sprendimas *Katanga*, *op. cit.*, išn. 232, 1178 punktas (paryškinta originale, išnašos praleistos).
([234]) 2011 m. gruodžio 16 d. TBT ikiteisminio tyrimo pirmosios kolegijos sprendimas dėl padėties Kongo Demokratinėje Respublikoje *The Prosecutor prieš Callixte Mbarushimana*, ICC-01/04-01/10, 101 punktas, sprendimas dėl kaltinimų patvirtinimo.
([235]) *Elements of Crimes*, *op. cit.*, išn. 187, 8 straipsnio 2 dalies a punktas, išn. 34.
([236]) 2014 m. TBT pirmosios instancijos antrosios kolegijos sprendimas TBT (pirmosios instancijos antroji kolegija), 2014 m., *Katanga*, *op. cit.*, išn. 232, 1179 ir 1180 punktai.
([237]) *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)*, 1125 UNTS 3, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.).

3.3.3.3 Karo nusikaltimai netarptautinio ginkluoto konflikto atveju

3.3.3.3.1 Romos statute apibrėžti karo nusikaltimai

Romos statuto 8 straipsnyje netarptautinio ginkluoto konflikto karo nusikaltimai, kurie patenka į TBT jurisdikciją, skirstomi į dvi kategorijas:

— **rimti bendro 3 straipsnio pažeidimai** (8 straipsnio 2 dalies c punktas);

— „tarptautinės teisės numatytų įstatymų ir papročių, taikomų netarptautinio pobūdžio ginkluotuose konfliktuose“, **kiti rimti pažeidimai** (8 straipsnio 2 dalies e punktas).

Rimti bendro 3 straipsnio pažeidimai apima bet kokius veiksmus, išvardytus toliau pateiktoje 11 lentelėje, kai jie **įvykdyti prieš „asmenis, aktyviai nedalyvaujančius karo veiksmuose“**. Tokie asmenys yra:

— asmenys, kurie yra išėję iš rikiuotės (*hors de combat*) dėl to, kad sudėjo ginklus, arba dėl ligos, žaizdų, sulaikymo ar kokios nors kitos priežasties;

— bet kurie iš šių asmenų, tol ir tik tuo metu, kai jie aktyviai dalyvauja karo veiksmuose:

a) ginkluotųjų pajėgų nariai, kurie yra medicininio arba religinio personalo atstovai;

b) humanitarinėje ar taikos palaikymo misijos veikloje dalyvaujantis personalas;

c) civiliai gyventojai.

11 lentelė. Rimti bendro 3 straipsnio pažeidimai (Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies c punkte nustatytų nusikaltimų santrauka)

	Karo nusikaltimai	Straipsnis
Veika prieš asmenis	Pasikėsinimas į gyvybę ar asmenį, įskaitant: i) nužudymą; ii) fizinį žalojimą; iii) stipraus fizinio ar psichinio pobūdžio skausmo arba kančios sukėlimą (toliau – žiaurus elgesys); arba iv) stipraus fizinio ar psichinio pobūdžio skausmo arba kančios sukėlimą, siekiant išgauti informaciją arba prisipažinimą, nubausti, įbauginti arba taikyti prievartą dėl bet kurios priežasties bet kokios rūšies diskriminacijos pagrindu (toliau – kankinimas).	8 straipsnio 2 dalies c punkto i papunktis
	Pasikėsinimas į asmens orumą, įskaitant mirusius asmenis.	8 straipsnio 2 dalies c punkto ii papunktis
	Įkaitų ėmimas.	8 straipsnio 2 dalies c punkto iii papunktis
	Nuosprendžių priėmimas ir bausmių vykdymas be nuosprendžio, priimto pagal įstatymus sudaryto teismo.	8 straipsnio 2 dalies c punkto iv papunktis

Įstatymų ir papročių, taikomų netarptautinio ginkluoto konflikto atveju, „kiti rimti pažeidimai“, nustatyti Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies e punkte, apima bet kokius veiksmus, išvardytus toliau pateiktoje 12 lentelėje.

12 lentelė. Kiti rimti tarptautinės teisės nustatytų netarptautinių ginkluotų konfliktų įstatymų ir papročių pažeidimai (Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies e punkte nustatytų nusikaltimų santrauka)

	Karo nusikaltimas	Straipsnis
Veika prieš asmenis	Tiesiogiai karo veiksmuose nedalyvaujančių visų arba pavienių civilių tyčinis užpuldinėjimas tol ir tik tuo metu, kai jie tiesiogiai dalyvauja karo veiksmuose.	8 straipsnio 2 dalies e punkto i papunktis
	Klastingas nužudymas ar sužeidimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto ix papunktis
	Karo belaisvių ir (arba) sulaikytų asmenų (toliau – asmenys, esantys kitos konflikto šalies valdžioje): i) fizinis žalojimas; arba ii) jų panaudojimas medicininiams ar moksliniams eksperimentams.	8 straipsnio 2 dalies e punkto xi papunktis
	Iššaginimas, įtraukimas į seksualinę vergovę, vertimas užsiimti prostitucija, priverstinis apvaisinimas, priverstinė sterilizacija ar bet kokios kitos sunkios seksualinės prievartos formos, kurios taip pat yra sunkus bendro 3 straipsnio pažeidimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto vi papunktis
	Jaunesnių nei penkiolikos metų vaikų panaudojimas, ėmimas į karo tarnybą arba verbavimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto vii papunktis
	Įsakymas iškeldinti civilius, jeigu tai nepateisinama šių civilių saugumo sumetimais ar karine būtinybe.	8 straipsnio 2 dalies e punkto viii papunktis
Veika prieš turtą	Saugomų objektų užpuldinėjimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto iv papunktis
	Priešo turto sunaikinimas arba užvaldymas, nebent tokį sunaikinimą arba užvaldymą diktuoja konflikto būtinybė.	8 straipsnio 2 dalies e punkto xii papunktis
	Plėšikavimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto v papunktis
	Pareiškimas ar įsakymas, kad nebūtų išgyvenusiųjų (toliau – nebus pasigailėjimo).	8 straipsnio 2 dalies e punkto x papunktis
	Objektų ar asmenų užpuldinėjimas naudojant Ženevos konvencijų nustatytas skiriamąsias emblemas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto ii papunktis
Veiksmai, kai naudojami draudžiami ginklai	Nuodingųjų medžiagų arba užnuodytų ginklų naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto xiii papunktis
	Draudžiamų dujų, skysčių, medžiagų ar užtaisų naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto xiv papunktis
	Biologinių ginklų naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto xvi papunktis
	Draudžiamų kulkų naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto xv papunktis
	Ginklų, kurie sužeidžia neaptinkamomis dalelėmis, naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto xvii papunktis
	Lazerinių ginklų, kurių paskirtis – sukelti ilgalaikį apakimą, naudojimas.	8 straipsnio 2 dalies e punkto xviii papunktis
Veiksmai prieš humanitarinę veiklą	Personalo ar objektų, naudojamų teikiant humanitarinę pagalbą arba vykdant taikos palaikymo misiją, užpuldinėjimas tol ir tik tuo metu, kai jie tiesiogiai dalyvauja karo veiksmuose.	8 straipsnio 2 dalies e punkto iii papunktis

Pirmiau apibendrinti kiekvieno karo nusikaltimo objektyvieji ir subjektyvieji požymiai yra išsamiai išdėstyti *Nusikaltimų požymiai* ([238]).

([238]) *Elements of Crimes*, *op. cit.*, išn. 187, 8 straipsnio 2 dalies c ir e punktai. Išsamesnį kiekvieno karo nusikaltimo paaiškinimą žr. TRKK, *Elements of War Crimes under the Rome Statute of the International Criminal Court*, *op. cit.*, išn. 225, p. 382–484; Werle ir Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 409–526, trumpos pastabos 1075–1428.

3.3.3.3.2 Netarptautinio ginkluoto konflikto apibrėžtis

Sąvoka „netarptautinio pobūdžio ginkluotas konfliktas“ nėra apibrėžta Romos statute ar *Nusikaltimų požymiai*. Tačiau ją, *inter alia*, apibrėžė TBT ikiteisminio tyrimo kolegija byloje *Bemba*, naudodamasi *ad hoc* teismų praktika, bendru 3 straipsniu ir Papildomo II protokolo 1 straipsniu. Kolegija nusprendė, kad vadovaujantis Romos statutu:

> <...> „[N]etarptautinio pobūdžio ginkluotam konfliktui“ būdingas tam tikro intensyvumo lygio, kuris viršija vidaus neramumų ir įtampos situacijų, pvz., riaušių, pavienių ir stichinių smurto aktų ar kitų panašaus pobūdžio aktų, lygį, ginkluotų karo veiksmų protrūkis, kuris vyksta valstybės teritorijoje. Karo veiksmai gali prasidėti: i) tarp vyriausybės institucijų ir organizuotų disidentų ginkluotų grupių; arba ii) tarp tokių grupių ([239]).

Tačiau reikėtų pažymėti, kad Romos statute galimai nurodytas skirtumas tarp 8 straipsnio 2 dalies c punkte nustatytų karo nusikaltimų ir 8 straipsnio 2 dalies e punkte nustatytų karo nusikaltimų kontekstinių požymių.

Konkrečiai Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies d punkte numatyta:

Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies d punktas

[8 straipsnio 2 dalies c punktas] taikomas netarptautinio pobūdžio ginkluotiems konfliktams, todėl netaikomas kilus vidaus neramumams ar įtampai, kaip antai riaušėms, pavienėms ir sporadiškoms smurto apraiškoms arba kitoms analogiškoms veikoms.

Romos statuto 8 straipsnio 2 dalies f punkte numatyta tokia pati nuostata kaip ir 8 straipsnio 2 dalies e punkte nustatytų karo nusikaltimų atžvilgiu, bet pridėta, kad:

> [8 straipsnio 2 dalies e punktas] <…> taikomas ginkluotiems konfliktams, kurie vyksta valstybės teritorijoje, kai vyksta **užsitęsęs ginkluotas konfliktas** tarp vyriausybės institucijų ir organizuotų ginkluotų grupių arba tarp tokių grupių (paryškinta šiame tekste).

Dauguma apžvalgininkų laikosi nuomonės, kad 8 straipsnio 2 dalies f punkte nėra nustatyti didesni ginkluotam konfliktui taikomi reikalavimai nei 8 straipsnio 2 dalies d punkte ([240]). Nors TBT dar turi nuspręsti dėl šio aspekto, jo praktika galima remtis kaip tam tikra pagalbine priemone aiškinimo tikslais. Pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo kolegija byloje *Bemba* dėl 8 straipsnio 2 dalies d punkto reikalavimų nusprendė taip:

> <...> Galima kelti klausimą, ar [reikalavimas dėl „užsitęsusio ginkluoto konflikto“ fakto] gali <...> būti taikomas ir statuto 8 straipsnio 2 dalies d punkto kontekste. Tačiau, neatsižvelgdama į tokį galimą aiškinamąjį požiūrį, kolegija nemano, kad šį argumentą

([239]) 2009 m. birželio 15 d. TBT ikiteisminio tyrimo antrosios kolegijos sprendimas dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje *The Prosecutor prieš Jean-Pierre Bemba Gombo*, ICC-01/5-01/08, 231 punktas, sprendimas pagal Romos statuto 61 straipsnio 7 dalies a ir b punktus dėl prokuroro kaltinimų Jean-Pierre Bemba Gombo.

([240]) Žr., pavyzdžiui, Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, *op. cit.*, išn. 177, p. 234; Werle ir Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 419, trumpa pastaba 1100.

> būtina nagrinėti, nes nagrinėjamas laikotarpis apima apytiksliai penkis mėnesius, todėl bet kuriuo atveju turi būti laikomas „užsitęsusiu“ ([241]).

Pagal TBT pirmosios instancijos kolegijos sprendimą byloje *Lubanga*:

> <...> Pagal statuto 8 straipsnio 2 dalies f punktą reikalaujama, kad būtų tik „užsitęsusio“ konflikto faktas <...>. Jame nėra Papildomame II protokole nustatyto reikalavimo, kad [organizuotos ginkluotos grupės] turi „vykdyti tokią teritorijos dalies kontrolę, kuri leidžia jiems įgyvendinti nenutrūkstamus ir suderintus karo veiksmus“. Todėl nėra būtina <...> nustatyti, kad atitinkamos ginkluotos grupės vykdė valstybės teritorijos dalies kontrolę. Be to, 8 straipsnio 2 dalies f punkte nėra nustatyto reikalavimo, kad organizuotos ginkluotos grupės „paklūsta atitinkamai vadovybei“, kaip nustatyta Papildomo II protokolo 1 straipsnio 1 dalyje. Iš tiesų „organizuotos ginkluotos grupės“ turi būti pakankamai organizuotos, kad galėtų vykdyti užsitęsusį ginkluotą smurtą <…>
>
> Konflikto intensyvumas svarbus nustatant, ar egzistavo netarptautinio pobūdžio ginkluotas konfliktas, nes pagal 8 straipsnio 2 dalies f punktą smurto apraiškos turi būti ne sporadiškos ar pavienės. TBTBJ nusprendė, kad konflikto intensyvumo aspektas turėtų būti „naudojamas tik kaip būdas, siekiant atskirti ginkluotą konfliktą nuo banditizmo, neorganizuotų ir trumpalaikių sukilimų ar teroristinės veiklos, kuriai netaikoma tarptautinė humanitarinė teisė“. Siekdamas įvertinti galimo konflikto intensyvumą, TBTBJ kolegijai nurodė, bet kita ko, atsižvelgti į „užpuldinėjimų rimtumą ir galimą ginkluotų susidūrimų padidėjimą, jų paplitimą teritorijoje ir jo laikotarpį, vyriausybės pajėgų skaičiaus padidėjimą, abiejų konflikto šalių ginklų sutelkimą ir platinimą ir tai, ar konfliktas sulaukė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos dėmesio, ir jei taip, ar buvo priimta kokių nors sprendimų šiuo klausimu“. Kolegija mano, kad tai yra tinkamas požiūris ([242]).

3.3.4 Nusikaltimas žmoniškumui (12 straipsnio 2 dalies a punktas)

Sąvoka „nusikaltimas žmoniškumui“ tarptautinėje baudžiamojoje teisėje yra plėtojama nuo XX amžiaus pradžios ([243]). TKT chartijos 6 straipsnio c punkte nusikaltimai žmoniškumui buvo apibrėžti kaip „<...> nežmoniški aktai, vykdomi prieš bet kokius civilius gyventojus prieš karą arba jo metu <...>“.

Romos statuto 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nežmoniška veika yra nusikaltimas žmoniškumui, kai vykdoma **„sąmoningai rengiant didelio masto arba sistemingus civilių užpuolimus“**.

3.3.4.1 Nusikaltimo žmoniškumui kontekstiniai požymiai

Skirtingai nuo karo nusikaltimų, nusikaltimai žmoniškumui gali būti įvykdyti **tiek ginkluoto konflikto aplinkybėmis, tiek būti su juo nesusiję** ([244]). Tačiau nežmoniška veika vis tiek

([241]) 2009 m. TBT ikiteisminio tyrimo antrosios kolegijos sprendimas *Bemba*, *op. cit.*, išn. 239, 235 punktas.
([242]) 2012 m. TBT pirmosios instancijos pirmosios kolegijos sprendimas *Lubanga*, *op. cit.*, išn. 227, 536 ir 538 punktai.
([243]) Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*, *op. cit.*, išn. 177, 7 straipsnio įžanginės pastabos, p. 147–148.
([244]) Atkreipkite dėmesį į tai, kad TKT chartijos 6 straipsnio c dalyje nežmoniška veika yra nusikaltimas žmoniškumui tik tada, kai vykdoma „vykdant“ nusikaltimą taikai ar karo nusikaltimą „arba yra su juo susijusi“. Tačiau dabar tai, ar ta sąlyga atspindėjo tuo metu galiojančią paprotinę tarptautinę teisę ar ji buvo vien tik jurisdikcijos ribojimo klausimas, gali būti įdomu nebent istorikams.

turi būti susijusi su konkrečiomis visa apimančiomis aplinkybėmis, kad būtų nusikaltimas žmoniškumui, kaip paaiškinta toliau.

Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies a punkte apibrėžiama „veika bet kokių civilių atžvilgiu“:

Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies a punktas

„civilių užpuldinėjimas“ – daugybinės šio straipsnio 1 dalyje [apibrėžiančioje nusikaltimus žmoniškumui] nurodytos veikos bet kokių civilių atžvilgiu, kai yra vykdoma ar remiama valstybės arba organizacijos politika užpuldinėti civilius;

Nusikaltimų požymiai teigiama, kad tokia veika nebūtinai turi būti karinis užpuolimas ([245]).

Kaip nusprendė TBT, nusikaltimai žmoniškumui apima penkis kontekstinius požymius, išdėstytus toliau pateiktoje 13 lentelėje ([246]).

13 lentelė. Nusikaltimo žmoniškumui kontekstiniai požymiai

i)	Veika bet kokių civilių atžvilgiu.
ii)	Valstybės arba organizacijos politika.
iii)	Didelio masto arba sistemingas.
iv)	Ryšys tarp individualaus veiksmo ir išpuolio.
v)	Sąmoningas užpuolimas.

Kaip paaiškino TBT pirmosios instancijos kolegija byloje *Katanga*, nustatant nusikaltimo žmoniškumui kontekstinius požymius, būtini **trys argumentavimo etapai**.

> <…> [Kolegija] mano, jog itin svarbu išvardyti [tris argumentavimo etapus], siekiant aiškiai suprasti, kuris elementas turi normatyvinį ryšį su atitinkama sąvoka ar žodžių junginiu, kad būtų galima kiekvienos sąvokos ar žodžių junginio reikšmę susieti su aplinkybėmis taip, kad kiekvienam nusikaltimų žmoniškumui kontekstiniam požymiui galiausiai būtų suteikta teisinė galia, kaip tai suprantama pagal 7 straipsnį, ir kad joks požymis nebūtų nepaisomas, klaidingai suprastas ar taptų negaliojantis.
>
> Pirmas argumentavimo etapas yra susijęs su užpuolimo **egzistavimo** analize, kuri, kaip tai suprantama pagal 7 straipsnio 2 dalies a punktą, apima šiuos veiksmus: 1) nustatomas veiksmo arba elgesio, ypač apimančio kelis pirmiau minėtoje 7 straipsnio 1 dalyje nurodytų veikų įvykdymo atvejus, faktas; 2) nustatoma, kad veiksmas arba elgesys yra nukreiptas prieš civilius; ir 3) turi būti įrodyta, kad veiksmas arba elgesys buvo atliekamas vykdant arba remiant valstybės arba organizacijos politiką. Šiuo atžvilgiu visų pirma turi būti parodyta, kad politika egzistavo, visų antra, kad ta politika buvo susijusi su valstybe arba organizacija.

([245]) Elements of Crimes, *op. cit.*, išn. 187, 7 straipsnis, įžanga, 3 dalis.
([246]) 2011 m. lapkričio 15 d. TBT ikiteisminio tyrimo trečiosios kolegijos sprendimas *Corrigendum to 'Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorisation of an Investigation into the Situation in the Republic of Côte d'Ivoire'*, ICC/02-11, 27–29 punktai.

Antras etapas yra susijęs su užpuolimo **apibūdinimu**, visų pirma išaiškinant, ar jis buvo didelio masto arba sistemingas. Tęsiant šį etapą itin svarbu nustatyti nusikaltimo žmoniškumui egzistavimą ir iš esmės prieš tai turi būti užbaigtas pirmas etapas. Bendrai pripažįstama, kad žodžiai „didelio masto“ nurodo užpuolimo didelio masto pobūdį, o žodis „sistemingas“ – smurto apraiškų organizuotumą.

Trečiame paskutiniame etape siekiama, visų pirma, nustatyti būtino **ryšio** tarp didelio masto ir sistemingo užpuolimo ir veikos, kuri patenka į 7 straipsnio taikymo sritį, egzistavimą ir, visų antra, tai, kad nusikaltėlis **žinojo** apie tą ryšį ([247]).

3.3.4.2 Pagrindinės veikos

Romos statuto 7 straipsnio 1 dalyje apibrėžta 11 veikų, kurios yra nusikaltimas žmoniškumui, kai įvykdytos minėtomis aplinkybėmis. Be to, 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „kitos panašios nežmoniškos veikos, kai tyčia sukeliamos didelės kančios, sunkūs kūno sužalojimai arba padaroma didelė žala psichinei ar fizinei sveikatai“, taip pat yra nusikaltimas žmoniškumui, kai jos įvykdytos tokiomis aplinkybėmis. 7 straipsnio 1 dalyje apibrėžtos veikos yra nurodytos kaip **„pagrindinės veikos“**. Jos išvardytos toliau pateiktoje 14 lentelėje.

14 lentelė. Nusikaltimų žmoniškumui pagrindinės veikos, kaip apibrėžta Romos statuto 7 straipsnio 1 dalyje

a)	„Nužudymas“.
b)	„Naikinimas“ ([248]).
c)	„Pavergimas“ ([249]).
d)	„Gyventojų deportavimas arba prievartinis perkėlimas“ ([250]).
e)	„Įkalinimas arba kitoks žiaurus laisvės atėmimas, prieštaraujantis pagrindinėms tarptautinės teisės normoms“.
f)	„Kankinimas“ ([251]).
g)	„Išžaginimas, įtraukimas į seksualinę vergovę, vertimas užsiimti prostitucija, priverstinis apvaisinimas ([252]), priverstinė sterilizacija ar bet kokios kitos sunkios seksualinės prievartos formos“.
h)	„Kokios nors grupės ar bendrijos persekiojimas ([253]) politiniais, rasiniais, nacionaliniais, etniniais, kultūriniais, religiniais, lyties <…> ([254]) ar kitais motyvais, kuriuos, kaip visuotinai pripažinta, draudžia tarptautinė teisė, darant bet kurias šiame punkte nurodytas veikas arba Teismo jurisdikcijai priklausančius nusikaltimus“.
i)	„Prievartinis žmonių dingimas“.
j)	„Apartheido nusikaltimas“ ([255]).
k)	„Kitos panašios nežmoniškos veikos, kai tyčia sukeliamos didelės kančios, sunkūs kūno sužalojimai arba padaroma didelė žala psichinei ar fizinei sveikatai“.

([247]) 2014 m. TBT pirmosios instancijos antrosios kolegijos sprendimas *Katanga*, *op. cit.*, išn. 232, 1096–1099 punktai, paryškinta originaliame dokumente.
([248]) Žr. „naikinimo“ apibrėžtį Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies b punkte.
([249]) Žr. „pavergimo“ apibrėžtį Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies c punkte.
([250]) Žr. „gyventojų deportavimo arba prievartinio perkėlimo“ apibrėžtį Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies d punkte.
([251]) Žr. „kankinimo“ apibrėžtį Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies e punkte.
([252]) Žr. „priverstinio apvaisinimo“ apibrėžtį Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies f punkte.
([253]) Žr. „persekiojimo“ apibrėžtį Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies g punkte.
([254]) Žr. „lyties“ apibrėžtį Romos statuto 7 straipsnio 3 dalyje.
([255]) Žr. „apartheido nusikaltimo“ apibrėžtį Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies h punkte. Atkreipkite dėmesį, kad apibrėžties formuluotė skiriasi nuo „apartheido nusikaltimo“ apibrėžties, nustatytos Tarptautinės konvencijos dėl kelio užkirtimo *apartheido* nusikaltimui ir baudimo už jį II straipsnyje, 1015 UNTS 243, 1973 m. lapkričio 30 d. (įsigaliojo 1976 m. liepos 18 d.) (toliau – Konvencija dėl apartheido nusikaltimo). Taip pat atkreipkite dėmesį, kad vis dėlto Konvencijos dėl apartheido nusikaltimo I straipsnyje numatyta, jog: „[Susitariančiosios šalys patvirtina, kad apartheidas yra nusikaltimas žmoniškumui <...>“. Šios Konvencijos II straipsnyje kaip apartheido nusikaltimai apibrėžtos veikos yra apartheido nusikaltimai, nesvarbu, ar jos vykdomos „sąmoningai rengiant didelio masto ar sistemingus civilių užpuolimus“.

Kai atitinkami Romos statuto 7 straipsnyje nurodyti kontekstiniai požymiai, asmeninė atsakomybė už nusikaltimą žmoniškumui gali tekti įvykdžius vieną pagrindinę veiką. Pavyzdžiui, kaip konstatavo TBT ikiteisminio tyrimo kolegija byloje *Bemba*.

> Viena nusikaltėlio įvykdyta nužudymo veika gali būti nusikaltimas žmoniškumui, jei ji atitinka teisinius reikalavimus, susijusius su nusikaltimų žmoniškumui kontekstiniu požymiu, įskaitant ryšio požymį ([256]).

Nusikaltimų požymiai išdėstyti objektyvieji ir subjektyvieji požymiai, kurie turi egzistuoti kiekvieno nusikaltimo žmoniškumui atveju.

3.3.4.3 Sąvokų „didelio masto“ ir „sistemingas“ reikšmė

Romos statuto 7 straipsnyje nustatytoje nusikaltimų žmoniškumui apibrėžtyje apibrėžtos tik kelios sąvokos ir žodžių junginiai. Todėl aiškindamas neapibrėžtas sąvokas ir žodžių junginius, TBT kaip pagalbine medžiaga vadovavosi *ad hoc* teismų praktika ([257]).

Pavyzdžiui, kalbant apie sąvokos **„didelio masto“** reikšmę, reikia pažymėti, kad TBT pirmosios instancijos kolegija byloje *Bemba* pritarė ankstesnei TBT, kuris vadovavosi TBTR ir TBTBJ teismų praktika, praktikai. Jis konstatavo, kad:

> <…> [S]ąvoka „didelio masto“ žymi užpuolimo didelio masto pobūdį ir didelį užpultų žmonių skaičių, taip pat tai, kad toks užpuolimas gali būti „masinis, dažnas, vykdomas bendrai ir reikšmingo sunkumo laipsnio bei nukreiptas prieš didelį skaičių aukų“. Kolegija pažymi, kad vertinant, ar „užpuolimas“ yra „didelio masto“, negalima vadovautis vien tik kiekiu arba geografine aprėptimi – vertinimas turi būti grindžiamas atskirais faktais. Užpuolimo pobūdis laiko atžvilgiu nedaro <…> poveikio šiai konkrečiai analizei ([258]).

Vadovaudamasi tokiu pačiu požiūriu, TBT ikiteisminio tyrimo kolegija byloje *Bemba* nusprendė, kad žodžių junginiu „didelio masto arba sistemingas“ nustatomos **skiriamosios sąlygos**:

> [S]tatuto 7 straipsnio įžangoje atsiradusios sąvokos „didelio masto“ ir „sistemingas“ yra pateikiamos kaip alternatyvos. Kolegija mano, kad jei nustatoma, kad užpuolimas yra didelio masto, neturi būti svarstoma, ar užpuolimas taip pat buvo sistemingas ([259]).

Kalbant apie sąvokos **„sistemingas“** reikšmę, pažymėtina, kad TBT pirmosios instancijos kolegija byloje *Katanga* konstatavo:

> <…> Pagal suformuotą teismų praktiką konstatuojama, kad <…> būdvardis „sistemingas“ atspindi smurto apraiškų organizuotumą ir jų atsitiktinumo neįtikimumą. Taip pat nuosekliai laikomasi nuomonės, kad užpuolimo „sistemingas“ pobūdis yra susijęs su „nusikaltimų modelių“, kurie matyti iš neatsitiktinio reguliaraus panašaus nusikalstamo elgesio pasikartojimo, egzistavimu ([260]).

([256]) 2009 m. TBT ikiteisminio tyrimo antrosios kolegijos sprendimas *Bemba*, *op. cit.*, išn. 239, 151 punktas.

([257]) Kaip minėta, 2014 m. TBT pirmosios instancijos antroji kolegija sprendimo *Katanga*, *op. cit.*, išn. 232, 1100 punkte šį požiūrį pagrindė taip: „<… > [A] iškinant Statuto 7 straipsnyje išdėstytas sąvokas ir prireikus *Nusikaltimų požymius*, būtina nurodyti *ad hoc* teismų praktiką tiek, kiek toje teismų praktikoje nustatyta susijusi paprotinė norma pagal Vienos konvencijos 31 straipsnio 3 dalies c punktą. Šiuo klausimu minėtina tai, kad derybos dėl nusikaltimo žmoniškumui apibrėžties buvo grindžiamos poreikiu kodifikuoti esamą paprotinę teisę.“

([258]) 2016 m. TBT pirmosios instancijos trečiosios kolegijos sprendimas *Bemba*, *op. cit.*, išn. 227, 163 punktas.

([259]) 2009 m. TBT ikiteisminio tyrimo antrosios kolegijos sprendimas *Bemba*, *op. cit.*, išn. 256, 82 punktas.

([260]) 2014 m. TBT pirmosios instancijos antrosios kolegijos sprendimas *Katanga*, *op. cit.*, išn. 232, 1123 punktas.

TBT išaiškino ir kitas sąvokas bei žodžių junginius, kurie nėra apibrėžti Romos statuto 7 straipsnyje, išdėstydamas papildomus aspektus, susijusius su sąvokų „didelio masto“ ir „sistemingas“ reikšme. Tačiau ši teisinė analizė nėra susijusi su jų tolesniu nagrinėjimu.

3.4 Sunkus nepolitinis nusikaltimas (12 straipsnio 2 dalies b punktas)

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punkte nustatytas šis pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindas:

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punktas

2. Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

<…>

b) asmuo įvykdė sunkų nepolitinio pobūdžio nusikaltimą už prieglobsčio šalies teritorijos ribų prieš tai, kai buvo pripažintas pabėgėliu, t. y. prieš tai, kai jam buvo išduotas leidimas gyventi šalyje remiantis tuo, kad jam suteiktas pabėgėlio statusas; ypač žiaurūs veiksmai, net jei jie įvykdyti tariamai siekiant politinio tikslo, gali būti priskiriami sunkių nepolitinio pobūdžio nusikaltimų kategorijai;

3.4.1 12 straipsnio 2 dalies b punkto dalykinė taikymo sritis

Byloje *Ahmed* ESTT pastebėjo, kad 12 straipsnio 2 dalies b punkte nustatyta sąvoka **„sunkus nepolitinis nusikaltimas“** nėra apibrėžta naujos redakcijos PD; taip pat naujos redakcijos PD nėra jokios aiškios nuorodos į nacionalinę teisę, siekiant nustatyti tos sąvokos reikšmę ir taikymo apimtį ([261]). Dėl to sąvoka turi būti aiškinama vadovaujantis šia norma, kaip nustatyta teismo praktikoje:

> [K]ai šios teisės nuostatoje aiškiai nedaroma nuorodos į valstybių narių teisę norint nustatyti šios nuostatos prasmę ir apimtį, jos reikšmė visoje Sąjungoje paprastai turi būti aiškinama savarankiškai ir vienodai, atsižvelgiant, be kita ko, į šios nuostatos kontekstą ir nagrinėjamu teisės aktu siekiamą tikslą <…> ([262]).

Šiuo klausimu ESTT pažymėjo:

> Iš [PD (naujos redakcijos)] 12 konstatuojamosios dalies aišku, kad vienas iš pagrindinių šios direktyvos tikslų – užtikrinti, kad valstybės narės taikytų bendrus asmenų, kuriems tikrai reikia tarptautinės apsaugos, identifikavimo kriterijus. Be to, iš SESV 78 straipsnio 1 dalies išplaukia, kad Sąjungos kuriama bendra prieglobsčio, papildomos apsaugos ir laikinos apsaugos politika trečiosios šalies piliečiams, kuriems reikia tarptautinės

([261]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 33 ir 34 punktai.
([262]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 36 punktas.

> apsaugos, siekiant siūlyti atitinkamą statusą ir užtikrinti, kad nebūtų pažeistas *negrąžinimo* principas, turi atitikti Ženevos konvenciją [Pabėgėlių konvenciją]“ ([263]).

Kaip pažymėta pirmesniame 1.3.1 skirsnyje, yra ryšys tarp 12 straipsnio 2 dalies b punkto ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punkto.

Konkrečiai ESTT byloje *Ahmed*, t. y. byloje dėl papildomos apsaugos statuso nesuteikimo, buvo klausiama, ar bausmė, kuri numatyta tam tikros valstybės narės įstatymuose už konkretų nusikaltimą, gali būti vienintelis kriterijus nustatant, ar nusikaltimas yra „sunkus nusikaltimas“, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies b punktą. Galėtų būti laikoma, kad 17 straipsnio 1 dalies b punkte nustatyta sąvoka „sunkus nusikaltimas“ yra grindžiama 12 straipsnio 2 dalies b punkte nustatyta sąvoka „sunkus nusikaltimas“ ir turi tokią pačią reikšmę. Atitinkamai ESTT sprendimas byloje *Ahmed* galėtų būti taikomas ir 12 straipsnio 2 dalies b punktui, ir 17 straipsnio 1 dalies b punktui.

Šiame skirsnyje aptariami toliau pateikti klausimai (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. 3.4.1 skirsnio struktūra

3.4.1.1 poskirsnis	Sąvoka „sunkus nusikaltimas“, atsižvelgiant į ESTT sprendimą byloje *Ahmed*.	p. 90–92
3.4.1.2 poskirsnis	12 straipsnio 2 dalies b punkte nustatyta sąlyga, kad nagrinėjamas sunkus nusikaltimas turi būti „nepolitinis“.	p. 92–96
3.4.1.3 poskirsnis	12 straipsnio 2 dalies b punkto taikomumas veiksmams, kurie yra leistini pagal tarptautinę humanitarinę teisę, kai jie vykdomi ginkluoto konflikto aplinkybėmis.	p. 96–97

3.4.1.1 Sunkus nusikaltimas

Kaip jau buvo minėta, byloje *Ahmed* ESTT konstatavo, kad „prieš priimant bet kurį sprendimą nesuteikti asmeniui pabėgėlio statuso reikia visapusiškai ištirti jo individualaus atvejo faktines aplinkybes ir šis sprendimas negali būti priimtas automatiškai“([264]). ESTT pridūrė, kad „[t] oks reikalavimas turėtų būti taikomas ir sprendimams nesuteikti papildomos apsaugos“ ([265]), kurio tikslas yra toks pats kaip ir pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų tikslas ([266]). Atitinkamai vertinimas, ar tarptautinės apsaugos prašytojas įvykdė „sunkų nusikaltimą“, turi būti atliktas taip:

> Pažymėtina, kad [PD (naujos redakcijos)] 17 straipsnio 1 dalies b punktas leidžia asmeniui nesuteikti papildomos apsaugos statuso tik tuo atveju, jei esama „rimtų [pagrįstų] priežasčių“ manyti, kad jis padarė sunkų nusikaltimą. Šioje nuostatoje nustatomas nesuteikimo pagrindas, kuris sudaro <...> išimtį, todėl jis turi būti aiškinamas griežtai.
>
> Vis dėlto, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, pagal [Vengrijos] Įstatymą dėl teisės į prieglobstį sunkiu nusikaltimu automatiškai laikomas bet koks pažeidimas, už kurį pagal Vengrijos teisę gali būti baudžiama skiriant penkerių ar daugiau metų laisvės atėmimo bausmę.

([263]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 37 punktas.
([264]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 49 punktas.
([265]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 50 punktas.
([266]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 51 punktas.

> <…> [P]ažymėtina, kad nors pagal atitinkamos valstybės narės baudžiamąją teisę skirtinos bausmės kriterijus yra ypač svarbus siekiant įvertinti nusikaltimo, pateisinančio papildomos apsaugos statuso nesuteikimą pagal <...> 17 straipsnio 1 dalies b punktą, sunkumą, atitinkamos valstybės narės kompetentinga institucija šioje nuostatoje įtvirtintą nesuteikimo pagrindą gali taikyti[,] tik kai ji kiekvienu atskiru atveju įvertina jai žinomas konkrečias faktines aplinkybes, kad nustatytų, ar yra pagrįstų priežasčių manyti, jog atitinkamo asmens, kuris tenkina kitus pabėgėlio statuso suteikimo kriterijus, veiksmai atitinka šį nesuteikimo pagrindą <…> ([267]).

ESTT atsižvelgė į tai, kad minėtą požiūrį remia nacionalinės teismų praktikos analizė, pateikta šios teisinės analizės pirmame leidime ([268]), pagal kurį nagrinėjamo nusikaltimo sunkumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į įvairius kriterijus. Šie kriterijai apima:

> nagrinėjamos veikos pobūdį, padarytą žalą, procedūros, kuria pradedamas persekiojimas, formą, skirtinos bausmės pobūdį, ir atsižvelgiama, ar daugumos jurisdikcijų nagrinėjama veika taip pat laikoma sunkiu nusikaltimu ([269]).

ESTT pridūrė, kad „[p]anašios rekomendacijos taip pat pateikiamos [1992 m. UNHCR *Procedūrų ir kriterijų, taikomų nustatant pabėgėlio statusą, vadovo* 155–157 punktuose]“ ([270]).

Bylų, kuriose valstybių narių teismai nusprendė, kad tarptautinės apsaugos prašytojui neturėtų būti suteiktas pabėgėlio statusas remiantis tuo, kad jis yra atsakingas už „sunkų“ nepolitinį nusikaltimą, pavyzdžiai:

— nepilnametės dukterėčios seksualinis išnaudojimas ([271]);

— didelio masto turto pasisavinimas ir labai didelės vertės kyšių ėmimas ([272]);

— ilgamečio dalyvio įsitraukimas į sąmokslą siekiant vykdyti smurtinius teroro aktus ([273]);

— dalyvavimas priverstinai imant jaunesnius nei 15 metų amžiaus nepilnamečius į Tamil Elamo išlaisvinimo tigrų (TEIT) grupuotę ([274]).

Tačiau reikia pabrėžti, kad svarbu ne tai, kaip nusikaltimas vadinamas, būtina atsižvelgti į visas atskiros bylos aplinkybes, prieš nusprendžiant, ar atitinkamas asmuo yra asmeniškai atsakingas už „sunkų“ nepolitinį nusikaltimą.

3.4.1.2 Nepolitinis nusikaltimas

Net jei yra rimtų priežasčių manyti, kad tarptautinės apsaugos prašytojas yra asmeniškai atsakingas už „sunkų nusikaltimą“, PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punktu

([267]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 52–55 punktai.
([268]) EASO, *Exclusion: Articles 12 and 17 Qualification Directive (2011/95/EU) – A Judicial analysis*, 2016 m. sausio mėn.
([269]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 56 punktas.
([270]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 57 punktas.
([271]) 2008 m. rugsėjo 30 d. Belgijos užsieniečių bylų tarybos sprendimas Nr. 16.779, visų pirma 3.2 punktas.
([272]) 2009 m. gruodžio 30 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200902983/1/V1, NL:RVS:2009:BK8653, 2.3.5 punktas (olandų kalba).
([273]) 2013 m. liepos 25 d. UKUT sprendimas *AH (Alžyras) prieš Secretary of State for the Home Department*, [2013 m.] UKUT 382, 100–102 punktai, apeliacinėje instancijoje patenkino Anglijos ir Velso apeliacinis teismas (Jungtinė Karalystė), 2015 m. spalio 14 d. Sprendimas *AH (Alžyras) prieš Secretary of State for the Home Department*, [2015] EWCA Civ 1003.
([274]) 2017 m. balandžio 20 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas *M K*, ieškinys Nr. 12033163, 12–15 punktai.

vadovaujamasi tik tuo atveju, kai nusikaltimas buvo „nepolitinis“ ir buvo įvykdytas už jį priglobusios šalies ribų tada, kai dar nebuvo įsileistas į šią šalį kaip pabėgėlis.

PD (naujos redakcijos) nėra „nepolitinio“ nusikaltimo apibrėžties, bet 12 straipsnio 2 dalies b punkte nustatyta, kad „ypač žiaurūs veiksmai, net jei jie padaromi tariamai siekiant politinio tikslo, gali būti priskiriami sunkiems nepolitiniams nusikaltimams“. Kaip jau minėta, ESTT nusprendė, kad „teroro aktai, kurie pasižymi į civilius asmenis nukreiptu smurtu, net jeigu jie įvykdyti turint tariamą politinį tikslą, turi būti laikomi [*sic*] sunkiais nepolitiniais nusikaltimais pagal [PD 12 straipsnio 2 dalies b punktą]“ ([275]). Ne visada lengva įvertinti, ar sunkus nusikaltimas turi būti laikomas *politiniu*. Tokiu atveju gali praversti „vyravimo principas“. UNHCR teigia, kad „nesant aiškaus ryšio tarp nusikaltimo ir jo tariamo politinio tikslo arba kai nagrinėjamas veiksmas neproporcingas tariamam politiniam tikslui, vyrauja nepolitiniai motyvai“ ([276]).

Siekiant įvertinti, ar sunkus nusikaltimas yra nepolitinis, reikia išnagrinėti šiuos klausimus:

(1) Ar nusikalstama veika susijusi su kova dėl politinės įtakos valstybėje (pvz., ar tai opozicinės partijos veiksmai siekiant valdžios)?

(2) Ar nusikalstamą veiką paskatino politinė ideologija (pvz., ar veiksmas padarytas siekiant asmeninių ar bendrų tikslų)?

(3) Ar yra glaudus priežastinis ryšys tarp veikos ir tikslo (pvz., ar veiksmu padaryta norima įtaka siekiant politinio tikslo)?

(4) Ar veika (priemonės) yra proporcinga siekiamam politiniam tikslui (pvz., ar dėl veiksmo padaryta didelė materialinė žala arba žala asmeniui)? ([277])

Ketvirtojo klausimo svarba pabrėžta 12 straipsnio 2 dalies b punkte, susijusiame su nusikalstama veika, kuri yra ypač žiauri. Jame teigiama, kad „<...> ypač žiaurūs veiksmai, net jei jie padaromi tariamai siekiant politinio tikslo, gali būti priskiriami sunkiems nepolitiniams nusikaltimams“.

Kaip išdėstyta 3.1.1 skirsnyje, ESTT nėra apibrėžęs „teroro aktų“ sąvokos, tačiau bet kuriuo atveju turi būti nagrinėjamos visos atskiros bylos aplinkybės, prieš nusprendžiant, kad asmeniui nesuteikiamas statusas pagal kuriuos nors statuso nesuteikimo pagrindus, nustatytus PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje ([278]).

Išskyrus tai, kas išdėstyta pirmiau, ESTT nenurodė aplinkybių, kuriomis nusikaltimas laikomas nepolitiniu ([279]). Tačiau kriterijus išplėtojo valstybių narių teismai. Pavyzdžiui, Vokietijos federalinis administracinis teismas konstatavo taip:

> [Nustatant, ar veiksmas yra nepolitinis], būtina atsižvelgti į nusikalstamos veikos pobūdį ir veiksmo motyvus bei siekiamą tikslą. Nusikalstama veika yra nepolitinė, jei ji įvykdyta visų pirma dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, dėl asmeninių priežasčių ar tikslo

([275]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 81 punktas; 2015 m. ESTT sprendimas *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 84 punktas.
([276]) Žr. UNHCR, *Guidelines on International Protection No 3*, 2003 m., *op. cit.*, išn. 32, 15 punktas.
([277]) Žr. EASO, *Praktinės gairės. Prieglobsčio nesuteikimas*, 2017 m., p. 25.
([278]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 49 punktas. Žr. 1.5 skirsnį.
([279]) Tačiau atkreipkite dėmesį į 2010 m. birželio 1 d. Generalinio advokato P. Mengozzi išvados *Federal Republic of Germany prieš B ir D*, sujungtose bylose C-57/09 ir C-101/09, EU:C:2010:302, 54–57 punktus, kuriuose vadovaujamasi UNHCR požiūriu nustatant, ar nusikaltimas yra „nepolitinis“.

> ([UNHCR, *Procedūrų ir kriterijų, taikomų nustatant pabėgėlio statusą, vadovas*, 152 punktas]). Jei nėra aiškaus ryšio tarp nusikaltimo ir jo tariamo politinio tikslo arba jei įvykdytas veiksmas nėra proporcingas jo tariamam politiniam tikslui, tokiu atveju vyrauja nepolitiniai motyvai ir jais nusikalstama veika, kaip visuma, apibūdinama kaip nepolitinė (1996 m. gegužės 22 d. Lordų Rūmų sprendimas *T prieš Secretary of State for the Home Department*, [1996 m.] 2 All ER 865 <…>). Įgyvendindamos [PD] 12 straipsnio 2 dalies b punkto paskutinę nuostatą, teisėkūros institucijos ypač žiaurius veiksmus kvalifikavo, pavyzdžiui, kaip sunkius nepolitinius nusikaltimus, net jei jie buvo įvykdyti siekiant visų pirma politinių tikslų. Tai nuolat bus taikoma smurtiniams veiksmams, kurie dažniausiai laikomi teroristinio pobūdžio veiksmais (žr. UNHCR, *Tarptautinės apsaugos gairės. Pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostatų taikymas: 1951 m. Konvencijos dėl pabėgėlių statuso 1 straipsnio F dalis*, 15 punktą, 2003 m. rugsėjo 4 d. – HCR/GIP/03/05) ([280]).

Ankstesnių Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų sprendime, kuriuo vadovavosi Vokietijos federalinis administracinis teismas, dauguma nutarė, jog mažai tikėtina, kad į klausimą, kas yra politinis nusikaltimas, bus aiškiai atsakyta. Vis dėlto Lordų Rūmai pateikė šį „idėjos apibūdinimą“:

> Pagal Ženevos konvencijos 1 straipsnio F dalies b punktą nusikaltimas yra politinis nusikaltimas tada ir tik tada, jeigu: 1) jis įvykdytas <...> politiniu tikslu, t. y. siekiant nuversti, sugriauti ar pakeisti valstybės vyriausybę arba priversti ją pakeisti savo politiką; ir 2) yra pakankamai glaudus ir tiesioginis ryšys tarp nusikaltimo ir tariamo politinio tikslo. Nustatydamas, ar toks ryšys egzistuoja, teismas atsižvelgs į priemones, kurios buvo naudojamos politiniam tikslui siekti, ir ypač į tai, ar nusikaltimas buvo susijęs su kariniais ar vyriausybės veiksmais ar nukreiptas prieš civilius, ir bet kuriuo atveju, ar buvo tikimybė, kad vyks beatodairiškas visuomenės narių žudymas ar žalojimas ([281]).

Reikėtų pažymėti, kad ekstradicijos sutartyse ir kituose tarptautiniuose aktuose dažniausiai nurodoma, kad tam tikri nusikaltimai turi būti laikomi nepolitiniais ekstradicijos ar teisinės tarpusavio pagalbos tikslais. Tokių nuostatų galima rasti, pavyzdžiui, Europos Tarybos konvencijoje dėl terorizmo prevencijos ([282]) ir Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su terorizmo finansavimu ([283]). Tačiau ekstradicijos sutartyse, kuriose yra tokių nuostatų, taip pat nustatyta, kad pagal jas netaikoma pareiga išduoti arba suteikti tarpusavio teisinę pagalbą, jeigu:

> prašomoji Šalis turi pakankamą pagrindą manyti, kad prašymas išduoti <...> arba tarpusavio teisinės pagalbos prašymas dėl tokių nusikaltimų buvo pateiktas tam, kad būtų vykdomas asmens baudžiamasis persekiojimas arba jis būtų nubaustas dėl savo rasės, religijos, pilietybės, etninės kilmės arba politinių pažiūrų, arba tam, kad patenkinus tokį prašymą būtų pabloginta tokio asmens padėtis dėl bet kurios iš šių priežasčių ([284]).

([280]) 2009 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 24.08*, *op. cit.*, išn. 106, 42 punktas, vertė Federalinis administracinis teismas.

([281]) 1996 m. gegužės 22 d. Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų sprendimas *T. prieš Immigration Officer*, [1996 m.] UKHL 8. Taip pat žr. 2011 m. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimą *A. S. prieš Ministry of Interior*, 4 Azs 60/2007-136, *op. cit.*, išn. 160 (čekų kalba), kuriame teismas pabrėžė, kad svarbu įvertinti, ar tariamas nusikaltimas iš tiesų nėra politinis nusikaltimas, už kurį visiškai nebūtų baudžiama kaip už nusikaltimą demokratinėje šalyje dėl to, kad iš tikrųjų tai yra teisėtas naudojimasis pagrindinėmis teisėmis.

([282]) *Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism*, ETS Nr. 196, 2005 m. gegužės 16 d. (įsigaliojo 2007 m. birželio 1 d.), 20 straipsnis.

([283]) *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*, *op. cit.*, išn. 116, 14 straipsnis.

([284]) *Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism*, *op. cit.*, išn. 279, 21 straipsnio 1 dalis; *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*, *op. cit.*, išn. 116, 15 straipsnis.

UNHCR nuomone, nusikaltimo priskyrimas nepolitiniams nusikaltimams ekstradicijos sutartyse yra „reikšmingas“ vertinant, ar nusikaltimas yra nepolitinis, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punktą, tačiau jis vis tiek turėtų būti nagrinėjamas „atsižvelgiant į visus svarbius veiksnius“ ([285]). Tai atitiktų ESTT pastebėjimą byloje *B ir D*, kad nėra tiesioginio santykio tarp tikslų, kurių siekiama ES teisės aktais, susijusiais su kovos su terorizmu priemonėmis, ir tikslų, kurių siekiama PD ([286]). Todėl šioje byloje generalinis advokatas P. Mengozzi savo išvadoje konstatavo:

> [A]plinkybė, jog nusikaltimas yra laikomas nepolitiniu ekstradicijos sutartyje, būdama svarbi, pati savaime nėra lemiama atliekant vertinimą pagal 1951 m. Konvencijos 1 straipsnio F skirsnio b punktą, ir dėl to neturėtų tokia būti pagal [PD] ([287]).

Politinio nusikaltimo požymiai parodyti toliau pateiktoje 6 diagramoje.

6 diagrama. Politinio nusikaltimo požymiai

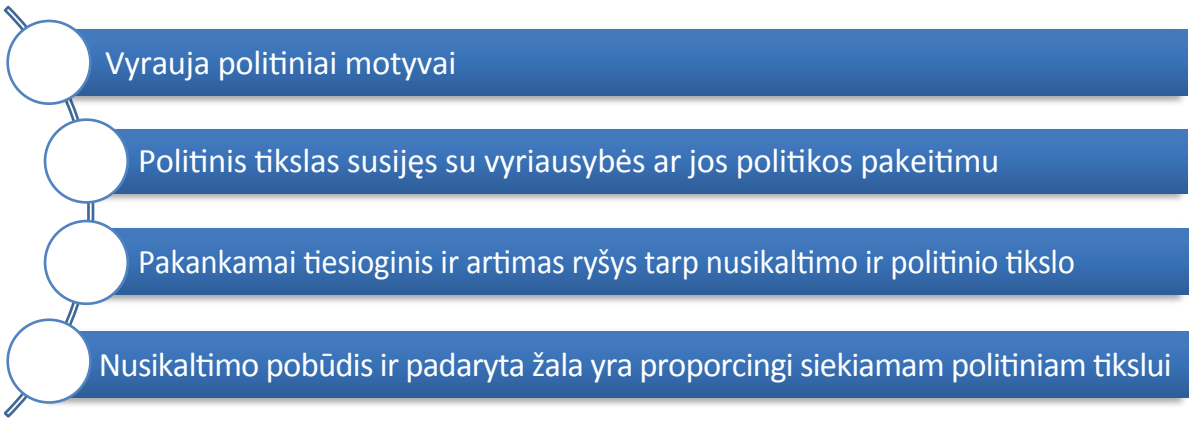

Pavyzdžiui, byloje *Tamil X* TEIT karinio dalinio nariai tyčia ir neteisėtai pradangino [tyčia nuskandino savo] krovininį laivą, kuris gabeno TEIT skirtus šaudmenis į Šri Lanką. Naujosios Zelandijos Aukščiausiasis teismas nusprendė, kad nors nebuvo ginčijama, jog TEIT dalinys įvykdė „sunkų nusikaltimą“, bet kuri galima parama, kurią teikė apeliantas vykdydamas šį nusikaltimą, negalėjo tapti statuso nesuteikimo priežastimi, nes nusikaltimas buvo politinio pobūdžio. Net jeigu nusikaltimas buvo įvykdytas siekiant sukliudyti Indijos valdžios institucijoms konfiskuoti laivą, jis nebuvo pernelyg nutolęs nuo kelionės tikslo – užtikrinti TEIT politinius siekius, remiant pastarosios grupuotės ginkluotuosius pajėgumus Šri Lankoje. Nepaisant to, kad pradanginimas kėlė pavojų netoliese esančiuose Indijos karinio laivyno ir pakrantės apsaugos laivuose esančių jūreivių gyvybėms, tai „[negalėjo] būti prilyginama beatodairiškam smurtui prieš civilius, dėl kurio ryšys tarp nusikalstamos veikos ir bet kokio bendro politinio tikslo taptų per daug netiesioginis“. Dėl to sukliudymas „Indijos valdžios institucijoms, kurios nėra palankios Tamilo tigrams“, konfiskuoti šaudmenis turi būti vertinamas kaip „pakankamai susijęs su siektais politiniais tikslais“ ([288]).

Kitaip nei minėtu atveju, byloje *AAS* UKUT nusprendė, kad nors apeliantų įvykdytas civilinio orlaivio užgrobimas buvo sunkus nusikaltimas, kuriuo buvo siekiama politinio tikslo – pabėgti

([285]) UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses*, *op. cit.*, išn. 156, 42 punktas.
([286]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 89 punktas. Toliau žr. 3.1.1 skirsnį.
([287]) 2010 m. Generalinio advokato P. Mengozzi išvada byloje *Vokietijos Federacinė Respublika prieš B ir D*, *op. cit.*, išn. 279.
([288]) 2010 m. rugpjūčio 27 d. Naujosios Zelandijos Aukščiausiojo teismo sprendimas *The Attorney General (Minister of Immigration) prieš Tamil X ir Refugee Status Appeals Authority*, [2010] NZSC 107, 81–100 punktai.

nuo politinio persekiojimo Afganistane ([289]), užgrobimas buvo pernelyg nutolęs nuo to politinio tikslo arba jam neproporcingas. Tokį sprendimą lėmė tai, kad:

> lėktuve buvo visiškai nekalta įgula ir apie šimtas keleivių, kurie nebuvo susiję su apeliantais ar jų šeimomis. [Taip pat] užgrobimas savo pobūdžiu buvo chaotiškas ir nenumatytas įvykis, o <...> kadangi į lėktuvą pasiimta dar ir ginklų, buvo tikėtina, kad visuomenės nariams kils rizika mažų mažiausiai būti sužeistiems. <...> [U]žgrobimas buvo sunkus nusikaltimas <...>, nes nekaltiems keleiviams, kurie buvo ilgą laiką sulaikyti, sukėlė didelę baimę ir nerimą. Be to, <…> protingi asmenys, susidūrę su tokia pačia suvokiama [Talibano politinio persekiojimo] rizika ir turintys tokias pačias savybes [kaip ir apeliantai], nebūtų užgrobę lėktuvo, [o būtų pasirinkę alternatyvų pabėgimo būdą] ([290]).

3.4.1.3 12 straipsnio 2 dalies b punkto taikomumas veiksmams, kurie nėra draudžiami pagal tarptautinę humanitarinę teisę, kai jie vykdomi ginkluoto konflikto aplinkybėmis

Tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose konflikto šalies ginkluotųjų pajėgų nariai (išskyrus medicinos ir religinį personalą) yra „kombatantai“, pagal tarptautinę humanitarinę teisę turintys teisę tiesiogiai dalyvauti karo veiksmuose ([291]). Tai reiškia, kad juos suėmus, jų negalima traukti baudžiamojon atsakomybėn už veiksmus, kurie yra leistini pagal tarptautinę humanitarinę teisę, įskaitant priešų kombatantų žudymą arba teisėtų ir proporcingų karinių objektų naikinimą, net jeigu nagrinėjami veiksmai taikos metu yra sunkus nusikaltimas. Dėl tų pačių priežasčių **buvusiam kombatantui** negalima nesuteikti pabėgėlio statuso pagal 12 straipsnio 2 dalies b punktą remiantis tuo, kad būdamas kombatantu jis įvykdė tokius veiksmus.

Netarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose padėtis yra kitokia. Nors tarptautinėje humanitarinėje teisėje yra numatyti visų tokio konflikto šalių, įskaitant ginkluotas sukilėlių grupuotes, teisiniai įsipareigojimai, pagal ją joms nėra suteikiamas joks konkretus teisinis statusas ([292]). Todėl, net jei ginkluota sukilėlių grupuotė laikosi savo įsipareigojimų pagal tarptautinę humanitarinę teisę, niekas nedraudžia valstybei, kurios teritorijoje vyksta konfliktas, traukti baudžiamojon atsakomybėn grupuotės narius už jų veiksmus, susijusius su konfliktu. Šiomis aplinkybėmis reikėtų pažymėti, kad Papildomo II protokolo 6 straipsnio 5 dalyje skatinama susilaikyti nuo baudžiamojo persekiojimo, numatant, kad „[p]asibaigus karo veiksmams, valdžios institucijos privalo stengtis garantuoti kaip galima plačiau taikyti amnestiją asmenims, dalyvavusiems ginkluotame konflikte <...>“ ([293]).

Todėl iš esmės valstybėms narėms nėra draudžiama nustatyti, kad netarptautiniame ginkluotame konflikte įvykdytas veiksmas yra „sunkus nusikaltimas“, kaip tai suprantama

([289]) 2019 m. UKUT sprendimas *AAS ir kiti*, *op. cit.*, išn. 162, 118–119 punktai.
([290]) 2019 m. UKUT sprendimas *AAS ir kiti*, *op. cit.*, išn. 162, 120–122 punktai.
([291]) *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)*, 1125 UNTS 3, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.), 43 straipsnio 2 dalis. Atkreipkite dėmesį į tai, kad esant išskirtinei *levée en masse* padėčiai civiliai taip pat gali turėti kombatantų statusą, žr. Hagos taisyklių prie *Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land* 2 straipsnį, 1907 m. spalio 18 d. (įsigaliojo 1910 m. sausio 26 d.); GC (I), *op. cit.*, išn. 167, 13 straipsnio 6 dalį; GC (III), *op. cit.*, išn. 167, 4A straipsnio 6 dalį.
([292]) Žr. paskutinę bendro 3 straipsnio pastraipą.
([293]) TRKK konstatavo, kad Papildomo II protokolo 6 straipsnio 5 dalies tikslas yra „skatinti sutaikymo veiksmus, kuriais galima padėti atkurti normalius tautos, kuri buvo suskaidyta, gyvenimo santykius“. Žr. TRKK, *Pastabos dėl 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų 1977 m. birželio 8 d. papildomų protokolų* (TRKK, 1987 m.), p. 1402, trumpa pastaba 4618 [internetinė versija yra TRKK interneto duomenų bazėje: Commentary to Additional Protocol I ir Commentary to Additional Protocol II].

pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punktą, net jeigu veiksmas nebuvo draudžiamas pagal tarptautinę humanitarinę teisę. Tačiau tuo atveju, jei veiksmas išliko proporcingas savo tikslams, mažai tikėtina, kad bus vykdoma pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlyga pagal 12 straipsnio 2 dalies b punktą, kad jis būtų „nepolitinis“.

Pavyzdžiui, Vokietijos federalinis administracinis teismas nusprendė, kad netarptautiniame ginkluotame konflikte įvykdyto veiksmo proporcingumas turėtų būti vertinamas pagal tarptautinės humanitarinės teisės standartus. Todėl jis nustatė, kad, jeigu veiksmas nebuvo karo nusikaltimas, 12 straipsnio 2 dalies b punktas paprastai nebūtų taikomas ([294]). Prancūzijos *Commission des recours des réfugiés* (Pabėgėlių apeliacinių skundų valdyba) veiksmingai pritaikė tokį patį požiūrį Čečėnijos kovotojo byloje – buvo laikoma, kad kovotojui neturėtų būti taikoma statuso nesuteikimo nuostata pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punktą. Komisija nustatė, kad taip buvo dėl to, jog veiksmais, kuriuos jis įvykdė prieš Rusijos ginkluotąsias pajėgas, nebuvo pažeista tarptautinė humanitarinė teisė ir jais buvo siekta teisėtų tikslų, nes „jį galima laikyti <...> gynusiu Čečėnijos žmones ir savo šeimą“ ([295]).

3.4.2 12 straipsnio 2 dalies b punkto taikymo sritis teritorijos ir laiko atžvilgiu

Jei laikoma, kad tarptautinės apsaugos prašytojas yra asmeniškai atsakingas už sunkų nepolitinį nusikaltimą, PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punkte nustatyta, kad jam netaikomas pabėgėlio statusas tada ir tik tada, kai tas nusikaltimas buvo įvykdytas „**ne** prieglobsčio **šalyje prieš pripažįstant jį pabėgėliu**, t. y. prieš išduodant leidimą gyventi, grindžiamą pabėgėlio statuso suteikimu“.

Teismų nariai turėtų žinoti, kad 12 straipsnio 2 dalies b punktas yra vienintelė 12 straipsnio 2 dalies nuostata, kurioje yra apribojimas teritorijos ir laiko atžvilgiu.

Reikėtų pažymėti, jog Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punkte, kurį atitinka PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punktas, teigiama tik tai, kad nagrinėjamas nusikaltimas turi būti įvykdytas ne prieglobsčio šalyje „prieš pripažįstant jį pabėgėliu“, ir nepridurta, kad tai yra „prieš išduodant leidimą gyventi, grindžiamą pabėgėlio statuso suteikimu“. Taip pat reikėtų pažymėti, kad, UNHCR nuomone, frazė „t. y. prieš išduodant leidimą gyventi“ neatitinka Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punkto ([296]).

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punkte aiškiai pridurta, kad „prieš <...> pripažįstant jį pabėgėliu“ reiškia „prieš išduodant leidimą gyventi, grindžiamą pabėgėlio statuso suteikimu“. Todėl būtų galima teigti, kad asmeniui turi būti nesuteiktas pabėgėlio statusas, jei yra rimtų priežasčių manyti, jog jis įvykdė sunkų nepolitinį nusikaltimą už atitinkamos valstybės narės ribų, laukdamas sprendimo dėl savo tarptautinės apsaugos prašymo arba netgi tai valstybei narei nusprendus suteikti pabėgėlio statusą. Tačiau tai būtų įmanoma tik tuo atveju, jei atitinkamam asmeniui dar nebuvo išduotas leidimas gyventi, grindžiamas pabėgėlio statuso suteikimu. Todėl, regis, į 12 straipsnio 2 dalies b punkto

([294]) 2009 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 24.08, *op. cit.*, išn. 106, 43 punktas.
([295]) 2007 m. sausio 25 d. *Commission des recours des réfugiés* (Prancūzijos pabėgėlių apeliacinių skundų valdyba) sprendimas *M S*, ieškinio Nr. 552944, Nacionalinis prieglobsčio teisės teismas, *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2007*, 2008 m., p. 99–100 (neoficialus vertimas).
([296]) UNHCR, *Annotated Comments on the EC Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004*, 2005 m. sausio 28 d., p. 27.

taikymo sritį yra įtraukta situacija, kai valstybei narei pripažinus, kad atitinkamam asmeniui gali būti suteiktas pabėgėlio statusas ir atitinkamai jam pabėgėlio statusą suteikus pagal PD (naujos redakcijos) 13 straipsnį, asmuo įvykdo sunkų nepolitinį nusikaltimą už tos valstybės narės ribų prieš jam išduodant leidimą gyventi šalyje pagal PD (naujos redakcijos) 24 straipsnį 1 dalį. Tokiu atveju pagal PD (naujos redakcijos) 14 straipsnio 3 dalies a punktą valstybė narė turėtų nutraukti asmens pabėgėlio statuso galiojimą, remdamasi tuo, kad jam „nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnį“ ([297]).

3.5 Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai (12 straipsnio 2 dalies c punktas)

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies c punkte nustatytas šis pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindas:

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies c punktas

2. Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

<…>

c) jis yra pripažintas kaltu dėl Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų, nurodytų Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose.

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies c punkte papildyta Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punkto formuluotė, kurioje pati JT Chartija nėra minima ([298]).

Skirtingai nuo PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punkto, 12 straipsnio 2 dalies c punkte nėra ribojimų nei teritorijos, nei laiko atžvilgiu. Todėl jis taikomas Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantiems veiksmams, įvykdytiems prieglobsčio **šalyje** ir **už jos ribų** tiek **prieš** pripažįstant atitinkamą asmenį pabėgėliu, tiek **po to**.

3.5.1 Į 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį įtrauktų veiksmų teisinis apibūdinimas

Žodžių junginys „Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai“ yra kilęs iš teisės į prieglobsčio suteikimą, kaip nustatyta 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 14 straipsnio 2 dalyje ([299]).

([297]) Dėl daugiau informacijos apie PD (naujos redakcijos) 14 straipsnį žr. EASO, *Ending International Protection: Articles 11, 14, 16 and 19 Qualification Directive (2011/95/EU) – A Judicial analysis*, *op. cit.*, išn. 5.
([298]) *Charter of the United Nations*, San Fransiskas, 1945 m.
([299]) JTGA, *Universal Declaration of Human Rights*, 1948 m. gruodžio 11 d., A/RES/217 (III) A. Žr. S. Kapferer, „Article 14(2) of the Universal Declaration of Human Rights and Exclusion from International Refugee Protection“, *Refugee Survey Quarterly* (2008 m.), p. 53–75.

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 14 straipsnis

1) Kiekvienas turi teisę kitose šalyse ieškoti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis.
2) Šia teise negali būti naudojamasi, kai persekiojama tikrai dėl nepolitinių nusikaltimų arba **veiksmų, prieštaraujančių Jungtinių Tautų tikslams ir principams** (paryškinta šiame tekste).

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 14 straipsnio 2 dalyje vartojamas žodis „persekiojama“ leidžia daryti prielaidą, kad šiame straipsnyje „veiksmai, prieštaraujantys Jungtinių Tautų tikslams ir principams“, yra tik nusikalstama veika. Tačiau Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punktas ir PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies c punktas nebūtinai yra panašiai ribojami. Tai taikytina nepaisant to, kad, kaip jau minėta, ESTT nusprendė, jog PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje nustatyti statuso nesuteikimo pagrindai yra grindžiami sąvoka „sunkus nusikaltimas“ ([300]). Todėl, nors ir aišku, kad į 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį patenkantys veiksmai turi būti sunkios formos, palyginti su veiksmais, kurie patenka į 12 straipsnio 2 dalies a ir b punktų taikymo sritį ([301]), yra visuotinai priimta, kad jie nebūtinai turi būti nusikalstama veika ([302]) ir kad prašytojas nebūtinai turi dėl to veiksmo būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Taip pat UNHCR, darydamas prielaidą, kad JT tikslams prieštaraujantys veiksmai turi būti nusikalstamo pobūdžio, neatmeta galimybės, kad veiksmai, kurie nėra nusikaltimai, gali patekti į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punkto taikymo sritį ([303]).

3.5.2 12 straipsnio 2 dalies c punkto dalykinė taikymo sritis

PD (naujos redakcijos) 31 konstatuojamojoje dalyje nustatytos šios nuostatos dėl „Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų“:

Naujos redakcijos PD 31 konstatuojamoji dalis

Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai nustatyti Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose ir kartu su kitais minimi Jungtinių Tautų rezoliucijose dėl kovos su terorizmu priemonių, kuriose deklaruojama, kad „teroro aktai, metodai ir praktika prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams“ ir kad „sąmoningas teroro aktų finansavimas, planavimas ir kurstymas taip pat prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams“.

([300]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 46 punktas.

([301]) Žr., pavyzdžiui, 2012 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimo *Al-Sirri*, *op. cit.*, išn. 153, 13 punktą; 2013 m. UKUT sprendimo *AH (Alžyras)*, *op. cit.*, išn. 273, 86 punktą; 2018 m. ESTT sprendimo *K ir HF*, *op. cit.* išn. 8, 46 punktą, kuriame konstatuota, kad „[PD (naujos redakcijos)] 12 straipsnio 2 dalyje <...> išvardytais nusikaltimais ir veiksmais rimtai pažeidžiamos pagrindinės vertybės, pvz., pagarba žmogaus orumui ir žmogaus teisėms, kuriomis <…> yra grindžiama Europos Sąjunga, taip pat taika, kurią skatinti būtent ir yra ES tikslas“. Bylai *Al-Sirri* svarbūs faktai apėmė įtarimą sąmokslu nužudyti Afganistano generolą ir įtarimą dėl dalyvavimo ginkluotuose išpuoliuose prieš JT pajėgas Afganistane. Byloje *AH* svarbūs faktai apėmė įtarimą dėl dalyvavimo oro uosto bombardavime.

([302]) Žr., pavyzdžiui, 2013 m. lapkričio 19 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimo *BVerwG 10 C 26.12*, DE:BVerwG:2013:191113U10C26.12.0, 15 punktą dėl terorizmo; 2011 m. kovo 29 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimo *J. S. A. prieš Ministry of Interior*, 6 Azs 40/2010-70, 33 punktą dėl kolaboravimo su Kubos saugumo pajėgomis (čekų kalba); 2004 m. gegužės 7 d. Jungtinės Karalystės imigracijos apeliacinio teismo sprendimo *KK (1 straipsnio F dalies c punktas)*, [2004] UKIAT 101, 88 punktą dėl terorizmo; 2016 m. kovo 2 d. UKUT sprendimo *Hany Youssef prieš Secretary of State for the Home Department*, [2016] UKUT 00137 (IAC), 20 punktą dėl terorizmo, patenkino Anglijos ir Velso apeliacinis teismas (EWCA), 2018 m. balandžio 26 d. Sprendimo *Hany El-Sayed El-Sebat Youssef ir N2 prieš Secretary of State for the Home Department*, [2018] EWCA Civ 933, 68–77 punktus.

([303]) Žr. UNHCR, *UNHCR intervention before the Supreme Court of the United Kingdom in the cases of Yasser al-Sirri (Appellant) v Secretary of State for the Home Department (Respondent) and DD (Afghanistan) (Appellant) v Secretary of State for the Home Department (Respondent)*, 2012 m. kovo 23 d., 17 punktas.

Kol kas ESTT 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymą nagrinėjo tik dėl terorizmo, todėl tai bus aptarta pirmiausia (žr. 3.5.2.1 skirsnį). Tačiau atsižvelgiant į plačią JT tikslų ir principų taikymo sritį, kaip išdėstyta JT Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose ([304]), aišku, kad į 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį gali patekti ne tik veikla, kurią apima terorizmo sąvoka. Konkrečios JT tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų savybės, kaip nustatė valstybių narių teismai, yra aptariamos 3.5.2.2 skirsnyje.

3.5.2.1 Terorizmas kaip Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantis veiksmas

Šiame skirsnyje daroma prielaida, kad skaitytojas jau yra susipažinęs su 3.1.1 skirsnio turiniu, kuriame aptarti įvairūs esminiai su „terorizmu“ susiję aspektai statuso nesuteikimo kontekste, todėl čia jie kartojami nebus.

Kaip minėta, kol kas ESTT praktikoje 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymas nagrinėtas tik dėl terorizmo. Byloje *B ir D* teismas nusprendė, kad iš JTST rezoliucijų 1373 (2001) ([305]) ir 1377 (2001) ([306]) matyti, jog „**tarptautiniai teroro aktai** apskritai ir neatsižvelgiant į valstybės dalyvavimą prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams“ ([307]). Byloje *Lounani* ESTT konstatavo, kad jis toliau remiasi JTST rezoliucija 1377 (2001), kurioje teigiama, kad **„tarptautinio teroro aktų finansavimas, planavimas ir rengimas, kaip ir bet kokia kita pagalba šiuo atžvilgiu“,** taip pat yra JT tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai ([308]). Be to, remiantis JTST rezoliucija 1624 (2005) ([309]) galima daryti išvadą, kad:

> Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai neapsiriboja vien „teroro aktais, metodais ir praktika“. Iš tikrųjų ja Saugumo Taryba ragina visas valstybes, vadovaujantis joms pagal tarptautinę teisę tenkančiais įsipareigojimais, kovojant su terorizmu nesuteikti prieglobsčio „asmenims, kurie teikia finansinę paramą, padeda organizuoti, rengti ar vykdyti teroro aktus, prisideda prie jų, dalyvauja juos vykdant arba stengiasi juose dalyvauti, arba slepia juos įvykdžiusius asmenis“, ir patraukti juos baudžiamojon atsakomybėn. Be to, ši[a] rezoliucij[a] <...> valstybės raginamos nesuteikti prieglobsčio asmenims, apie kuriuos turima patikimos ir svarbios informacijos, kad pagrįsta manyti, jog jie kalti dėl kurstymo įvykdyti teroro aktą ar aktus.
>
> Remiantis tuo darytina išvada, kad Ženevos konvencijos 1 straipsnio F skirsnio c punkte ir Direktyvos 2004/83 12 straipsnio 2 dalies c punkte pateikta sąvoka „Jungtinių Tautų Organizacijos siekiams ir principams prieštaraujantys veiksmai“ negali būti aiškinama kaip apimanti tik Saugumo Tarybos rezoliucijose nurodytų teroro aktų (toliau – teroro aktai) vykdymą ([310]).

Pagrindinės *Lounani* bylos atveju ESTT pažymėjo, kad JTST rezoliucijoje 2178 (2014) ([311]) nagrinėjamas užsienio teroristų kovotojų reiškinys, būtent „asmenys, keliaujantys ne į savo

([304]) Žr. C priedą „Pasirinktos svarbios tarptautinės teisinės nuostatos“ šių nuostatų teksto atžvilgiu.
([305]) JT Saugumo Taryba, Rezoliucija 1373 (2001), *op. cit.*, išn. 127.
([306]) JT Saugumo Taryba, Rezoliucija 1377 (2001), 2001 m. lapkričio 12 d., UN Doc S/RES/1377(2001).
([307]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 83 punktas (paryškinta šiame tekste). Taip pat žr. 84 punktą, kuriame pažymima, kad nagrinėjamas teroro aktas buvo susijęs su „tarptautiniu aspektu“.
([308]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 46 punktas.
([309]) JT Saugumo Taryba, Rezoliucija 1624 (2005), 2005 m. rugsėjo 14 d., UN Doc S/RES/1624(2005).
([310]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 47 ir 48 punktai.
([311]) JTST, Rezoliucija 2178 (2014), 2014 m. rugsėjo 24 d., UN Doc S/RES/2178(2014).

gyvenamosios vietos ar pilietybės valstybę teroro aktų vykdymo, planavimo ar rengimosi <...> tikslu“ ([312]). Šioje rezoliucijoje reiškiamas susirūpinimas dėl „teroristinių organizacijų organizuojamų tinklų, kuriems padedant tarp valstybių gali keliauti įvairių pilietybių kovotojai ir judėti jiems reikalingi ištekliai“ ([313]). Be to, joje valstybės raginamos priimti įvairias atsakomąsias priemones, įskaitant šių veikų prevenciją ir kovą su jomis:

> asmenų, keliaujančių į kitą nei jų gyvenamosios vietos arba pilietybės valstybę, kad vykdytų, planuotų arba rengtų teroro aktus, verbavimas, organizavimas, vežimas ar aprūpinimas ([314]).

Atitinkamai, net jei tarptautinės apsaugos prašytojas nevykdė, nekurstė ar kitaip nedalyvavo tarptautiniame teroro akte, jam bus taikomas 12 straipsnio 2 dalies c punktas, kai bus rimtų priežasčių manyti, kad jis vykdė, kurstė ar kitaip dalyvavo minėtoje veikoje ([315]).

Tiek byloje *B ir D*, tiek byloje *Lounani* ESTT pabrėžė, kad nagrinėjami teroro aktai yra susiję su **tarptautiniu aspektu**, dėl to atitinkami aktai pateko į 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį ([316]). Tai prieštarauja terorizmo veikai, patenkančiai į 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį, dėl kurios ESTT tokio pastebėjimo nepateikė ([317]). Todėl byloje *Lounani* ESTT pažymėjo, kad nustatant, ar pagrindinės bylos ieškovui pabėgėlio statusas buvo nesuteiktas pagal 12 straipsnio 2 dalies c punktą, reikėjo atsižvelgti ir į šiuos veiksnius:

> [P]ažymėtina, kad sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad M. Lounani vadovavo tarptautiniu mastu veikiančiai teroristinei grupei, 2002 m. spalio 10 d. įtrauktai į Jungtinių Tautų sąrašą su nurodytais tam tikrais asmenimis ir subjektais, kuriems taikomos sankcijos, o sąrašą nuo to laiko atnaujinus, ji liko į jį įtraukta. M. Lounani logistinės paramos šios grupės veiklai teikimas buvo tarptautinio masto, nes jis dalyvavo padirbant pasus ir padėjo savanoriams keliauti į Iraką ([318]).

Prancūzijos valstybės taryba konstatavo:

> [J]eigu teroristinio pobūdžio aktai gali patekti į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punkto taikymo sritį, teroro aktai, kurie yra **tarptautinio masto pagal sunkumo lygį, tarptautinį poveikį ir poveikį taikai bei tarptautiniam saugumui,** taip pat gali būti laikomi Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančiais veiksmais, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punktą ([319]).

Nagrinėjamoje byloje žemesnės instancijos teismas, kurio sprendimas buvo apskųstas, nusprendė, kad buvo rimtų priežasčių manyti, jog ieškovas įvykdė Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančius veiksmus, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punktą. Žemesnės instancijos teismas nustatė, kad ieškovas buvo apkaltintas padaręs nusikaltimus, susijusius su Kurdistano darbininkų partijos (PPK) smurtiniu išpuoliu, kurio metu į Turkijos kultūros asociacijos Prancūzijoje patalpas buvo

([312]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 67 punktas.
([313]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 67 punktas.
([314]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 68 ir 69 punktai.
([315]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 70 punktas.
([316]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 84 punktas; 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 74 punktas.
([317]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D, op. cit.*, išn. 9, 81 punktas.
([318]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 74 punktas.
([319]) 2018 m. balandžio 11 d. *Conseil d'État* (Prancūzijos valstybės taryba) sprendimas *M A*, ieškinio Nr. 402242, FR:CECHR:2018:402242.20180411 (santrauka anglų kalba), 2 punktas, neoficialus vertimas šios teisminės analizės tikslais (paryškinta šiame tekste).

mėtomi Molotovo kokteliai. Jis taip pat nustatė, kad prokuroras tą aktą priskyrė terorizmo kategorijai ir jis buvo PKK, kurią ES laikė teroristine organizacija, Europoje vykdomų smurtinių išpuolių dalis. Tačiau valstybės taryba anuliavo žemesnės instancijos sprendimą, remdamasi tuo, kad teismas neįvertino nagrinėjamo akto sunkumo tarptautinio aspekto atžvilgiu ([320]).

Kaip aptariama toliau, visuotinai priimta, kad **visi** JT tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai, o ne tik tie, kuriuos apima terorizmo sąvoka, turi būti tarptautinio masto.

3.5.2.2 JT tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų pavyzdžiai

Visuotinai priimta, kad JT tikslams ir principams prieštaraujantis veiksmas turi būti pakankamo sunkumo ir tarptautinio masto pagal 12 straipsnio 2 dalies c punktą. UNHCR tai išdėstė taip:

> Jungtinių Tautų principai ir tikslai yra įtraukti į įvairius tarptautinius dokumentus, pavyzdžiui, daugiašales konvencijas, priimtas globojant Jungtinių Tautų Generalinei [A]samblėjai, ir Saugumo [T]arybos rezoliucijas. Tvirtinimas, kad bet koks veiksmas, prieštaraujantis tokioms priemonėms, patenka į [Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F straipsnio c punkto] taikymo sritį, prieštarautų šios nuostatos objektui ir tikslui. Veikiau panašu, kad 1 straipsnio F dalies c punktas taikomas tik veiksmams, kurie iš esmės prieštarauja Jungtinių Tautų principams ir tikslams. **Todėl 1 straipsnio F dalies c punktas taikytinas tik kraštutinėmis aplinkybėmis tokiems veiksmams, kurie yra priešiški tarptautinės bendruomenės koegzistavimo pagrindams** prižiūrint Jungtinėms Tautoms. Todėl 1 straipsnio F dalies c punkto reikšminius žodžius – „Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai“ – reikėtų aiškinti siaurai ir punktą taikyti tik tada, kai veiksmas ir jo pasekmės atitinka aukštą kriterijų. **Šis kriterijus turėtų būti apibrėžtas nagrinėjamo veiksmo sunkumo laipsniu, veiksmo organizavimo būdu, jo tarptautiniu poveikiu ir ilgalaikiais tikslais, taip pat poveikiu tarptautinei taikai ir saugumui. Todėl ši nuostata būtų taikoma nusikaltimams**, **galintiems paveikti taiką pasaulyje ir tarptautinį saugumą, taikius valstybių santykius, bei rimtų ir tęstinių žmogaus teisių pažeidimų atveju** ([321]).

Apibendrinant UNHCR nuomonę:

> 1 straipsnio F dalies c punktas taikytinas tik kraštutinėmis aplinkybėmis tokiems veiksmams, kurie yra priešiški tarptautinės bendruomenės koegzistavimo pagrindams. Tokia veika turi būti tarptautinio masto. Šiai kategorijai būtų priskirti nusikaltimai, galintys paveikti taiką pasaulyje ir tarptautinį saugumą, taikius valstybių santykius, bei rimti ir tęstiniai žmogaus teisių pažeidimai ([322]).

Valstybių narių teismai iš esmės vadovaujasi tokiu pačiu požiūriu, nors kartais kai kurie aspektai skiriasi.

([320]) 2018 m. balandžio 11 d. *Conseil d'État* (Prancūzijos valstybės taryba) sprendimas *M A*, ieškinio Nr. 402242, FR:CECHR:2018:402242.20180411 (santrauka anglų kalba), 1–3 punktai, neoficialus vertimas šios teisinės analizės tikslais.

([321]) UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses*, *op. cit.*, išn. 156, 47 punktas (paryškinta šiame tekste).

([322]) UNHCR, *Guidelines on International Protection No 13*, *op. cit.*, išn. 70, 17 punktas.

Pavyzdžiui, UNHCR požiūrį aiškiai patvirtino Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas ([323]) ir Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas ([324]), vėliau panašios pozicijos laikėsi ir Prancūzijos valstybės taryba ([325]).

Čekijos Aukščiausiasis teismas, cituodamas, be kita ko, pamatinį Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimą byloje *Pushpanathan* ([326]), mano, kad JT tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai apima: i) veiksmus, kuriuos kaip tokius aiškiai nustatė JT, ir ii) veiksmus, kurie yra pakankamai sunkūs ir ilgalaikiai žmogaus teisių pažeidimai, kad juos būtų galima laikyti persekiojimu ([327]). Čekijos sprendime faktai apėmė kolaboravimą su Kubos saugumo pajėgomis ir informacijos apie kitų Kubos piliečių, kurie gyvena užsienyje, joms teikimą, ypač apie jų kontaktus su asmenimis iš „Vakarų“ šalių arba apie jų ketinimus keliauti (arba emigruoti) į Vakarus. Byloje *Pushpanathan* Kanados Aukščiausiasis teismas taip nusprendė nustatydamas, ar neteisėta prekyba narkotikais prieštarauja JT tikslams ir principams.

Dėl **veiksmų, kurie aiškiai priskiriami JT tikslams ir principams prieštaraujantiems veiksmams**, Kanados Aukščiausiasis teismas nusprendė:

> <...> [K]ai plačiai priimtame tarptautiniame susitarime arba Jungtinių Tautų rezoliucijoje aiškiai skelbiama, kad tam tikrų veiksmų įvykdymas prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams, tai yra rimtas požymis, kad tie veiksmai patenka į 1 straipsnio F dalies c punkto taikymo sritį. *Deklaracija dėl visų asmenų apsaugos nuo prievartinio dingimo* (GA Res. 47/133, 1992 m. gruodžio 18 d., 1 straipsnio 1 dalis), *Deklaracija dėl visų asmenų apsaugos nuo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo* (GA Res. 3452 (XXX), 1975 m. gruodžio 9 d., 2 straipsnis) ir Deklaracija, papildanti 1994 m. *Deklaraciją dėl priemonių tarptautiniam terorizmui panaikinti* (GA Res. 51/210, 1997 m. sausio 16 d., priedas, 2 straipsnis) – visose jose nustatyti veiksmai, kurie prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams. Kai tokiose deklaracijose ar rezoliucijose išdėstytas pagrįstas tarptautinės bendruomenės sutarimas, toks priskyrimas turėtų būti laikomas galutiniu.
>
> Panašiai, teismui nustatant, ar veiksmas patenka į 1 straipsnio F dalies c punkto taikymo sritį, gali būti aktualūs kiti tarptautinės teisės šaltiniai. Pavyzdžiui, Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimai gali būti įpareigojantys. Byloje dėl *Jungtinių Valstijų diplomatinio ir konsulinio personalo Teherane*, TTT rinkinys, 1980, p. 3, 91 punkte, teismas konstatavo:
>
> „Neteisėtas laisvės iš žmonių atėmimas ir fizinis jų veiksmų suvaržymas sunkiomis sąlygomis savaime aiškiai prieštarauja Jungtinių Tautų Chartijos principams ir esminiams principams, įtvirtintiems Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje.“

([323]) 2012 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *Al-Sirri*, *op. cit.*, išn. 153, 14 ir 38 punktai.

([324]) Žr. 2019 m. birželio 25 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo didžiosios kolegijos sprendimo *Mme* I, ieškinio Nr. 180287385, 9–12 punktus ir 2019 m. rugpjūčio 30 d. Sprendimo *M. A*, ieškinio Nr. 18052314, 6–9 punktus. Dvi bylos buvo susijusios su Nigerijos tarptautinės apsaugos gavėjais, kurių apsaugos statusą OFPRA siekė atšaukti remdamasis tuo, kad jie dalyvavo sąvadavimo veikloje ir priklausė prostitucijos tinklui. Pirmoje byloje Mme I buvo asmeniškai susijusi su prekybos žmonėmis tinklu, bet dėl jos atsakomybės lygio nebuvo nustatyta, jog reikia taikyti sunkumo lygio arba asmeninės atsakomybės nuostatą, kad būtų nesuteiktas statusas pagal 1 straipsnio F dalies c punktą. (Vis dėlto jos papildomos apsaugos statusas buvo atšauktas remiantis tuo, kad ji įvykdė sunkų nepolitinį nusikaltimą.) Antroje byloje, priešingai, teismas nustatė, kad, atsižvelgiant į M. A aukštą laipsnį ir atsakomybę tarpvalstybiniame prostitucijos tinkle, jam turėtų būti nesuteiktas statusas pagal 1 straipsnio F dalies c punktą. Teismas nustatė, kad jis vadovavo tinklui su kitais asmenimis, be kita ko, su aukšto lygio kontaktiniais asmenimis, kurie priklausė administraciniam ir diplomatiniam elitui, kad tinklas buvo susijęs su dideliu skaičiumi aukų ir kad jam buvo paskelbti keli griežti nuosprendžiai dėl įvairių nusikaltimų. Todėl jo pabėgėlio statusas buvo atšauktas.

([325]) 2018 m. balandžio 11 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimas, ieškinio Nr. 410897, FR:CECHR:2018:410897.20180411, 2 punktas (prancūzų kalba).

([326]) 1998 m. birželio 4 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Veluppillai Pushpanathan prieš Minister of Citizenship and Immigration*, [1998 m.] 1 SCR 982.

([327]) 2011 m. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas *J. S. A.*, *op. cit.*, išn. 302, 34 punktas (čekų kalba).

> Tarptautinis Teisingumo Teismas savo konsultacinėje nuomonėje dėl *Tolesnio Pietų Afrikos buvimo Namibijoje (Pietvakarių Afrikoje), neatsižvelgiant į Saugumo Tarybos rezoliuciją 276 (1970), teisinių pasekmių valstybėms,* TTT rinkinys, 1971, p. 16, 131 punkte, pasisakė dar griežčiau – kad apartheido politika „yra pagrindinių žmogaus teisių neigimas [ir] akivaizdus Chartijos tikslų ir principų pažeidimas“ ([328]).

Tada teismas nusprendė, kad neteisėta prekyba narkotikais minėto principo neatitinka.

> <...> Tarptautinėje teisėje nenurodyta, kad bet kokio masto neteisėta prekyba narkotikais būtų laikoma prieštaraujančia Jungtinių Tautų tikslams ir principams. Atsakovas pateikė įrodymų, kad tarptautinė bendruomenė telkė koordinuotas pastangas, kad sustabdytų neteisėtą prekybą neteisėtomis medžiagomis, vadovaudamiesi įvairiomis JT sutartimis, deklaracijomis ir institutais. Tačiau nepavyko nurodyti jokios aiškios deklaracijos, pagal kurią neteisėta prekyba narkotikais prieštarautų Jungtinių Tautų tikslams ir principams, taip pat pagal kurią reikėtų į tokius veiksmus atsižvelgti, sprendžiant, ar pabėgėliui ieškovui suteikti prieglobstį. Tokia aiški deklaracija būtų tarptautinės bendruomenės sprendimas, jog tokie veiksmai turėtų būti laikomi prilygstančiais sunkiems, ilgalaikiams ir nuolatiniams pagrindinių žmogaus teisių pažeidimams, kad juos būtų galima laikyti persekiojimu ([329]).

Dėl **veiksmų, kurie yra pakankamai sunkūs ir ilgalaikiai žmogaus teisių pažeidimai, kad juos būtų galima laikyti persekiojimu**, Kanados Aukščiausiasis teismas nusprendė taip:

> Antrai veiksmų, kurie patenka į 1 straipsnio F dalies c punkto taikymo sritį, kategorijai priklauso veiksmai, kuriuos teismas gali pats apibūdinti kaip sunkius, ilgalaikius ir nuolatinius pagrindinių žmogaus teisių pažeidimus, kad juos būtų galima laikyti persekiojimu. Šioje analizėje pateikiamas faktinis ir teisinis aspektas. Teismas turi įvertinti normos, kuri buvo pažeista, būseną. Kai pažeista norma yra beveik esminė vertingiausių žmogaus teisių principų norma ir pripažįstama, kad taikomas tarptautinis pasmerkimas ir baudimas, net dėl pavienio pažeidimo būtų galima nesuteikti statuso pagal 1 straipsnio F dalies c punktą. Pažeistos normos būsena kaip universaliosios jurisdikcijos pažeidimas būtų privalomas požymis, kad net pavienį pažeidimą būtų galima laikyti persekiojimu. Tuo tikslu, jei tarptautinė bendruomenė kada nors priimtų *Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto projektą*, UN Doc. A/CN.4/L.491/Rev.2, kuriame šiuo metu neteisėta prekyba narkotikais priklauso jos jurisdikcijai kartu su karo nusikaltimais, kankinimu ir genocidu, tikimybė, kad teismas nustatytų, jog šia veika rimtai pažeidžiamos žmogaus teisės, būtų daug didesnė.
>
> Sunkus ir ilgalaikis žmogaus teisių pažeidimas, kurį galima laikyti persekiojimu, taip pat gali kilti dėl ypač sunkios faktinės padėties, įskaitant ieškovo bendrininkavimo mastą. Įvertinęs žmogaus teisių pažeidimo faktines aplinkybes ir pažeistų teisių pobūdį, vietos teismas galėtų, pavyzdžiui, pats nustatyti, kad dėl įkaitų ėmimo Teherane įvykių užtikrinamas statuso nesuteikimas pagal 1 straipsnio F dalies c punktą ([330]).

Teismas nusprendė, kad neteisėta prekyba narkotikais neatitinka ir antro principo.

([328]) 1998 m. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Pushpanathan*, *op. cit.*, išn. 323, 66 ir 67 punktai.
([329]) 1998 m. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Pushpanathan*, *op. cit.*, išn. 323, 69 punktas.
([330]) 1998 m. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Pushpanathan*, *op. cit.*, išn. 323, 70 ir 71 punktai. Atkreipkite dėmesį, kad galiausiai į Romos statutą, *op. cit.*, išn. 164, neteisėta prekyba narkotikais nebuvo įtraukta kaip nusikaltimas, priklausantis TBT jurisdikcijai.

> Šiuo atveju tiesiog nėra požymių, kad neteisėta prekyba narkotikais yra esminė pagrindinių žmogaus teisių norma ar netgi priklausytų jų sudėčiai. Atsakovas siekė atkreipti teismo dėmesį į naują tarptautinio nusikaltimo kategoriją, kurią sukūrė M. C. Bassiouni, vadinamą „tarptautinės bendruomenės susirūpinimą keliantys nusikaltimai“ (*Tarptautinė baudžiamoji teisė*, 1 tomas, *Nusikaltimai* (1986 m.), p. 135–63). Šie „nusikaltimai“ pasižymi tam tikromis savybėmis, kurios rodo, kad tarptautinė bendruomenė išties mano, jog jų pažeidimas yra ypač sunkus ir vertas skubios bausmės, tačiau, regis, kartelė yra nuleista per žemai, įskaitant tokias nusikaltimų kategorijas kaip „povandeninių kabelių pažeidimas“ ir „aplinkos apsauga“ bei neteisėta prekyba narkotikais ir kitos aštuonios kategorijos ([331]).

Byloje *Al-Sirri* Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas nusprendė, kad Kanados Aukščiausiojo teismo veiksmų, kurie prieštarauja JT tikslams, skirstymas į kategorijas nėra baigtinis ([332]), nes nė vienoje iš minėtų dviejų Kanados teismo sudarytų kategorijų nėra nurodytas išpuolis prieš Tarptautines saugumo paramos pajėgas (ISAF) Afganistane. Konkrečiai, atsižvelgdamas į tai, kad ISAF įgaliojimai buvo nustatyti ir atnaujinti įvairiose JTST rezoliucijose, Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas manė, kad išpuolis prieš ISAF iš esmės gali būti laikomas JT tikslams ir principams prieštaraujančiu veiksmu. Teismas taip nustatė todėl, kad tokiu išpuoliu buvo siekiama pažeisti pagrindinius ISAF siekius ir tikslus, kurie sutapo su tikslu palaikyti tarptautinę taiką ir saugumą, kaip nustatyta JT Chartijos 1 straipsnyje. Teismo nuomone, tai, kad ISAF buvo karinės pajėgos ir todėl pagal tarptautinę humanitarinę teisę joms netaikoma tokia pati apsauga nuo išpuolių kaip JT taikos palaikymo pajėgoms, nėra svarbu. Taip pat nesvarbu tai, ar išpuolis buvo karo nusikaltimas ar kitas nusikaltimas pagal tarptautinę teisę ([333]).

Prie tokių pačių išvadų kaip ir Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas anksčiau yra priėjęs ir Airijos aukštasis teismas ([334]).

Vokietijos federalinis administracinis teismas yra pabrėžęs JTST rezoliucijų pagal JT Chartijos VII skyrių svarbą.

> Jungtinių Tautų tikslai ir principai, kurie yra susiję su statuso nesuteikimo priežastimi pagal [PD 12 straipsnio 2 dalies c punktą ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punktą], nustatyti Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose <…>. Chartijos preambulėje ir 1 straipsnyje nustatytas tikslas yra palaikyti tarptautinę taiką ir saugumą. Chartijos VII skyriumi (39–51 straipsniais) reglamentuojamos priemonės, kurių reikia imtis kilus grėsmėms taikai, kai ji pažeidžiama ir vykdomi agresijos aktai. Pagal Chartijos 39 straipsnį Saugumo Tarybos užduotis – nustatyti bet kokios grėsmės taikai, jos pažeidimo ar agresijos akto egzistavimą. Pagal Europos Teisingumo Teismo praktiką ypatingos svarbos yra tas faktas, kad, remiantis Chartijos 24 straipsniu, Saugumo Tarybos rezoliucijų priėmimas pagal Chartijos VII skyrių yra pagrindinės atsakomybės, kuri tai tarptautinei institucijai patikėta, taikymas palaikant taiką ir saugumą visame pasaulyje, atsakomybės, kuri pagal VII skyrių apima įgaliojimus nustatyti, kas kelia grėsmę tarptautinei taikai ir saugumui (2008 m. rugsėjo 3 d. ETT didžiosios kolegijos sprendimas *Kadi ir Al Barakaat*, C-402/05 P ir C-415/05 P, Kol. 2008, 294) ([335]).

([331]) 1998 m. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Pushpanathan*, *op. cit.*, išn. 323, 72 punktas.
([332]) 2012 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *Al-Sirri*, *op. cit.*, išn. 153, 67 punktas.
([333]) 2012 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *Al-Sirri*, *op. cit.*, išn. 153, 59–68 punktai.
([334]) 2011 m. Airijos aukštojo teismo sprendimas *AB*, *op. Cit.*, išn. 22, 55 ir 56 punktai.
([335]) 2011 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas 10 C 2.10, *op. Cit.*, išn. 156, 35 punktas, vertė teismas.

Vokietijos federalinio administracinio teismo nagrinėjama byla buvo susijusi su *Forces démocratiques de libération du Rwanda* (FDLR) karinių dalinių įvykdytais pažeidimais rytinėje Kongo Demokratinės Respublikos dalyje. Teismas konstatavo:

> 2003 m. liepos 28 d. Rezoliucijoje 1493 (2003) JT Saugumo Taryba nusprendė, kad ginkluotas konfliktas Kongo Demokratinėje Respublikoje kėlė grėsmę tarptautinei taikai, aiškiai remdamasi Chartijos VII skyriumi (Rezoliucija prieš 1 punktą). Ji nurodė besitęsiančius karo veiksmus rytinėje šalies dalyje ir kartu vykdomus sunkius žmogaus teisių ir tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus. Ji griežtai smerkia „smurtinius išpuolius, kurie sistemingai vykdomi prieš civilius gyventojus, įskaitant žudynes, ir kitus žiaurius nusikaltimus bei tarptautinės humanitarinės teisės ir žmogaus teisių pažeidimus, visų pirma seksualinę prievartą prieš moteris ir mergaites, ir pabrėžia, kad reikia patraukti baudžiamojon atsakomybėn atsakingus asmenis, įskaitant tuos, kurie tiems veiksmams vadovavo“ (Rezoliucijos 8 punktas). Be to, Saugumo Taryba įvedė ginklų embargą, kad užkirstų kelią tolesniam ginklų ir susijusių medžiagų importui į Kongo Demokratinę Respubliką (Rezoliucijos 20 punktas). Taigi tai, kad ginkluoti konfliktai, kuriuose dalyvavo FDLR, Kongo Demokratinėje Respublikoje pažeidžia tarptautinę taiką, aišku net be nacionalinių teismų, kurie turi įgaliojimus peržiūrai šiuo klausimu atlikti, sprendimo. JT Saugumo Tarybos rezoliucijoje taip pat nurodyta, kad tarptautinė taika bet kuriuo atveju pažeidžiama vykdant žiaurius nusikaltimus ir pažeidžiant tarptautinę humanitarinę teisę, taip pat į konflikto teritoriją importuojant ginklus. Todėl šie trikdantys veiksmai prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams ([336]).

Kiti JT tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų pavyzdžiai, pateikiami valstybių narių teismų praktikoje, apima:

— dalyvavimą prekyboje žmonėmis, jeigu atitinkamo asmens elgesys yra pakankamo sunkumo lygio ([337]);

— pagrobto JT pareigūno kankinimą ([338]);

— priverstinį jaunesnių nei 15 metų amžiaus nepilnamečių verbavimą, atsižvelgiant į tai, jog Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinio protokolo dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose ([339]) 4 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „[v]alstybės ginkluotosioms pajėgoms nepriklausančios ginkluotos grupės jokiomis aplinkybėmis neturi imti į karo tarnybą jaunesnių kaip 18 metų asmenų arba naudoti jų karo veiksmuose“ ([340]).

3.5.3 12 straipsnio 2 dalies c punkto individuali taikymo sritis

Kartais būdavo teigiama, kad JT tikslams ir principams prieštaraujančius veiksmus gali įvykdyti tik valstybėje ar į valstybę panašiame subjekte aukštas pareigas užimantys

([336]) 2011 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas 10 C 2.10, *op. Cit.*, išn. 156, 36 punktas, vertė teismas.
([337]) 2019 m. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo didžiosios kolegijos sprendimas *Mme I*, ieškinio Nr. 180287385, *op. Cit.*, išn. 321, 8–13 punktai (prancūzų kalba).
([338]) 2017 m. birželio 7 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimas *Mme B*, ieškinio Nr. 396261, FR:CECHR:2017:396261.20170607, 3 punktas (prancūzų kalba).
([339]) *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*, 2173 UNTS 222, 2000 m. gegužės 25 d. (įsigaliojo 2002 m. vasario 12 d.).
([340]) 2017 m. balandžio 20 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas *M K*, ieškinys Nr. 12033163, 12–15 punktai (prancūzų kalba).

asmenys ([341]). Pastaraisiais dešimtmečiais šis požiūris pasikeitė dėl tarptautinės teisės pokyčių reaguojant į terorizmą. Šis pakitęs požiūris atsispindi UNHCR 2009 m. pareiškime dėl 1 straipsnio F dalies ([342]). Tačiau ESTT praktika rodo, kad šis požiūris nebėra teisėtas, bent jau tiek, kiek tai susiję su teroristine veika. Byloje *B ir D* ESTT nusprendė, kad „tarptautiniai teroro aktai apskritai ir **neatsižvelgiant į valstybės dalyvavimą** prieštarauja Jungtinių Tautų siekiams ir principams“ ([343]). Vadovaujantis ESTT sprendimu byloje *Lounani*, aišku, kad tas pats principas taikomas ir kitoms teroristinės veikos formoms, kurios yra tarptautinio masto ir kurios, remiantis JTST rezoliucijomis, prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams ([344]).

Tačiau kyla klausimas, ar terorizmas yra tariamos bendros taisyklės, kad PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies c punktas taikomas tik asmenims, kurie valstybėje ar į valstybę panašiame subjekte užima aukštas pareigas, išimtis, ar gali būti ir kitų nevalstybinių subjektų veikos formų, kurios gali patekti į 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį. Vokietijos federalinio administracinio teismo nuomone:

> [G]alima plačiai argumentuoti, kad tam tikromis siauromis sąlygomis nevalstybiniai subjektai taip pat gali tapti statuso nesuteikimo pagal [12 straipsnio 2 dalies c punktą] priežastimi. Teroristinių organizacijų narių atveju tai matyti iš [ESTT] sprendimo [byloje *B ir D*] <…>. Kalbant apie kitus tarptautinės taikos pažeidimus, reikia pažymėti, kad vadovaujantis JT Saugumo Tarybos rezoliucijomis turi būti nuspręsta, ar ir kokiu atžvilgiu teismas nustato tarptautinės taikos pažeidimą, ar privatus subjektas turi reikšmingą įtaką tam pažeidimui ir ar to asmens daromas poveikis tarptautinės taikos pažeidimui yra panašus į atsakingų valstybinių subjektų daromą poveikį. Šiuo aiškinimu leidžiama tinkamai atskirti statuso nesuteikimo pagal [PD 12 straipsnio 2 dalies a ir c punktus] priežastis, nes [b punkte] taip pat nurodyti veiksmai, kuriuos vykdo nevalstybinio sektoriaus asmenys, kuriems tenka politinė atsakomybė ir kurių negalima traukti baudžiamojon atsakomybėn pagal [a punktą], tačiau dėl jų reikšmingos įtakos tarptautinės taikos pažeidimui, pavyzdžiui, dėl to, kad jie yra politiniai atstovai arba vadovauja sukarintoms asociacijoms ar nereguliariosioms kariuomenėms, jiems statuso suteikti negalima, siekiant apsaugoti pabėgėlio statuso nepažeidžiamumą ([345]).

Čekijos Aukščiausiasis administracinis teismas nusprendė, kad slapti privataus asmens pranešimai totalitarinės valstybės valdžios institucijoms apie tos valstybės piliečių veiklą, siekiant paskatinti vykdyti, arba bent jau žinant, kad tai gali paskatinti vykdyti sunkius atitinkamų asmenų žmogaus teisių pažeidimus (persekiojimą), gali būti laikomi dalyvavimu vykdant tokius veiksmus, kurie prieštarauja JT tikslams ir principams ([346]). Kanados Aukščiausiasis teismas byloje *Pushpanathan* padarė panašią išvadą ([347]).

([341]) UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status*, *op. Cit.*, išn. 265, 163 punktas; 1975 m. liepos 1 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas 1 C 44.68, *Buchholz* 402.24, 28 punktas, AuslG Nr. 9.

([342]) UNHCR, *Statement on Article 1F of the 1951 Convention Issued in the context of the preliminary ruling references to the Court of Justice of the European Communities from the German Federal Administrative Court regarding the interpretation of Articles 12(2)(b) and (c) of the Qualification DiParectiveiškimas dėl 1951 m. konvencijos 1 straipsnio F dalies, išleistas atsižvelgiant į Vokietijos federalinio administracinio teismo kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą dėl Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktų aiškinimo*, 2009 m. liepos mėn., p. 19.

([343]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. Cit.*, išn. 9, 83 punktas (paryškinta šiame tekste).

([344]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. Cit.*, išn. 28.

([345]) 2011 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas 10 C 2.10, *op. Cit.*, išn. 156, 38 punktas, vertė Federalinis administracinis teismas.

([346]) 2011 m. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas *J. S. A.*, *op. Cit.*, išn. 302 (čekų kalba).

([347]) 1998 m. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Pushpanathan*, *op. Cit.*, išn. 323, 68 punktas.

3.6 Asmeninė atsakomybė

Kalbant apie asmeninės atsakomybės nustatymą taikant statuso nesuteikimo nuostatas, PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalis turi būti siejama su PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 3 dalimi.

Teismų nariai turi nustatyti, ar yra „rimtų priežasčių manyti“, kad prašytojas **„padarė nusikaltimą“** (12 straipsnio 2 dalies a ir b punktai) arba **„pripažintas kaltu dėl veiksmų“** (12 straipsnio 2 dalies c punktas), kurie patenka į tų nuostatų taikymo sritį. Panašios formuluotės vartojamos ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalyje.

Be to, tarptautinės apsaugos prašytojui pabėgėlio statusas gali būti nesuteiktas pagal 12 straipsnio 3 dalį tuo atveju, kai jis dalyvavo vykdant nusikaltimą pagal 12 straipsnio 2 dalies a ar b punktą arba dalyvavo vykdant veiksmą pagal 12 straipsnio 2 dalies c punktą **jį kurstydamas ar kitaip dalyvaudamas jį vykdant**.

12 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatyti trys atsakomybės už nusikaltimus, kurie patenka į 12 straipsnio 2 dalies a ir b punktų taikymo sritį, būdai. Jie išdėstyti toliau pateiktoje 16 lentelėje.

16 lentelė. Atsakomybės už nusikaltimus, kurie patenka į 12 straipsnio 2 dalies a ir b punktų taikymo sritį, būdai

12 straipsnio 2 dalies a ir b punktai	12 straipsnio 2 dalies c punktas
→ „padarė“,	→ „pripažintas kaltu“,
→ „kurstė“ arba	→ „kurstė“ arba
→ „kitaip dalyvavo vykdant“.	→ „kitaip dalyvavo vykdant“.

Šiuo atžvilgiu Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas byloje *JS (Šri Lanka)* nusprendė, kad „12 straipsnio 3 dalimi nėra <...> išplečiamas“ Ženevos konvencijos „1 straipsnio F dalies taikymas“, bet veikiau „tik išreiškiama tai, kas ir taip gerai suprantama tarptautinėje teisėje“ ([348]). Panašiai Vokietijos federalinis administracinis teismas, atsižvelgdamas į bylą *JS (Šri Lanka)*, nusprendė kad PD 12 straipsnio 3 dalimi nebuvo siekiama išplėsti Ženevos konvencijos 1 straipsnio F dalies taikymo. Veikiau teismas nustatė, kad ja buvo siekiama patikslinti jos taikymą ES teisėje, pripažįstant įvairialypį sąvokų – „padarymas“, „kurstymas“ ir „kitaip dalyvavimas vykdant“ – aiškinimą valstybėse narėse ([349]). Nagrinėdamas šį klausimą vėlesniame sprendime Vokietijos federalinis administracinis teismas konstatavo, kad nėra vienodų tarptautinių kriterijų vertinant nusikaltimų ar veiksmų, dėl kurių nesuteikiamas statusas, vykdymą ar dalyvavimą juos vykdant. Taigi jis nustatė, kad tarptautinė teisė iš esmės gali padėti susiorientuoti ([350]).

Atsižvelgiant į konkretų statuso nesuteikimo nuostatų, kurios aiškiai grindžiamos kitomis viešosios tarptautinės teisės šakomis, pobūdį, kaip labiausiai akivaizdu iš Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkto, taip pat 1 straipsnio F dalies b ir c punktų, teismų praktika dėl bendrininkavimo ir kaltės taip pat grindžiama tarptautinių teismų jurisprudencija.

([348]) 2010 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *JS (Šri Lanka)*, *op. Cit.*, išn. 23, 33 punktas.
([349]) 2011 m. liepos 7 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BverwG 10 C 26.10*, ECLI:DE:BverwG:2011:070711U10C26.10.0, 38 punktas.
([350]) 2012 m. rugsėjo 4 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BverwG 10 C 13.11*, ECLI:DE:BverwG:2012:040912U10C13.11.0 (santrauka anglų kalba), 24 punktas.

Pastaroji apima Tarptautinį baudžiamąjį teismą, JT Tarptautinį baudžiamąjį tribunolą buvusiajai Jugoslavijai (TBTBJ) ir Tarptautinį baudžiamąjį tribunolą Ruandai (TBTR) ([351]).

3.6.1 Asmeninės atsakomybės nustatymo kriterijai

Nustatant, ar yra „rimtų priežasčių manyti“, kad atskiras prašytojas padarė nusikaltimą ar veiksmą, dėl kurio pagrįstai nesuteikiamas tarptautinės apsaugos statusas, reikia nustatyti du kriterijus. Taigi teismas arba tribunolas turi nustatyti, kad:

- buvo padarytas nusikaltimas ar veiksmas, dėl kurio nesuteikiamas statusas (*actus reus*), ir kad

- asmuo turėjo ketinimą (*mens rea*) padaryti tam tikrą nusikaltimą ar veiksmą ar dalyvauti jį vykdant.

Žinoma, teismai turi atsižvelgti į nagrinėjamo nusikaltimo pobūdį ir atsakomybės, taikomos už šį konkretų nusikaltimą, būdą.

Šiuo klausimu, generalinio advokato P. Mengozzi teigimu, „reikia patikrinti, ar yra pakankamai įrodymų, atsižvelgiant į [PD] 12 straipsnio 2 dalyje reikalaujamą įrodymo lygį, tvirtinti, kad susijęs asmuo yra asmeniškai atsakingas <...>, remiantis objektyviais (**faktinis elgesys**) ir subjektyviais (**sąmonė ir ketinimas**) kaltinimo kriterijais“ ([352]).

Tačiau kaip išdėstyta 3.2 skirsnyje, įrodinėjimo standartas dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį nėra *in dubio pro reo* pobūdžio kaip nacionalinės ir tarptautinės baudžiamosios teisės atveju ([353]). Veikiau tai yra skirtingas principas, būtent **„rimtos priežastys manyti“**, kad atitinkamas asmuo yra asmeniškai atsakingas už nusikaltimą ar veiksmą, dėl kurio nesuteikiamas statusas ([354]).

Kanados Aukščiausiojo teismo sprendime byloje *Ezokola* šiuo klausimu pateikiama naudingų rekomendacijų. Teismas patikslino, kad Kanadoje:

> <…> Pabėgėlių apsaugos skyrius nenustato, ar asmuo yra kaltas ar nekaltas, bet jis nesuteikia statuso *ab initio* tiems, kurie prašymo dėl pabėgėlio statuso pateikimo momentu nėra *bona fide* pabėgėliai. Tai išdėstyta ir pagrįsta unikalia įrodinėjimo pareiga, kuri taikoma 1 straipsnio F dalies a punkte pateiktiems teiginiams: asmuo neįtraukiamas į „pabėgėlio“ apibrėžtį, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad jis padarė nusikaltimą taikai, karo nusikaltimą arba nusikaltimą žmoniškumui. Nors šis standartas

([351]) TBT, TBTBJ ir TBTR interneto svetaines galima rasti adresais: (http://www.icc-cpi.int)http://www.icc-cpi.int), (http://www.icty.org)http://www.icty.org) http://www.icty.org) ir (http://www.unictr.org). Taip pat žr. J. C., Simeon, „Complicity and Culpability and the Exclusion of Terrorist from Convention Refugee Status Post-9/11“, *Refugee Survey Quarterly* (29:4, 2010 m. gruodžio mėn.), p. 104–137, p. 107.

([352]) Generalinio advokato P. Mengozzi išvada byloje *Vokietijos Federacinė Respublika prieš B ir D*, *op. cit.*, išn. 279, 78 punktas (paryškinta šiame tekste).

([353]) Pavyzdžiui, tarptautinėje baudžiamojoje teisėje ir daugelyje nacionalinių jurisdikcijų įrodinėjimo standartas yra „be pagrįstų abejonių“. ES baudžiamojoje teisėje atkreipkite dėmesį į Direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo 6 straipsnio 2 dalį, *op. cit.*, išn. 152, kurioje numatyta: „Valstybės narės užtikrina, kad, esant abejonių dėl kaltės, padėtis būtų vertinama įtariamojo arba kaltinamojo naudai, taip pat ir tuomet, kai teismas vertina, ar atitinkamas asmuo turėtų būti išteisintas.“

([354]) Žr., pavyzdžiui, 2012 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimo *Al-Sirri*, *op. cit.*, išn. 153, 75 punktą; 2016 m. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimą M. X, ieškinio Nr. 255091, *op. cit.*, išn. 153 (prancūzų kalba); 2009 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimo *BVerwG* 10 C 24.08, *op. cit.*, išn. 106, 35 punktą; 2014 m. Suomijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimą 497 KHO:2014:35, *op. cit.*, išn. 153 (suomių kalba). Pastarasis sprendimas yra susijęs su papildomos apsaugos statuso nesuteikimu pagal PD 17 straipsnio 1 dalies b punktą, o ne su pabėgėlio statuso nesuteikimu pagal PD 12 straipsnio 2 dalį, tačiau PD 17 straipsnio 1 dalies b punktas aiškinamas pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punktą, šiuo klausimu nurodant, be kita ko, 2010 m. ESTT sprendimą *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, dėl PD 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktų išaiškinimo.

> yra žemesnis nei standartas, kuris taikomas faktiniuose karo nusikaltimų teismo procesuose, vien įtarimo nepakanka ([355]).

3.6.1.1 Objektyvieji akto požymiai – *actus reus*

Nagrinėdami statuso nesuteikimo nuostatų taikymą, teismų nariai visų pirma turi įsitikinti, kad nagrinėjami faktai būtų aktas arba nusikaltimas, dėl kurio nesuteikiamas statusas pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį. Tai išsamiai aptariama 3.3, 3.4 ir 3.5 skirsniuose.

Tačiau jeigu tarptautinės apsaugos prašytojui gali būti nesuteiktas statusas pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį dėl jo vadovavimo grupuotei, tai, kad grupuotės nariai galiausiai nepadarė ketinto nusikaltimo ar akto, nereikštų, kad grupuotės vadovo veiksmai nėra aktas, dėl kurio nesuteikiamas statusas. Kaip byloje *Lounani* konstatavo ESTT:

> [T]aigi net įrodžius, kad grupė, kuriai vadovavo M. Lounani, nevykdė teroro aktų ar kad savanoriai, kuriems ši grupė padėjo nuvykti į Iraką, galiausiai neįvykdė tokių aktų, nebūtų galima atmesti, kad M. Lounani veiksmai galėtų būti pripažinti [*sic*] prieštaraujančiais Jungtinių Tautų siekiams ir principams <…> ([356]).

3.6.1.2 Subjektyvieji akto požymiai – *mens rea*

Bylos faktai gali reikšti, kad prašytojas yra pagrindinis nusikaltėlis, kitaip tariant, asmuo, kuris tiesiogiai įvykdė nusikaltimą arba aktą, dėl kurio nesuteikiamas statusas pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį, arba tas asmuo kurstė arba kitaip dalyvavo vykdant tą nusikaltimą ar aktą. Tokiomis aplinkybėmis teismų nariai turės įvertinti, ar jo padaryto nusikaltimo ar akto požymiai yra objektyvūs, ar jis dalyvavo vykdant tokį patį nusikaltimą, kuriam būdingi *mens rea* požymiai, t. y. tyčia ir sąmoningumas.

Byloje *B ir D* ESTT priėmė sprendimą dėl asmens atsakomybės už aktus, kuriuos įvykdė jo vadovaujama organizacija. Tai, ką teismas apie tai konstatavo, taip pat leidžia manyti, kad intelektinis požymis irgi svarbus.

Tuo tikslu kompetentinga institucija turi, be kita ko, įvertinti tikrą atitinkamo asmens vaidmenį vykdant nagrinėjamus aktus; jo padėtį organizacijoje; **žinių** apie grupės veiklą, **kurias jis turėjo** arba privalėjo turėti, **lygį**; bet kokį spaudimą, kokį jis galėjo patirti, arba kitus veiksnius, kurie galėjo turėti įtakos jo elgesiui ([357]).

Atliekant tokį vertinimą teismų nariams gali praversti Romos statuto 30 straipsnio nuostatos, net jeigu jos, be abejo, tik tiesiogiai taikomos nusikaltimų, kurie įtraukti į Romos statutą, atveju. Tai taikoma bent jau tais atvejais, kai nagrinėjamas subjektyvusis nusikaltimų, kurie patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo sritį, požymis, kitaip tariant, esant nusikaltimams taikai, karo nusikaltimams ar nusikaltimams žmoniškumui, kaip nustatyta tarptautiniuose aktuose, tokiuose kaip Romos statutas.

([355]) 2013 m. liepos 19 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Ezokola prieš Kanadą (Minister of Citizenship and Immigration)*, SCC 40, [2013] 2 SCR 678.
([356]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 77 punktas.
([357]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 97 punktas (paryškinta šiame tekste).

Romos statuto 30 straipsnis

Subjektyvusis požymis

1. Jei nenumatyta kitaip, asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir už Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą yra baudžiamas tik tuo atveju, kai objektyvieji nusikaltimo požymiai yra tyčiniai ir sąmoningi.

2. Pagal šį straipsnį asmuo veikia tyčia, jei:

a) veikos atžvilgiu jis ketina būtent taip elgtis;

b) pasekmių atžvilgiu jis ketina sukelti būtent tokias pasekmes arba žino, kad jos atsiras įvykiams klostantis savaime.

3. Šiame straipsnyje „sąmoningumas“ – tai suvokimas, kad egzistuoja tam tikra aplinkybė arba kad pasekmės atsiras įvykiams klostantis savaime. Atitinkamai aiškinami ir terminai „suvokti“ bei „sąmoningai“.

Rekomendacijų dėl subjektyviųjų požymių sąvokos taikymo pateikta TBT praktikoje. Tai aiškiai rodo, jog būtina nustatyti, kad asmuo ketino dalyvauti nusikalstamoje veikoje, žinojo apie tai, kas vyksta, ir apie savo paties indėlį į tokius veiksmus ([358]).

Nustatant, ar prašytojui vykdant teroro aktą, buvo *mens rea* požymių, gali praversti ir Direktyva 2017/541 dėl kovos su terorizmu ([359]). Kaip aptarta 3.1.1 skirsnyje, tai gali būti laikoma nusikaltimu pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punktą, pvz., karo nusikaltimu, sunkiu nepolitiniu nusikaltimu (12 straipsnio 2 dalies b punktas) arba Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančiu veiksmu (12 straipsnio 2 dalies c punktas). Direktyvos 15 konstatuojamojoje dalyje numatyta:

Direktyvos 2017/541 dėl kovos su terorizmu 15 konstatuojamoji dalis

15. [U]ž materialinės paramos terorizmui teikimą pasitelkiant asmenis, vykdančius arba tarpininkaujančius vykdant paslaugų, turto ir prekių tiekimą ar judėjimą, įskaitant prekybos sandorius, susijusius su įvežimu į Sąjungą arba išvežimu iš Sąjungos, pavyzdžiui, archeologinę, meninę, istorinę ar mokslinę vertę turinčių kultūros vertybių, neteisėtai išvežtų iš teritorijos, kurią išvežimo metu kontroliavo teroristinė grupė, pardavimą, įsigijimą ar mainus, valstybėse narėse turėtų būti baudžiama kaip už pagalbą terorizmui ir bendrininkavimą šioje veikloje arba kaip už terorizmo finansavimą, **jei tai atliekama žinant, kad šias operacijas arba iš jų gautas pajamas ketinama visiškai arba iš dalies panaudoti teroristiniais tikslais arba jos bus naudingos teroristinėms grupėms** (paryškinta šiame tekste).

([358]) 2012 m. TBT pirmosios instancijos pirmosios kolegijos sprendimas *Lubanga*, *op. cit.*, išn. 227, 1274 punktas; 2014 m. TBT pirmosios instancijos antrosios kolegijos sprendimas *Katanga*, *op. cit.*, išn. 232, 1415 punktas.

([359]) Direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, *op. cit.*, išn. 124.

3.6.2 Tiesioginis nusikaltimų ar aktų, dėl kurių nesuteikiamas statusas, vykdymas

Nustatydami, ar atskiras prašytojas yra asmeniškai atsakingas už tam tikro nusikaltimo ar akto, dėl kurio nesuteikiamas statusas, įvykdymą, teisėjai ir teismo nariai turi žinoti, kad kiekvienas statuso nesuteikimo pagrindas yra susijęs su konkrečiais prašytojo asmeninės atsakomybės nustatymo kriterijais. Kaip išdėstyta 3.6 skirsnyje, 12 straipsnio 2 ir 3 dalių formuluotės, apibrėžiančios asmeninę atsakomybę, skiriasi. Žinoma, „rimtų priežasčių“ egzistavimo sąlyga apima asmeninės atsakomybės vertinimą.

Asmeninę atsakomybę už nusikaltimus pagal tarptautinę teisę, kaip nustatyta PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkte, galima vertinti vadovaujantis Romos statuto 25, 28 ir 30 straipsniais ([360]). Be to, tarptautinių baudžiamųjų teismų ir TBT teismų praktikoje, taip pat Romos statuto valstybių šalių asamblėjos patvirtintame dokumente *Nusikaltimų požymiai* pateikiama naudingų rekomendacijų dėl *actus reus* ir *mens rea* reikalavimų, susijusių su genocidu, agresijos nusikaltimais, karo nusikaltimais ir nusikaltimais žmoniškumui ([361]).

Asmeninės atsakomybės už aktus, kuriems taikomi PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktai, vertinimas negali būti tiesiogiai grindžiamas tokiais aiškiais reglamentais, kaip nustatyta tarptautinėje sutartyje.

Aiškindamas asmeninę tarptautinės apsaugos prašytojų atsakomybę už visus aktus, dėl kurių nesuteikiamas statusas pagal Ženevos konvencijos 1 straipsnio F dalį, Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas savo sprendime byloje *JS (Šri Lanka)* išties vadovavosi Romos statuto 25 ir 30 straipsniais. Tai apima ir sunkius nepolitinius nusikaltimus (12 straipsnio 2 dalies b punktas), ir aktus, kurie prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams (12 straipsnio 2 dalies c punktas) ([362]). Vokietijos federalinis administracinis teismas, priešingai, kategoriškai teigė, kad Romos statuto nuostatos taikomos, tik jei nagrinėjami karo nusikaltimai ar nusikaltimai žmoniškumui. Jis taip pat nustatė, kad nėra vienodų tarptautinių kriterijų, pagal kuriuos vertinamas aktų, dėl kurių nesuteikiamas statusas pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktus, vykdymas ir dalyvavimas juos vykdant ([363]).

Kitose šalyse priimant kai kuriuos sprendimus dėl statuso nesuteikimo nagrinėta asmeninė atsakomybė aiškiai nenurodant tarptautinių aktų ar tarptautinių teismų praktikos. Tai gali reikšti, kad teismų nariai pasikliauja vietos baudžiamojoje teisėje nustatytais kriterijais, kurie kiekvienoje valstybėje narėje gali skirtis, kaip ir teisinės tradicijos, kurios taikomos bendrosios teisės ir civilinės teisės šalyse. Bet kuriuo atveju bendri rezultatai yra panašūs ([364]).

Šiuo klausimu Direktyva 2017/541 dėl kovos su terorizmu ([365]) gali toliau praversti aiškinant statuso nesuteikimo nuostatas, atsižvelgiant į ES teisę, bent tiek, kiek tai susiję su nusikalstamos veikos, kuri susijusi su terorizmu, vertinimu, kai tokia veika patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b ir (arba) c punkto taikymo sritį.

Be to, vertinant, ar prašytojas yra asmeniškai atsakingas už tokį nusikaltimą ar aktą, dėl kurio nesuteikiamas statusas, kokie išsamiai aptarti 3.3, 3.4 ir 3.5 skirsniuose, svarbu žinoti, kad tai,

([360]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164 (taip pat žr. C priedą „Pasirinktos svarbios tarptautinės teisinės nuostatos“).
([361]) *Elements of Crimes*, *op. cit.*, išn. 187.
([362]) 2010 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *JS (Šri Lanka)*, *op. cit.*, išn. 23, 33 punktas.
([363]) 2012 m. rugsėjo 4 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 13.11*, ECLI:DE:BVerwG:2012:040912U10C13.11.0, 24 punktas.
([364]) 2019 m. *Conseil d'État* (Prancūzijos valstybės taryba) sprendimas *M. A.*, Nr. 414821, *op. cit.*, išn. 161, 7 punktas (prancūzų kalba).
([365]) Direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, *op. cit.*, išn. 124.

kas gali atrodyti kaip dalyvavimo būdas, kartais gali savaime būti paties nusikaltimo ar akto vykdymo objektyvusis požymis.

Savo sprendime byloje *Lounani* ESTT pažymėjo:

> Kaip nustatyta Direktyvos 2004/83 22 konstatuojamojoje dalyje, Jungtinių Tautų siekiams ir principams prieštaraujantys veiksmai, paminėti šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalies c punkte, be kita ko, nurodyti „Jungtinių Tautų rezoliucijose dėl kovos su [tarptautiniu] terorizmu priemonių“, kuriose deklaruojama, kad „teroro aktai, metodai ir praktika prieštarauja Jungtinių Tautų siekiams ir principams“ ir kad **„sąmoningas teroro aktų finansavimas, planavimas ir kurstymas taip pat prieštarauja Jungtinių Tautų siekiams ir principams“** ([366]).

Teismas toliau patikslino:

> Viena iš tokių rezoliucijų yra Saugumo Tarybos rezoliucija 1377 (2001), iš kurios matyti, kad Jungtinių Tautų Chartijoje nurodytiems siekiams ir principams prieštarauja ne tik „tarptautinio teroro aktai“, bet ir „tarptautinio teroro aktų **finansavimas, planavimas ir rengimas, kaip ir bet kokia kita pagalba šiuo atžvilgiu**“ ([367]).

Panašiai nusprendė Anglijos ir Velso apeliacinis teismas (EWCA) (Jungtinė Karalystė) byloje *Youssef* ([368]), kad Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punkto taikymo sritis neapsiriboja aktais, kurie tenkintų TBT arba TBTBJ reikalavimus dėl konkretaus traukimo baudžiamojon atsakomybėn. Teismo lordas teisėjas J. Irwin konstatavo:

> [K]onkretus tarptautinės nusikalstamos genocido kurstymo veikos nustatymas negali daryti tiesioginio poveikio 1 straipsnio F dalies c punkto taikymo sričiai, nors, be abejo, jis gali turėti įtakos 1 straipsnio F dalies a punkto taikymo sričiai. Mano nuomone, yra aišku, kad 1 straipsnio F dalies c punkto taikymo sritis neapsiriboja aktais, kurie patenka ir į 1 straipsnio F dalies a punkto taikymo sritį. Lordas Brown ir Lordas Hope byloje *JS (Šri Lanka)* nagrinėjo tik 1 straipsnio F dalies a punkto taikymo sritį ir, nors praverčia jų platus požiūris į chartijos aiškinimą, jų konkrečios išvados šioje byloje nėra lemiamos ([369]).

Savo sprendime lordas teisėjas J. Irwin pažymėjo:

> Visiškai aišku <...>, jog aukštesnysis teismas nusprendė, kad apelianto veiksmai skatinant džihado terorizmą patys savaime prilygo aktams, kurių pakanka siekiant pagrįsti statuso nesuteikimą. Taip darydamas jis, aišku, atmetė pagrindinį apelianto pateiktą argumentą, kad siekiant taikyti tuos kriterijus, aktai, kuriais kliaujamasi, turi prilygti nusikaltimams, kuriems taikomas TBT [Romos] statutas arba tarptautinė teisė, ar bent jau turi būti įrodyta, kad juos darant įvykdyti tokie sunkūs nusikaltimai ([370]).

Nurodydamas ESTT sprendimą byloje *Lounani*, apeliacinis teismas konstatavo: „panašu, kad nors byla *Lounani* buvo susijusi su kitokia faktine matrica, ESTT sprendimas patvirtina išvadą,

---

([366]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 45 punktas (paryškinta šiame tekste).
([367]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 46 punktas (paryškinta šiame tekste).
([368]) 2018 m. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo (Jungtinė Karalystė) sprendimas *Youssef prieš Secretary of State for the Home Department*, *op. cit.*, išn. 302.
([369]) 2018 m. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo (Jungtinė Karalystė) sprendimas *Youssef prieš Secretary of State for the Home Department*, *op. cit.*, išn. 302, 74 punktas.
([370]) 2018 m. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo (Jungtinė Karalystė) sprendimas *Youssef prieš Secretary of State for the Home Department*, *op. cit.*, išn. 302, 24 punktas.

kad Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai neapsiriboja konkrečiais teroro aktais“ ([371]).

3.6.3 Kurstymas arba kitoks dalyvavimas

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad pabėgėlio statusas nesuteikiamas „asmenims, kurie kursto ar kitaip dalyvauja“ vykdant 12 straipsnio 2 dalyje nurodytus nusikaltimus ar veiksmus. Kituose skirsniuose pateikiama rekomendacijų dėl teisinio „kurstymo“ aiškinimo, kalbant apie statuso nesuteikimą, ir analizuojami įvairūs dalyvavimo būdai, pagal kuriuos galima nustatyti asmeninę atsakomybę taikant 12 straipsnio 3 dalį.

Visuotinai priimta, kad:

> asmeninė atsakomybė kyla asmeniui įvykdžius ar reikšmingai prisidėjus vykdant nusikalstamą veiką, žinant, kad jo veiksmais ar neveikimu bus padedama įvykdyti nusikaltimą. Nebūtina, kad asmuo būtų fiziškai padaręs nagrinėjamą nusikaltimą. Pakanka kurstyti, padėti ir talkinti bei dalyvauti bendroje nusikalstamoje veikoje ([372]).

Šiuo klausimu generalinė advokatė E. Sharpston savo išvadoje byloje *Lounani* pažymėjo ([373]):

> Ženevos konvencijos 1F straipsnio c punkte nėra minimas „kurstymas“ arba „dalyvavimas“ atliekant Jungtinių Tautų tikslams ir siekiams prieštaraujančius veiksmus. Vis dėlto tą nuostatą reikia aiškinti taip, kad ji apima ir tuos asmenis, kurie patys faktiškai nevykdo tiems siekiams ir principams prieštaraujančių veiksmų. 12 straipsnio 2 dalies c punktą ir 3 dalį aiškinant kartu, matyti, kad pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindai gali būti taikomi visiems asmenims, kaltiems dėl Jungtinių Tautų siekiams ir principams prieštaraujančių veiksmų padarymo, kurstymo ar kitokio dalyvavimo juose. Toks aiškinimas atitinka ir gairėse siūlomą Ženevos konvencijos aiškinimą, ir Priskyrimo direktyvos tikslus ([374]).

Ji konstatavo: „Vadinasi, Priskyrimo direktyvos 12 straipsnio 2 dalies c punkte numatytas pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindas nėra skirtas tik asmenims, faktiškai vykdžiusiems teroro aktus. Taikant jį kartu su 12 straipsnio 3 dalimi, aprėpiami ir tie asmenys, kurie veikia kaip teroro aktų bendrininkai.“ ([375]) Ji toliau klausė: „Tačiau kokios aprėpties tas 12 straipsnio 3 dalies išplėtimas? Kur reikia brėžti tą liniją tarp asmens, kuris tiesiog barškina skardinę monetoms rinkti gatvėje, ir asmens, kuris tiesiogiai dalyvauja vykdant teroristinį išpuolį kaip „pabėgimo mašinos“ vairuotojas?“ ([376])

Vis dėlto atrodo, kad naujos redakcijos PD nenumatytas tolesnis kurstymo ir dalyvavimo atskyrimas. Romos statute, kuris taikomas nusikaltimams taikai, karo nusikaltimams ir nusikaltimams žmoniškumui, priešingai, aiškiai atskiriamas nusikaltimų vykdymas 25 straipsnio 3 dalies a punkte ir kitos dalyvavimo formos, t. y. įsakymas, sukurstymas arba paskatinimas 25 straipsnio 3 dalies b punkte bei padėjimas, kurstymas ar kokiu nors kitokiu būdu talkinimas 25 straipsnio 3 dalies c punkte.

([371]) 2018 m. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo (Jungtinė Karalystė) sprendimas *Youssef prieš Secretary of State for the Home Department*, *op. cit.*, išn. 302, 77 punktas.
([372]) UNHCR, *Guidelines on International Protection No 5*, *op. cit.*, išn. 32, 18 punktas.
([373]) 2016 m. Generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje *Lounani*, *op. cit.*, išn. 106.
([374]) 2016 m. Generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje *Lounani*, *op. cit.*, išn. 106, 71 punktas.
([375]) 2016 m. Generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje *Lounani*, *op. cit.*, išn. 106, 72 punktas.
([376]) 2016 m. Generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje *Lounani*, *op. cit.*, išn. 106, 73 punktas.

Kituose skirsniuose nagrinėjami šie susiję klausimai:

— kurstymas įvykdyti nusikaltimą ar aktą (3.6.3.1 skirsnis);

— pagalba ir talkinimas (3.6.3.2 skirsnis);

— dalyvavimas bendroje nusikalstamoje veikoje (arba turint bendrą tikslą) (3.6.3.3 skirsnis);

— kariuomenės vadų ir kitų vadovų atsakomybė (3.6.3.4 skirsnis); ir

— priklausymas organizacijai, kuri atsakinga už nusikaltimus ar aktus, kurie patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 ar 3 dalį, ir ar dėl to galima taikyti asmeninę atsakomybę (3.6.3.5 skirsnis).

3.6.3.1 Kurstymas

PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 3 dalyje konkrečiai nurodytas „kurstymas“ kartu su „dalyvavimu“. Pagal šį straipsnį tai būtų galima suprasti kaip dalyvavimo būdą, o ne kaip įvykdymo formą ar netiesioginį nusikaltimo arba akto įvykdymą. Tačiau yra aišku, kad net jei kurstymas yra suprantamas kaip dalyvavimo būdas, kai yra rimtų priežasčių manyti, kad prašytojas konkrečiai prisidėjo vykdant 12 straipsnio 2 dalyje nurodytą nusikaltimą ar aktą, dėl „kurstymo“ prašytojui bus taikomos joje išdėstytos statuso nesuteikimo nuostatos.

Šiuo klausimu vadovaudamasis JTST Rezoliucija 1624 (2005), ESTT byloje *Lounani* nustatė, kad Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai neapsiriboja vien „teroro aktais, metodais ir praktika“ ([377]). Teisingumo Teismas taip pat nurodė:

> Iš tikrųjų ja Saugumo Taryba ragina visas valstybes, vadovaujantis joms pagal tarptautinę teisę tenkančiais įsipareigojimais, kovojant su terorizmu nesuteikti prieglobsčio „asmenims, kurie teikia finansinę paramą, padeda organizuoti, rengti ar vykdyti teroro aktus, prisideda prie jų, dalyvauja juos vykdant arba stengiasi juose dalyvauti, arba slepia juos įvykdžiusius asmenis“, ir patraukti juos baudžiamojon atsakomybėn. Be to, šios rezoliucijos 1 punkto c dalimi valstybės raginamos nesuteikti prieglobsčio asmenims, apie kuriuos turima patikimos ir svarbios informacijos, kad pagrįsta manyti, jog jie kalti dėl kurstymo įvykdyti teroro aktą ar aktus ([378]).

Kaip pirmiau išdėstyta 3.6.2 skirsnyje, taip pat svarbu žinoti, kad tai, kas gali atrodyti kaip dalyvavimo būdas, gali kartais, kaip byloje *Lounani*, savaime būti paties nusikaltimo ar akto vykdymo objektyvusis požymis.

3.6.3.2 Pagalba ir kurstymas

Kaip nurodo UNHCR:

([377]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 47 punktas.
([378]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 47 punktas.

> Siekiant nustatyti „pagalbos ir kurstymo“ faktą, reikia, kad asmuo būtų reikšmingai prisidėjęs vykdant nusikaltimą, žinodamas, kad taip jis padės padaryti nusikaltimą ar palengvins jo vykdymą. Gali būti prisidėta praktiškai padedant, skatinant ar morališkai remiant ir turi būti padarytas reikšmingas (bet nebūtinai priežastinis) poveikis nusikaltimo įvykdymui. Pagalbą ar kurstymą gali sudaryti veiksmas arba neveikimas ir tai gali vykti prieš įvykdant nusikaltimą, jį vykdant ar jį įvykdžius, nors visada reikia atsižvelgti į reikalavimą dėl reikšmingo indėlio, ypač kai nagrinėjamas neveikimas. Todėl buvimas nusikaltimo vietoje savaime nereiškia pagalbos ar kurstymo, tačiau dėl jo būtų galima taikyti tokią atsakomybę, jei įrodyta, kad tokiu buvimu padarytas reikšmingas įteisinantis ar skatinantis poveikis pagrindiniam dalyviui. Taip dažnai gali būti, kai nusikaltimo vietoje esantis asmuo yra nusikaltimą vykdančių asmenų vadovas (nors tokiomis aplinkybėmis atsakomybė gali būti taikoma ir pagal kariuomenės vadų ir kitų vadovų atsakomybės doktriną <…> ([379]).

Pagal kriterijus, parengtus tarptautinėje baudžiamojoje jurisprudencijoje, „reikšmingas indėlis“ gali būti praktiška pagalba, skatinimas ar moralinė parama, kuri turi esminės įtakos nusikaltimo vykdytojui ([380]). Tačiau nėra būtinas priežastinis ryšys tarp veiksmo ir nusikaltimo (-ų) įvykdymo, kalbant apie *conditio sine qua non*. Tai, ar tam tikras elgesys darė tokį poveikį, reikia nustatyti remiantis atskirais bylos faktais.

Be to, indėlis turi būti padarytas turint ketinimą – tyčia ir sąmoningai, žinant, kad asmens veiksmais bus padėta vykdyti tuos nusikaltimus ar palengvintas jų vykdymas. Tai galima padaryti, pavyzdžiui, finansuojant, kai žinoma, kad tos lėšos bus panaudotos sunkiems nusikaltimams įvykdyti ([381]). Teikti pagalbą ir kurstyti asmuo gali ir neišdėstydamas savo ketinimų pagrindiniam (-iams) nusikaltimo vykdytojui (-ams). Nėra būtina, kad būtų konkrečiai įsakyta padėti, skatinti ar teikti moralinę paramą vykdant nusikaltimus ([382]). Pakanka to, kad būtų žinota apie pagrindinius nusikaltimo (-ų) požymius.

Byla *Lounani* buvo susijusi su asmeniu, kuris vadovavo tarptautiniu mastu veikiančiai teroristinei grupei, įtrauktai į Jungtinių Tautų sąrašą su nurodytais tam tikrais asmenimis ir subjektais, kuriems taikomos sankcijos, ir kuri liko į jį įtraukta. ESTT nustatė, kad „jo logistinės paramos šios grupės veiklai teikimas buvo tarptautinio masto, nes jis dalyvavo padirbant pasus ir padėjo savanoriams keliauti į Iraką“ ([383]). Teismas vienareikšmiškai konstatavo: „Tokie veiksmai gali pateisinti sprendimą nesuteikti pabėgėlio statuso.“ ([384])

Byloje *MT (1 straipsnio F dalies a punktas – pagalba ir kurstymas) Zimbabvė*, kurią nagrinėjo Jungtinės Karalystės aukštesnysis teismas, buvo nustatyta, kad apeliantė, Zimbabvės policijos pajėgų detektyvė, dalyvavo dviejuose kankinimo incidentuose ([385]). Aukštesnysis teismas pažymėjo, kad ji buvo nusikaltimo vietoje ir užėmė vadovaujamas pareigas, ir nors jos pagrindinė užduotis incidento metu buvo užrašyti informaciją, ji tikrai žinojo, kad jos kolegos netinkamai elgiasi su suimtuoju. Teismas toliau pažymėjo, kad ji pati jam grasino, kai jam buvo užrištos akys, ir dėl jos bei jos kolegų grasinimų asmuo patyrė baimę, kad bus įmestas į upę ir paliktas nuskęsti, jei su jais nebendradarbiaus ir nesuteiks tam tikros informacijos.

([379]) UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses*, *op. cit.*, išn. 156, 53 punktas.

([380]) Žr., pvz., 2004 m. liepos 29 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimo *The Prosecutor prieš Tihomior Blaskic*, IT-95-14-A, 48 punktą; 1998 m. gruodžio 10 d. TBTBJ sprendimo *The Prosecutor* prieš *Anto Furundžija*, IT-95-17/1-T, 249 punktą; 2001 m. vasario 22 d. TBTBJ sprendimą *The Prosecutor prieš Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac ir Zoran Vukovic*, IT-96-23-T ir IT-96-23/1-T.

([381]) *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*, *op. cit.*, išn. 116, 2 straipsnis.

([382]) Žr. 2014 m. sausio 23 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimo *The Prosecutorv Šainović, Pavković, Lazarević, ir Lukić*, IT-05-87-A, 1650 ir 1651 punktus.

([383]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 74 punktas.

([384]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 75 punktas.

([385]) 2012 m. vasario 2 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas *MT (1 straipsnio F dalies a punktas – pagalba ir kurstymas) Zimbabvė*, [2012] UKUT 00015(IAC).

Aukštesnysis teismas nustatė, kad jos elgesys šio incidento metu prilygo reikšmingam palengvinimui įvykdyti kankinimo nusikaltimą ir kad jos dalyvavimu šiame incidente buvo konkrečiai ketinama reikšmingai prie jo prisidėti. Todėl teismas nusprendė, kad jos veiksmai padėjo siekti bendro tikslo – šį vyrą priversti bijoti dėl savo gyvybės. Šio incidento metu ji buvo nusikaltimo vietoje ir tikrai žinojo, kad ten esantys pareigūnai mušė auką ir kad tai, įskaitant jos pačios veiksmus, prilygo sunkiai žalai. Aukštesnysis teismas nusprendė, jog yra neginčijama, kad jos veiksmai šio incidento metu turėjo esminę įtaką vykdant kankinimo nusikaltimą. Aukštesnysis teismas nustatė, kad jos dalyvavimas incidente prilygo pagalbai vykdant nusikaltimą žmoniškumui ir jo kurstymui ([386]).

3.6.3.3 Bendra nusikalstama veika ir (arba) bendras tikslas

Siekiant nustatyti asmeninę atsakomybę dėl prašytojo dalyvavimo bendroje nusikalstamoje veikoje (ar siekiant bendro tikslo), svarbu, kad būtų keli asmenys, turinys bendrą planą ar tikslą, kurie yra susiję su nusikaltimų vykdymu arba kurių siekiant vykdomi nusikaltimai. Be to, šis asmeninės atsakomybės būdas yra susijęs su reikšmingu indėliu remiant šį bendrą planą arba valdant sistemą, nustatytą planui įgyvendinti. TBTBJ apeliacinių skundų kolegija nusprendė, kad nors kaltinamasis nebūtinai turi būti įvykdęs kurią nors *actus reus* dalį nusikaltime, jis turi būti dalyvavęs remiant bendrą pačios nusikalstamos veikos tikslą. Tačiau ji konstatavo, kad „ne kiekvienos rūšies elgesys prilygtų pakankamai reikšmingam indėliui į nusikaltimą, kad dėl to tektų baudžiamoji atsakomybė“ ([387]), ir kad „[bendros nusikalstamos veikos]“ sąvoka „nėra atviros apibrėžties sąvoka, pagal kurią galima priimti kaltinamuosius nuosprendžius, dėl to, kad asmuo turi ryšių su kaltinamuoju“ ([388]).

Bendra nusikalstama veika ne visada gali būti visų pirma nagrinėjama kiekvienu atveju, kai tarptautinės apsaugos prašytojas priklausė grupei ar organizacijai, kuri vykdė aktus, dėl kurių nesuteikiamas statusas. Ar tai yra atitinkamas dalyvavimo būdas ar ne, o ne, pavyzdžiui, pagalba ir kurstymas, priklausys nuo atskirų bylos faktų. Todėl, pavyzdžiui, byloje *MT (1 straipsnio F dalies a punktas – pagalba ir kurstymas) Zimbabvė* buvo nagrinėjamas ieškovės dalyvavimas vykdant nusikaltimus žmoniškumui, kai buvo vykdoma bendra nusikalstama veika, arba jos indėlis tai vykdant. Tačiau buvo nustatyta, kad bylos faktai įrodė tik asmeninę atsakomybę dėl pagalbos ir kurstymo, nes ieškovė neužėmė jokios reikšmingos vadovaujamos padėties ([389]).

3.6.3.4 Kariuomenės vadų ir kitų vadovų atsakomybė

Be kitų Romos statute nustatytų baudžiamosios atsakomybės už tarptautinius nusikaltimus pagrindų, kariuomenės vadas ar civilinės valdžios pareigūnas arba asmuo, vykdantis tokias funkcijas, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimus, „padarytus jo vadovaujamų ir kontroliuojamų karinių pajėgų, arba tada, kai jam vadovaujant toms pajėgoms ar jas kontroliuojant nusikaltimai buvo padaryti dėl jo nesugebėjimo reikiamai kontroliuoti tas pajėgas“ ([390]). Prašytojų, kurie užėmė vadovaujamas pareigas kariuomenėje arba civilinėje valdžioje, atveju, kai yra požymių, kad toms struktūroms priklausantys

([386]) 2012 m. vasario 2 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas *MT (1 straipsnio F dalies a punktas – pagalba ir kurstymas) Zimbabvė*, [2012] UKUT 00015(IAC), 131 punktas.
([387]) 2007 m. balandžio 3 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Prosecutor prieš Brđanin*, IT-99-36, 427 punktas.
([388]) 2007 m. balandžio 3 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Prosecutor prieš Brđanin*, IT-99-36, 428 punktas.
([389]) 2012 m. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas *MT (1 straipsnio F dalies a punktas – pagalba ir kurstymas) Zimbabvė*, *op. cit.*, išn. 385, 121 punktas.
([390]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164, 28 straipsnio a punktas.

asmenys įvykdė nusikaltimus, dėl kurių nesuteikiamas statusas, teismų nariai šiuo pagrindu turės apsvarstyti galimybę nesuteikti statuso. Tačiau tokiose bylose pirmasis žingsnis visada turėtų būti tiesioginių prašytojo veiksmų ar veikos nagrinėjimas, prieš sprendžiant klausimus, susijusius su vadovaujančių asmenų veiksmais ir jų žiniomis apie tuos veiksmus.

Pavyzdžiui, byloje *Bemba* TBT nusprendė, kad kai žaginimas naudojamas kaip karo metodas konkrečiame ginkluotame konflikte, asmeninė baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma net ir kariuomenės vadui, kuris buvo toli nuo operacijų zonos ([391]).

Nyderlanduose valstybės taryba nagrinėjo Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies taikymą buvusiam Sirijos kariuomenės pareigūnui už jo kariuomenės dalinio narių įvykdytus nusikaltimus. Valstybės taryba nustatė, kad kariuomenės vado atsakomybės kriterijai pagal Romos statuto 28 straipsnį buvo įvykdyti, ir konstatavo:

> Valstybės sekretorius teisingai nusprendė, kad ieškovas nesiėmė visų nuo jo priklausančių būtinų ir pagrįstų priemonių, kad užkirstų kelią nusikaltimų vykdymui ir jį apribotų. Priimdamas savo sprendimą teismas vadovaujasi 2006 m. birželio 30 d. TBTBJ sprendimu byloje *N. Orić* (IT-03-68-T; www.icty.org), kurio 331 punkte nurodyta, jog laikoma, kad vadovas nesiima būtinų ir pagrįstų priemonių, jei žinodamas apie savo pavaldinių vykdomus nusikaltimus nieko nedaro, pavyzdžiui, tiesiog ignoruoja šią informaciją. Be to, teismas savo sprendime vadovaujasi 2016 m. kovo 21 d. Tarptautinio baudžiamojo teismo pirmosios instancijos trečiosios kolegijos sprendimu (ICC-01/05-01/0803343; www.icc-cpi.int) byloje prieš J. Bemba Gombo. Šio sprendimo 202 punkte pažymima, kad kariuomenės vadas pažeidžia savo pareigas, kaip nurodyta Statuto 28 straipsnyje, preambulėje ir a punkto ii papunktyje, jei jis nesiima priemonių nusikaltimams, kurie tuoj bus įvykdyti, sustabdyti. Be to, šio sprendimo 200 punkte konstatuojama, kad jei kariuomenės vadas įvykdė savo pareigą imtis visų nuo jo priklausančių būtinų ir pagrįstų priemonių, jis negali būti laikomas atsakingu, net jei nusikaltimai vis tiek galiausiai buvo padaryti arba nusikaltėliai liko nenubausti ([392]).

Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas panašų sprendimą yra paskelbęs 2014 m. ([393]).

3.6.3.5 Priklausymas grupei ir asmeninės atsakomybės prezumpcija

Dėl priklausymo organizacijai, kuri atsakinga už nusikaltimus ar aktus, kurie patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 ar 3 dalies taikymo sritį, įskaitant organizacijas ar grupes, kurios yra nustatytos kaip „teroristinės“ ([394]), nebūtinai taikoma asmeninė atsakomybė už tokius nusikaltimus ar aktus. Kaip byloje *B ir D* nusprendė ESTT:

> Net jeigu organizacijos, kuri įtraukta į Bendrosios pozicijos 2001/931 priede pateiktą sąrašą, įvykdyti veiksmai dėl jos dalyvavimo teroro aktuose patenka į kiekvieno statuso

([391]) 2018 m. birželio 8 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje *The Prosecutor prieš Jean-Pierre Bemba Gombo*, ICC-01/05-01/08 A.

([392]) 2016 m. gegužės 17 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 201506251/1/V1, ECLI:NL:RVS:2016:1441, 5.2 punktas (neoficialus vertimas).

([393]) 2018 m. gegužės 15 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas *M. N.*, 11013546, 13 punktas (prancūzų kalba).

([394]) Europos Sąjunga, kovodama su terorizmu ir reaguodama į 2001 m. rugsėjo 11 d. išpuolius, tų metų gruodžio mėn. parengė **su teroro aktais susijusių asmenų, grupių ir subjektų, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, sąrašą**. Tarybos bendrojoje pozicijoje 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu, *op. cit.*, išn. 129, išdėstytos papildomos priemonės, priimtos siekiant įgyvendinti JT Saugumo Tarybos rezoliuciją 1373 (2001). Į šį sąrašą įtraukiami asmenys ir grupės, veikiantys ir ES, ir už jos ribų. Jis reguliariai peržiūrimas, bent kartą per šešis mėnesius. Ši tvarka yra **atskira nuo ES tvarkos, kuria įgyvendinama JT Saugumo Tarybos rezoliucija 1989 (2011)** dėl asmenų ir subjektų, susijusių su Usama bin Ladenu, „Al-Qaida“ tinklu ir Talibanu (įskaitant Irako ir Levanto islamo valstybę (ISIL) / „Da'esh“), lėšų įšaldymo (paryškinta šiame tekste).

> nesuteikimo pagrindo, kaip nustatyta [PD] 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktuose, taikymo sritį, vien tai, kad atitinkamas asmuo priklausė <...> organizacijai, automatiškai nereiškia, kad jam turi būti nesuteiktas pabėgėlio statusas pagal tas nuostatas ([395]).

Tačiau valdžios institucijai nustačius, kad tarptautinės apsaugos prašytojas „užėmė aukštas pareigas teroristinius metodus taikančioje organizacijoje“, ta valdžios institucija „gali daryti prielaidą, kad šis asmuo yra asmeniškai atsakingas už atitinkamu laikotarpiu šios organizacijos įvykdytus aktus <...>“ ([396]). Vis dėlto, tai automatiškai nėra rimta priežastis manyti, kad tas asmuo padarė „sunkų nepolitinį nusikaltimą“ arba „Jungtinių Tautų siekiams ir principams prieštaraujančius veiksmus“ ([397]). Veikiau „tam, kad būtų galima priimti sprendimą nesuteikti minėtam asmeniui pabėgėlio statuso pagal [PD] 12 straipsnio 2 dalies b arba c punktus, būtina išnagrinėti visas svarbias aplinkybes“ ([398]). Tai reiškia, kad:

> asmeniui, priklausiusiam teroristinius metodus taikančiai organizacijai, pabėgėlio statusas gali būti nesuteikiamas tik atlikus individualų konkrečių faktinių aplinkybių patikrinimą, leidžiantį įvertinti, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad veikdamas šioje organizacijoje šis asmuo padarė [nusikaltimą ar veiksmą, patenkantį į PD 12 straipsnio 2 ir 3 dalies taikymo sritį] ([399]).

Be to, prieš nesuteikiant prašytojui pabėgėlio statuso „svarbu galėti priskirti atitinkamam asmeniui <…> dalį atsakomybės už veiksmus, kuriuos nagrinėjama organizacija įvykdė tuo laikotarpiu, kai jis buvo šios narys“ ([400]).

Todėl teismų nariai, kurie taiko ES teisę statuso nesuteikimo srityje pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį, turi, be kita ko, įvertinti:

— „kokį vaidmenį atitinkamas asmuo realiai atliko rengiant aptariamus aktus,

— jo statusą organizacijos viduje,

— žinių apie grupės veiklą, kurias jis turėjo arba privalėjo turėti, lygį,

— galimą spaudimą jo atžvilgiu arba

— kitus veiksnius, galinčius daryti įtaką jo elgesiui“ ([401]).

Taigi, net jeigu prašytojas priklausė grupei arba režimui, kuris vykdė aktus, dėl kurių nesuteikiamas statusas, statuso nesuteikimas būtų pagrįstas tik tuo atveju, jei būtų nustatyta, kad jis asmeniškai įvykdė tokius aktus arba dalyvavo juos vykdant vienu iš būdų, dėl kurių taikoma asmeninė atsakomybė.

([395]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 88 punktas; patvirtinta 2015 m. ESTT sprendimo *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 87 punkte. Taip pat žr. UNHCR, *Guidelines on International Protection No 5*, *op. cit.*, išn. 32, 26 punktą, jame teigiama: „Statuso nesuteikimas neturėtų būti grindžiamas vien priklausymu konkrečiai organizacijai, nors asmeninė atsakomybė gali būti taikoma, kai organizacija yra bendrai žinoma kaip ypač žiauri ir priklausymas yra savanoriškas“; UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion ClausInformacinis pranešimas dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostatų taikymo*, *op. cit.*, išn. 156, 59–62 punktai.

([396]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 98 punktas.

([397]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 99 punktas.

([398]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 98 punktas.

([399]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 94 punktas.

([400]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 95 punktas.

([401]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 97 punktas.

2018 m. sprendime Graikijos valstybės taryba nusprendė, kad teismai privalo įvertinti prašytojo indėlį siekiant organizacijos, kurią jis rėmė ir kuri naudojo smurtą ir vykdė sunkius nusikaltimus dėl savo tikslo, politinio tikslo. Valstybės taryba taip pat nurodė teismams įvertinti, ar prašytojas tai darė sąmoningai (turėjo pakankamai žinių ir pritarė tam tikslui) ir iš esmės prisidėjo vykdant nusikaltimus (žinodamas, kad tai padės juos įvykdyti arba palengvins jų vykdymą) ([402]). Be to, valstybės taryba nusprendė, kad tokiais atvejais turėtų būti įmanoma, atlikus individualų vertinimą, prašytojui taikyti atsakomybę už sunkius nusikaltimus, kuriuos padarė organizacija, siekdama savo tikslų. Sprendime, be kita ko, nurodomas ESTT sprendimas byloje *B ir D* bei Kanados sprendimai bylose *Sivakumar* ir *Ezokola* ([403]). Vadovaudamasi teisingumo principu pagrįsta procedūra, ji pažymėjo, kad prašytojas turėtų turėti teisę būti informuotas apie šios prezumpcijos taikymą ir įrodymus, kuriais ji grindžiama, ir jam turėtų būti suteikta galimybė paneigti tą prezumpciją ([404]).

Todėl reikia būti atsargiems, kai kyla bet koks tokios atsakomybės prezumpcijos taikymas. Siekdami palengvinti faktinės atskiro prašytojo ir grupės, kuriai jis priklausė ar su kuria buvo siejamas, veiklos nagrinėjimą, teismų nariai reikalauja įrodymų, kurie leidžia atskirai įvertinti prašytojo indėlį vykdant nusikaltimą ar aktą, o ne įrodymų, kurie „grindžiami prielaidomis apie kolektyvinę kaltę ar nekaltumą“ ([405]).

Vadovaudamasi ESTT sprendimu byloje *B ir D*, Belgijos valstybės taryba paprašė ESTT byloje *Lounani*:

> išsiaiškinti, ar Direktyvos 2004/83 12 straipsnio 2 dalies c punktas aiškintinas kaip reiškiantis, jog tam, kad būtų galima taikyti jame numatytą prieglobsčio nesuteikimo sąlygą, būtina, kad tarptautinės apsaugos prašytojas būtų buvęs nuteistas už vieną iš teroristinių nusikaltimų, numatytų Pamatinio sprendimo 2002/475 1 straipsnio 1 dalyje ([406]).

Atsakydamas į šį klausimą, ESTT patikslino:

> Jeigu Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė apriboti Direktyvos 2004/83 12 straipsnio 2 dalies c punkto taikymo sritį ir „Jungtinių Tautų siekiams ir principams prieštaraujančių veiksmų“ sąvokai priskirti tik Pamatinio sprendimo 2002/475 1 straipsnio 1 dalyje išvardytus nusikaltimus, jis galėjo visiškai nesunkiai tai padaryti, tiesiogiai išvardydamas šiuos nusikaltimus arba darydamas nuorodą į šį pamatinį sprendimą. ([407]).

Teismas toliau pažymėjo, kad vis dėlto PD 12 straipsnio 2 dalies c punkte nedaroma nuoroda „nei į Pamatinį sprendimą 2002/475 (nors jis jau galiojo tuo metu, kai buvo suformuluotas 12 straipsnio 2 dalies c punktas), nei į jokį kitą kovos su terorizmu kontekste priimtą Europos Sąjungos teisės aktą“ ([408]). Todėl jis konstatavo:

> <...> į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad [PD] 12 straipsnio 2 dalies c punktas turi būti aiškinamas kaip reiškiantis, jog tam, kad būtų galima taikyti jame numatytą pabėgėlio

([402]) 2018 m. rugpjūčio 21 d. Graikijos valstybės tarybos sprendimas 19694/2018 (santrauka anglų kalba).
([403]) 2018 m. rugpjūčio 21 d. Graikijos valstybės tarybos sprendimas 19694/2018 (santrauka anglų kalba), 24 punktas, kuriame nurodytas 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9; 2013 m. liepos 19 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Ezokola prieš Kanadą (Minister of Citizenship and Immigration)*, SCC 40, [2013] 2 SCR 678; 1993 m. lapkričio 4 d. Kanados federalinio teismo sprendimas *Sivakumar prieš Kanadą (Minister of Employment and Immigration)*, 1993 CanLII 3012 (FCA), [1994 m.] 1 FC 433.
([404]) Graikijos valstybės tarybos sprendimas 19694/2018, 2018 m., *op. cit.* išn. 402.
([405]) Hathaway ir Foster, *Law of Refugee Status*, *op. cit.*, išn. 91, p. 534.
([406]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 40 punktas.
([407]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 52 punktas, Pamatinis sprendimas 2002/475, dabar pakeistas Direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, *op. cit.*, išn. 124.
([408]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 53 punktas.

> statuso nesuteikimo sąlygą, nebūtina, kad tarptautinės apsaugos prašytojas būtų nuteistas už teroristinius nusikaltimus, numatytus Pamatinio sprendimo 2002/475 1 straipsnio 1 dalyje ([409]).

Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas byloje *Lounani* ESTT taip pat uždavė klausimą, ar PD 12 straipsnio 2 dalies c punktas ir 12 straipsnio 3 dalis:

> aiškintini taip, kad tokiam dalyvavimui teroristinės grupės veikloje, dėl kurio nuteistas atsakovas pagrindinėje byloje, gali būti taikoma šiose nuostatose numatyta prieglobsčio nesuteikimo sąlyga, nors atitinkamas asmuo nevykdė, nepadėjo, nebandė ir negrasino įvykdyti teroro aktų ([410]).

Baudžiamasis teismas (Briuselis) nustatė, kad M. Lounani, kuris vadovavo grupei, dalyvavo Maroko kovotojų islamistų grupės Belgijos padalinio veikloje. Teismas taip pat nustatė, kad jis tai grupei teikė logistinę pagalbą, be kita ko, teikdamas informaciją ar materialinius išteklius, klastodamas pasus ir juos perduodamas bei aktyviai dalyvaudamas organizuojant savanorių į Iraką siuntimo tinklą. Tačiau nebuvo prieita prie jokios išvados, kad jis asmeniškai vykdė teroro aktus, juos kurstė ar dalyvavo juos vykdant.

Vadovaudamasis Saugumo Tarybos rezoliucijomis, visų pirma Rezoliucija 2178 (2014), ESTT nusprendė:

> <…> [T]aigi net įrodžius, kad grupė, kuriai vadovavo M. Lounani, nevykdė teroro aktų ar kad savanoriai, kuriems ši grupė padėjo nuvykti į Iraką, galiausiai neįvykdė tokių aktų, nebūtų galima atmesti, kad M. Lounani veiksmai galėtų būti pripažinti [*sic*] prieštaraujančiais Jungtinių Tautų siekiams ir principams ([411]).

Teismas toliau nusprendė:

> [T]ai taikytina ir kalbant apie aplinkybę, <...> kad M. Lounani nepadarė, nebandė ir negrasino padaryti teroristinio nusikaltimo, kaip tai suprantama pagal Pamatinio sprendimo 2002/475 1 straipsnio 1 dalį. Remiantis tais pačiais argumentais darytina išvada, jog taikant [PD] 12 straipsnio 3 dalį nereikalaujama, kad būtų įrodyta, jog M. Lounani kurstė padaryti tokį nusikaltimą ar kitaip dalyvavo jį vykdant ([412]).

Atsakydamas į antrąjį ir trečiąjį klausimus, kuriuos pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ESTT nusprendė:

> Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti, kad [PD] 12 straipsnio 2 dalies c punktas ir 12 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinami taip, kad dalyvavimas teroristinės grupės veikloje, dėl kurio nuteistas atsakovas pagrindinėje byloje, gali pateisinti sprendimą nesuteikti pabėgėlio statuso, net jei neįrodyta, kad atitinkamas asmuo vykdė, padėjo, kėsinosi ir grasino įvykdyti teroro aktus. Konkrečiai vertinant aplinkybes, kurios leistų nustatyti, ar yra svarbių priežasčių manyti, kad asmuo pripažintas kaltu dėl Jungtinių Tautų siekiams ir principams prieštaraujančių veiksmų, tokių veiksmų kurstymo arba kitokio dalyvavimo juos vykdant, ypač svarbi aplinkybė,

([409]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 54 punktas.
([410]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 62 punktas.
([411]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 76 punktas.
([412]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 77 punktas.

> kad šis asmuo valstybės narės teismų buvo nuteistas už dalyvavimą teroristinės grupės veikloje, taip pat išvada, kad jis buvo šios grupės vadovas, ir nebūtina nustatyti, ar šis asmuo kurstė teroro aktus ar kitaip dalyvavo juos vykdant ([413]).

Nacionaliniu lygmeniu ankstesniame sprendime Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas yra nutaręs, kad būtina „dėmesį skirti faktiniam konkrečių asmenų vaidmeniui, atsižvelgiant į visus esminius to vaidmens aspektus, siekiant nuspręsti, ar nustatytas reikalaujamas dalyvavimo lygis“ ([414]). Teismas nustatė šį nebaigtinį svarbių veiksnių, kuriuos reikia apsvarstyti atliekant tokį vertinimą, sąrašą:

> i) organizacijos pobūdis ir (galimai svarbus) dydis ir ypač ta jos dalis, su kuria prieglobsčio prašytojas pats buvo tiesiogiai susijęs, ii) ar, ir jei taip, kas nurodė organizaciją, iii) kaip prieglobsčio prašytojas buvo užverbuotas, iv) kiek laiko jis priklausė organizacijai ir kokias galimybes ją palikti jis turėjo, jei tokių buvo, v) jo pareigos, laipsnis, padėtis ir įtaka organizacijoje, vi) jo žinios apie organizacijos karo nusikaltimus, ir vii) jo paties asmeninis įsitraukimas ir vaidmuo organizacijoje, ypač įskaitant bet kokį jo indėlį vykdant karo nusikaltimus ([415]).

Panašiai nusprendė Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas, kad kiekvienu atveju būtina išnagrinėti asmeninius faktus, susijusius su atskiro prašytojo padėtimi, atsižvelgiant į bendrai žinomą informaciją apie grupę, kuriai jis priklausė. Tai apima šiuos aspektus: nagrinėjama, kaip dažnai buvo naudojamas smurtas, vadovų ar organizacinė struktūros, grupės suskaidymo laipsnis, asmens viršenybė grupėje ir jo gebėjimas daryti įtaką grupės veiksmams ([416]). Ši byla buvo susijusi su statuso nesuteikimu Centrinės Afrikos Respublikos piliečiui, kuris buvo aukšto laipsnio kariuomenės pareigūnas ir anksčiau priklausė prezidento gvardijai, kai šis padalinys vykdė sunkius žmogaus teisių pažeidimus.

3.6.4 Asmeninės atsakomybės netaikymo pagrindai

Asmeninės atsakomybės už nusikaltimą ar veiksmą, dėl kurio nesuteikiamas statusas, negalima taikyti, kai tarptautinės apsaugos prašytojas gali būti įvykdęs tokį nusikaltimą ar veiksmą, jį kurstęs ar kitaip dalyvavęs jį vykdant, bet turi pagrįstų gynybos argumentų.

Tokie argumentai, kuriuos dažniausiai turi apsvarstyti teismų nariai statuso nesuteikimo nuostatų, nurodytų PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje, taikymo atveju, yra išsamiau aptariami tolesniuose skirsniuose. Jie apima:

— vadovo įsakymus (žr. 3.6.4.1 skirsnį);

— pajėgumų trūkumą (žr. 3.6.4.2 skirsnį);

— daromą spaudimą ir (arba) prievartą (žr. 3.6.4.3 skirsnį);

— savigyną; kitų asmenų ar turto gynimą (žr. 3.6.4.4 skirsnį).

([413]) 2017 m. ESTT sprendimas *Lounani*, *op. cit.*, išn. 28, 79 punktas.
([414]) 2010 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *JS (Šri Lanka)*, *op. cit.*, išn. 23, 55 punktas. Taip pat žr. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimą *Ezokola prieš Kanadą op. cit.*, išn. 355.
([415]) 2010 m. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas *JS (Šri Lanka)*, *op. cit.*, išn. 23, 30 punktas.
([416]) 2014 m. spalio 7 d. *Cour nationale du droit d'asile* (Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas) sprendimas *M. B*, Nr. 13003572 C+.

Šiuo klausimu pravartu apsvarstyti Romos statuto nuostatas dėl pagrindų, kuriais remiantis netaikoma baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus taikai, karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui.

Romos statuto 31 straipsnis

Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai

1. Be kitų šiame Statute numatytų atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindų, asmuo nėra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jei veikos padarymo momentu:

a) asmuo serga psichikos liga ar turi psichikos sutrikimą ir dėl to negali suvokti nei to, kad jo veiksmai yra neteisėti, nei savo veiksmų pobūdžio, ar nesugeba kontroliuoti savo veiksmų taip, kad jie atitiktų teisės reikalavimus;

b) asmuo yra apsvaigęs nuo psichiką veikiančių medžiagų ir dėl to negali suvokti nei to, kad jo veiksmai yra neteisėti, nei savo veiksmų pobūdžio, ar nesugeba kontroliuoti savo veiksmų taip, kad jie atitiktų teisės reikalavimus, nebent jis pats svaiginosi psichiką veikiančiomis medžiagomis esant tokioms aplinkybėms, kai jis žinojo, kad dėl apsvaigimo jo veiksmai atitinka Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą, arba nekreipė į tai dėmesio;

c) asmuo pagrįstai, gindamasis ar gindamas kitą, arba karo nusikaltimų atveju – gindamas turtą, gyvybiškai būtiną jam ar kitam asmeniui arba būtiną karinei užduočiai atlikti, nuo neišvengiamo ir neteisėto jėgos pavartojimo elgiasi pagal tai, kokio laipsnio pavojus gresia jam pačiam, kitam asmeniui ar saugomam turtui. Ta aplinkybė, kad asmuo dalyvavo gynybinėje, ginkluotųjų pajėgų vykdomoje operacijoje, nesuteikia pagrindo atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal šį punktą;

d) elgesį, kuris, kaip manoma, gali būti Teismo jurisdikcijai priklausančiu nusikaltimu, sąlygojo jo paties ar kito asmens neišvengiamos mirties arba neišvengiamo sunkaus kūno sužalojimo ar tolesnio tokio žalojimo grėsmė, ir šis asmuo imasi būtinų ir pagrįstų priemonių, kad išvengtų tos grėsmės, jeigu jis neketina padaryti didesnės žalos nei ta, kurios stengėsi išvengti. Tokią grėsmę gali kelti:

   i) kiti asmenys; arba

   ii) kitos, nuo to asmens nepriklausančios, aplinkybės.

Romos statuto 33 straipsnis

Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai

1. Tai, kad Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą asmuo padarė vykdydamas vyriausybės arba karinio ar civilio vadovo įsakymą, neatleidžia to asmens nuo baudžiamosios atsakomybės, išskyrus atvejus, kai:

a) asmuo „buvo teisiškai įpareigotas paklusti atitinkamos valdžios arba vadovo įsakymams“;

b) asmuo nežinojo, kad įsakymas buvo neteisėtas; ir

c) „įsakymas nebuvo akivaizdžiai neteisėtas“.

2. Pagal šį straipsnį įsakymai vykdyti genocidą arba nusikaltimus žmoniškumui yra aiškiai neteisėti.

Vis dėlto be Romos statuto nuostatų reikės apsvarstyti kitus svarbius baudžiamosios teisės standartus, visų pirma statuso nesuteikimo dėl sunkaus nepolitinio nusikaltimo įvykdymo pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punktą atveju.

3.6.4.1 Vadovo įsakymai

Savo *Informaciniame pranešime dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostatų taikymo* UNHCR teigia:

> Dažniausiai vartojamas argumentas yra „vadovo įsakymai“ arba aukštesnių vyriausybinių institucijų prievarta, nors yra įtvirtintas teisės principas, kad dėl vadovo įsakymais grindžiamos gynybos asmenys nuo kaltės neatleidžiami ([417]).

Šiuo klausimu, kaip cituota pirmiau, Romos statuto 33 straipsnyje numatyta, kad vadovo įsakymais grindžiama gynyba taikoma tik tuo atveju, jei atitinkamas asmuo „buvo teisiškai įpareigotas paklusti atitinkamos valdžios arba vadovo įsakymams“; nežinojo, kad „įsakymas buvo neteisėtas“; ir „įsakymas nebuvo akivaizdžiai neteisėtas“. Visais atvejais, kai duodami įsakymai vykdyti genocidą arba nusikaltimus žmoniškumui, tie įsakymai laikomi aiškiai neteisėtais.

Byloje *CM (1 straipsnio F dalies a punktas – vadovo įsakymai)* Jungtinės Karalystės aukštesnysis teismas nustatė:

> [A]peliantas dalyvavo veikoje, kuri patenka į Romos statuto taikymo sritį dviem atskirais aspektais: pirma, jis dalyvavimo kankinimo veikoje arba, jei ši sąlyga netenkinama, nežmoniškuose veiksmuose, kaip tai suprantama pagal 7 straipsnį ir 25 straipsnio 3 dalies a punktą; ir antra, jis davė įsakymus kitiems vykdyti tokią veiką, kad jam būtų taikomas 25 straipsnio 3 dalies b punktas („įsako, sukursto arba paskatina padaryti tokį nusikaltimą, jeigu toks nusikaltimas padaromas arba jeigu pasikėsinama jį padaryti“) ([418]).

Atsakydamas į tuo klausimu apelianto vardu pateiktą argumentą, kad jo dalyvavimas mušimuose buvo pateisinamas, nes jis veikė paklusdamas vadovo įsakymams, aukštesnysis teismas nurodė, kad jis „neturėjo teisės vadovo įsakymais kliautis kaip gynybos argumentu“ ([419]). Aukštesnysis teismas toliau išdėstė tokio sprendimo priežastis:

> <...> [Romos statuto] 33 straipsniu nėra visiškai panaikinama tai, kas žinoma kaip „sąlyginės atsakomybės požiūris“. Sprendžiant, ar asmeniui nesuteikiama apsauga pagal Pabėgėlių konvenciją dėl to, kad jis įvykdė 1 straipsnio F dalies a punktui

([417]) UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion ClausInformacinis pranešimas dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostatų taikymo*, *op. cit.*, išn. 156, 67 punktas.
([418]) 2012 m. balandžio 17 d. Jungtinės Karalystės Aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas *CM (1 straipsnio F dalies a punktas – vadovo įsakymai) Zimbabvė*, [2012 m.] UKUT 00236(IAC), 17 punktas.
([419]) Ten pat, 23 punktas.

> prieštaraujančius veiksmus, Romos statuto 33 straipsnio 1 dalies poveikis yra toks, kad nors paklusimas vadovo įsakymams gali būti gynybos argumentas, jei vykdomi visi jos trys reikalavimai, kaip išdėstyta a, b ir c punktuose, dėl 33 straipsnio 2 dalies 33 straipsnio 1 dalies c punkte nustatytas reikalavimas niekada nebūtų įvykdytas tais atvejais, kai buvo įsakyta vykdyti genocidą arba nusikaltimą žmoniškumui. Tokie atvejai visada yra „aiškiai neteisėti“.

Trumpiau tariant, vadovaujantis Romos statutu dėl baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimų žmoniškumui vykdymą, paklusimu vadovo įsakymams grindžiama gynyba yra neįmanoma pagal įstatymą ([420]).

3.6.4.2 Pajėgumų trūkumas

Pagrindinės rekomendacijos dėl pajėgumų trūkumu grindžiamos gynybos aiškinimo ir taikymo (išskyrus valstybių narių nacionalinę teisę), kalbant apie statuso nesuteikimo nuostatas, pateiktos tarptautinėje baudžiamojoje teisėje. Tiesioginis taikymas galimas tik į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punktą įtrauktų nusikaltimų atveju.

Romos statuto 31 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog siekiant, kad šis argumentas būtų pripažintas kaip gynyba tarptautinėje baudžiamojoje teisėje, dėl psichikos ligos ar sutrikimo asmuo turi negalėti „suvokti nei to, kad jo veiksmai yra neteisėti, nei savo veiksmų pobūdžio, ar nesugeb[ėti] kontroliuoti savo veiksmų taip, kad jie atitiktų teisės reikalavimus“.

Panašiai bus pripažinta, kad asmuo yra apsvaigęs nuo psichiką veikiančių medžiagų tiek, kad tai būtų galima naudoti kaip gynybą, tik tuo atveju, jei dėl apsvaigimo:

> asmuo negali suvokti nei to, kad jo veiksmai yra neteisėti, nei savo veiksmų pobūdžio, ar nesugeba kontroliuoti savo veiksmų taip, kad jie atitiktų teisės reikalavimus, nebent jis pats svaiginosi psichiką veikiančiomis medžiagomis esant tokioms aplinkybėms, kai jis žinojo, kad dėl apsvaigimo jo veiksmai atitinka [Tarptautinio Baudžiamojo] Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą, arba nekreipė į tai dėmesio.

Vis dėlto:

> specialus apsvaigimu grindžiamos gynybos ypatumas yra trečiasis reikalavimas, kuriuo konstatuojama, kad šiuo argumentu negalima naudotis, jei buvo savanoriškai svaiginamasi, sąmoningai nekreipiant dėmesio į tai, kad dėl apsvaigimo asmens veiksmai atitiks nusikaltimą. Kitaip tariant, apsvaigimas gali būti naudojamas kaip argumentas tik tuo atveju, jei buvo svaiginamasi ne savo noru arba savo noru, bet nežinant, kad dėl to bus padarytas nusikaltimas ([421]).

([420]) Ten pat, 23 ir 24 punktai.
([421]) Y. Li, *Exclusion from Protection as a Refugee – An approach to harmonising interpretation in international law, International Refugee Law Series 09, Brill Nijhoff*, 2017, p. 278.

3.6.4.3 Spaudimo darymas ir (arba) prievarta

Informaciniame pranešime dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo nuostatų taikymo UNHCR teigia:

[K]ai asmuo, kuris veikė vykdydamas kitų organizacijoje esančių asmenų įsakymus, naudoja spaudimo darymu grindžiamą gynybą, reikėtų atsižvelgti į tai, ar buvo galima pagrįstai tikėtis, kad asmuo tiesiog atšauks savo narystę organizacijoje, ir tai, ar jis tai galėjo padaryti anksčiau, jei buvo aišku, kad susiklostys nagrinėjama padėtis. Kiekvieną atvejį reikėtų nagrinėti pagal su juo susijusius faktus. Pasitraukimo pasekmės ir galimybė numatyti būsimą spaudimą vykdyti tam tikrus veiksmus yra svarbūs veiksniai ([422]).

Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegija šiuo klausimu byloje *AB (1 straipsnio F dalies a punktas – gynyba – spaudimo darymas) Iranas* nusprendė:

> Reaguojant į pareiškimą, kad asmeniui neturėtų būti taikomas Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punktas dėl to, kad yra rimtų priežasčių manyti, jog asmuo padarė nusikaltimą taikai, karo nusikaltimą ar nusikaltimą žmoniškumui, kaip nustatyta Romos statute, apeliantui tenka pirminė pareiga įrodyti, kad taikomas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindas, toks kaip spaudimo darymas.
>
> Bendra pareiga tenka atsakovui [sprendimą priimančiai institucijai], ji turi nustatyti, kad yra rimtų priežasčių manyti, jog apeliantas vykdė veiką ne dėl to, kad buvo daromas spaudimas ([423]).

Byla buvo susijusi su Irano piliete, kuri islamo revoliucijos gvardijos pajėgų kontroliuojamame moterų kalėjime, kuriame buvo kalinami ir kankinami politiniai kaliniai, užėmė vadovaujamas pareigas. Apeliantė teigė, kad ji veikė dėl daromo spaudimo. Savo sprendime aukštesnysis teismas, vadovaudamasis „aiškiais, patikimais ir tvirtais“ įrodymais, visų pirma nustatė, kad apeliantė sąmoningai padėjo asmenims, vykdantiems kankinimus kalėjime, kuriame pastaruoju metu ji ėjo valdytojo pavaduotojos pareigas. Tada jis konstatavo, kad jos žinios ir pagalba (jei tokia nustatyta) nesunkiai atitinka pagalbos ir kurstymo principą.

Teismas naudingai išdėstė penkis bendrus spaudimo darymu grindžiamos gynybos reikalavimus, kurie visi turi būti įvykdyti, kaip nurodyta Romos statuto 31 straipsnyje:

i. Turi būti neišvengiamos mirties arba neišvengiamo sunkaus kūno sužalojimo ar tolesnio tokio žalojimo grėsmė.

ii. Tokią grėsmę turi kelti kiti asmenys arba ji turi kilti dėl kitų nuo asmens, kuris atsikerta, nepriklausančių aplinkybių.

iii. Grėsmė turi būti nukreipta prieš asmenį, kuris atsikerta, arba tam tikrą kitą asmenį.

([422]) UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses*, *op. cit.*, išn. 156, 69/70.
([423]) 2016 m. liepos 22 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas *AB (1 straipsnio F dalies a punktas – gynyba – spaudimo darymas) Iranas*, [2016 m.] UKUT 00376 (IAC).

iv. Asmuo, kuris atsikerta, turi veikti imdamasis būtinų ir pagrįstų priemonių, kad išvengtų šios grėsmės.

v. Taip darydamas asmuo, kuris atsikerta, neketina sukelti didesnės žalos nei ta, kurios buvo siekiama išvengti ([424]).

Teismas toliau pažymi, kad „spaudimo darymu grindžiamos gynybos esmė – kad nusikaltimą, dėl kurio siekiama atleidimo nuo atsakomybės, turėjo tiesiogiai lemti grėsmės, kuriomis remiamasi“ ([425]).

3.6.4.4 Būtinoji gintis

Pirmiau cituotas Romos statuto 31 straipsnio 1 dalies c punktas yra susijęs su ginantis įvykdytais veiksmais. Jame teigiama, kad asmuo nėra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jei veikos padarymo momentu:

> asmuo pagrįstai, gindamasis ar gindamas kitą, arba karo nusikaltimų atveju – gindamas turtą, gyvybiškai būtiną jam ar kitam asmeniui arba būtiną karinei užduočiai atlikti, nuo neišvengiamo ir neteisėto jėgos pavartojimo elgiasi pagal tai, kokio laipsnio pavojus gresia jam pačiam, kitam asmeniui ar saugomam turtui. Ta aplinkybė, kad asmuo dalyvavo gynybinėje, ginkluotųjų pajėgų vykdomoje operacijoje, nesuteikia pagrindo atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal šį punktą.

Kol kas, regis, nėra svarbios teismų praktikos šiuo klausimu.

3.7 Kaltės išpirkimas

Kai kurie aiškintojai mano, kad tam tikrais atvejais nėra tinkama asmeniui nesuteikti pabėgėlio statuto, net jei buvo nustatyta, kad jis yra asmeniškai atsakingas už nusikaltimą ar aktą, dėl kurio nesuteikiamas statutas. Tos nuomonės yra ir UNHCR, jis teigia:

> Kai manoma, kad **kaltė** už nusikaltimą **buvo išpirkta**, statuso nesuteikimo nuostatų taikymas nebegali būti pagrįstas. Taip gali būti atvejais, kai asmuo atliko bausmę už nagrinėjamą nusikaltimą arba kai nuo nusikaltimo įvykdymo praėjo daug laiko. Svarbūs veiksniai apimtų nusikaltimo sunkumo lygį, praėjusį laikotarpį ir atitinkamo asmens reiškiamą gailestį. Svarstant bet kokio malonės prašymo patenkinimą ar amnestijos suteikimą, reikėtų atsižvelgti į tai, ar tai atspindi atitinkamos šalies demokratinę valią ir ar asmeniui buvo taikoma kitokios formos atsakomybė. Tačiau kai kurie nusikaltimai yra tokie sunkūs ir žiaurūs, kad 1 straipsnio F dalies taikymas vis tiek yra pagrįstas, nepaisant patenkinto malonės prašymo ar suteiktos amnestijos ([426]).

([424]) 2016 m. liepos 22 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas *AB (1 straipsnio F dalies a punktas – gynyba – spaudimo darymas) Iranas*, [2016 m.] UKUT 00376 (IAC), 63 punktas.
([425]) 2016 m. liepos 22 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas *AB (1 straipsnio F dalies a punktas – gynyba – spaudimo darymas) Iranas*, [2016 m.] UKUT 00376 (IAC), 69 punktas.
([426]) UNHCR, Guidelines on the Application of the Exclusion Clauses, *op. cit.*, išn. 32, 23 punktas (paryškinta originale), taip pat 2014 m. spalio 21 d. UNHCR sprendimas *AH (Alžyras) prieš Secretary of State for the Home Department: Case for the Intervener.*

Prancūzijos *Conseil d'État* nusprendė, kad nors PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punkte nustatytomis sąlygomis galima iš esmės pagrįsti atsisakymą suteikti pabėgėlio statusu taikomą apsaugą, jomis nedraudžiama suteikti šią apsaugą, jei už nusikalstamą veiką buvo skirta bausmė, kuri buvo veiksmingai atlikta. Ji nustatė, kad tokiu atveju tai įmanoma, nebent valstybė, kurioje pateiktas prašymas, mano, kad dėl praeityje padarytų sunkių nepolitinių nusikaltimų prašytojas kelia pavojų arba riziką gyventojams ([427]).

Klausimą, ar kaltės už nusikaltimą ar veiksmą, dėl kurio nesuteikiamas statusas, išpirkimas išties gali būti svarbus veiksnys vertinant pabėgėlio statuso nesuteikimą, netiesiogiai nagrinėjo ESTT savo atsakyme į du klausimus, kuriuos pateikė Vokietijos federalinis administracinis teismas, byloje *B ir D* ([428]). Pirma, Vokietijos teismas klausė, ar PD 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktuose nustatyti statuso nesuteikimo pagrindai taikomi tik tuo atveju, jei atitinkamas asmuo toliau kelia pavojų priimančiajai valstybei narei, mat prašytojai pagrindinėje byloje buvo patikimai nutraukę ryšius su savo teroristine praeitimi ir nebekėlė recidyvo rizikos. Antra, jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų neigiamas ir prašytojai atitiktų statuso nesuteikimo pagrindus, teismas klausė, ar statuso prašytojams nesuteikimas priklauso nuo proporcingumo kriterijaus taikymo pagal „tarptautinėje ir Europos teisėje <...> pripažįstamą proporcingumo principą, [pagal kurį] kiekviena priemonė turi būti tinkama ir būtina ir pagrįstai proporcingai atitikti siekiamą tikslą" ([429]). Federalinis administracinis teismas laikėsi nuomonės, kad, atsižvelgiant į tai, jog prašytojai bet kuriuo atveju buvo apsaugoti nuo *grąžinimo*, statuso nesuteikimas būtų galimai neproporcingas pagal tokį principą tik išskirtinėmis aplinkybėmis, būtent kai:

> nepaisant jo ankstesnio elgesio, asmuo turi būti vertas grąžinti jį į tokią pačią padėtį kaip „*bona fide* pabėgėlis". Tai taikoma, kai bendras jo asmenybės ir elgesio atitinkamu metu vertinimas rodo, kad, nepaisant praeities, jis yra (t. y. vėl yra) vertas apsaugos. Šiuo tikslu teismas mano, kad nepakanka to, kaip ir šioje byloje, kad asmuo nebekelia pavojaus, atsiribojo nuo savo ankstesnių veiksmų ir bent iš dalies atliko bausmę [iš dalies atliko laisvės atėmimo bausmę], ir proceso metu buvo padaryta žala jo sveikatai. Tačiau ankstesnės pagalbos vykdant teroristinę veiklą atveju gali reikėti atsižvelgti į išskirtines aplinkybes, pavyzdžiui, jei pats asmuo ne tik atsiriboja nuo savo veiksmų, bet aktyviai siekia užkirsti kelią tolesniems teroro aktams, arba jei veiksmas yra „jaunystės nuodėmė", padaryta prieš kelis dešimtmečius ([430]).

Kaip jau minėta, ESTT atsakė, kad pabėgėlio statuso nesuteikimas nepriklauso nuo jokio proporcingumo vertinimo, kai nustatoma, kad tenkinami PD 12 straipsnio 2 dalies b ir punktuose numatyti statuso nesuteikimo pagrindai ([431]). Jis taip pat nustatė, kad pagal PD 12 straipsnio 2 dalies b ir c punktus nėra būtina, kad atitinkamas asmuo keltų grėsmę priimančiajai valstybei narei ([432]). Atitinkamai Federalinis administracinis teismas nusprendė, kad tai, jog B ir D atsisakė savo ankstesnės teroristinės veiklos ir nekėlė recidyvo pavojaus, nebuvo svarbu tam, ar jiems nebuvo suteiktas pabėgėlio statusas ([433]).

([427]) 2011 m. gegužės 4 d. *Conseil d'État* (Prancūzijos valstybės taryba) sprendimas *Office français de protection des réfugiés et apatrides c M. A*, 320910, ECLI:FR:CESSR:2011:320910.20110504 (santrauka anglų kalba).

([428]) 2010 m. ESTT sprendimas B ir D, *op. cit.*, išn. 9; 2008 m. spalio 14 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 48.07* (prašymas ESTT priimti prejudicinį sprendimą *B* atveju), DE:BVerwG:2008:141008B10C48.07.0; 2008 m. lapkričio 25 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 46.07* (prašymas ESTT priimti prejudicinį sprendimą *D* atveju).

([429]) 2008 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 48.07*, *op. cit.*, išn. 428, 32 punktas, vertė Federalinis administracinis teismas; Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 46.07*, 28 punktas.

([430]) 2008 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 48.07*, *op. cit.*, išn. 428, 34 punktas, vertė Federalinis administracinis teismas; Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 46.07*, 28 punktas.

([431]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 111 punktas.

([432]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 105 punktas.

([433]) 2011 m. liepos 7 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 26.10* (D atvejis), DE:BVerwG:2011:070711U10C26.10.0, 24 punktas; 2011 m. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 10 C 27.10* (B atvejis), *op. cit.*, išn. 106, 18 punktas.

Vėliau buvo kreiptasi į Kanados Aukščiausiąjį teismą byloje *Febles*, kad jis išnagrinėtų šiek tiek kitokį klausimą nei ESTT užduotas klausimas byloje *B ir D*, būtent:

> **[ar „įvykdė sunkų... nusikaltimą“ pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punktą] apsiriboja klausimais, susijusiais su įvykdytu nusikaltimu, o gal turėtų būti suprantama kaip susijęs ir su klausimais ar įvykiais po nusikaltimo įvykdymo,** pvz., ar ieškovas slapstosi nuo teisingumo, ar prašymo suteikti pabėgėliui taikomą apsaugą teikimo metu jis yra jos nevertas ar pavojingas ([434]).

Aukščiausiojo teismo dauguma nusprendė, kad „galima nagrinėti tik su nusikalstamos veikos įvykdymu susijusius veiksnius ir tai, ar tie nusikaltimai buvo sunkūs, kaip tai suprantama pagal 1 straipsnio F dalies b punktą“ ([435]). Atitinkamai teismas nusprendė:

> Pagal 1 straipsnio F dalies b punktą statusas nesuteikiamas jokiam asmeniui, kuris padarė sunkų nepolitinį nusikaltimą už jį priglobusios šalies ribų tada, kai dar nebuvo įsileistas į šią šalį kaip pabėgėlis. Jo taikymas neapsiriboja besislapstančiais asmenimis, taip pat nusikaltimo sunkumas nelyginamas su veiksniais, kurie nėra susiję su nusikaltimu, tokiais kaip esamas ar būsimas pavojus priimančiajai visuomenei, bausmės atlikimas arba kaltės išpirkimas ([436]).

Sprendimą patvirtino Anglijos ir Velso apeliacinis teismas (Jungtinė Karalystė) ([437]), kuris taip pat vienodai nusprendė dėl Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a ir c punktų ([438]). Teismas, reaguodamas į argumentą, kad kaltės išpirkimas yra veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti, pabrėžė, kad Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnis, įskaitant 1 straipsnio F dalyje nustatytus statuso nesuteikimo pagrindus, yra konvencijos „apibrėžčių skirsnis“. Jis konstatavo:

> [S]prendimus priimantis asmuo turi priimti sprendimus tik dėl objektyvių klausimų. Patvirtinęs faktus, jis taiko statuso nesuteikimo nuostatą arba ne, atsižvelgdamas į bylą. Jis nėra raginamas įvertinti, [ar asmuo nėra vertas apsaugos] pagal patvirtinus faktus ([439]).

([434]) 2014 m. spalio 30 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Febles prieš Minister of Citizenship and Immigration*, [2014 m.] 3 SCR 431 (paryškinta šiame tekste).
([435]) 2014 m. spalio 30 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Febles prieš Minister of Citizenship and Immigration*, [2014 m.] 3 SCR 431, 6 punktas.
([436]) 2014 m. spalio 30 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas *Febles prieš Minister of Citizenship and Immigration*, [2014 m.] 3 SCR 431, 60 punktas.
([437]) 2015 m. EWCA (Jungtinė Karalystė) sprendimas *AH (Alžyras)*, *op. cit.*, išn. 273, 30 punktas.
([438]) 2015 m. EWCA (Jungtinė Karalystė) sprendimas *AH (Alžyras)*, *op. cit.*, išn. 273, 10–11 punktai.
([439]) 2015 m. EWCA (Jungtinė Karalystė) sprendimas *AH (Alžyras)*, *op. cit.*, išn. 273, 20 punktas.

4 dalis. Papildomos apsaugos statuso nesuteikimas (17 straipsnis)

4.1 Įžanga

Kaip jau buvo pažymėta, PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmeniui nesuteikiamas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

— jis „padarė“ bet kurį iš nusikaltimų, nurodytų tos nuostatos a ir c punktuose; arba

— jis „yra pripažintas kaltu“ dėl bet kurių veiksmų, prieštaraujančių Jungtinių Tautų tikslams ir principams, kaip nustatyta tos nuostatos c punkte; arba

— kaip nustatyta tos nuostatos d punkte, jis „kelia pavojų“ atitinkamos valstybės narės visuomenei arba saugumui ([440]).

17 straipsnio 1 dalis turėtų būti siejama su 17 straipsnio 2 dalimi ([441]):

Naujos redakcijos PD 17 straipsnio 1 ir 2 dalys

1. Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės nesuteikiamas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

a) jis padarė nusikaltimą taikai, karo nusikaltimą arba nusikaltimą žmoniškumui, kaip apibrėžta tarptautiniuose dokumentuose, į kuriuos įtrauktos nuostatos dėl tokių nusikaltimų;

b) jis padarė sunkų nusikaltimą;

c) jis yra pripažintas kaltu dėl Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų, nurodytų Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose;

d) jis kelia pavojų valstybės narės, kurioje yra, visuomenei ar saugumui.

2. 1 dalis taikoma asmenims, kurie kursto ar kitaip dalyvauja vykdant joje nurodytus nusikaltimus ar veiksmus.

Galima manyti, kad papildomos apsaugos statuso nesuteikimą pagal 17 straipsnio 1 ir 2 dalis sudaro trys elementai, kaip pavaizduota toliau pateiktoje 7 diagramoje:

([440]) Žr. 1.2 skirsnį, kuriame cituojamos ir lyginamos PD (naujos redakcijos) 12 ir 17 straipsnių nuostatos, ir 1 lentelę.

([441]) Atkreipkite dėmesį, kad PD (naujos versijos) (2011/95/ES) 17 straipsnio 2 dalies versijoje anglų kalba vartojamas žodis „skatinti“, o PD 17 straipsnio 2 dalies (2004/83/EB) versijoje anglų kalba – žodis „kurstyti“. Žr. *mutatis mutandis* pastabas dėl PD (naujos redakcijos) (2011/95/ES) 12 straipsnio 3 dalies, lyginamos su PD (2004/83/EB) 12 straipsnio 3 dalimi, 3.1 skirsnio antroje ir trečioje pastraipose.

7 diagrama. Papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagal PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 ir 2 dalis elementai. Nuorodos į skirsnį yra susijusios su šia teisine analize.

Galiausiai PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 3 dalyje pridurta, kad asmeniui gali būti nesuteiktas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas, jei jis iki atvykimo į atitinkamą valstybę narę „įvykdė“ vieną ar daugiau nusikaltimų, kuriems taikomos toje nuostatoje nurodytos sąlygos, ir jei jis išvyko iš savo kilmės šalies tik siekdamas išvengti sankcijų už tokius nusikaltimus. (Žr. 4.3 skirsnį.)

4.2 Papildomos apsaugos statuso nesuteikimo privalomi pagrindai (17 straipsnio 1 ir 2 dalys)

4.2.1 Rimtos priežastys

Žodžių junginys „rimtos priežastys manyti“ yra identiškas PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje vartojamam žodžių junginiui ir jis turėtų būti aiškinamas vienodai. Žr. 3.2 skirsnį.

4.2.2 Nusikaltimai ir aktai, dėl kurių nesuteikiamas statusas

4.2.2.1 Nusikaltimas taikai, karo nusikaltimas arba nusikaltimas žmoniškumui (17 straipsnio 1 dalies a punktas)

PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies a punktas formuluojamas taip pat kaip ir PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies a punktas ir turėtų būti aiškinamas vienodai. Žr. 3.3 skirsnį.

4.2.2.2 Sunkus nusikaltimas (17 straipsnio 1 dalies b punktas)

PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytas šis pagrindas, dėl kurio asmeniui nesuteikiamas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas:

Naujos redakcijos PD 17 straipsnio 1 dalies b punktas

1. Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės nesuteikiamas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

<...>

b) jis padarė sunkų nusikaltimą.

Matyti, kad PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies b punkto taikymo sritis yra platesnė už PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies b punkto taikymo sritį, nes ji nėra ribojama nei teritorijos, nei laiko atžvilgiu, nei sąlygos, kad nagrinėjamas nusikaltimas turi būti „nepolitinis“, atžvilgiu ([442]). (Žr. 1.3.2 ir 3.4.1.1 skirsnius.)

Galėtų būti laikoma, kad PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies b punkte nustatyta sąvoka „sunkus nusikaltimas“, yra grindžiama 12 straipsnio 2 dalies b punkte nustatyta sąvoka „sunkus nusikaltimas“ ir turi tokią pačią reikšmę. Todėl 3.4.1 skirsnyje nagrinėjama ESTT byla *Ahmed* ([443]), kuri buvo susijusi su tuo, ar bausmė, kuri numatyta tam tikros valstybės narės įstatymuose už konkretų nusikaltimą, gali būti vienintelis kriterijus nustatant, ar nusikaltimas yra „sunkus nusikaltimas“, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies b punktą.

4.2.2.3 Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantys veiksmai (17 straipsnio 1 dalies c punktas)

PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies c punktas formuluojamas taip pat kaip ir PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies c punktas ir turėtų būti aiškinamas vienodai. Žr. 3.5 skirsnį.

4.2.3 Asmeninė atsakomybė

Žr. 3.6 skirsnį, *mutatis mutandis*.

4.2.4 Kaltės išpirkimas

Žr. 3.7 skirsnį, *mutatis mutandis*.

([442]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 46 ir 47 punktai.
([443]) 2018 m. ESTT sprendimas *Ahmed*, *op. cit.*, išn. 14, 46 ir 47 punktai.

4.2.5 Pavojus valstybės narės visuomenei arba saugumui (17 straipsnio 1 dalies d punktas)

PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 1 dalies d punkte nustatytas šis pagrindas, dėl kurio asmeniui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas:

Naujos redakcijos PD 17 straipsnio 1 dalies d punktas

1. Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės nesuteikiamas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statusas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

<…>

d) jis kelia pavojų valstybės narės, kurioje yra, visuomenei ar saugumui.

17 straipsnio 1 dalies a–c punktuose nustatyti papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimo pagrindai yra susiję tik su praeityje padarytais nusikaltimais ar aktais. 17 straipsnio 1 dalies d punktas, priešingai, yra susijęs su dabartimi ir jame nustatytas tik statuso nesuteikimo pagrindas, grindžiamas tuo, kad atitinkamas asmuo kelia pavojų.

ESTT dar neturėjo galimybės išaiškinti sąvokų „pavojus visuomenei“ ir „pavojus valstybės narės saugumui“, kurios nustatytos 17 straipsnio 1 dalies d punkte ar kitose direktyvos nuostatose, kuriose taip pat vartojamos šios sąvokos ([444]). Vis dėlto jis išaiškino direktyvos 24 straipsnyje, kuris yra susijęs su leidimų gyventi šalyje išdavimu, pateiktą žodžių junginį „privalomos nacionalinio saugumo ar viešosios tvarkos priežastys“. Kai kurie teismo sprendimo dėl pastarojo žodžių junginio aspektai gali praversti aiškinant 17 straipsnio 1 dalies d punktą. Byloje *HT* ESTT pripažino, kad PD direktyvoje nėra apibrėžtos nei sąvokos „nacionalinis saugumas“, nei sąvokos „viešoji tvarka“. Todėl jis nusprendė, kad tos sąvokos turėtų būti aiškinamos atsižvelgiant į Pilietybės direktyvos ([445]) 27 ir 28 straipsniuose pateiktų sąvokų „visuomenės saugumas“ ir „viešoji tvarka“ aiškinimą. Teismas nurodė, kad taip turi būti daroma dėl šios priežasties:

> Nors [Pilietybės] direktyva siekiama kitokių tikslų nei [PD] ir nors valstybės narės, atsižvelgdamos į savo nacionalinius poreikius, kurie gali skirtis, nelygu valstybė narė ir laikotarpis, iš esmės gali laisvai apibrėžti viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo reikalavimus <...>, šių pagrindinių interesų apsauga, kurią visuomenė siekia jiems suteikti, negali skirtis atsižvelgiant į juos pažeidusio asmens teisinę padėtį ([446]).

ESTT pažymėjo, kad jis anksčiau yra nusprendęs, jog Pilietybės direktyvos 28 straipsnio 3 dalyje nurodyta sąvoka „visuomenės saugumas“:

> apima ir valstybės narės vidaus, ir išorės saugumą <...>, ir kad grėsmė institucijų ir esminių viešųjų tarnybų veikimui bei gyventojų išlikimui, taip pat didelio neigiamo

([444]) Žr. PD (naujos redakcijos) 14 straipsnio 4 dalį ir 21 straipsnio 2 dalį.
([445]) 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB [2004], OL L 158/77, iš dalies pakeista (žr. suvestinę redakciją) 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 492/2011, OL L 141/1.
([446]) 2015 m. ESTT sprendimas *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 77 punktas.

poveikio išoriniams santykiams ar taikiam tautų sugyvenimui rizika arba grėsmė kariuomenės interesams gali paveikti visuomenės saugumą ([447]).

ESTT taip pat pažymėjo, kad jis yra anksčiau nusprendęs, jog Pilietybės direktyvos 27 ir 28 straipsniuose nurodyta sąvoka „valstybės politika“ suponuoja, kad „be socialinės tvarkos sutrikdymo, kurį sukelia bet koks įstatymo pažeidimas, kyla realus, esamas ir pakankamai didelis pavojus pagrindiniam visuomenės interesui“ ([448]). Galiausiai ESTT pažymėjo, kad PD 28 konstatuojamojoje dalyje (dabar PD (naujos redakcijos) 37 konstatuojamojoje dalyje) teigiama: „Nacionalinio saugumo ir viešosios tvarkos sąvoka apima ir atvejus, kai trečiosios šalies pilietis priklauso asociacijai, kuri remia tarptautinį terorizmą, arba remia tokią asociaciją.“ ([449])

Vis dėlto ESTT nusprendė, kad pabėgėlio pagalba, kurią jis teikė teroristinei organizacijai, automatiškai nepagrindžia išvados, kad yra „privalomų nacionalinio saugumo ar viešosios tvarkos priežasčių“ atsisakyti jam išduoti leidimą gyventi šalyje pagal PD 24 straipsnio 1 dalį, nes tai priklauso nuo atskiros bylos aplinkybių vertinimo ([450]). Būtina įvertinti veiksnius, įskaitant: i) tai, ar organizacija vykdo teroro aktus; ii) pabėgėlio pagalbos tai organizacijai pobūdį; ir iii) pavojaus nacionaliniam saugumui ar viešajai tvarkai, kuris kyla dėl tokios pagalbos, sunkumo lygį, atsižvelgiant į proporcingumo principą ([451]).

Austrijos konstitucinis teismas nusprendė, kad norint taikyti PD 17 straipsnio 1 dalies d punkte nustatytą statuso nesuteikimo pagrindą, turi egzistuoti bent nusikaltimo, kurio sunkumo lygis yra panašus į PD 17 straipsnio 1 dalies a–c punktuose nurodytų nusikaltimų sunkumą, vykdymo faktas. Teismas laikėsi nuomonės, kad tai patvirtina faktas, jog direktyvoje ir jos *travaux préparatoires* vadovaujamasi Pabėgėlių konvencija, kurios 33 straipsnio 2 dalyje taip pat nurodomas pavojus šalies saugumui ar bendruomenei. Teismas pažymėjo, kad teismų praktika ir akademinė literatūra apie Pabėgėlių konvencijos 33 straipsnio 2 dalį rodo, jog pavojus šalies saugumui ar bendruomenei kyla tik tada, kai kyla grėsmė valstybės egzistavimui ar teritoriniam vientisumui, arba jei įvykdyti ypač sunkūs nusikaltimai (tokie kaip žmogžudystė, iššaginimas, prekyba narkotikais ar ginkluotas apiplėšimas) ([452]).

Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas nusprendė, kad siekiant prašytojai taikyti atsakomybę už elgesį, dėl kurio nesuteikiamas statusas, jos ideologinio pritarimo Sirijos režimui nepakanka, kad būtų nesuteiktas papildomos apsaugos statusas, nes tai nekeltų grėsmės viešajai tvarkai, visuomenės saugumui ar valstybės saugumui ([453]).

4.3 Neprivalomas papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindas (17 straipsnio 3 dalis)

PD (naujos redakcijos) 17 straipsnio 3 dalyje nustatytas šis neprivalomas papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimo pagrindas:

([447]) 2015 m. ESTT sprendimas *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 78 punktas.
([448]) 2015 m. ESTT sprendimas *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 79 punktas.
([449]) 2015 m. ESTT sprendimas *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 81–99 punktai.
([450]) Taip pat žr. panašų teismo argumentavimą 2010 m. ESTT sprendime *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9.
([451]) 2015 m. ESTT sprendimas *HT*, *op. cit.*, išn. 17, 81–89 punktai.
([452]) 2011 m. gruodžio 13 d. Austrijos konstitucinio teismo sprendimas U1907/10, III skirsnis, 2.5–2.6 punktai (santrauka anglų kalba).
([453]) 2018 m. liepos 3 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas *OFPRA c Mme A. A.,* Nr. 17021233.

Naujos redakcijos PD 17 straipsnio 3 dalis

3. Valstybės narės gali nesuteikti papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės, jei jis iki atvykimo į atitinkamą valstybę narę įvykdė vieną ar daugiau nusikaltimų, kuriems netaikoma 1 dalis, kurie, jei būtų įvykdyti atitinkamoje valstybėje narėje, būtų baudžiami įkalinimu, ir jei jis išvyko iš savo kilmės šalies tik siekdamas išvengti sankcijų už tokius nusikaltimus.

ESTT dar nesprendė dėl 17 straipsnio 3 dalies išaiškinimo. Tačiau aišku, kad šioje nuostatoje nustatytas statuso nesuteikimo pagrindas gali būti taikomas tik tuo atveju, jei:

— asmuo išvyko iš savo kilmės šalies „tik“ siekdamas išvengti bausmės už nusikaltimus, kurie yra ne tokie sunkūs, kaip nusikaltimai, kurie patenka į 17 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, ir

— asmuo įvykdė tuos nusikaltimus iki atvykimo į valstybę narę, kuri vertina, ar jis gali gauti papildomą apsaugą, ir

— minėtoje valstybėje narėje už nusikaltimus būtų baudžiama laisvės atėmimo bausme.

17 straipsnio 3 dalyje numatyto statuso nesuteikimo pagrindo gali netaikyti ta valstybė narė, kuri šio straipsnio neperkėlė į savo nacionalinę teisę.

5 dalis. Konkretūs klausimai, susiję su statuso nesuteikimo vertinimu pagal 12 straipsnio 2 dalį ir 17 straipsnį

Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas įvairiems konkretiems klausimams, į juos turi atsižvelgti statuto nesuteikimo bylas nagrinėjantys teismai. Tie klausimai nėra tiesiogiai susiję su teisiniais statuso nesuteikimo aspektais, tačiau į juos gali reikėti atsižvelgti nagrinėjant tokias bylas.

Visų pirma, ypatingų sunkumų gali kilti nustatant tuos atvejus, kai gali būti nesuteikiamas statusas (žr. 5.1 skirsnį). Ypač statuso nesuteikimo bylose sprendimus priimančios institucijos savo sprendimus gali grįsti įslaptinta informacija (žr. 5.2 skirsnį). Labai svarbu, kaip ir statuso suteikimo bylose, įvertinti įrodymus ir prašytojo patikimumą. Tačiau statuso nesuteikimo bylose įrodymo pareiga iš esmės tenka valstybei, nes faktai, kuriuos reikia nustatyti, yra prašytojui nepalankūs. Todėl reikalingas skirtingas teisėjo ar teismo nario požiūris (žr. 5.3 skirsnį).

5.1 Atvejų, kai gali būti nesuteikiamas statusas, nustatymas

Kartais prašytojas savo tarptautinės apsaugos prašyme gali tiesiogiai nurodyti, kad jis įvykdė nusikaltimus ar veiksmus, kurie gali patekti į statuso nesuteikimo pagrindų, nustatytų PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje ir 17 straipsnyje, taikymo sritį. Tokia informacija gali paaiškėti ir vėlesnio (-ių) asmeninio (-ių) pokalbio (-ių) metu. Tačiau tai nėra vieninteliai atvejai, kai gali reikėti svarstyti galimybę nesuteikti statuso. Neįmanoma pateikti baigtinio aplinkybių, dėl kurių atskiru atveju gali reikėti svarstyti statuso nesuteikimo galimybę pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį ar 17 straipsnį, sąrašo. 17 lentelėje pateikti keli scenarijai, su kuriais dažniausiai susiduriama praktiškai.

17 lentelė. Nebaigtinis profilių ir rodiklių, dėl kurių gali reikėti svarstyti, ar asmeniui nesuteikti statuso pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį ir 17 straipsnį, sąrašas ([454])

Profilis	Rodikliai, dėl kurių pradedamas svarstyti statuso nesuteikimas
Šių grupių nariai: → **valstybės ginkluotosios pajėgos** → **sukilėlių grupė** → **milicija** → **policija (arba tam tikri policijos padaliniai)** → **žvalgybos tarnybos**	Jei iš informacijos apie kilmės šalį matyti, kad asmenys padarė sunkių tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimų (ginkluoto konflikto atveju) arba sunkių žmogaus teisių pažeidimų, ir jei prašytojas atitinka tam tikrą profilį, tai būtų argumentas, kurį reikėtų nuodugniau ištirti. Norint nustatyti, ar yra pagrindo nesuteikti pabėgėlio statuso, turėtų būti surinkta papildoma informacija apie laiką, vietą, bazes, vadovus ir (arba) pavaldinius, faktines pareigas.

([454]) Lentelė parengta pagal EASO *Praktinės gairės. Prieglobsčio nesuteikimas*, 2017 m., p. 11, pritaikyta šios teisinės analizės tikslais.

Profilis	Rodikliai, dėl kurių pradedamas svarstyti statuso nesuteikimas
→ **vyriausybės nariai** → **valstybės pareigūnai**	Jei prašytojas atvyko iš šalies, kurioje vyrauja represinis valdymo režimas, galimas jo priklausymas valdžiai būtų argumentas, kurį reikėtų nuodugniau ištirti. Atsižvelgiant į kilmės šalį, galima įvertinti prašytojo įvairaus lygmens dalyvavimą valdžioje, jo vaidmenis ir pareigas.
→ **organizacijų nariai**	Atsižvelgiant į organizacijos siekius, tikslus ir metodus ir į prašytojo veiklą, vaidmenį ir pareigas, taip pat į jo padėtį toje organizacijoje, gali būti požymių, kad reikėtų apsvarstyti galimybę taikyti nuostatas dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo.
→ **kitaip su pirmiau nurodytais profiliais susiję asmenys**	Kartais asmenys, kurie oficialiai nepriklauso pirmiau nurodytoms grupėms, gali būti įtraukti į kitų asmenų veiklą. Pavyzdžiui, tai gali būti gydytojai, padedantys vykdyti kankinimus, ginklus kuriantys chemijos inžinieriai, civiliai informatoriai ir t. t.
→ **su konkrečiu įvykiu susiję asmenys**	Remiantis informacija apie prašytoją (pvz., informacija apie gyvenamąją vietą, kelionės maršrutą), asmenį galima susieti su įvykiu, dėl kurio gali būti svarstoma galimybė nesuteikti pabėgėlio statuso.
→ **asmenys, kuriems taikomas ekstradicijos prašymas** → **asmenys, kurie registruoti duomenų bazėse, susijusiose su nusikaltimo prevencija ar nustatymu ir (arba) nusikaltėlių sulaikymu ir traukimu baudžiamojon atsakomybėn**	Ekstradicijos prašymas gali būti ženklas, kad asmuo gali slapstytis nuo teisingumo, ir tokiu atveju gali reikėti svarstyti statuso nesuteikimą. Tačiau taip pat ekstradicijos prašymais gali piktnaudžiauti kilmės šalis (kartais veikdama su trečiąja šalimi), siekdama susigrąžinti *bona fide* pabėgėlius.
→ **asmenys, kurie yra ar buvo susiję su tyrimu, arešto orderiu ir (arba) TBT ar kito tarptautinio baudžiamojo teismo kaltinamuoju aktu**	Tas pats taikoma ir informacijai apie asmenis, kurie įtariami padarę nusikaltimą, ar nusikaltėlius, kuri yra registruota duomenų bazėse ir ne visada gali būti patikima, atsižvelgiant į jos kilmės vietą (ypač jei ją pateikė kilmės šalis).

5.2 Įslaptintos informacijos naudojimas

Pagal PPD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies d punktą reikalaujama, kad prašytojams ir, jei taikoma, jų patarėjams teisės klausimais ar kitiems patarėjams pagal 23 straipsnio 1 dalį būtų suteikta galimybė susipažinti su kilmės šalies informacija, kuri buvo pateikta darbuotojams, atsakingiems už tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimą ir sprendimų dėl jų priėmimą. Jiems taip pat turi būti suteikta galimybė susipažinti su informacija apie medicininius, kultūros, religinius, su vaikais susijusius, lyties ar **kitus konkrečius klausimus**, kaip numatyta atitinkamai 10 straipsnio 3 dalies b ir d punktuose.

Tokia galimybė **yra susijusi su informacija, į kurią „atsižvelgė“ nustatančioji valdžios institucija, „siekdama priimti sprendimą dėl asmens prašymo“**.

Greta PPD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 1 dalies d punkte nustatytų konkrečių reikalavimų reikėtų pažymėti, kad pagal bendrąjį ES teisės principą dėl teisės būti išklausytam ([455]) prašytojams turi būti leidžiama:

([455]) Žr., pvz., *ES pagrindinių teisių chartijos*, *op. cit.*, išn. 34, 41 straipsnio 2 dalies a punktą.

> išsamiai išdėstyti savo poziciją dėl aplinkybių, į kurias kompetentinga institucija turi atsižvelgti, ir pateikti, jei [jam tai atrodo] naudinga, kitokią informaciją ar vertinimus nei tie, kurie jau buvo pateikti kompetentingai institucijai nagrinėjant [jų] prieglobsčio prašymą ([456]).

Visų pirma teisė susipažinti su informacija suteikiama tik patarėjams teisės klausimais ir kitiems patarėjams, kaip priimta arba leistina pagal nacionalinę teisę, vadovaujantis PPD (naujos redakcijos) 23 straipsnio 1 dalimi. Iš 12 straipsnio 1 dalies d punkte padarytos nuorodos į šią nuostatą matyti, kad patarėjų teisės klausimais ir kitų patarėjų galimybė susipažinti su informacija gali būti susijusi su 23 straipsnio 1 dalyje nustatytais suvaržymais. Tačiau tuo pat metu 12 straipsnio 1 dalies d punkte nėra aiškiai nurodyta jokių suvaržymų, taikomų **prašytojo** galimybei susipažinti su čia minima medžiaga.

Kalbant apie galimybę susipažinti su neskelbtina „informacija ar šaltiniais“, PPD (naujos redakcijos) 23 straipsnio 1 dalyje numatytos šios nuostatos:

Naujos redakcijos PPD 23 straipsnio 1 dalis

Teisinės pagalbos ir atstovavimo taikymo sritis

Valstybės narės užtikrina, kad patarėjas teisės klausimais arba kitas patarėjas, kuris pagal nacionalinę teisę gali tą daryti ar kuriam tai yra leidžiama, ir padedantis arba atstovaujantis prašytojui pagal nacionalinę teisę, turėtų galimybę susipažinti su prašytojo bylos informacija, remiantis kuria priimtas arba bus priimtas sprendimas.

Valstybės narės gali padaryti išimtį, kai atskleidus informaciją arba šaltinius galėtų kilti grėsmė nacionaliniam saugumui, organizacijų arba asmens (-ų), teikiančio (-ių) informaciją, arba asmens (-ų), su kuriuo (-iais) yra susijusi informacija, saugumui, arba jeigu būtų pakenkta tyrimui, susijusiam su valstybės narės kompetentingų institucijų atliekamu tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimu, arba pašlytų valstybių narių tarptautiniai santykiai.

Tokiais atvejais valstybės narės:

a) sudaro galimybę susipažinti su tokia informacija arba šaltiniais institucijoms, nurodytoms V skyriuje, ir

b) nustato nacionalinėje teisėje procedūras, kuriomis garantuojama, kad bus užtikrinamos prašytojo teisės į gynybą.

b punkto atžvilgiu valstybės narės visų pirma gali suteikti galimybę susipažinti su tokia informacija ar šaltiniais patarėjui teisės klausimais arba kitam patarėjui, patikrintam saugumo tikslais, tiek, kiek informacija svarbi nagrinėjant prašymą arba priimant sprendimą panaikinti tarptautinę apsaugą.

PPD (naujos redakcijos) V skyriuje, kurį sudaro tik 46 straipsnis dėl teisės į veiksmingą teisių gynimo priemonę, nurodytos valdžios institucijos apima valstybių narių „teismus“.

([456]) 2017 m. vasario 9 d. ESTT sprendimas *M prieš Minister for Justice and Equality, Ireland, Attorney General*, C-560/14, ECLI:EU:C:2017:101, 40 punktas.

Valstybių narių praktika dėl galimybės susipažinti su įslaptinta informacija teikimo ir „patarėjo teisės klausimais ar kito patarėjo“ skyrimo skiriasi ([457]). ESTT dar nesprendė dėl galimybės susipažinti su įslaptinta informacija dėl tarptautinės apsaugos prašymų pagal PPD (naujos redakcijos) 23 straipsnį ribojimo. Vis dėlto Teismo sprendime byloje *ZZ prieš Secretary of State for the Home Department* ([458]) pateikiama naudingų rekomendacijų dėl įrodymų atskleidimo nacionalinio saugumo srityje.

Byloje *ZZ* ginčas buvo susijęs su Prancūzijos / Alžyro piliečiu, kuris buvo nuolatinis Jungtinės Karalystės gyventojas, tačiau po išvykimo iš Jungtinės Karalystės 2005 m. jo teisė gyventi šalyje buvo atšaukta ir jam taikytas draudimas atvykti remiantis tuo, kad jo buvimas nėra palankus visuomenės gerovei. Šioje byloje ESTT buvo klausiama:

> iš esmės <...>, ar Direktyvos 2004/38/EB 30 straipsnio 2 dalis, atsižvelgiant pirmiausia į Chartijos 47 straipsnį, turi būti aiškinama taip, kad iš Europos Sąjungos piliečio skundą dėl sprendimo neleisti atvykti į šalį, priimto taikant šios direktyvos 27 straipsnio 1 dalį, nagrinėjančio nacionalinio teismo reikalaujama, kad jis užtikrintų, jog atitinkamam asmeniui būtų pranešta apie visuomenės saugumo priežasčių, kuriomis grindžiamas šis sprendimas, esmę, kai kompetentinga nacionalinė valdžios institucija šiame teisme teigia, kad atskleidimas prieštarauja valstybės saugumui ([459]).

ESTT pažymėjo, kad „pagrindinė teisė į veiksmingą teisminę gynybą pažeidžiama, jeigu teismas sprendimą grindžia faktinėmis aplinkybėmis ir dokumentais, su kuriais šalys ar viena iš jų negalėjo susipažinti ir pareikšti savo nuomonės <…>“ ([460]). Teismas toliau nusprendė:

> Tam, kad atitinkamas asmuo galėtų veiksmingai pasinaudoti valstybių narių įtvirtintomis apskundimo procedūromis, kompetentinga nacionalinė valdžios institucija vykstant administracinei procedūrai turi visais atvejais, kaip numatyta Direktyvos 2004/38 30 straipsnio 2 dalyje, tiksliai ir išsamiai jį informuoti apie viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ar sveikatos apsaugos priežastis, kuriomis buvo grindžiamas atitinkamas sprendimas.
>
> <…>
>
> Tai, kad Direktyvos 2004/38 30 straipsnio 2 dalimi valstybėms narėms leidžiama apriboti atitinkamiems asmenims teikiamą informaciją dėl valstybės saugumo priežasčių, yra išimtis. Kaip išimtis iš pirmesniame punkte nurodytos taisyklės, ši nuostata turi būti aiškinama griežtai, tačiau išsaugant jos veiksmingą poveikį.
>
> <…>
>
> Žinoma, galimi atvejai, kai vykstant tiek administracinei procedūrai, tiek teismo procesui, būtina neatskleisti atitinkamam asmeniui kai kurios informacijos, visų pirma dėl privalomų su valstybės saugumu susijusių priežasčių (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Kadi ir Al Barakaat International Foundation* prieš *Tarybą ir Komisiją* 342 punktą).

([457]) Žr. Europos migracijos tinklas (EMT), *EMN Ad-Hoc Query on Ad-Hoc Query on the criteria for application of exclusion clause – danger to the community and danger to the state security – while reviewing the applications for international protection*, užklausa pateikta 2016 m. rugsėjo 6 d.

([458]) 2013 m. birželio 4 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas *ZZ prieš Secretary of State for the Home Department*, C-300/11, EU:C:2013:363.

([459]) 2013 m. ESTT sprendimas *ZZ*, *op. cit.* išn. 458, 40 punktas.

([460]) 2013 m. ESTT sprendimas *ZZ*, *op. cit.* išn. 458, 56 punktas. Taip pat žr. 2009 m. gruodžio 2 d. ESTT sprendimo *Europos Komisija prieš Airiją ir kitus,* C-89/08 P, EU:C:2009:742, 52 punktą (ir jame nurodytą teismo praktiką).

> <...> [J]eigu esant išskirtinėms aplinkybėms nacionalinė valdžios institucija, remdamasi valstybės saugumo priežastimis, nesutinka tiksliai ir išsamiai informuoti atitinkamo asmens apie motyvus, kuriais grindžiamas pagal [Direktyvos 2004/38/EB] 27 straipsnį priimtas sprendimas, šios valstybės narės kompetentingas teismas turi turėti ir įgyvendinti priemones bei procesines teisės normas, kurios leistų suderinti, viena vertus, teisėtus valstybės saugumo pagrindus, susijusius su informacijos, į kurią atsižvelgta priimant tokį sprendimą, pobūdžiu ir šaltiniais, ir, kita vertus, būtinybę pakankamai užtikrinti teisės subjektui procesines teises, kaip antai teisę būti išklausytam ir rungimosi principą <...> ([461]).

Byloje *ZZ* ESTT konstatavo:

> [K]ompetentingas nacionalinis teismas turi, pirma, užtikrinti, kad apie motyvų, kuriais grindžiamas nagrinėjamas sprendimas, esmę atitinkamam asmeniui būtų pranešta taip, kad būtų tinkamai užtikrintas reikiamas įrodymų konfidencialumas, ir, antra, remdamasis nacionaline teise imtis veiksmų dėl galimo šios pareigos pranešti pažeidimo ([462]).

Siekiant išlaikyti pusiausvyrą tarp nacionalinių interesų ir prašytojo teisės į veiksmingą teisinę gynybą pagal PPD (naujos redakcijos) 46 straipsnio 3 dalį ir Chartijos 47 straipsnį, gali reikėti numatyti įvairias priemones. Jos gali apimti konfidencialios informacijos atskleidimą kvalifikuotiems patarėjams, kurių saugumo patikrinimas buvo atliktas, dėl nurodymų, kuriais tolesnis tokios informacijos atskleidimas yra draudžiamas arba ribojamas, dėl viešų ir uždarų apeliacinio teismo posėdžių bei dėl viešų ir konfidencialių sprendimų ([463]).

Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT) nagrinėjo neskelbtinos informacijos atskleidimo klausimą byloje *Ljatifi prieš buvusiąją Jugoslavijos Respubliką Makedoniją* ([464]). Ši byla buvo susijusi su teisėtai šalyje gyvenančios užsienietės išsiuntimu remiantis nacionalinių valdžios institucijų išvada, kad ji kelia grėsmę nacionaliniam saugumui. Ieškovė ginčijo tai, kad nacionalinė valdžios institucija nepateikė jokių faktų, kuriais buvo grindžiamas toks vertinimas, įrodymų. Tai buvo priimta be jokios papildomos informacijos vėliau atlikus teisminės peržiūros procedūrą. Abi administracinio teismo instancijos pridūrė tik tai, kad ministerija savo sprendimą priėmė, vadovaudamasi iš žvalgybos agentūros gautu įslaptintu dokumentu. Nustatydamas, kad buvo pažeisti Konvencijos ([465]) protokolo Nr. 7 1 straipsnio 1 dalies a ir b punktai, teismas konstatavo:

> [N]et sprendžiant nacionalinio saugumo klausimą, remiantis teisėtumo ir teisinės valstybės sąvokomis demokratinėje visuomenėje būtina, kad išsiuntimo priemonėms, kurios daro poveikį pagrindinėms žmogaus teisėms, būtų taikoma tam tikros formos rungimosi principu grindžiama procedūra, kurią vykdytų nepriklausoma valdžios institucija ar teismas, turintis kompetencijos veiksmingai ištirti jų priežastis ir peržiūrėti atitinkamus įrodymus, prireikus taikant tinkamus procesinius ribojimus įslaptintos

([461]) 2013 m. ESTT sprendimas ZZ, *op. cit.*, išn. 458, 48, 49, 54 ir 57 punktai bei 61, 64, 65, 69 punktai. Taip pat pagal analogiją žr. 2008 m. rugsėjo 3 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimo Kadi ir Al Barakaat International Foundation prieš Tarybą ir Komisiją, C-402/05 P ir C-415/05 P, 344 punktą.

([462]) 2013 m. ESTT sprendimas ZZ, *op. cit.*, išn. 458, 68 punktas.

([463]) 2013 m. ESTT sprendimas ZZ, *op. cit.*, išn. 458, 64 punktas. Taip pat žr. 2009 m. vasario 19 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimo A ir kiti prieš Jungtinę Karalystę ieškinio Nr. 3455/05, 202–211 punktus. Tai, kad viešų ir uždarų posėdžių rengimas pasitelkiant specialųjį advokatą, kuris atstovautų apelianto interesams, yra teisėta ir atitinka EŽTK, nustatė Jungtinės Karalystės Lordų Rūmai 2009 m. vasario 18 d. Sprendime RB (Alžyras) ir kiti prieš Secretary of State for the Home Department ir OO (Jordanija) prieš Secretary of State for the Home Department, [2009 m.] UKHL 10.

([464]) 2018 m. gegužės 17 d. EŽTT sprendimas Ljatifi prieš buvusiąją Jugoslavijos Respubliką Makedoniją, ieškinio Nr. 19017/16.

([465]) Protocol No 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (neratifikavo Vokietija, Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė). Atsižvelgdamas į tai, kad buvo padarytas pažeidimas pagal protokolo Nr. 7 1 straipsnį dėl vietos teismų negebėjimo tinkamai išnagrinėti, ar ginčijamas nurodymas buvo duotas remiantis pagrįstais nacionalinio saugumo pagrindais, Teismas laikėsi nuostatos, kad nėra būtina nagrinėti, ar šiuo atveju buvo pažeistas ir Konvencijos 13 straipsnis.

> informacijos naudojimui. Asmuo turi turėti galimybę ginčyti vadovo tvirtinimą, kad kyla grėsmė nacionaliniam saugumui. Nors, aišku, bus deramai atsižvelgta į vadovo vertinimą dėl to, kas kelia grėsmę nacionaliniam saugumui, ši nepriklausoma valdžios institucija ar teismas turi gebėti sureaguoti tais atvejais, kai naudojimasis šia sąvoka neturi jokio pagrįsto faktinio pagrindo arba paaiškėja, kad „nacionalinio saugumo“ aiškinimas yra neteisėtas arba prieštarauja sveikam protui ir yra savavališkas (žr. *C. G. ir kiti*, cituota pirmiau, 40 punktas) ([466]).

Ankstesnėje byloje *A ir kiti prieš Jungtinę Karalystę* EŽTT nagrinėjo specialios imigracijos apeliacinės komisijos neatskleistų įrodymų naudojimo Jungtinėje Karalystėje klausimą. EŽTT pripažino, jog buvo didelis ir teisėtas viešasis interesas, kad valstybės gautų informacijos apie teroristų grupes ir jų susijusius asmenis bei išlaikytų tokios informacijos šaltinių slaptumą ([467]). Tačiau jis nusprendė, kad turėjo būti išlaikyta pusiausvyra tarp ieškovo teisės į procesinį teisingumą ir šio svarbaus viešojo intereso. Teismas patvirtino:

> Remiantis šia informacija, ypač svarbu, kad būtų atskleista kuo daugiau informacijos apie kiekvienam ieškovui nepalankius tvirtinimus ir įrodymus, nepažeidžiant nacionalinio saugumo ar kitų saugumo. Jei visapusiškas atskleidimas neįmanomas, pagal EŽTK 5 straipsnio 4 dalį [teisė į laisvę] reikalaujama, kad dėl jo kilę sunkumai būtų išspręsti taip, kad kiekvienas ieškovas vis tiek turėtų galimybę veiksmingai ginčyti jam pareikštus kaltinimus ([468]).

PPD (naujos redakcijos) 23 straipsnio 1 dalyje konkrečiai nurodyta, kad „prašytojo bylos informacija“ yra atskleistina. Tačiau gali būti aplinkybių, kuriomis siekiama atskleisti ne bylos informaciją. Tai gali būti prašymas pateikti išsamesnę informaciją, kaip informacija buvo gauta arba iš ko, jei šaltinis yra anoniminis, arba tai gali būti susiję su prašytojo ieškiniui svarbia informacija, kurią, kaip sakoma, turi valdžios institucijos, bet ji nebuvo atskleista.

Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas nusprendė, kad anoniminio šaltinio tapatybės nebūtina atskleisti, atsižvelgiant į būtinybę išlaikyti jo saugumą. Vis dėlto jis nusprendė, kad turėjo būti pateikta deklaracijų santrauka ir teisėjas negalėjo grįsti savo sprendimo vien tik konfidencialios informacijos pagrindu ([469]). Ši teismo praktika buvo patvirtinta 2015 m. liepos mėn. priimta Prancūzijos prieglobsčio teisės reforma. Kodekso dėl užsieniečių atvykimo ir buvimo ir prieglobsčio teisės L. 733-4 straipsnyje numatyta, kad jei nustatančioji valdžios institucija kliaujasi anoniminiu šaltiniu, siekdama užtikrinti savo šaltinio saugumą, ji turi pagrįsti konfidencialumo poreikį ir pateikti šios informacijos elementų santrauką ([470]). Prancūzijos teisėje taip pat aiškiai nurodyta, kad teisėjai negali grįsti savo sprendimo vien tik konfidencialios informacijos pagrindu.

Jungtinės Karalystės aukštesnysis teismas byloje *CM (EM šalies gairės; atskleidimas) Zimbabvė CG* nusprendė, kad tarptautinės apsaugos prašymų atveju valstybė neturi bendros pareigos atskleisti informaciją. Vis dėlto jis nurodė, kad valstybės sekretorė turi pareigą neklaidinti neatskleisdama informacijos, kuri, kaip žinoma arba turėjo būti

---

([466]) 2018 m. EŽTT sprendimas *Ljatifi*, *op. cit.*, išn. 463, 35 punktas.
([467]) 2009 m. EŽTT sprendimas *A ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, *op. cit.*, išn. 463, 202–224 punktai.
([468]) 2009 m. EŽTT sprendimas *A ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, *op. cit.*, išn. 463, 218 punktas.
([469]) 2015 m. vasario 27 d. *Cour nationale du droit d'asile* (Prancūzijos nacionalinis prieglobsčio teisės teismas) sprendimas *M. B. A., Nr. 11015942* (bylos santrauka, p. 4, prancūzų kalba); 2007 m. birželio 20 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas *R. K. prieš Ministry of Interior*, 6 Azs 142/2006-58 (EDAL bylos santrauka), kuriame prieita prie panašios išvados.
([470]) Prancūzija, *Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile* (Kodeksas dėl užsieniečių atvykimo ir buvimo ir prieglobsčio teisės), 2019 m. lapkričio 1 d. suvestinė redakcija (prancūzų kalba), šioje byloje nustatančioji valdžios institucija yra *Office français de protection des réfugiés et apatrides* (Prancūzijos pabėgėlių ir asmenų be pilietybės apsaugos biuras, OFPRA).

žinoma, kenkia informacijai, kuria kliaujamasi ir kuri susijusi su kilmės šalies informaciniais pranešimais ar kitais įrodymais. Be to, valstybės sekretorė negalėjo pateikti pareiškimų, „kurie, kaip ji žino arba turėtų žinoti, grindžiami kita jos turima arba kito vyriausybės departamento turima medžiaga“ ([471]). Teismas nagrinėjo ginčijamą informacijos neatskleidimą ir visų pirma tai, ar neatskleista medžiaga buvo svarbi nagrinėjamiems klausimams, ar buvo įrodytas viešojo intereso imuniteto reikalavimas, ir ar medžiaga buvo tokia svarbi, kad sąžiningumo sumetimais reikėjo nurodyti, kad būtų atskleista visa medžiaga arba jos dalis ([472]).

5.3 Įrodymų ir patikimumo vertinimas

Atskirą vertinimą sudaro dvi dalys: ar, remiantis konkrečiais bylos faktais, yra „rimtų priežasčių manyti“, kad tarptautinės apsaugos prašytojas įvykdė, kurstė ar kitaip dalyvavo vykdant nusikaltimus ar veiksmus, dėl kurių nesuteikiamas statusas pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalį ir 17 straipsnio 1 dalies a–d punktus.

Viena dalis yra susijusi su tuo, ar „yra rimtų priežasčių manyti, kad atitinkamo asmens, kuris kitais aspektais atitinka pabėgėlio statuso suteikimo sąlygas, įvykdytiems nusikaltimams ar veiksmams, ar veiksmams, prie kurių jis prisidėjo, taikomas vienas iš toje nuostatoje nustatytų statuso nesuteikimo pagrindų“ ([473]). Šiuo klausimu Jungtinės Karalystės aukštesnysis teismas nusprendė, kad „pabėgėlio statuso nesuteikimas <...> yra siejamas su įvykdytų aktų sunkumu, kuris turi būti tokio laipsnio, kad atitinkamas asmuo negalėtų teisėtai remtis pabėgėlio statuso teikiama apsauga“ ([474]).

Kita dalis yra susijusi su klausimu, ar yra pakankamai įrodymų, kad prašytojui būtų galima taikyti asmeninę atsakomybę už nagrinėjamų nusikaltimų ar veiksmų įvykdymą, kurstymą ar kitokį dalyvavimą vykdant. Šiuo klausimu savo sprendime byloje *B ir D* ESTT nutarė, kad turi būti įmanoma prašytojui taikyti asmeninę atsakomybę „atsižvelgiant į 12 straipsnio 2 dalyje reikalaujamą įrodymo lygį“ ([475]). Jis taip pat nustatė, kad „asmeninę atsakomybę reikia vertinti, atsižvelgiant į tikslą ir subjektyvius kriterijus“ ([476]).

Tačiau, kaip ESTT savo sprendime byloje *MM* ([477]) pabrėžė, PD „nesiekiama nustatyti procedūrinių normų, taikytinų nagrinėjant tarptautinės apsaugos prašymą, todėl nesiekiama nustatyti procedūrinių garantijų, kurios šiuo tikslu turi būti suteikiamos prieglobsčio prašytojui“ ([478]). Nors pagal PPD (naujos redakcijos) vis dar nėra visapusiško suderinimo, joje numatyta įvairių apsaugos priemonių, susijusių su įrodymų ir patikimumo vertinimu, į kurias turi atsižvelgti valstybių narių teismai.

Vertindami įrodymus ir patikimumą dėl PD (naujos redakcijos) 12 ir 17 straipsniuose nustatytų statuso nesuteikimo nuostatų taikymo, teisėjai ir teismo nariai taip pat gali

([471]) 2013 m. sausio 31 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo sprendimas *CM (EM šalies gairės; atskleidimas) Zimbabvė CG*, [2013 m.] UKUT 00059, 45 punktas ir 23–32 punktai dėl atskleidimo klausimų nustatymo procedūros, patenkino Anglijos ir Velso apeliacinis teismas (Jungtinė Karalystė), 2013 m. liepos 30 d. Sprendimas *CM (Zimbabvė) prieš Secretary of State for the Home Department*, [2013 m.] EWCA Civ 1303.
([472]) 2013 m. UKUT sprendimas *CM (EM šalies gairės; atskleidimas) Zimbabvė CG*, *op. cit.*, išn. 471, 29 punktas.
([473]) 2013 m. UKUT sprendimas *CM (EM šalies gairės; atskleidimas) Zimbabvė CG*, *op. cit.*, išn. 471, 87 punktas.
([474]) 2013 m. UKUT sprendimas *CM (EM šalies gairės; atskleidimas) Zimbabvė CG*, *op. cit.*, išn. 471, 108 punktas.
([475]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 122 punktas.
([476]) 2010 m. ESTT sprendimas *B ir D*, *op. cit.*, išn. 9, 96 punktas.
([477]) 2012 m. lapkričio 22 d. ESTT sprendimas *MM prieš Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland ir Attorney General*, C-277/11, EU:C:2012:744.
([478]) 2012 m. ESTT sprendimas *MM*, *op. cit.*, išn. 477, 73 punktas.

vadovautis teisine analize dėl įrodymų ir patikimumo vertinimo ([479]), ypač tos teisinės analizės 4.3.4 dalimi dėl „įslaptintų dokumentų“ naudojimo.

Statuso nesuteikimo nuostatų atžvilgiu svarbus ir teisinės analizės dėl įrodymų ir patikimumo vertinimo 3.4 skirsnis, susijęs su atitinkamais teismų posėdžių organizavimo principais ir standartais. Ypatingą dėmesį reikia skirti tam, kad prašytojo padėtis skiriasi nuo prašytojo padėties, kai nagrinėjamas statuso suteikimas. Aišku, įmanoma ir tai, kad tame pačiame posėdyje bus nagrinėjamas ir statuso suteikimas, ir jo nesuteikimas. Kadangi teisine prasme tai nėra baudžiamosios bylos posėdis, baudžiamųjų procesų taisyklės, tokios kaip nekaltumo prezumpcija ir teisė atsisakyti duoti parodymus prieš save, nėra taikomos. Tačiau į baudžiamosios bylos posėdžius panašus požymis, apie kurį turi žinoti teisėjas ar teismo narys, kai nagrinėjamas statuso nesuteikimo klausimas, yra tas, kad prašytojas yra užėmęs gynybos poziciją. Sudėtingų situacijų, kurios nesunkiai gali kilti statuso nesuteikimo bylose, pavyzdys – kai nustatoma, kad prašytojo teiginiai yra nepakankamai patikimi, tačiau tais pačiais teiginiais vadovaujamasi, kai siekiama prašytojui nesuteikti tarptautinės apsaugos. Tokį nenuoseklumą buvo nustatęs Čekijos Aukščiausiasis administracinis teismas ([480]).

([479]) EASO, *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System - Judicial analysĮrodymų ir patikimumo vertinimas taikant bendrą Europos prieglobsčio sistemą.*, 2018 m.

([480]) 2012 m. rugpjūčio 2 d. Čekijos aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas *R. H. prieš Ministry of Interior, 5 Azs 2/2012-49* (čekų kalba).

A priedas. Sprendimų medžiai

Toliau pateikti sprendimų medžiai yra grindžiami pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų analize, išdėstyta 2 ir 3 dalyse, ir 4 dalyje pateikta papildomos apsaugos statuso nesuteikimo pagrindų analize. Juose pateikta siūloma kiekvieno atskiro statuso nesuteikimo pagrindo analizės sistema ir tik vienas iš galimų analizės taikymo būdų.

1. Statuso nesuteikimas asmenims, kuriems nereikia pabėgėlio statuso (12 straipsnio 1 dalis)

A. Ar prašytojui nesuteiktas pabėgėlio statusas, ar jam automatiškai suteiktas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 1 dalies a punktą?		
A.1 Ar prašytojui taikomas 12 straipsnio 1 dalies a punktas?	**A.1.1 Ar prašytojas yra registruotas UNRWA sistemoje kaip „Palestinos pabėgėlis“?** **ARBA** **A.1.2 Ar prašytojui buvo suteiktos UNRWA paslaugos kaip „asmeniui, perkeltam dėl 1967 m. ir vėlesnių karo veiksmų“ (toliau – perkeltasis asmuo)?**	Žr. 2.2.1.1 ir 2.2.1.2 skirsnius. Visuotinai priimta, kad šiuo metu UNRWA yra vienintelis Jungtinių Tautų organas ar agentūra, išskyrus UNHCR, nurodytas 12 straipsnio 1 dalies a punkte. Prašytojas pateks į 12 straipsnio 1 dalies a punkto taikymo sritį, jeigu: i) jis yra pirmosios ar vėlesnės kartos „Palestinos pabėgėlis“ (kaip apibrėžė UNRWA savo veiklos tikslais) arba „perkeltasis asmuo“; ***ir*** ii) jis ne tik gali gauti UNRWA apsaugą ar pagalbą, bet faktiškai ją gavo prieš pateikdamas tarptautinės apsaugos prašymą ES. Prašytojas įvykdys dvi minėtas sąlygas, jei bus įrodyta, kad: — jis yra registruotas UNRWA sistemoje kaip „Palestinos pabėgėlis“; ***arba*** — jis gauna UNRWA paslaugas kaip „perkeltasis asmuo“. Jei dvi pirmesnės sąlygos nėra įvykdytos, prašytojas nepatenka į 12 straipsnio 1 dalies a punkto taikymo sritį ir jo pabėgėlio statusą galinčio gauti asmens statusą reikėtų vertinti pagal 2 straipsnio d punktą ir pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindus, nustatytus 12 straipsnio 1 dalies b punkte ir 2 dalyje.
A.2 Jei atsakymas į klausimą A.1 yra teigiamas, ar prašytojas „šiuo metu“ gauna JT organo ar agentūros, išskyrus UNHCR, apsaugą arba pagalbą?	Žr. 2.2.1.3 skirsnį. Nors UNRWA savo paslaugas teikia savo veiklos teritorijoje, reikėtų laikyti, kad prašytojas „šiuo metu“ gauna UNRWA apsaugą arba pagalbą, jeigu: i) jis yra gavęs UNRWA apsaugą arba pagalbą prieš jam pateikiant tarptautinės apsaugos prašymą valstybėje narėje; ***ir*** ii) jis savanoriškai atsisakė tos apsaugos ar pagalbos (priešingai nei tuo atveju, kai UNRWA apsaugos ar pagalbos gauti nebegalima, žr. klausimą **A.3**). Jei šios dvi sąlygos įvykdytos, prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmą sakinį.	

A. Ar prašytojui nesuteiktas pabėgėlio statusas, ar jam automatiškai suteiktas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 1 dalies a punktą?		
A.3 Jei atsakymas į klausimą A.2 yra neigiamas, ar tokios apsaugos ar pagalbos teikimas „dėl bet kokios priežasties nutrūko“?	**A.3.1 Ar tokios apsaugos ar pagalbos teikimas nutrūko dėl įvykių, kurie UNRWA daro tiesioginį poveikį?** **ARBA** **A.3.2 Ar tokios apsaugos ar pagalbos teikimas nutrūko dėl prašytojo nekontroliuojamų ir nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių?**	Žr. 2.2.2.1 skirsnį. **Tiesiogiai su UNRWA susiję įvykiai**, dėl kurių nutrūktų jos teikiama apsauga ar pagalba, apima UNRWA panaikinimą ar įvykį, dėl kurio ji apskritai negali vykdyti savo misijos. **Prašytojo nekontroliuojamos ir nuo jo valios nepriklausančios aplinkybės**, dėl kurių nutrūktų UNRWA teikiama apsauga ar pagalba, apima šiuo atvejus: i) prašytojas yra **priverstas palikti UNRWA veiklos teritoriją** dėl to, kad jis jaučiasi labai nesaugus ir UNRWA negali savo veiklos teritorijoje užtikrinti jo gyvenimo sąlygų, kurios atitiktų jai pavestą misiją; ii) **esant kitoms kliūtims**, dėl kurių prašytojas negali grįžti į UNRWA veiklos teritoriją, įskaitant teisines kliūtis (pvz., būtinų dokumentų nebuvimas), praktines kliūtis (pvz., sienų uždarymas) ir su apsauga bei asmens saugumu susijusias kliūtis (pvz., pavojai kelionės metu).
A.4 Jei atsakymas į klausimą A.3 yra teigiamas, ar prašytojo padėtis buvo „galutinai išspręsta pagal atitinkamas rezoliucijas“, kurias priėmė JT Generalinė Asamblėja (JTGA)?	Žr. 2.2.2 skirsnį. Prašytojo padėtis nebus galutinai išspręsta pagal atitinkamas JTGA rezoliucijas, jeigu: i) prašytojas yra „Palestinos pabėgėlis“, kuris dar nesugrįžo, ir jam nebuvo atlyginta žala, kaip numatyta JTGA rezoliucijos 194(III) 11 dalyje; ***arba*** ii) prašytojas yra „perkeltasis asmuo“, kuris dar negrįžo į savo namus ar ankstesnę gyvenamąją vietą Izraelio okupuotose teritorijose nuo 1967 m., kaip visai neseniai paraginta JTGA rezoliucijos 73/93 1 ir 2 dalyse.	

Išvados dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo ir (arba) automatinio pabėgėlio statuso suteikimo pagal 12 straipsnio 1 dalies a punktą

Jei atsakymas į klausimą **A.1** yra neigiamas, prašytojas nepatenka į 12 straipsnio 1 dalies a punkto taikymo sritį ir jo pabėgėlio statusą galinčio gauti asmens statusą reikėtų vertinti pagal 2 straipsnio d punktą ir likusius pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindus, nustatytus 12 straipsnio 1 dalies b punkte ir 2 dalyje.

Jei atsakymas į klausimą **A.2** yra teigiamas, prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 1 dalies a punkto pirmą sakinį.

Jei atsakymas į klausimą **A.3** yra teigiamas, o atsakymas į klausimą **A.4** – neigiamas, prašytojui suteikiamas pabėgėlio statusas, jeigu jis nepatenka į jokių pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindų pagal 12 straipsnio 1 dalies b punktą ir 2 dalį taikymo sritį.

Jei atsakymas į klausimą **A.3** yra teigiamas ir atsakymas į klausimą **A.4** yra teigiamas, prašytojo tinkamumą gauti pabėgėlio statusą reikėtų vertinti pagal 2 straipsnio d punktą ir pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindus, nustatytus 12 straipsnio 1 dalies b punkte ir 2 dalyje.

B. Ar prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 1 dalies b punktą?	
B.1. Ar prašytojas „apsigyveno“ šalyje, kuri nėra jo kilmės šalis?	Žr. 2.3.1 skirsnį.
B.2. Jei atsakymas į klausimą B.1 yra teigiamas, ar prašytojas pripažįstamas „turinčiu teises ir pareigas, kurios priskiriamos“ gyvenamosios šalies „piliečiams“?	Žr. 2.3.2 skirsnį.
Išvados dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo pagal 12 straipsnio 1 dalies b punktą Jei atsakymas į klausimą **B.1** arba klausimą **B.2** yra neigiamas, prašytojui pabėgėlio statusas nėra nesuteikiamas. Jei atsakymas į klausimus **B.1** ir **B.2** yra teigiamas, prašytojui pabėgėlio statusas nesuteikiamas.	

2. Statuso nesuteikimas asmenims, kurie yra neverti pabėgėlio statuso (12 straipsnio 2 ir 3 dalys)

Prašytojas gali būti įvykdęs kelis aktus, dėl kurių nesuteikiamas statusas ir kuriems taikomos skirtingos PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje nustatytos statuso nesuteikimo nuostatos. Kitu atveju vienas konkretus aktas galėtų būti vertinamas kaip aktas, dėl kurio nesuteikiamas statusas dėl daugiau kaip vienos statuso nesuteikimo nuostatos, jei yra būtini požymiai. Statuso nesuteikimo analizė nebūtinai turi būti vykdoma tokia pačia tvarka kaip toliau išdėstytas sprendimų medis (iš pradžių 12 straipsnio a dalis, tada 12 straipsnio 2 dalies b punktas ir 12 straipsnio 2 dalies c punktas).

C. Ar prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 2 ir 3 dalis?			
C.1 Ar yra požymių, kad prašytojas gali būti susijęs su nusikaltimu ar aktu, dėl kurio nesuteikiamas statusas pagal 12 straipsnio 2 dalį?	Žr. 5.1 skirsnį dėl atvejų, kai gali būti nesuteikiamas statusas, nustatymo.		
C.2 Jei atsakymas į klausimą C.1 yra teigiamas, ar dėl akto nesuteikiamas statusas pagal 12 straipsnio 2 dalies a punktą?	**C.2.1. Ar aktas įvykdytas taikos metu?**	**C.2.1.1 Ar tai buvo nusikaltimas žmoniškumui?**	Žr. 3.3.4 skirsnį dėl nusikaltimų žmoniškumui. Jei tai buvo nusikaltimas žmoniškumui, įvertinkite, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad prašytojas buvo asmeniškai už jį atsakingas (žr. toliau pateiktą klausimą **C.5**).
	C.2.2. Jei atsakymas į klausimą C.2.1 yra neigiamas, ar įvykdytas aktas buvo susijęs su netarptautiniu ginkluotu konfliktu?	**C.2.2.1 Ar tai buvo karo nusikaltimas?** **ARBA** **C.2.2.2 Ar tai buvo nusikaltimas žmoniškumui?**	Žr. 3.3.3.3 skirsnį apie karo nusikaltimus netarptautiniame ginkluotame konflikte ir 3.3.4 skirsnį apie nusikaltimus žmoniškumui. Jei tai buvo karo nusikaltimas arba nusikaltimas žmoniškumui, įvertinkite, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad prašytojas buvo asmeniškai už jį atsakingas (žr. toliau pateiktą klausimą **C.5**).
	C.2.3. Jei atsakymas į klausimą C.2.2 yra neigiamas, ar įvykdytas aktas buvo susijęs su tarptautiniu ginkluotu konfliktu?	**C.2.3.1 Ar tai buvo agresijos nusikaltimas?** **ARBA** **C.2.3.2 Ar tai buvo karo nusikaltimas?** **ARBA** **C.2.3.3 Ar tai buvo nusikaltimas žmoniškumui?**	Žr. 3.3.2 skirsnį apie nusikaltimus taikai, 3.3.3.2 skirsnį apie karo nusikaltimus tarptautiniame ginkluotame konflikte ir 3.3.4 skirsnį apie nusikaltimus žmoniškumui. Jei tai buvo agresijos nusikaltimas, karo nusikaltimas arba nusikaltimas žmoniškumui, įvertinkite, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad prašytojas buvo asmeniškai už jį atsakingas (žr. toliau pateiktą klausimą **C.5**). [Atkreipkite dėmesį, kad „agresijos nusikaltimas“ yra šiuolaikinis „nusikaltimo taikai“ atitikmuo, žr. 3.3.2 skirsnį.] [Atkreipkite dėmesį, kad agresijos nusikaltimai nėra karo nusikaltimai, nes jiems taikomas principas *jus ad bellum*, o ne *jus in bello*, žr. 3.3.2 skirsnį].

C. Ar prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 2 ir 3 dalis?		
C.3 Jei atsakymas į klausimą C.1 yra teigiamas, ar dėl akto nesuteikiamas statusas pagal 12 straipsnio 2 dalies b punktą?	**C.3.1. Ar aktas buvo įvykdytas ne valstybėje narėje prieš prašytoją „pripažįstant pabėgėliu“?**	Žr. 3.4.2 skirsnį. Sąlyga, kad aktas turi būti įvykdytas ne valstybėje narėje „prieš asmenį pripažįstant pabėgėliu“, reiškia, kad: 15. prašytojas įvykdė aktą ne valstybėje narėje prieš priimant galutinį sprendimą dėl to, ar jis atitinka „pabėgėlio“ kriterijus; ***arba*** 16. prašytojas padarė aktą ne valstybėje narėje valstybių narių kompetentingoms institucijoms priėmus galutinį sprendimą, kad prašytojas atitinka „pabėgėlio“ kriterijus, bet prieš išduodant leidimą gyventi šalyje remiantis „pabėgėlio statuso“ suteikimu. Žr. 3.4.2 skirsnį.
	C.3.2. Jei atsakymas į klausimą C.3.1 yra teigiamas, ar aktas iš esmės gali būti laikomas „sunkiu nusikaltimu“?	Žr. 3.4.1.1 skirsnį.
	C.3.3. Jei atsakymas į klausimą C.3.2 yra teigiamas, ar aktas buvo sunkus „nepolitinis“ nusikaltimas?	Žr. 3.4.1.2 ir 3.4.1.3 skirsnius. Jei tai buvo sunkus nepolitinis nusikaltimas, padarytas ne atitinkamoje valstybėje narėje prieš prašytoją pripažįstant pabėgėliu, įvertinkite, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad prašytojas buvo asmeniškai už jį atsakingas (žr. toliau pateiktą klausimą **C.5**).
C.4. Jei atsakymas į klausimą C.1 yra teigiamas, ar dėl akto nesuteikiamas statusas pagal 12 straipsnio 2 dalies c punktą?	**C.4.1. Ar aktas prieštaravo Jungtinių Tautų tikslams ir principams?**	Žr. 3.5 skirsnį. Jei tai buvo Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujantis aktas, įvertinkite, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad prašytojas buvo asmeniškai už jį atsakingas (žr. toliau pateiktą klausimą **C.5**).

C. Ar prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 2 ir 3 dalis?		
C.5. Jei atsakymas į klausimus C.2, C.3 ar C.4 yra teigiamas, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad prašytojas yra asmeniškai už jį atsakingas?	**C.5.1. Ar prašytojo elgesys atitinka asmeninės atsakomybės nustatymo objektyvius požymius?**	Žr. 3.6.1.1 skirsnį, 3.6.2 ir 3.6.3 skirsnius. Ar prašytojas padarė, kurstė ar kitaip dalyvavo vykdant nusikaltimą, dėl kurio nesuteikiamas statusas, arba ar prašytojas yra „pripažintas kaltu“ dėl akto, dėl kurio nesuteikiamas statusas?
	C.5.2. Ar prašytojo mąstysena atitinka reikalavimus, susijusius su asmeninės atsakomybės nustatymo subjektyviais požymiais?	Žr. 3.6.1.2 skirsnį. Ar prašytojas ketino padaryti nusikaltimą ar aktą, dėl kurio nesuteikiamas statusas, ir apie tai žinojo?
	C.5.3. Ar yra pagrindų, kuriais panaikinama asmeninė atsakomybė?	Žr. 3.6.4 skirsnį. Ar prašytojas turi teisėtas gynybos priemones, dėl kurių jam netaikoma atsakomybė už padarytą nusikaltimą ar aktą, dėl kurio nesuteikiamas statusas?

Išvados dėl pabėgėlio statuso nesuteikimo pagal 12 straipsnio 2 IR 3 dalis

Jei visi atsakymai į klausimus **C.2**, **C.3** ir **C.4** yra neigiami, prašytojui pabėgėlio statusas nėra nesuteikiamas.

Jei abu atsakymai į klausimus **C.2** ir **C.5** yra teigiami, prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 2 dalies a punktą, kuris siejamas, kaip taikoma, su 12 straipsnio 3 dalimi.

Jei abu atsakymai į klausimus **C.3** ir **C.5** yra teigiami, prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 2 dalies b punktą, kuris siejamas, kaip taikoma, su 12 straipsnio 3 dalimi.

Jei abu atsakymai į klausimus **C.4** ir **C.5** yra teigiami, prašytojui nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 2 dalies c punktą, kuris siejamas, kaip taikoma, su 12 straipsnio 3 dalimi.

3. Papildomos apsaugos statuso nesuteikimas (17 straipsnis)

A. Ar prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnį?	
A.1. Ar dėl akto nesuteikiamas statusas pagal 17 straipsnio 1 dalies a punktą?	Principas yra toks pats kaip ir 12 straipsnio 2 dalies a punkto atveju. Žr. sprendimų medžio klausimą **C.2** dėl asmenų, kurie neverti pabėgėlio statuso.
A.2. Ar dėl akto nesuteikiamas statusas pagal 17 straipsnio 1 dalies b punktą?	Principas yra toks pats kaip ir 12 straipsnio 2 dalies b punkto atveju, išskyrus tai, kad: nėra reikalavimo, kad „sunkus nusikaltimas“ turi būti „nepolitinis“; nėra reikalavimo, kad nusikaltimas būtų padarytas ne valstybėje narėje arba prieš konkretų momentą. Žr. sprendimų medžio klausimą **C.3.2** dėl asmenų, kurie neverti pabėgėlio statuso.
A.3. Ar dėl akto nesuteikiamas statusas pagal 17 straipsnio 1 dalies c punktą?	Principas yra toks pats kaip ir 12 straipsnio 2 dalies c punkto atveju. Žr. sprendimų medžio klausimą **C.4** dėl asmenų, kurie neverti pabėgėlio statuso.
A.4. Jei atsakymas į klausimus A.1, A.2 ar A.3 yra teigiamas, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad prašytojas yra asmeniškai už jį atsakingas?	Principas yra toks pats kaip ir 12 straipsnio 2 ir 3 dalių atveju. Žr. sprendimų medžio klausimą **C.5** dėl asmenų, kurie neverti pabėgėlio statuso.

A. Ar prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnį?		
A.5. Ar taikomas 17 straipsnio 1 dalies d punkte nustatytas statuso nesuteikimo pagrindas?	**A.5.1. Ar yra požymių, kad prašytojas gali kelti pavojų valstybės narės visuomenei arba saugumui?**	Žr. 4.2.5 skirsnį.
	A.5.2. Jei atsakymas į klausimą A.5.1 yra teigiamas, ar yra „rimtų priežasčių manyti“, kad prašytojas kelia tokį pavojų?	Įrodinėjimo standartas yra toks pats, koks taikomas asmenims, kuriems nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnio 1 dalies a–c punktus ir 2 dalį, ir asmenims, kuriems nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnio 2 ir 3 dalis.

A. Ar prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnį?		
A.6. Ar taikomas 17 straipsnio 3 dalyje nustatytas statuso nesuteikimo pagrindas?	**A.6.1. Ar šis statuso nesuteikimo pagrindas yra perkeltas į nacionalinės teisės aktus?**	17 straipsnio 3 dalyje numatytas statuso nesuteikimo pagrindas yra neprivalomas ir jį gali taikyti tik tos valstybės narės, kurios jį perkėlė į savo nacionalinę teisę.
	A.6.2. Jei atsakymas į klausimą A.6.1 yra teigiamas, ar prašytojas padarė vieną ar daugiau nusikaltimų, kurie nepatenka į 17 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, prieš atvykdamas į valstybę narę?	Žr. 4.3 skirsnį. Nusikaltimai turi būti mažiau sunkūs už nusikaltimus ir aktus, kuriems taikoma 17 straipsnio 1 dalis.
	A.6.3. Jei atsakymas į klausimą A.6.2 yra teigiamas, ar valstybėje narėje už tuos nusikaltimus būtų baudžiama laisvės atėmimo bausme?	Žr. 4.3 skirsnį.
	A.6.4. Jei atsakymas į klausimą A.6.4 yra teigiamas, ar prašytojas iš savo kilmės šalies išvyko tik siekdamas išvengti sankcijų už tokius nusikaltimus?	Žr. 4.3 skirsnį.

A. Ar prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnį?
IŠVADOS DĖL PAPILDOMOS APSAUGOS STATUSO NESUTEIKIMO PAGAL 17 STRAIPSNĮ Jei visi atsakymai į klausimus **A.1, A.2, A.3, A.5** ir **A.6** yra neigiami, prašytojui papildomos apsaugos statusas nėra nesuteikiamas. Jei abu atsakymai į klausimus **A.1** ir **A.4** yra teigiami, prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnio 1 dalies a punktą, kuris siejamas, kaip taikoma, su 17 straipsnio 2 dalimi. Jei abu atsakymai į klausimus **A.2** ir **A.4** yra teigiami, prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnio 1 dalies b punktą, kuris siejamas, kaip taikoma, su 17 straipsnio 2 dalimi. Jei abu atsakymai į klausimus **A.3** ir **A.4** yra teigiami, prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnio 1 dalies c punktą, kuris siejamas, kaip taikoma, su 17 straipsnio 2 dalimi. Jei atsakymas į klausimą **A.5** yra teigiamas, prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnio 1 dalies d punktą. Jei atsakymas į klausimą **A.7** yra teigiamas, prašytojui nesuteikiamas papildomos apsaugos statusas pagal 17 straipsnio 3 dalį.

B priedas. Pasirinkti su terorizmu susiję dokumentai

1. Pasirinkti su terorizmu susiję ES dokumentai

Europos Sąjunga, Restrictive measures (sanctions) in force, taikomos asmenims ir (arba) subjektams tik SESV 215 straipsnio pagrindu (sąrašas atnaujintas 2016 m. liepos 7 d.).

2001 m. gruodžio 27 d. Tarybos bendroji pozicija 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu, [2001 m.] OL L 344/93, iš dalies pakeista (žr. suvestinę redakciją): 2016 m. rugsėjo 27 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2016/1711, OL LI 259/3; 2017 m. lapkričio 13 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2017/2073, OL LI 295/59.

2001 m. gruodžio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2580/2001 dėl specialių ribojančių priemonių, taikomų tam tikriems asmenims ir subjektams siekiant kovoti su terorizmu, OL L 344/70, iš dalies pakeistas (žr. suvestinę redakciją): 2003 m. balandžio 28 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 745/2003, OL L 106/22; 2005 m. liepos 27 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1207/2005, OL L 197/16; 2005 m. lapkričio 29 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1957/2005, OL L 314/16; 2006 m. rugsėjo 29 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1461/2006, OL L 272/11; 2006 m. lapkričio 20 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1791/2006, OL L 363/1; 2012 m. gruodžio 20 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 1250/2012, OL L 352/40; 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 517/2013, OL L 158/1; 2013 m. liepos 4 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 646/2013, OL L 187/4; 2016 m. rugsėjo 27 d. Tarybos reglamentu (ES) 2016/1710, OL L 259 I/1; 2017 m. lapkričio 13 d. Tarybos reglamentu (ES) 2017/2061, OL L 295/3; ir sutartimi dėl naujųjų valstybių narių stojimo.

2002 m. gegužės 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 881/2002, kuriuo nustatomos tam tikros specialios ribojamosios priemonės, taikomos tam tikriems asmenims ir subjektams, susijusiems su ISIL („Da'esh“) ir „Al-Qaida“ organizacijomis, suvestinė redakcija, nuo 2019 m. liepos 5 d. keista 307 kartus.

2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos sprendimas 2005/671/TVR dėl keitimosi informacija ir bendradarbiavimo teroristinių nusikaltimų srityje, OL L 253/22, iš dalies pakeistas (žr. suvestinę redakciją) 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541, OL L 88/6.

2005 m. lapkričio 29 d. Tarybos sprendimas 2005/848/EB, įgyvendinantis Reglamento (EB) Nr. 2580/2001 dėl specialių ribojančių priemonių, taikomų tam tikriems asmenims ir subjektams siekiant kovoti su terorizmu, 2 straipsnio 3 dalį ir panaikinantis Sprendimą 2005/722/EB, OL L 314/46.

2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR, [2017 m.] OL L 88/6.

2016 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (ES) 2016/1686, kuriuo nustatomos papildomos ribojamosios priemonės, taikomos ISIL („Da'esh") ir „Al-Qaida" bei su jomis susijusiems fiziniams ir juridiniams asmenims, subjektams ar organizacijoms, OL L 255/1, iš dalies pakeistas (žr. suvestinę redakciją): 2018 m. vasario 26 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2018/281, OL LI 54/1; 2018 m. liepos 16 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2018/999, OL LI 178/1; 2018 m. spalio 15 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2018/1539, OL LI 257/1; 2019 m. vasario 18 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2019/270, OL LI 46/1.

2016 m. rugsėjo 20 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2016/1693 dėl ribojamųjų priemonių ISIL („Da'esh") ir „Al-Qaida" ir su jomis susijusiems asmenims, grupėms, susivienijimams ir subjektams, kuriuo panaikinama Bendroji pozicija 2002/402/BUSP, OL L 255/25, iš dalies pakeistas (žr. suvestinę redakciją): 2017 m. rugsėjo 14 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2017/1560, OL L 237/71; 2018 m. vasario 26 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2018/283, OL LI 54/6; 2018 m. liepos 16 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2018/1000, OL LI 178/3; 2018 m. spalio 15 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2018/1540 OL L 257I; 2019 m. vasario 18 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2019/271, OL LI 46/3.

2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR, [2017 m.] OL L 88/6.

2018 m. birželio 4 d. Tarybos sprendimas (ES) 2018/889 dėl Europos Tarybos konvencijos dėl terorizmo prevencijos sudarymo Europos Sąjungos vardu, [2018 m.] OL L 159/1.

2018 m. birželio 4 d. Tarybos sprendimas (ES) 2018/890 dėl Europos Tarybos konvencijos dėl terorizmo prevencijos papildomo protokolo sudarymo Europos Sąjungos vardu, [2018 m.] OL L 159/15.

2019 m. rugpjūčio 8 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2019/1341, kuriuo iš dalies keičiamas ir atnaujinamas asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas (BUSP) 2018/1084, [2019 m.] OL L 6/6.

2020 m. sausio 13 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2020/20, kuriuo atnaujinamas asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas (BUSP) 2019/134, [2020 m.] OL L 81.

2. Su terorizmu susijusios Jungtinių Tautų konvencijos ([481])

Convention on offences and certain other acts committed on board aircraft, 704 UNTS 219, 1963 m. rugsėjo 14 d. (įsigaliojo 1969 m. gruodžio 4 d.).

([481]) Atkreipkite dėmesį, kad ne visoms konvencijoms taikomas tas pats ratifikavimo ir (arba) prisijungimo lygis ir kai kurias iš jų yra ratifikavęs ir (arba) prie jų prisijungęs labai nedidelis skaičius šalių. Visų pirma ne visos valstybės narės yra ratifikavusios visas konvencijas ir (arba) prie jų prisijungusios. Taip pat žr., JTGA, *Measures to Eliminate International Terrorism*, 1997 m. sausio 16 d., A/RES/51/210, 6 punktą; JTGA, Measures to eliminate international terrorism, 2012 m. gruodžio 14 d., A/RES/67/99, 12 ir 13 punktus; sąrašą tvarko JT Saugumo Tarybos Kovos su terorizmu komitetas, jį galima rasti adresu (https://www.un.org/securitycouncil/ctc/content/international-legal-instruments).

Convention for the suppression of unlawful seizure of aircraft, 860 UNTS 105, 1970 m. gruodžio 16 d. (įsigaliojo 1971 m. spalio 14 d.).

Convention for the suppression of unlawful acts against the safety of civil aviation, 974 UNTS 177, 1971 m. rugsėjo 23 d. (įsigaliojo 1973 m. sausio 26 d.).

Convention on the prevention and punishment of crimes against internationally protected persons, including diplomatic agents, 1035 UNTS 167, 1973 m. gruodžio 14 d. (įsigaliojo 1977 m. vasario 20 d.).

Convention on the physical protection of nuclear material, 1456 UNTS 101, 1980 m. kovo 3 d. (įsigaliojo 1987 m. vasario 8 d.).

International convention against the taking of hostages, 1316 UNTS 205, 1979 m. gruodžio 17 d. (įsigaliojo 1983 m. birželio 3 d.).

Protocol for the suppression of unlawful acts of violence at airports serving international civil aviation, supplementary to the Convention of 23 September 1971, 1988 m. vasario 24 d. (įsigaliojo 1989 m. rugpjūčio 6 d.).

Convention on the marking of plastic explosives for the purpose of detection, 2122 UNTS 359, 1991 m. kovo 1 d. (įsigaliojo 1998 m. birželio 21 d.).

Convention for the suppression of unlawful acts against the safety of maritime navigation, 1678 UNTS 222, 1988 m. kovo 10 d. (įsigaliojo 1992 m. kovo 1 d.).

Protocol to the convention of 10 March 1988 for the suppression of unlawful acts against the safety of fixed platforms located on the continental shelf, 1768 UNTS 304, 1988 m. kovo 10 d. (įsigaliojo 1992 m. kovo 1 d.).

International convention for the suppression of terrorist bombings, 2149 UNTS 256, 1997 m. gruodžio 15 d. (įsigaliojo 2001 m. gegužės 23 d.).

International convention for the suppression of the financing of terrorism, 3178 UNTS 197, 1999 m. gruodžio 9 d. (įsigaliojo 2002 m. balandžio 10 d.).

International convention for the suppression of acts of nuclear terrorism, 2445 UNTS 89, 2005 m. balandžio 13 d. (įsigaliojo 2007 m. liepos 7 d.).

Amendment to the convention on the physical protection of nuclear material, 2005 m. liepos 8 d. (įsigaliojo 2016 m. gegužės 8 d.).

Protocol of 2005 to the convention for the suppression of unlawful acts against the safety of maritime navigation, 2005 m. spalio 14 d. (įsigaliojo 2010 m. liepos 28 d.).

Protocol of 2005 to the protocol for the suppression of unlawful acts against the safety of fixed platforms located on the continental shelf, 2005 m. spalio 14 d. (įsigaliojo 2010 m. liepos 28 d.).

Convention on the suppression of unlawful acts relating to international civil aviation, 2010 m. rugsėjo 10 d. (įsigaliojo 2018 m. liepos 1 d.).

Protocol supplementary to the convention for the suppression of unlawful seizure of aircraft, 2010 m. rugsėjo 10 d. (įsigaliojo 2018 m. sausio 1 d.).

Protocol to amend the convention on offences and certain acts committed on board aircraft, 2014 m. balandžio 4 d. (dar neįsigaliojo).

3. Pasirinktos su terorizmu susijusios Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1267 (1999), 1999 m. spalio 15 d., dėl padėties Afganistane ir sankcijų taikymo režimo su Talibanu susijusiems asmenims.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1333 (2000), 2000 m. gruodžio 19 d., kuria išplečiamas oro embargas ir finansinis embargas, kad būtų įtrauktas Usamos Bin Ladeno ir susijusių asmenų lėšų įšaldymas, taikomas ginklų embargas Talibano kontroliuojamoje Afganistano teritorijoje ir embargas cheminiam acto rūgšties anhidridui.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1368 (2001), 2001 m. rugsėjo 12 d., dėl rugsėjo 11 d. išpuolių prieš Jungtines Valstijas pasmerkimo.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1373 (2001), 2001 m. rugsėjo 28 d., dėl teroro aktų keliamų grėsmių tarptautinei taikai ir saugumui.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1377 (2001), 2001 m. lapkričio 12 d., dėl kovos su tarptautiniu terorizmu pastangų.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1390 (2002), 2002 m. sausio 16 d. ([482]), kuria keičiamas ir išplečiamas sankcijų taikymo režimas, kuris iš pradžių buvo numatytas rezoliucijose 1267 (1999) ir 1333 (2000).

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1452 (2002), 2002 m. gruodžio 20 d., kuria pradedamos taikyti tam tikros lėšų išleidimo išimtys pagal 1267 komiteto numatytą sankcijų taikymo režimą.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1456 (2003), 2003 m. sausio 20 d., dėl Užsienio reikalų ministrų deklaracijos dėl kovos su terorizmu.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1540 (2004), 2004 m. balandžio 28 d., dėl branduolinių, cheminių ir biologinių ginklų platinimo grėsmės.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1566 (2004), 2004 m. spalio 8 d,. dėl teroro aktų keliamų grėsmių tarptautinei taikai ir saugumui.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 1624 (2005), 2005 m. rugsėjo 14 d., dėl draudimo kurstyti teroro aktų vykdymą.

([482]) Atnaujinta 2013 m.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 2133 (2014), 2014 m. sausio 27 d., dėl teroristinių grupių vykdomo žmonių grobimo ir įkaitų ėmimo prevencijos.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 2178 (2014), 2014 m. rugsėjo 24 d., dėl užsienio teroristų kovotojų.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 2253 (2015), 2015 m. gruodžio 17 d., dėl teroro aktų keliamų grėsmių tarptautinei taikai ir saugumui (ir kad „Al-Qaida“ sankcijų sąrašas nuo šiol būtų vadinamas ISIL („Da'esh“) ir „Al-Qaida“ sankcijų sąrašu).

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 2368 (2017), 2017 m. liepos 20 d., dėl teroro aktų keliamų grėsmių tarptautinei taikai ir saugumui: 1267/1989/2253 ISIL („Da'esh“) ir „Al-Qaida“ sankcijų taikymo režimo peržiūra ir atnaujinimas.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 2370 (2017), 2017 m. rugpjūčio 2 d., dėl kelio užkirtimo teroristams įsigyti ginklų.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 2388 (2017), 2017 m. rugsėjo 21 d., dėl tarptautinės taikos ir saugumo palaikymo: prekyba žmonėmis.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 2396 (2017), 2017 m. gruodžio 21 d., dėl užsienio teroristų kovotojų.

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Rezoliucija 2427 (2018), 2018 m. liepos 9 d., dėl vaikų ginkluotame konflikte.

Dėl viso sąrašo žr. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Saugumo Tarybos rezoliucijų sąrašas.

4. Pasirinkti su terorizmu susiję Europos Tarybos dokumentai

European Convention on the Suppression of Terrorism, ETS Nr. 90, 1977 m. sausio 27 d. (įsigaliojo 1978 m. rugpjūčio 4 d.).

Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, ETS Nr. 196, 2005 m. gegužės 16 d. (įsigaliojo 2007 m. birželio 1 d.) ([483]).

Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, ETS Nr. 217, 2015 m. spalio 22 d. (įsigaliojo 2017 m. liepos 1 d.) ([484]).

([483]) Visos valstybės narės neratifikavo, bet ratifikavo ES.
([484]) Visos valstybės narės neratifikavo, bet ratifikavo ES.

C priedas. Pasirinktos svarbios tarptautinės teisinės nuostatos

1. Romos statutas

7 straipsnis

Nusikaltimai žmoniškumui

1. Šiame Statute nusikaltimas žmoniškumui – bet kuri iš toliau išvardytų veikų, kai sąmoningai rengiami didelio masto arba sistemingi civilių užpuolimai:

   a) nužudymas;

   b) naikinimas;

   c) pavergimas;

   d) gyventojų deportavimas arba prievartinis perkėlimas;

   e) įkalinimas arba kitoks žiaurus laisvės atėmimas, prieštaraujantis pagrindinėms tarptautinės teisės normoms;

   f) kankinimas;

   g) iššaginimas, įtraukimas į seksualinę vergovę, vertimas užsiimti prostitucija, priverstinis apvaisinimas, priverstinė sterilizacija ar bet kokios kitos sunkios seksualinės prievartos formos;

   h) kokios nors grupės ar bendrijos persekiojimas politiniais, rasiniais, nacionaliniais, etniniais, kultūriniais, religiniais, lyties, kaip ji apibūdinta šio straipsnio 3 dalyje, ar kitais motyvais, kuriuos, kaip visuotinai pripažinta, draudžia tarptautinė teisė, darant bet kurias šiame punkte nurodytas veikas arba Teismo jurisdikcijai priklausančius nusikaltimus;

   i) priverstinis asmenų dingimas;

   j) apartheido nusikaltimas;

   k) kitos panašios nežmoniškos veikos, kai tyčia sukeliamos didelės kančios, sunkūs kūno sužalojimai arba padaroma didelė žala psichinei ar fizinei sveikatai.

2. Šio straipsnio 1 dalyje:

   a) „civilių užpuldinėjimas“ – daugybinės šio straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos bet kokių civilių atžvilgiu, kai yra vykdoma ar remiama valstybės arba organizacijos politika užpuldinėti civilius;

b) „naikinimas“ – tai, be kita ko, tyčinis tokių gyvenimo sąlygų sudarymas, *inter alia*, atimant galimybę gauti maisto ir vaistų, dėl kurių dalis gyventojų žūtų;

c) „pavergimas“ – vykdymas kurios nors ar visų galių, susijusių su nuosavybės teise asmens atžvilgiu, tarp jų ir naudojimasis tokiomis galiomis, vykdant prekybą žmonėmis, pirmiausia moterimis ir vaikais;

d) „gyventojų deportavimas arba prievartinis perkėlimas“ – prievartinis asmenų, kurie yra iškeldinami arba jų atžvilgiu vykdomi kiti prievartiniai veiksmai, perkėlimas iš vietos, kurioje jie teisėtai būna, be jokio tarptautinės teisės numatyto pagrindo;

e) „kankinimas“ – tyčinis stipraus skausmo arba psichinio ar fizinio pobūdžio kančių sukėlimas asmeniui, kurį kaltinamasis laiko suimtą arba kontroliuoja; tačiau kankinimu nelaikomas skausmas arba kančios, kurios atsiranda tik dėl teisėtų sankcijų arba yra su jomis susijusios;

f) „priverstinis apvaisinimas“ – bet koks neteisėtas laisvės atėmimas priverstiniu būdu apvaisintai moteriai siekiant pakeisti kokios nors gyventojų grupės etninę sudėtį arba padaryti kitus sunkius tarptautinės teisės pažeidimus. Ši sąvoka neturi jokios įtakos nacionaliniams įstatymams dėl nėštumo;

g) „persekiojimas“ – tyčinis ir žiaurus, prieštaraujantis tarptautinei teisei pagrindinių teisių atėmimas dėl priklausymo kokiai nors grupei arba bendrijai;

h) „apartheido nusikaltimas“ – nežmoniškos veikos, panašios į šio straipsnio 1 dalyje nurodytąsias, kurias, esant tam tikrai santvarkai ir ją įtvirtinančioms institucijoms, vykdo viena rasinė grupė, sistemingai engdama ir laikydama savo valdžioje kitą rasinę grupę ar grupes, kad išlaikytų tokią santvarką;

i) „prievartinis žmonių dingimas“ – žmonių areštas, sulaikymas arba pagrobimas, kai šią veiką padaro valstybė ar politinė organizacija arba kai tai padaroma joms leidus, su jų parama ar sutikimu, o po to atsisakoma pripažinti tokį laisvės atėmimą arba pranešti apie tų žmonių likimą ar buvimo vietą siekiant ilgam laikui atimti iš jų galimybę būti ginamiems įstatymo.

3. Šiame Statute sąvoka „lytis“ vartojama kalbant apie abi visuomenės lytis, vyrus ir moteris. Sąvoka „lytis“ jokios kitos reikšmės, išskyrus minėtąją, neturi.

8 straipsnis ([485])

Karo nusikaltimai

1. Teismas turi turėti jurisdikciją karo nusikaltimų atveju, ypač jei jie yra kokio nors plano ar politikos dalis arba plataus tokių nusikaltimų masto dalis.

2. Šiame Statute „karo nusikaltimai“ yra:

([485]) 2 straipsnio e dalies xiii–xv punktai buvo iš dalies pakeisti 2010 m. birželio 11 d. Rezoliucija RC/Res.5 (priduriant 2 straipsnio e dalies xiii–xv punktus).

a) Sunkūs 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų pažeidimai, būtent kurios nors iš šių veikų prieš asmenis arba turtą, saugomus pagal atitinkamos Ženevos konvencijos nuostatas:

i) tyčinis nužudymas;

ii) kankinimas ar nežmoniškas elgesys, įskaitant biologinius eksperimentus;

iii) tyčinis didelių kančių sukėlimas arba sunkus sužalojimas ar susargdinimas;

iv) neteisėtas ir beprasmis plataus masto turto naikinimas ir nusavinimas, nepateisinamas karine būtinybe;

v) karo belaisvio ar kito saugomo asmens vertimas tarnauti priešo valstybės ginkluotosiose pajėgose;

vi) tyčinis teisės į teisingą ir teisėtą teismo procesą atėmimas iš karo belaisvio arba kito saugomo asmens;

vii) neteisėta deportacija ar perkėlimas arba neteisėtas laisvės atėmimas;

viii) įkaitų ėmimas.

b) Kiti rimti, tarptautinės teisės nustatytų tarptautinių ginkluotų konfliktų įstatymų ir papročių pažeidimai, būtent šios veikos:

ii) tiesiogiai karo veiksmuose nedalyvaujančių visų arba pavienių civilių tyčinis užpuldinėjimas;

iii) civilinių objektų, t. y. ne karinių objektų, tyčinis užpuldinėjimas;

iv) personalo, įrengimų, medžiagų, padalinių ar transporto priemonių, pagal Jungtinių Tautų Chartiją naudojamų teikiant humanitarinę pagalbą arba vykdant taikos palaikymo misiją, kol jie turi teisę į apsaugą, pagal tarptautinę ginkluotų konfliktų teisę numatytą civiliams ar civiliniams objektams, tyčinis užpuldinėjimas;

v) karo ataka, kai yra žinoma, kad tokia ataka taps atsitiktinės civilių žūties ar suluošinimo priežastimi, padarys žalą civiliniams objektams, ilgalaikę ir didelę žalą gamtinei aplinkai, aiškiai didesnę nei ta, kurios reikia siekiant konkretaus ir tiesioginio laukiamo karinio pranašumo;

vi) bet kokiu būdu vykdoma ataka prieš neginamus ir nesančius kariniais objektais miestus, kaimus, būstus ar pastatus arba jų apšaudymas;

vii) sudėjusio ginklus arba nebegalinčio gintis, savo valia iš mūšio pasitraukusio kombatanto nužudymas arba sužeidimas;

viii) neleistinas paliaubų vėliavos, priešo ar Jungtinių Tautų vėliavos, karinių emblemų ir uniformos, taip pat skiriamųjų Ženevos konvencijų nustatytų ženklų panaudojimas, sukėlęs žmonių žūtį arba sunkius sužalojimus;

ix) tiesioginis ar netiesioginis okupavusios valstybės civilių gyventojų dalies perkėlimas į jos okupuotą teritoriją arba okupuotos teritorijos visų gyventojų ar jų dalies deportacija arba perkėlimas toje teritorijoje arba už tos teritorijos ribų;

x) tyčinis religijos, švietimo, meno, mokslo ar labdaros objektų, istorijos paminklų, ligoninių ir kitų vietų, kur laikomi ligoniai ir sužeistieji, užpuldinėjimas, jei šie objektai nėra kariniai;

xi) asmenų, esančių priešo nelaisvėje, fizinis žalojimas arba jų panaudojimas bet kokios rūšies medicininiams ar moksliniams eksperimentams, nepateisinamiems to asmens medicininio, stomatologinio ar klinikinio gydymo būtinumu, kurie yra atliekami ne jo labui ir kurie tampa tokio asmens ar asmenų mirties priežastimi arba sukelia rimtą pavojų sveikatai;

xii) klastingas priešo šalies arba armijos asmenų žudymas ar sužeidimas;

xiii) pareiškimas, kad nebus jokio pasigailėjimo;

xiv) priešo turto sunaikinimas arba užvaldymas, nebent tokį sunaikinimą arba užvaldymą diktuoja karinė būtinybė;

xv) pareiškimas, kad priešiškos šalies piliečių teisės ir ieškiniai yra panaikinami, laikinai sustabdomi arba nepriimtini teisme;

xvi) priešiškos šalies piliečių vertimas dalyvauti karo veiksmuose prieš savo šalį, net jei jie prieš prasidedant karui tarnavo kariaujančiosios pusės karinėse pajėgose;

xvii) miesto ar gyvenvietės plėšimas net užėmus juos šturmu;

xviii) nuodingųjų medžiagų arba užnuodytų ginklų naudojimas;

xix) troškinančiųjų, nuodingųjų ar kitokių dujų ir bet kokių kitų panašių skysčių, medžiagų ar užtaisų panaudojimas;

xx) naudojimas kulkų, kurios lengvai sprogsta ar deformuojasi žmogaus kūne, pvz., kulkų su kietu apvalkalu, ne visiškai uždengiančiu kulkos šerdį arba turinčių įpjovas;

xxi) naudojimas ginklų, šaudmenų ir medžiagų bei kariavimo būdų, kurie sukelia nereikalingus sužalojimus ar kančias arba kurie veikia nesirinktinai, taip pažeidžiant tarptautinės ginkluoto konflikto teisės normas, jei tokie ginklai, šaudmenys, medžiagos ir kariavimo būdai yra visuotinai draudžiami ir, padarius atitinkamus pakeitimus ir papildymus pagal 121 ir 123 straipsnių nuostatas, yra įtraukti į šio Statuto priedą;

xxii) pasikėsinimas į asmens orumą, ypač įžeidžiantis ir žeminantis elgesys;

xxiii) išžaginimas, įtraukimas į seksualinę vergovę, privertimas užsiimti prostitucija, priverstinis apvaisinimas, kaip apibrėžta 7 straipsnio 2 dalies f punkte, priverstinė sterilizacija ir bet kokie kiti seksualinės prievartos būdai, laikomi sunkiais Ženevos konvencijų pažeidimais;

xxiv) civilio asmens arba kito saugomo asmens panaudojimas, norint apsaugoti nuo karo veiksmų konkrečius objektus, zonas ar karines pajėgas;

xxv) tyčinis pastatų, medžiagų, medicinos įstaigų, transporto priemonių ir personalo, pagal tarptautinę teisę naudojančių Ženevos konvencijų nustatytas skiriamąsias emblemas, užpuldinėjimas;

xxvi) tyčinis civilių vertimas badauti kaip kariavimo būdas, atimant iš jų gyvybei palaikyti būtinus reikmenis, taip pat tyčia sudarant kliūtis teikti jiems pagalbą, kaip numatyta Ženevos konvencijose;

xxvii) jaunesnių nei penkiolikos metų vaikų ėmimas arba verbavimas į nacionalines ginkluotąsias pajėgas arba jų panaudojimas, kad jie aktyviai dalyvautų karo veiksmuose.

c) Ginkluoto netarptautinio konflikto atveju rimti keturių 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų bendro 3 straipsnio pažeidimai, t. y. bet kuri iš šių veikų, padarytų aktyviai nedalyvaujančių karo veiksmuose asmenų, tarp jų ir sudėjusių ginklus karių bei asmenų, išėjusių iš rikiuotės (*hors de combat*) dėl ligos, sužeidimo, sulaikymo ar dėl kokios nors kitos priežasties, atžvilgiu:

i) pasikėsinimas į gyvybę ar asmenį, ypač bet koks žudymas, suluošinimas, žiaurus elgesys ir kankinimai;

ii) pasikėsinimas į asmens orumą, ypač įžeidžiantis ir žeminantis elgesys;

iii) įkaitų paėmimas;

iv) nuosprendžių priėmimas ir bausmių vykdymas be nuosprendžio, priimto pagal įstatymus sudaryto teismo, užtikrinant visas teismines garantijas, kurios yra visuotinai pripažintos kaip būtinos.

d) 2 dalies c punktas taikomas netarptautinio pobūdžio ginkluotiems konfliktams, todėl netaikomas kilus vidaus neramumams ar įtampai, kaip antai riaušėms, pavienėms ir sporadiškoms smurto apraiškoms arba kitoms analogiškoms veikoms.

e) Kiti rimti tarptautinės teisės numatytų įstatymų ir papročių, taikomų netarptautinio pobūdžio ginkluotuose konfliktuose, pažeidimai, t. y. kokia nors iš toliau išvardytų veikų:

i) tiesiogiai karo veiksmuose nedalyvaujančių visų arba pavienių civilių tyčinis užpuldinėjimas;

ii) tyčinis pastatų, medžiagų, medicinos įstaigų, transporto priemonių ir personalo, pagal tarptautinę teisę naudojančių Ženevos konvencijų nustatytas skiriamąsias emblemas, užpuldinėjimas;

iii) personalo, įrengimų, medžiagų, padalinių ar transporto priemonių, pagal Jungtinių Tautų Chartiją naudojamų teikiant humanitarinę pagalbą arba

vykdant taikos palaikymo misiją, kol jie turi teisę į apsaugą, pagal tarptautinę ginkluotų konfliktų teisę numatytą civiliams ar civiliniams objektams, tyčinis užpuldinėjimas;

iv) tyčinis religijos, švietimo, meno, mokslo ar labdaros objektų, istorijos paminklų, ligoninių ir kitų vietų, kur laikomi ligoniai ir sužeistieji, užpuldinėjimas, jei šie objektai nėra kariniai;

v) miesto ar gyvenvietės plėšimas net užėmus juos šturmu;

vi) iššaginimas, įtraukimas į seksualinę vergovę, vertimas užsiimti prostitucija, priverstinis apvaisinimas, kaip apibrėžta 7 straipsnio 2 dalies f punkte, priverstinė sterilizacija ir bet kokie kiti seksualinės prievartos būdai, rimtai pažeidžiantys keturių Ženevos konvencijų bendrą 3 straipsnį;

vii) vaikų iki penkiolikos metų amžiaus ėmimas arba verbavimas į nacionalines ginkluotąsias pajėgas ar grupuotes arba jų panaudojimas, kad jie aktyviai dalyvautų karo veiksmuose;

viii) įsakymas iškeldinti civilius dėl konflikto, jeigu tai nepateisinama šių civilių saugumo sumetimais ar karine būtinybe;

ix) klastingas priešo kombatanto nužudymas ar sužeidimas;

x) pareiškimas, kad nebus jokio pasigailėjimo;

xi) asmenų, esančių kitos konflikto pusės nelaisvėje, fizinis žalojimas arba jų panaudojimas bet kokios rūšies medicininiams ar moksliniams eksperimentams, nepateisinamiems to asmens medicininio, stomatologinio ar klinikinio gydymo būtinumu, kurie yra atliekami ne jo labui, ir kurie tampa tokio asmens ar asmenų mirties priežastimi arba sukelia rimtą pavojų sveikatai;

xii) priešo turto sunaikinimas arba užvaldymas, nebent tokį sunaikinimą arba užvaldymą primygtinai diktuoja konflikto būtinybė;

xiii) nuodingųjų medžiagų arba užnuodytų ginklų naudojimas;

xiv) troškinančiųjų, nuodingųjų ar kitokių dujų ir bet kokių kitų panašių skysčių, medžiagų ar užtaisų panaudojimas;

xv) naudojimas kulkų, kurios lengvai sprogsta ar deformuojasi žmogaus kūne, pvz., kulkų su kietu apvalkalu, ne visiškai uždengiančiu kulkos šerdį arba turinčių įpjovas.

f) 2 dalies e punktas taikomas netarptautinio pobūdžio ginkluotiems konfliktams, todėl netaikomas kilus vidaus neramumams ar įtampai, kaip antai riaušėms, pavienėms ir sporadiškoms smurto apraiškoms arba kitoms analogiškoms veikoms. Šis punktas taikomas kurios nors valstybės teritorijoje užsitęsusiems ginkluotiems konfliktams tarp valdžios ir organizuotų ginkluotų grupių arba tarp tokių grupių.

3. Šio straipsnio 2 dalies c ir e punktai neturi įtakos šalies vyriausybės atsakomybei už įstatymo ir viešosios tvarkos palaikymą ar atkūrimą valstybėje arba už valstybės vienybės ir teritorinio vientisumo gynimą visomis teisėtomis priemonėmis.

8*bis* straipsnis ([486])

Agresijos nusikaltimas

1. Šiame statute „agresijos nusikaltimas“ – tai asmens, galinčio veiksmingai kontroliuoti valstybės politinius ar karinius veiksmus ar jiems vadovauti, planuojamas, rengiamas, inicijuojamas ar vykdomas agresijos aktas, kuris savo pobūdžiu, sunkumu ir mastu akivaizdžiai pažeidžia Jungtinių Tautų Chartiją.

2. 1 dalyje nurodyta, kad „agresijos aktas“ – vienos valstybės ginkluotųjų pajėgų panaudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę arba bet kokiu kitu Jungtinių Tautų Chartijai prieštaraujančiu būdu. Vadovaujantis 1974 m. gruodžio 14 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 3314 (XXIX), kaip agresijos aktas, neatsižvelgiant į tai, ar buvo paskelbtas karas, turi būti vertinami bet kurie tokie veiksmai:

   a) valstybės ginkluotųjų pajėgų įsiveržimas į kitos valstybės teritoriją ar kitos valstybės teritorijos užpuolimas arba bet kokia kitos valstybės teritorijos ar jos dalies karinė okupacija, kuri yra tokio įsiveržimo ar užpuolimo rezultatas, kad ir kiek laiko ji truktų, arba bet kokia kitos valstybės teritorijos ar jos dalies aneksija naudojant jėgą;

   b) kitos valstybės teritorijos bombardavimas, vykdomas valstybės ginkluotųjų pajėgų, arba bet kokio ginklo panaudojimas prieš kitos valstybės teritoriją;

   c) valstybės uostų ar krantų blokada, vykdoma kitos valstybės ginkluotųjų pajėgų;

   d) valstybės sausumos, jūrų ar oro pajėgų arba jūrų ir oro laivyno užpuolimas, vykdomas kitos valstybės ginkluotųjų pajėgų;

   e) valstybės ginkluotųjų pajėgų, kurios pagal susitarimą su kita valstybe yra tos priimančiosios valstybės teritorijoje, panaudojimas pažeidžiant tame susitarime nustatytas sąlygas arba bet koks ginkluotųjų pajėgų buvimo tos valstybės teritorijoje pratęsimas pasibaigus susitarimo galiojimui;

   f) valstybės veiksmai, kuriais ji leidžia naudotis savo teritorija kitai valstybei agresijos aktui prieš trečiąją valstybę įvykdyti;

   g) valstybės ar jos vardu siunčiamos ginkluotos gaujos, grupės, nereguliariosios pajėgos ar samdiniai, kurie prieš kitą valstybę vykdo tokius ginkluotos jėgos panaudojimo veiksmus, kurių sunkumas prilygsta pirmiau minėtiems veiksmams, arba esminis valstybės dalyvavimas tokiuose veiksmuose.

([486]) Įterptas 2010 m. birželio 11 d. Rezoliucija RC/Res.6.

25 straipsnis

Individuali baudžiamoji atsakomybė

1. Pagal šį Statutą Teismo jurisdikcijai priklauso fiziniai asmenys.

2. Asmuo, padaręs Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą, atsako asmeniškai, ir jam bausmė skiriama pagal šį Statutą.

3. Pagal šį Statutą asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir yra baudžiamas už Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą, jeigu jis:

   a) padaro tokį nusikaltimą vienas, kartu su kitu asmeniu arba per jį nepriklausomai nuo to, ar kitas asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn;

   b) įsako, sukursto arba paskatina padaryti tokį nusikaltimą, jeigu toks nusikaltimas padaromas arba jeigu pasikėsinama jį padaryti;

   c) kad būtų lengviau padaryti tokį nusikaltimą, padeda, kursto ar kokiu nors kitokiu būdu talkina darant ar pasikėsinant daryti nusikaltimą, taip pat parūpina priemones jam padaryti;

   d) kokiu nors kitu būdu prisideda prie to, kad tokį nusikaltimą padarytų arba pasikėsintų jį padaryti bendrą tikslą turinti asmenų grupė. Tokia pagalba yra tyčinė ir:

      i) ja siekiama prisidėti prie grupės nusikalstamos veiklos arba nusikalstamo ketinimo, kai tokios veiklos ar ketinimo dalimi yra Teismo jurisdikcijai priklausančio nusikaltimo padarymas, arba

      ii) ji teikiama žinant apie grupės ketinimą padaryti nusikaltimą;

   e) genocido atveju, tiesiogiai ir viešai kitus kursto padaryti šį nusikaltimą;

   f) pasikėsinama padaryti tokį nusikaltimą ir imasi veiksmų, kurie gali būti vertinami kaip rimtas žingsnis pradedant daryti nusikaltimą, tačiau nusikaltimas nepadaromas dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo asmens ketinimų. Tačiau asmuo, kuris atsisako bandymo padaryti nusikaltimą arba kitu būdu neleidžia pabaigti nusikaltimo, pagal šį Statutą nėra baudžiamas dėl kėsinimosi padaryti šį nusikaltimą, jeigu toks asmuo visiškai ir savanoriškai atsisako nusikalstamo tikslo.

3 *bis.* Kai tai susiję su agresijos nusikaltimu, šio straipsnio nuostatos taikomos tik asmenims, galintiems veiksmingai kontroliuoti valstybės politinius ar karinius veiksmus arba jiems vadovauti.

4. Jokia šio Statuto nuostata dėl individualios baudžiamosios atsakomybės neturi įtakos valstybių atsakomybei pagal tarptautinę teisę.+

26 straipsnis

Jurisdikcijos netaikymas asmenims iki aštuoniolikos metų amžiaus

Teismo jurisdikcijai nepriklauso asmuo, kuriam įtariamo nusikaltimo padarymo metu nebuvo sukakę 18 metų.

27 straipsnis

Išimčių netaikymas pareigūnams

1. Šis Statutas visiems asmenims taikomas vienodai, kad ir kokias pareigas jie eitų. Pirmiausia pagal šio Statuto nuostatas nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžiamas valstybės ar vyriausybės vadovas, vyriausybės ar parlamento narys, išrinktas atstovas ar vyriausybės pareigūnas, o pačios pareigos savaime ar dėl to, kad asmuo jas eina, nesuteikia pagrindo sušvelninti jo bausmės.

2. Imunitetai ir specialiosios proceso taisyklės, nacionalinėje ar tarptautinėje teisėje numatytos tam tikras oficialias pareigas einantiems asmenims, nedraudžia Teismui vykdyti jurisdikcijos tokio asmens atžvilgiu.

28 straipsnis

Kariuomenės vadų ir kitų vadovų atsakomybė

Be kitų šiame Statute numatytų baudžiamosios atsakomybės pagrindų, už Teismo jurisdikcijai priklausančius nusikaltimus:

a) Kariuomenės vadas arba asmuo, vykdantis kariuomenės vado funkcijas, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už Teismo jurisdikcijai priklausančius nusikaltimus, padarytus jo vadovaujamų ir kontroliuojamų karinių pajėgų, arba tuomet, kai jam vadovaujant toms pajėgoms ar jas kontroliuojant nusikaltimai buvo padaryti dėl jo nesugebėjimo reikiamai kontroliuoti tas pajėgas, jei:

   i) tas kariuomenės vadas ar tas asmuo žinojo arba dėl tuometinių aplinkybių turėjo žinoti, kad tos pajėgos darė arba ketino daryti tokius nusikaltimus; ir

   ii) tas karo vadas ar tas asmuo nesiėmė visų būtinų ir pagrįstų, nuo jo priklausančių priemonių, kad užkirstų kelią nusikaltimams arba juos sustabdytų, arba perduotų šį reikalą kompetentingoms institucijoms ištirti ir pradėti baudžiamąjį persekiojimą.

b) Dėl a punkte neapibūdintų vado ir jam pavaldžių kariškių santykių vadas traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už Teismo jurisdikcijai priklausančius nusikaltimus, kuriuos jo vadovaujami ir kontroliuojami jam pavaldūs kariškiai padarė dėl jo nesugebėjimo juos tinkamai kontroliuoti, jei:

   i) vadas arba žinojo, arba sąmoningai ignoravo informaciją, akivaizdžiai liudijančią, kad pavaldiniai darė arba ketino daryti tokius nusikaltimus;

ii) nusikaltimai buvo susiję su veiksmais, už kuriuos atsakė ir kuriuos kontroliavo vadas; ir

iii) vadas nesiėmė visų būtinų ir pagrįstų nuo jo priklausančių priemonių, kad užkirstų kelią nusikaltimams arba juos sustabdytų, arba perduotų šį reikalą kompetentingoms institucijoms ištirti ir pradėti baudžiamąjį persekiojimą.

29 straipsnis

Senaties termino netaikymas

Teismo jurisdikcijai priklausantiems nusikaltimams netaikomas joks senaties terminas.

30 straipsnis

Subjektyvioji nusikaltimo pusė

1. Jei nenumatyta kitaip, asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir už Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą yra baudžiamas tik tuo atveju, kai objektyvieji nusikaltimo požymiai yra tyčiniai ir sąmoningi.

2. Pagal šį straipsnį asmuo veikia tyčia, jei:

   a) veikos atžvilgiu jis ketina būtent taip elgtis;

   b) pasekmių atžvilgiu jis ketina sukelti būtent tokias pasekmes arba žino, kad jos atsiras įvykiams klostantis savaime.

3. Šiame straipsnyje „sąmoningumas“ – tai suvokimas, kad egzistuoja tam tikra aplinkybė arba kad pasekmės atsiras įvykiams klostantis savaime. Atitinkamai aiškinami ir terminai „suvokti“ bei „sąmoningai“.

31 straipsnis

Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai

1. Be kitų šiame Statute numatytų atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindų, asmuo nėra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jei veikos padarymo momentu:

   a) šis asmuo serga psichikos liga ar turi psichikos sutrikimą ir dėl to negali suvokti nei to, kad jo veiksmai yra neteisėti, nei savo veiksmų pobūdžio, ar nesugeba kontroliuoti savo veiksmų taip, kad jie atitiktų teisės reikalavimus;

   b) asmuo yra apsvaigęs nuo psichiką veikiančių medžiagų ir dėl to negali suvokti nei to, kad jo veiksmai yra neteisėti, nei savo veiksmų pobūdžio, ar nesugeba kontroliuoti savo veiksmų taip, kad jie atitiktų teisės reikalavimus, nebent jis pats svaiginosi psichiką veikiančiomis medžiagomis esant tokioms aplinkybėms, kai jis žinojo, kad dėl apsvaigimo jo veiksmai atitinka Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą, arba nekreipė į tai dėmesio;

c) asmuo pagrįstai, gindamasis ar gindamas kitą, arba karo nusikaltimų atveju – gindamas turtą, gyvybiškai būtiną jam ar kitam asmeniui arba būtiną karinei užduočiai atlikti, nuo neišvengiamo ir neteisėto jėgos pavartojimo elgiasi pagal tai, kokio laipsnio pavojus gresia jam pačiam, kitam asmeniui ar saugomam turtui. Ta aplinkybė, kad asmuo dalyvavo gynybinėje, ginkluotųjų pajėgų vykdomoje operacijoje, nesuteikia pagrindo atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal šį punktą;

d) elgesį, kuris, kaip manoma, gali būti Teismo jurisdikcijai priklausančiu nusikaltimu, sąlygojo jo paties ar kito asmens neišvengiamos mirties arba neišvengiamo sunkaus kūno sužalojimo ar tolesnio tokio žalojimo grėsmė, ir šis asmuo imasi būtinų ir pagrįstų priemonių, kad išvengtų tos grėsmės, jeigu jis neketina padaryti didesnės žalos nei ta, kurios stengėsi išvengti. Tokią grėsmę gali kelti:

i) kiti asmenys; arba

ii) kitos, nuo to asmens nepriklausančios, aplinkybės.

2. Teismas nusprendžia, ar tiriamojoje byloje galima taikyti Statute nurodytus atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindus.

3. Bylos nagrinėjimo metu Teismas gali apsvarstyti, ar nėra kito, nei 1 dalyje numatytasis, pagrindo atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės, jei toks pagrindas kyla iš pagal 21 straipsnį taikytinos teisės. Tokio pagrindo svarstymo tvarka nustatoma *Proceso ir įrodinėjimo taisyklėse*.

32 straipsnis

Faktinė arba teisinė klaida

1. Faktinė klaida yra pagrindas atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės tik tuo atveju, kai ji šalina subjektyviąją nusikaltimo pusę, būdingą tokiam nusikaltimui.

2. Nustatant, ar tam tikras elgesio tipas laikytinas Teismo jurisdikcijai priklausančiu nusikaltimu, teisinė klaida nėra pagrindas atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės. Tačiau teisinė klaida gali būti pagrindu atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės, jei ji šalina subjektyviąją nusikaltimo pusę, būdingą tokiam nusikaltimui, arba 33 straipsnyje numatytais atvejais.

33 straipsnis

Vadovo įsakymai ir įstatymo taikymas

1. Tai, kad Teismo jurisdikcijai priklausantį nusikaltimą asmuo padarė vykdydamas vyriausybės arba karinio ar civilio vadovo įsakymą, neatleidžia to asmens nuo baudžiamosios atsakomybės, išskyrus atvejus, kai:

a) asmuo buvo teisiškai įpareigotas paklusti atitinkamos valdžios arba vadovo įsakymams;

b) asmuo nežinojo, kad įsakymas buvo neteisėtas; ir

c) įsakymas nebuvo akivaizdžiai neteisėtas.

2. Pagal šį straipsnį įsakymai vykdyti genocidą arba nusikaltimus žmoniškumui yra aiškiai neteisėti.

2. Jungtinių Tautų Chartija

I skyrius. Tikslai ir principai

1 straipsnis

Jungtinių Tautų tikslai yra:

1. Palaikyti tarptautinę taiką bei saugumą ir imtis veiksmingų kolektyvinių priemonių, siekiant užkirsti kelią grėsmei taikai ir ją pašalinti, sustabdyti agresijos veiksmus arba kitus taikos pažeidimus bei taikiomis priemonėmis, remiantis teisingumo ir tarptautinės teisės principais, sureguliuoti arba išspręsti tarptautinius ginčus arba situacijas, dėl kurių gali būti pažeista taika.

2. Plėtoti draugiškus tautų santykius, grindžiamus tautų lygiateisiškumo ir laisvo apsisprendimo principu, taip pat imtis kitų reikiamų priemonių visuotinei taikai stiprinti.

3. Įgyvendinti tarptautinį bendradarbiavimą sprendžiant ekonominio, socialinio, kultūrinio ir humanitarinio pobūdžio tarptautines problemas, ugdant ir skatinant pagarbą visoms žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, nepaisant skirtingos rasės, lyties, kalbos bei religijos.

4. Būti centru, vienijančiu tautų veiksmus šiems bendriems tikslams įgyvendinti.

2 straipsnis

1. Organizacija ir jos narės, siekdamos įgyvendinti 1 straipsnyje nurodytus tikslus, veikia remdamosi šiais principais:

2. Organizacija grindžiama visų jos narių suverenios lygybės principu.

3. Visos narės tam, kad visoms būtų užtikrintos teisės ir dėl narystės Organizacijoje nauda, sąžiningai vykdo pagal šią Chartiją jų prisiimtus įsipareigojimus.

4. Visos narės tarptautinius ginčus sprendžia taikiomis priemonėmis taip, kad nekeltų grėsmės tarptautinei taikai bei saugumui ir teisingumui.

5. Visos narės tarptautiniuose santykiuose susilaiko nuo grasinimo jėga ir jos panaudojimo tiek prieš kurios nors valstybės teritorinį vientisumą arba politinę nepriklausomybę, tiek kuriuo kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų tikslais.

6. Visos narės teikia Jungtinėms Tautoms visokeriopą pagalbą bet kurioje veikloje, kurios ji imasi vadovaudamasi šia Chartija, ir susilaiko nuo pagalbos teikimo bet kuriai valstybei, prieš kurią Jungtinės Tautos imasi prevencinių arba prievartos veiksmų.

7. Organizacija užtikrina, kad valstybės, kurios nėra Jungtinių Tautų narės, remtųsi šiais principais, jei tai būtina siekiant tarptautinės taikos ir saugumo.

8. Jokia šios Chartijos nuostata nesuteikia Jungtinėms Tautoms teisės kištis į reikalus, kurie iš esmės priklauso kiekvienos valstybės vidaus jurisdikcijai, ir neįpareigoja narių tokius reikalus spręsti pagal šią Chartiją; tačiau šis principas netrukdo taikyti prievartos priemones pagal VII skyrių.

D priedas. Romos statuto teisinės pirmtakės

Šiame priede išdėstytos *Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto* ([487]) (toliau – Romos statutas) pirmtakės. Tai susiję su:

— 1945 m. Londono susitarimu

— 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų sunkiais pažeidimais

— 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų bendruoju 3 straipsniu

— 1977 m. Ženevos konvencijų papildomais I ir II protokolais

— Jungtinių Tautų *ad hoc* teismais

— 1948 m. Konvencija dėl genocido nusikaltimo

— nusikaltimais pagal paprotinę tarptautinę teisę

1. Londono susitarimas

Londono susitarimu Niurnberge įsteigtas Tarptautinis karo tribunolas (TKT). TKT chartijos, kuri buvo pridėta prie šio susitarimo ([488]), 6 straipsnyje nusikaltimai, kurie patenka į TKT jurisdikciją, apibrėžti taip:

Tarptautinio karo tribunolo chartijos 6 straipsnis

<...> Šie aktai ar bet kuris iš jų yra nusikaltimai, patenkantys į tribunolo jurisdikciją, už kuriuos taikoma asmeninė atsakomybė:

a) „nusikaltimai taikai“ – būtent agresyvaus karo arba ginkluoto konflikto pažeidžiant tarptautines sutartis, susitarimus arba garantijas planavimas, ruošimasis karui, karo pradėjimas arba vedimas arba dalyvavimas bendrame plane arba sąmoksle, siekiant kurio nors iš pirmiau minėtų tikslų;

b) „karo nusikaltimai“ – būtent karo įstatymų ar papročių pažeidimai. Tokie pažeidimai apima okupuotos teritorijos ar joje esančių civilių nužudymą, netinkamą elgesį su jais ar jų deportaciją į vergiją ar bet kokiais kitais tikslais, karo belaisvių ar asmenų jūroje nužudymą ar netinkamą elgesį su jais, įkaitų žudymą, valstybinės ir privačios nuosavybės grobstymą, beprasmį miestų, miestelių ar kaimų griovimą arba naikinimą, kuris nepateisinamas karine būtinybe, bet jais neapsiriboja;

([487]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164, daugiau informacijos pateikta 3.3.1.1 skirsnyje.
([488]) *Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis* ir 1945 m. rugpjūčio 8 d. Tarptautinio karo tribunolo chartija, 82 UNTS 279 (toliau – Londono susitarimas) (įsigaliojo 1945 m. rugpjūčio 8 d.), 2 straipsnis.

c) „nusikaltimai žmoniškumui“ – būtent nužudymas, naikinimas, pavergimas, deportacija ar kiti nežmoniški aktai, įvykdyti prieš bet kokius civilius, prieš karą ar per jį, persekiojimas politiniais, rasiniais ar religiniais pagrindais darant bet kokį nusikaltimą, kuris patenka į tribunolo jurisdikciją, arba dėl jo, nesvarbu, ar pažeidžiama šalies, kurioje padarytas nusikaltimas, vietos teisė, ar ne <…>

2. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų sunkūs pažeidimai

Pagal kiekvieną 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvenciją reikalaujama, kad jos aukštosios susitariančios šalys trauktų baudžiamojon atsakomybėn ir baustų asmenis, kurie vykdo ar įsako vykdyti atitinkamos konvencijos **sunkų pažeidimą** ([489]). Sunkūs pažeidimai apima bet kokius veiksmus, išvardytus toliau pateiktoje 18 lentelėje, kai jie įvykdyti prieš atitinkama konvencija saugomus asmenis ar nuosavybę ([490]).

18 lentelė. 1949 m. rugpjūčio 12 d. keturių Ženevos konvencijų sunkūs pažeidimai

	Konvencija				Sunkūs pažeidimai
	I	II	III	IV	
1	✔	✔	✔	✔	Tyčinis nužudymas.
2	✔	✔	✔	✔	Kankinimas ar nežmoniškas elgesys, įskaitant biologinius eksperimentus.
3	✔	✔	✔	✔	Tyčinis didelių kančių sukėlimas arba sunkus sužalojimas ar susargdinimas.
4	✔	✔	✘	✔	Neteisėti ir beprasmiški dideli sugriovimai ir nuosavybės pasisavinimas, nepateisinami karine būtinybe.
5	✘	✘	✔	✔	Saugomo asmens vertimas tarnauti priešiškos valdžios pajėgose.
6	✘	✘	✔	✔	Tyčinis teisės į teisingą ir teisėtą teismo procesą atėmimas iš saugomo asmens.
7	✘	✘	✘	✔	Neteisėta saugomo asmens deportacija, perkėlimas arba neteisėtas laisvės atėmimas.
8	✘	✘	✘	✔	Įkaitų ėmimas.

Kiekvienas sunkus Ženevos konvencijų pažeidimas yra karo nusikaltimas, kaip tai suprantama pagal PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punktą ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punktą.

Reikėtų pažymėti, kad Ženevos konvencijų nuostatos, įskaitant su sunkiais pažeidimais susijusias nuostatas, taikomos tik **tarptautinio ginkluoto konflikto** atveju (t. y. ginkluoto konflikto tarp valstybių atveju) ([491]), išskyrus tų konvencijų „bendrąjį 3 straipsnį“, kuriuo draudžiami tam tikri veiksmai esant **netarptautinio pobūdžio ginkluotam konfliktui**.

([489]) *Geneva Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field*, 75 UNTS 31, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.), 49 straipsnis; *Geneva Convention (II) for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea*, 75 UNTS 85, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.), 50 straipsnis; *Geneva Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War*, 75 UNTS 135, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.), 129 straipsnis; *Geneva Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War*, 75 UNTS 287, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.), 146 straipsnis.

([490]) ŽK (I), 50 straipsnis; ŽK (II), 51 straipsnis; ŽK (III), 130 straipsnis; ŽK (IV), 147 straipsnis.

([491]) Žr. 1995 m. spalio 2 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimo *Prosecutor v Duško Tadić*, IT-94-1-A, 81–84 punktus, kuriais patvirtinama, kad Ženevos konvencijų nuostatų „sunkūs pažeidimai“ taikomi tik tarptautinių ginkluotų konfliktų atvejais.

3. 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų bendrasis 3 straipsnis

1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų bendrajame 3 straipsnyje numatyta:

Bendras Ženevos konvencijų 3 straipsnis

Su asmenimis, aktyviai nedalyvaujančiais karo veiksmuose, įskaitant ir ginkluotųjų pajėgų narius, sudėjusius ginklus, taip pat tapusius *hors de combat* dėl ligos, sužeidimų, sulaikymo arba kokios nors kitos priežasties, visada turi būti elgiamasi humaniškai, nepaisant jų rasės, odos spalvos, religijos arba tikėjimo, lyties, kilmės arba turtinės padėties ar kitų panašių skirtybių.

Todėl visada ir visur prieš išvardytus asmenis yra ir bus draudžiami šie veiksmai:

a) kėsintis į gyvybę ir asmenį [fizinį neliečiamumą], ypač įvairiais būdais žudyti, luošinti, žiauriai elgtis ir kankinti;

b) imti įkaitus;

c) žeisti žmogaus orumą ypač niekinamu ir žeminančiu elgesiu;

d) nuteisti ir vykdyti bausmes be prieš tai teisėto teismo paskelbto nuosprendžio, suteikiant visas teismines garantijas, kurias pripažįsta kaip būtinas visoms civilizuotoms tautoms.

<...>

Reikėtų pažymėti, kad tai nereiškia, jog visi Ženevos konvencijų ar tarptautinių karo įstatymų bei papročių (toliau – tarptautinė humanitarinė teisė arba tarptautinė ginkluoto konflikto teisė) pažeidimai yra nusikaltimas pagal tarptautinę teisę. Todėl priimant 1951 m. Pabėgėlių konvenciją pagal bendrąjį 3 straipsnį draudžiami aktai nebuvo laikomi karo nusikaltimais. Taip visų pirma yra todėl, kad bendruoju 3 straipsniu visai neseniai pirmą kartą buvo išplėstas sutartimi pagrįstas tarptautinės humanitarinės teisės taikymas netarptautiniam ginkluotam konfliktui, kuris tradiciškai buvo vertinamas tik kaip vietos reikšmės reikalas.

Tačiau tarptautinė humanitarinė teisė ir, konkrečiau – karo nusikaltimų teisė, pastaraisiais dešimtmečiais labai išsivystė. Šiuo metu visuotinai priimta, kad bendrajame 3 straipsnyje išdėstytos taisyklės yra paprotinės tarptautinės teisės dalis ([492]) ir kad rimtas šių taisyklių pažeidimas yra karo nusikaltimas pagal paprotinę tarptautinę teisę ([493]). 1994 m. bendruoju 3 straipsniu draudžiami aktai netarptautinio ginkluoto konflikto atveju Tarptautinio baudžiamojo tribunolo Ruandai (TBTR) statute buvo aiškiai apibrėžti kaip nusikaltimai, patenkantys į to tribunolo jurisdikciją ([494]), net jeigu tuo metu vis dėlto buvo ginčijamasi, ar tie aktai yra karo nusikaltimai ([495]). Tačiau 1995 m. TBTBJ apeliacinių skundų kolegija byloje *Tadić* priėmė galutinį sprendimą, kad bendruoju 3 straipsniu draudžiami aktai netarptautinio

([492]) 1986 m. birželio 27 d. TTT sprendimas Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v United States of America), TTT rinkinys, 1986, 218 punktas.
([493]) 1995 m. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Tadić, *op. cit.*, išn. 491, 128–134 punktai.
([494]) TBTR statutas, prijungtas prie JT Saugumo Tarybos, Rezoliucija 955 (1994), 1994 m. lapkričio 8 d., UN Doc S/RES/955(1994), 4 straipsnis. Vėliau TBTR statutas buvo iš dalies pakeistas vėlesnėmis JTST rezoliucijomis, žr. 2010 m. sausio 31 d. suvestinę redakciją.
([495]) *Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 5 of Security Council Resolution 955 (1994)*, 1995 m. vasario 13 d., UN Doc. S/1995/134, 11–12 punktai.

ginkluoto konflikto atveju išties yra karo nusikaltimai ([496]). Sprendimas *Tadić* byloje buvo beprecedentis jau vien dėl to, kad jame buvo nustatyta, jog **visi „sunkūs“ tarptautinės humanitarinės teisės „pažeidimai“ yra karo nusikaltimai** ([497]).

UNHCR nuomone, sąvoka „karo nusikaltimai“ netaikoma **visiems** rimtiems tarptautinės humanitarinės teisės (THT) pažeidimams netarptautinio ginkluoto konflikto atveju, veikiau ji taikoma tiems pažeidimams, kurie atitinka byloje *Tadić* TBTBJ nustatytus kriterijus:

> Apeliacinių skundų kolegija mano, kad tinkama nurodyti sąlygas, kurios turi būti įvykdytos, kad būtų taikomas 3 straipsnis. Siekiant, kad nusikaltimui būtų taikomas baudžiamasis persekiojimas tarptautiniame tribunole pagal 3 straipsnį, turi būti įvykdyti šie reikalavimai:
>
> i) pažeidimu turi būti pažeista tarptautinės humanitarinės teisės norma;
>
> ii) norma savo pobūdžiu turi būti paprotinė arba, jei jai taikoma sutarčių teisė, turi būti įvykdytos būtinos sąlygos;
>
> iii) pažeidimas turi būti „rimtas“, t. y. turi būti pažeista svarbias vertybes sauganti norma, taip pat dėl pažeidimo aukai gali kilti rimtų pasekmių. Todėl, pavyzdžiui, tai, kad kombatantas okupuotame kaime tiesiog pasisavina kepalą duonos, nebūtų „rimtas tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimas“, nors tai gali būti laikoma pagrindinio principo, kuris yra nustatytas Hagos taisyklių 46 straipsnio 1 dalyje (ir atitinkamos paprotinės tarptautinės teisės normos), pagal kurią priešo teritoriją okupuojanti kariuomenė „privalo gerbti privačią nuosavybę“, pažeidimu;
>
> iv) pažeidus normą pagal paprotinę ar sutarčių teisę normą pažeidusiam asmeniui turi būti taikoma individuali baudžiamoji atsakomybė.
>
> Vadinasi, nesvarbu, ar „rimtas pažeidimas“ buvo padarytas tarptautinio ar vidaus ginkluoto konflikto metu, jei yra įvykdyti pirmiau išdėstyti reikalavimai ([498]).

4. Ženevos konvencijų Papildomi I ir II protokolai

1977 m. buvo priimti du papildomi Ženevos konvencijų protokolai (žr. toliau pateiktą 19 lentelę).

19 lentelė. Ženevos konvencijų Papildomi I ir II protokolai

I	1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas) ([499])
II	1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas) ([500])

([496]) 1995 m. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Tadić*, *op. cit.*, išn. 491, 128–134 punktai.
([497]) 1995 m. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Tadić*, *op. cit.*, išn. 491, 94 punktas. Taip pat apskritai žr. J.-M. Henckaerts ir L. Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, CUP, 2005, pataisyta redakcija 2009, 156 taisyklė, p. 569–603 (taip pat galima rasti TRKK *paprotinės THT duomenų bazėje:* Rule 156: Definition of War CrimesError! Hyperlink reference not valid.).
([498]) 1995 m. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Tadić*, *op. cit.*, išn. 491, 94 punktas.
([499]) *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijų Papildomas protokolas dėl tarptautinių ginkluotų Ckonflicts (Protocol I)*, 1125 UNTS 3, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.).
([500]) *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II)*, 1125 UNTS 609, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.).

Papildomu I protokolu papildomos Ženevos konvencijų nuostatos ir apsauga išplečiama papildomoms žmonių kategorijoms. Jame numatyta, kad tarptautinis ginkluotas konfliktas apima „ginkluotus konfliktus, kai tautos kovoja su kolonijine valdžia, svetimšalių okupacija ir rasistiniais režimais, kad galėtų naudotis apsisprendimo teise“ ([501]). Protokole taip pat toliau apibrėžiami „sunkūs pažeidimai“ ([502]), kurie kartu su pirmiau nurodytais Ženevos konvencijų „sunkiais pažeidimais“ yra aiškiai apibrėžti kaip „karo nusikaltimai“ ([503]).

Papildomu II protokolu plėtojamas ir papildomas bendrasis 3 straipsnis. Tačiau jo taikymo sritis apsiriboja netarptautiniais ginkluotais konfliktais, kuriuose valstybė yra viena iš konflikto šalių ([504]), o bendrasis 3 straipsnis taikomas ir tiems netarptautiniams ginkluotiems konfliktams, kurie vyksta tik tarp nevalstybinių ginkluotų grupių ([505]). 1995 m. byloje *Tadić* TBTBJ apeliacinių skundų kolegija nusprendė, kad dauguma Papildomo II protokolo nuostatų buvo išgrynintos taikant paprotinę tarptautinę teisę ir kad rimti tų nuostatų pažeidimai yra karo nusikaltimai pagal paprotinę tarptautinę teisę ([506]). Kai kurie Papildomo II protokolo pažeidimai TBTR ([507]) ir SLST ([508]) statutuose apibrėžti kaip nusikaltimai. Romos statute pateiktas išsamesnis, nors ir ne baigtinis, tokių nusikaltimų apibrėžčių sąrašas ([509]). Svarbu tai, kad Romos statute nustatyta, kad šios apibrėžtys taikomos kurios nors valstybės teritorijoje vykstantiems netarptautiniams ginkluotiems konfliktams, „kai yra užsitęsęs ginkluotas konfliktas tarp valdžios ir organizuotų ginkluotų grupių arba **tarp tokių grupių**“ ([510]). Todėl Romos statute netaikomas Papildomame II protokole nurodytas ribojimas, kad valstybė turi būti atitinkamo netarptautinio ginkluoto konflikto šalis.

5. Jungtinių Tautų *ad hoc* teismai

Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiajai Jugoslavijai (TBTBJ) ir Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai (TBTR) yra „Jungtinių Tautų *ad hoc* teismai“. Tai buvo pirmosios tarptautinės baudžiamosios jurisdikcijos, kurios turėjo būti įsteigtos po Tarptautinio karo tribunolo (TKT) įsteigimo ([511]). TBTBJ buvo įsteigtas 1993 m., kad patrauktų baudžiamojon atsakomybėn ir nubaustų už sunkius nusikaltimus pagal tarptautinę teisę, kurie buvo padaryti buvusioje Jugoslavijoje vykusio konflikto metu nuo 1991 m. TBTR buvo įsteigtas 1994 m., kad patrauktų baudžiamojon atsakomybėn ir nubaustų už sunkius nusikaltimus pagal tarptautinę teisę, kurie buvo padaryti Ruandos ir jos kaimyninių valstybių teritorijoje nuo 1994 m. sausio 1 d. iki 1994 m. gruodžio 31 d.

([501]) Additional Protocol I, *op. cit.*, išn. 499, 1 straipsnio 4 dalis.
([502]) Additional Protocol I, *op. cit.*, išn. 499, 11 straipsnio 4 dalis ir 85 straipsnio 2–4 dalys.
([503]) *Additional Protocol I*, *op. cit.*, išn. 499, 85 straipsnio 5 dalis.
([504]) Additional Protocol II, *op. cit.*, išn. 500, 1 straipsnio 1 dalis.
([505]) Žr., pavyzdžiui, TRKK, Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field Pastabos dėl pirmosios Ženevos konvencijos: Konvencija (I) dėl sužeistųjų ir ligonių padėties veikiančiose armijose pagerinimo (CUP, 2016 m.), 415 ir 416 trumpos pastabos (internetinė versija yra TRKK internetinėje duomenų bazėje: *Commentary on the First Geneva Convention)*.
([506]) 1995 m. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas *Tadić*, *op. cit.*, išn. 491, 177 punktas, siejamas su 128–133 punktais.
([507]) TBTR statutas, *op. cit.*, išn. 491, 4 straipsnis.
([508]) *Statute of the Special Court for Sierra Leone – Annex to the Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone*, 2178 UNTS 137, 2002 m. sausio 16 d. (įsigaliojo 2002 m. balandžio 12 d.), 3 straipsnis. Statute apibrėžiama Siera Leonės specialiojo teismo (SLST) jurisdikcija dėl sunkių nusikaltimų prieš civilius ir JT taikdarius, kurie buvo įvykdyti po 1996 m. lapkričio 30 d. civilinio karo Siera Leonėje metu, būtent nusikaltimų žmoniškumui (2 straipsnis), karo nusikaltimų (3 ir 4 straipsniai) ir įvairių nusikaltimų pagal Siera Leonės teisę (5 straipsnis). 2013 m. SLST buvo uždarytas ir jo likusios funkcijos perduotos Siera Leonės likusių funkcijų specialiajam teismui (RSCSL), žr. *Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the establishment of a Residual Special Court for Sierra Leone*, 2871 UNTS 333, 2010 m. liepos 29 d. Niujorkas, 2010 m. rugpjūčio 11 d. Fritaunas (įsigaliojo 2012 m. spalio 2 d.).
([509]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164, 8 straipsnio 2 dalies e punktas, kuriame nėra aiškiai nurodytas Papildomas II protokolas, bet vadovaujamasi įvairiais teisės šaltiniais, įskaitant Papildomą II protokolą, kad būtų apibrėžti jame vardijami nusikaltimai. Toliau žr. 3.3.3 skirsnį.
([510]) Romos statutas, *op. cit.*, išn. 164, 8 straipsnio 2 dalies f punktas (paryškinta šiame tekste).
([511]) Atkreipkite dėmesį, kad „Tarptautinis Karinis Tolimųjų Rytų tribunolas“ buvo įsteigtas Tokijuje 1946 m. Šio tribunolo chartija, nors ir pagrįsta Niurnbergo TKT chartija, buvo sudaryta ne pagal sutartį, o pagal sąjungininkų pajėgų vyriausiojo vado Douglas MacArthur vienašalę direktyvą. Toliau žr. G. Werle ir F. Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 10 ir 11, trumpos pastabos 30–33.

Skirtingai nuo TKT, kuris buvo įsteigtas pagal tarptautinę sutartį, TBTBJ ir TBTR buvo įsteigti pagal JTST rezoliucijas, remiantis JT Chartijos VII skyriumi ([512]). Į jų jurisdikciją patenkantys nusikaltimai buvo karo nusikaltimai, nusikaltimai žmoniškumui ir genocidas, kaip apibendrinta toliau pateiktoje 20 lentelėje.

20 lentelė. Į TBTBJ ir TBTR jurisdikciją patenkantys nusikaltimai

Nusikaltimai	TBTBJ statutas	TBTR statutas
Genocidas	→ 4 straipsnis („Genocidas“).	→ 2 straipsnis („Genocidas“).
Karo nusikaltimai	→ 2 straipsnis („1949 m. Ženevos konvencijų sunkūs pažeidimai“). → 3 straipsnis („Karo įstatymų ir papročių pažeidimai“), pagal TBTBJ aiškinimą jie apima **visus „rimtus“ tarptautinės humanitarinės teisės „pažeidimus“**, nesvarbu, ar jie padaryti **tarptautinio ginkluoto konflikto** metu ar **netarptautinio ginkluoto konflikto** metu ([513]).	→ 4 straipsnis („Ženevos konvencijų ir Papildomo II protokolo bendrojo 3 straipsnio pažeidimai“).
Nusikaltimai žmoniškumui	→ 5 straipsnis („Nusikaltimai žmoniškumui“), bet tik tada, kai jie padaryti **tarptautinio arba netarptautinio ginkluoto konflikto metu.**	→ 3 straipsnis („Nusikaltimai žmoniškumui“), bet tik tada, kai jie padaryti **nacionaliniais, politiniais, etniniais, rasiniais ar religiniais pagrindais.**

TBTBJ ir TBTR teismų praktika yra labai svarbi ir daro reikšmingą poveikį aiškinant ir plėtojant tarptautinę baudžiamąją teisę, be kita ko, TBT aiškinant Romos statutą. Dabar abu tribunolai nebeveikia – TBTBJ uždarytas 2017 m. gruodžio 31 d., o TBTR – 2015 m. gruodžio 31 d. Jų likęs darbas buvo perduotas Tarptautiniam baudžiamųjų tribunolų likusių funkcijų mechanizmui (IRMCT) ([514]). Vis dėlto jų praktika išlieka svarbiu nusikaltimų, kurie nurodyti PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalyje, apibrėžčių aiškinimo šaltiniu. Pavyzdžiui, TBT taip pagrindė vadovavimąsi šia praktika aiškinant sąvokas ir žodžių junginius, kurie nėra apibrėžti Romos statuto 7 straipsnyje, kuriame apibrėžiamas „nusikaltimas žmoniškumui“:

> [A]iškinant Statuto 7 straipsnyje išdėstytas sąvokas <...>, būtina nurodyti *ad hoc* teismų praktiką tiek, kiek toje teismų praktikoje nustatyta susijusi paprotinė norma pagal Vienos konvencijos 31 straipsnio 3 dalies c punktą. Šiuo klausimu minėtina tai, kad derybos dėl nusikaltimo žmoniškumui apibrėžties buvo grindžiamos poreikiu kodifikuoti esamą paprotinę teisę ([515]).

Be to, pavyzdžiui, kaip paaiškinta 3.3.3 skirsnyje, į Romos statute nustatytą karo nusikaltimų sąrašą, nors jis yra baigtinis TBT jurisdikcijoje, nėra įtraukti visi karo nusikaltimai pagal tarptautinę teisę. Todėl *ad hoc* teismų praktika gali būti svarbi nustatant ir aiškinant nusikaltimų pagal paprotinę tarptautinę teisę apibrėžtis, kurios nebuvo kodifikuotos Romos statute.

([512]) TBTBJ statutas, pridėtas prie *Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 2 of Security Council Resolution 808 (1993)*, 1993 m. gegužės 3 d., S/25704, buvo priimtas pagal JTST rezoliuciją 827 (1993), 1993 m. gegužės 25 d., UN Doc S/RES/827(1993). TBTBJ statutas buvo vėliau iš dalies pakeistas vėlesnėmis JT rezoliucijomis, žr. 2009 m. rugsėjo mėn. suvestinę redakciją. TBTR buvo įsteigtas pagal 1994 m. lapkričio 8 d. JTST rezoliuciją 955, *op. cit.*, išn. 491.

([513]) Žr. visų pirma 2001 m. vasario 20 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimo *Prosecutor prieš Zejnil Delalić ir kt.*, IT-96-21-A, 131–133 punktus; vadovaujamasi 1995 m. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimu *Tadić*, *op. cit.*, išn. 491.

([514]) IRMCT buvo įsteigtas būtent dėl likusių TBTBJ ir TBTR funkcijų perėmimo. Jis buvo įsteigtas pagal JTST rezoliuciją 1966 (2010), 2010 m. gruodžio 22 d., UN Doc S/RES/1966(2010).

([515]) 2014 m. kovo 7 d. TBT pirmosios instancijos antrosios kolegijos sprendimas dėl padėties Kongo Demokratinėje Respublikoje *The Prosecutor prieš Germain Katanga*, ICC-01/04-01/07, 1100 punktas.

6. Konvencija dėl genocido nusikaltimo

Reikėtų pažymėti, kad PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkte ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkte nėra nurodytas genocido nusikaltimas. Tas nusikaltimas, kuriam taikomi atskiri konkretūs reikalavimai, atskiriantys jį nuo karo nusikaltimų ir nusikaltimų žmoniškumui, pirmą kartą buvo apibrėžtas tarptautiniame akte – 1948 m. Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį II straipsnyje (toliau – Genocido konvencija) ([516]). Ši apibrėžtis buvo pažodžiui pakartota TBTBJ ir TBTR statutuose ir joje nurodyta:

Genocido konvencijos II straipsnis

Šioje Konvencijoje genocidu laikoma toliau išvardyta veika, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent:

a) tam tikros grupės narių žudymas;

b) sunkių fizinių ar psichikos sužalojimų darymas tos grupės nariams;

c) tyčinis tokių gyvenimo sąlygų tam tikrai grupei sudarymas, dėl kurių visi jos nariai ar dalis jų žūtų;

d) priemonių, ribojančių tam tikrai grupei priklausančių žmonių gimstamumą, taikymas;

e) prievartinis vienos grupės vaikų perdavimas kitai grupei.

Kaip nurodyta Genocido konvencijos I straipsnyje, genocidas gali būti vykdomas ir taikos, ir karo metu.

Veika, kuri prilygsta genocido nusikaltimui, taip pat gali prilygti karo nusikaltimui arba nusikaltimui žmoniškumui, jei ji atitinka būtinus objektyviuosius ir subjektyviuosius pastarųjų nusikaltimų požymius ([517]). Tokiu atveju tokia veika akivaizdžiai patenka į PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punkto ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkto taikymo sritį. Tačiau dėl to, ar genocido nusikaltimas pats savaime patenka į šių nuostatų taikymo sritį, nuomonės išsiskiria. Pavyzdžiui, mažiausiai dviejų valstybių narių (Belgijos ir Prancūzijos) teismai nusprendė, kad genocido nusikaltimas **patenka** į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkto taikymo sritį, nes, jų nuomone, jis yra nusikaltimas žmoniškumui ([518]). Anglijos ir Velso apeliacinis teismas (EWCA) (Jungtinė Karalystė) buvo dviprasmiškas ir nusprendė *obiter*, kad genocido nusikaltimas **„gali“** daryti poveikį Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkto taikymo sričiai ([519]). Vienas aiškintojas mano,

([516]) 78 UNTS 277, 1948 m. gruodžio 9 d. (įsigaliojo 1951 m. sausio 12 d.).

([517]) Pavyzdžiui, TKT 1946 m. spalio 1 d. sprendime Europos Ašies valstybių didžiausių karo nusikaltėlių teismo procese nustatė įvairias faktines išvadas dėl žydų naikinimo aktų, kurie yra karo nusikaltimai ir nusikaltimai žmoniškumui, kaip apibrėžta TKT chartijos 6 straipsnyje, ir kurių dauguma arba jie visi dabar neginčijamai būtų genocido nusikaltimai, kaip tai suprantama pagal Genocido konvencijos II straipsnį, žr. 1996 m. spalio 1 d. TKT (Niurnbergas) sprendimą byloje *The Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal: Nuremberg 14 November 1945-1 October 1946: Vol.* I**Error! Hyperlink reference not valid.**Error! Hyperlink reference not valid., Niurnbergas, 1947, p. 171–341. Atkreipkite dėmesį į tai, kad minėtame sprendime žodis „genocidas“ niekada nebuvo vartojamas, nors sykį jis buvo pavartotas ikiteisminiame kaltinamajame akte, jo trečiame punkte („karo nusikaltimai“) konstatuojama: „[Kaltinamasis] vykdė tyčinį ir nuolatinį genocidą, t. y. rasinių ir tautinių grupių naikinimą, nukreiptą prieš tam tikrų okupuotų teritorijų civilius, kad sunaikintų konkrečias žmonių ir tautinių, rasinių ar religinių grupių, ypač žydų, lenkų ir čigonų bei kitų, rases ir klases“. Apskritai žr. W. A. Schabas, *Genocide in International Law: The Crime of Crimes*, 2-asis leid., CUP, 2009, p. 13–15, kuriame teigiama, kad genocido nusikaltimai ir nusikaltimai žmoniškumui, nors ir vieni nuo kitų skiriasi, yra glaudžiai susiję.

([518]) 2004 m. kovo 19 d. *Commission permanente de recours des réfugiés* (Belgijos pabėgėlių apeliacinių skundų valdyba) sprendimas Nr. 03-2672/F1640/cd (anoniminis ruandietis); 2018 m. gegužės 15 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas M N, Nr. 11013546, 2 punktas. Tos nuomonės laikosi ir UNHCR, ji išdėstyta UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses*, *op. cit.*, išn. 156, 35 punkte.

([519]) 2018 m. balandžio 26 d. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo (EWCA) sprendimas *Hany El-Sayed El-Sebat Youssef ir N2 prieš Secretary of State for the Home Department*, [2018 m.] EWCA Civ 933, 74 punktas (paryškinta šiame tekste).

kad genocido nusikaltimas pats savaime **nepatenka** į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punkto taikymo sritį. Jis tvirtina, kad jis vis tiek patenka į pabėgėlio statuso netaikymo pagrindo taikymo sritį, nes jį galima laikyti „sunkiu nepolitiniu nusikaltimu“, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punktą, arba Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančiu veiksmu, kaip tai suprantama pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punktą ([520]).

7. Nusikaltimai pagal paprotinę tarptautinę teisę

TKT chartijoje ir TBTBJ bei TBTR statutuose nėra apibrėžti nauji nusikaltimai pagal tarptautinę teisę ([521]). Jei būtų kitaip, dėl bausmės netaikymo atgaline data principo bet koks asmuo, kuris buvo kaltinamas tuose teismuose, niekada nebūtų buvęs nuteistas, nes visi trys teismai buvo įsteigti, kad nagrinėtų nusikaltimus, kurie buvo padaryti praeityje. Atkreipkite dėmesį į tai, kad pagal Konvenciją dėl senaties termino netaikymo karo nusikaltimams ir nusikaltimams žmoniškumui šios konvencijos šalims draudžiama nustatyti senaties terminus dėl nusikaltimų, kurie minimi šioje konvencijoje ([522]).

Galimybė nuteisti ir nubausti tapo įmanoma dėl to, kad TKT chartijoje ir TBTBJ ir TBTR statutuose buvo apibrėžta **atitinkamo teismo jurisdikcijos apimtis dėl nusikaltimų, kurie, kai juos padarė kaltinamasis, jau pagal tarptautinę teisę buvo pripažinti nusikaltimais**. Tai, pavyzdžiui, paaiškina skirtumą tarp nusikaltimų žmoniškumui apibrėžties pagal TBTBJ jurisdikciją ir nusikaltimų žmoniškumui apibrėžties pagal TBTR jurisdikciją (žr. pirmiau pateiktą 20 lentelę, p. 185). Abiejose apibrėžtyse atsispindi nusikaltimų žmoniškumui apibrėžtis paprotinėje tarptautinėje teisėje, bet taip pat abiejose apibrėžtyse skirtingai ribojamas apibrėžties taikymas paprotinėje tarptautinėje teisėje. Pavyzdžiui, į pastarąją nėra įtrauktas TBTBJ statuto 5 straipsnio reikalavimas, kad atitinkami aktai turi būti įvykdyti ginkluoto konflikto metu, arba TBTR statuto 3 straipsnio reikalavimas, kad visi atitinkami aktai turi būti įvykdyti „nacionaliniais, politiniais, etniniais, rasiniais ar religiniais pagrindais“ ([523]). Be to, TBTBJ ir TBTR jurisdikcija buvo apribota tam tikra geografine vietove, o pagal paprotinę tarptautinę teisę nusikaltimas žmoniškumui gali būti padarytas bet kur.

Apskritai sutarčių teisė yra privaloma tik atitinkamoms valstybėms šalims, o paprotinė tarptautinė teisė yra privaloma visoms valstybėms. Todėl, jei nusikaltimas yra apibrėžtas sutartimi ir jis taip pat yra nusikalstama veika pagal paprotinę tarptautinę teisę, tą nusikaltimą padariusiam asmeniui tenka baudžiamoji atsakomybė pagal tarptautinę teisę, net jeigu valstybė, kurioje tas nusikaltimas buvo padarytas, nėra atitinkamos sutarties šalis ([524]).

([520]) A. Zimmermann (red.), *The 1951 Convention relating to the Status of Refugees – A Commentary*, OUP, 2011, p. 595.

([521]) Atkreipkite dėmesį, kad nuomonės dėl to, ar visi nusikaltimai, neatsižvelgiant į TKT argumentus šiuo klausimu 1946 m. spalio 1 d. sprendime, dėl kurių traukiama baudžiamojon atsakomybėn pagal TKT chartiją, jau buvo nusikalstama veika pagal tarptautinę teisę jų padarymo metu, skiriasi. Tačiau, kad ir kaip būtų buvę tada, dabar padėtis yra kitokia, nes vadinamieji Niurnbergo principai dabar yra įtvirtinti kaip paprotinė tarptautinė teisė. Žr. Werle ir Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 8–10, trumpos pastabos 25–29.

([522]) *Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity*, 754 UNTS 73, 1968 m. lapkričio 26 d. (įsigaliojo 1970 m. lapkričio 11 d.).

([523]) Atkreipkite dėmesį, kad vieno nusikaltimo žmoniškumui atveju **būtina**, kad atitinkamas aktas būtų įvykdytas „politiniais, rasiniais, nacionaliniais, etniniais, kultūriniais, religiniais, lyties <…> ar kitais pagrindais“. Žr. Romos statuto, *op. cit.*, išn. 164, 7 straipsnio 1 dalies c punktą.

([524]) Tai patvirtina universalios jurisdikcijos principas pagal paprotinę tarptautinę teisę, pagal kurią visos valstybės yra įgaliotos taikyti baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus pagal paprotinę tarptautinę teisę, neatsižvelgiant į tai, kur buvo padarytas nusikaltimas, kas buvo aukos arba ar galima nustatyti kurią nors kitą sąsają su valstybe, kuri traukia baudžiamojon atsakomybėn. Toliau žr. Werle ir Jessberger, *op. cit.*, išn. 177, p. 23–79, trumpos pastabos 213–225.

Kaip veiksmingai nusprendė Nyderlandų valstybės taryba, jei tarptautiniame susitarime yra apibrėžta tarptautinės humanitarinės teisės norma, bet tos normos pažeidimas nėra apibrėžtas kaip karo nusikaltimas, tuo susitarimu vis tiek galima kliautis, taikant PD (naujos redakcijos) 12 straipsnio 2 dalies a punktą, kai pažeidimas yra karo nusikaltimas pagal paprotinę tarptautinę teisę. Šioje byloje valstybės sekretorius imigracijos klausimais kliovėsi 1949 m. Ženevos konvencijų bendruoju 3 straipsniu dėl karo nusikaltimų, kurie 1986–1992 m. buvo padaryti Afganistane. Valstybės taryba nusprendė, kad, be kita ko, atsižvelgdamas į TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimą byloje *Tadić* (aptartoje 3 skirsnyje), valstybės sekretorius turėjo teisę remtis bendrojo 3 straipsnio pažeidimu ([525]).

([525]) 2005 m. balandžio 18 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200408765/1, NL:RVS:2005:AT4663, 2.4.2 punktas.

E priedas. Pirminiai šaltiniai

1. Europos Sąjungos teisė

1.1 ES pirminės teisės aktai

Europos Sąjungos sutartis (suvestinė redakcija su pakeitimais, padarytais Lisabonos sutartimi (įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.), [2012 m.] OL C 326/13 (2008 m. specialusis leidimas lietuvių k. OL C 115/13).

Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija su pakeitimais, padarytais Lisabonos sutartimi (įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.), [2012 m.] OL C 326/47.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (iš dalies pakeista 2007 m. gruodžio 12 d. (įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.), [2007 m.] OL C 303/01 (2016 m. specialusis leidimas lietuvių k. OL C 202/393).

1.2 ES antrinės teisės aktai

2001 m. gruodžio 27 d. Tarybos bendroji pozicija 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu, [2001 m.] OL L 344/93, iš dalies pakeista: 2016 m. rugsėjo 27 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2016/1711, OL LI 259/3; 2017 m. lapkričio 13 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2017/2073, OL LI 295/59, iš dalies pakeistu (žr. suvestinę redakciją): 2016 m. rugsėjo 27 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2016/1711, OL LI 259/3; 2017 m. lapkričio 13 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2017/2073, OL LI 295/59.

2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu, [2002 m.] OL L 164/3, iš dalies pakeistas 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2008/919/TVR, [2008 m.] OL L 330/21.

2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/83/EB dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių standartų [2004 m.] OL L 304/12.

2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB [2004 m.], OL L 158/77, iš dalies pakeista (žr. suvestinę redakciją) 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 492/2011, OL L 141/1.

2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 492/2011, OL L 141/1.

2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo

statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (nauja redakcija), [2011 m.] OL L 337/9.

2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (nauja redakcija), [2013 m.] OL L 180/60.

2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo, [2016 m.] OL L 65/1.

2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR, [2017 m.] OL L 88/6.

2018 m. birželio 4 d. Tarybos sprendimas (ES) 2018/889 dėl Europos Tarybos konvencijos dėl terorizmo prevencijos sudarymo Europos Sąjungos vardu, [2018 m.] OL L 159/1.

2018 m. birželio 4 d. Tarybos sprendimas (ES) 2018/890 dėl Europos Tarybos konvencijos dėl terorizmo prevencijos papildomo protokolo sudarymo Europos Sąjungos vardu, [2018 m.] OL L 159/15.

2019 m. rugpjūčio 8 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2019/1341, kuriuo iš dalies keičiamas ir atnaujinamas asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas (BUSP) 2018/1084, [2019 m.] OL L 6/6.

2020 m. sausio 13 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2020/20, kuriuo atnaujinamas asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas (BUSP) 2019/134, [2020 m.] OL L 81.

2. Universalios ir regioninės taikymo srities tarptautinės sutartys

2.1 Jungtinės Tautos

Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice, 1945 m. spalio 24 d., 1 UNTS XVI (1945 m. birželio 26 d. pasirašyta San Fransiske).

Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis, 82 UNTS 279, 1945 m. rugpjūčio 8 d. (įsigaliojo 1945 m. rugpjūčio 8 d.) (Londono susitarimas).

Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 78 UNTS 277, 1948 m. gruodžio 9 d. (įsigaliojo 1951 m. sausio 12 d.).

Convention relating to the Status of Refugees, 189 UNTS 150, 1951 m. liepos 28 d. (įsigaliojo 1954 m. balandžio 22 d.).

Protocol relating to the Status of Refugees, 606 UNTS 267, 1967 m. sausio 31 d. (įsigaliojo 1967 m. spalio 4 d.).

International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, 1015 UNTS 243, 1973 m. lapkričio 30 d. (įsigaliojo 1976 m. liepos 18 d.).

Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 2253 UNTS 172, 1999 m. kovo 26 d. (įsigaliojo 2004 m. kovo 9 d.).

International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, 2149 UNTS 256, 1997 m. gruodžio 15 d. (įsigaliojo 2001 m. gegužės 23 d.).

International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, 3178 UNTS 197, 1999 m. gruodžio 9 d. (įsigaliojo 2002 m. balandžio 10 d.).

International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, 2445 UNTS 89, 2005 m. balandžio 13 d. (įsigaliojo 2007 m. liepos 7 d.).

2.2 Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas

Geneva Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, 75 UNTS 31, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.).

Geneva Convention (II) for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea, 75 UNTS 85, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.).

Geneva Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War, 75 UNTS 135, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.).

Geneva Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 75 UNTS 287, 1949 m. rugpjūčio 12 d. (įsigaliojo 1950 m. spalio 21 d.).

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 1125 UNTS 3, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.).

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 1125 UNTS 609, 1977 m. birželio 8 d. (įsigaliojo 1978 m. gruodžio 7 d.).

2.3 Europos Taryba

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 213 UNTS 222, ETS Nr. 005, 1950 m. lapkričio 4 d. (įsigaliojo 1953 m. rugsėjo 3 d.).

European Convention on the Suppression of Terrorism, ETS Nr. 90, 1977 m. sausio 27 d. (įsigaliojo 1978 m. rugpjūčio 4 d.).

Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, ETS Nr. 196, 2005 m. gegužės 16 d. (įsigaliojo 2007 m. birželio 1 d).

Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, ETS Nr. 217, 2015 m. spalio 22 d. (įsigaliojo 2017 m. liepos 1 d.).

3. Tarptautinių baudžiamųjų teismų ir tribunolų statutai

3.1 Niurnbergo tarptautinis karo tribunolas

Charter of the International Military Tribunal – Annex to the Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis ('London Agreement'), 82 UNTS 279, 1945 m. rugpjūčio 8 d. (įsigaliojo1945 m. rugpjūčio 8 d.).

3.2 Jungtinių Tautų *ad hoc* teismai

Atnaujintas Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, pridėtas prie *Generalinio sekretoriaus ataskaitos dėl Saugumo Tarybos rezoliucijos 808 (1993) 2 dalies*, 1993 m. gegužės 3 d., S/25704, priimtas pagal 1993 m. gegužės 25 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliuciją 827 ir vėliau iš dalies pakeistas vėlesnėmis Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijomis (2009 m. rugsėjo mėn. suvestinė redakcija).

Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda, pridėtas prie 1994 m. lapkričio 8 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos 955 ir vėliau iš dalies pakeistas vėlesnėmis Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijomis (2010 m. sausio 31 d. suvestinė redakcija).

Statute of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, pridėtas prie 2010 m. gruodžio 22 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos 1966.

3.3 Siera Leonės specialusis teismas

Statute of the Special Court for Sierra Leone – Annex to the Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone, 2178 UNTS 137, 2002 m. sausio 16 d. (įsigaliojo 2002 m. balandžio 12 d.).

Statute of the Residual Special Court for Sierra Leone – Annex to the Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the establishment of a Residual Special Court for Sierra Leone, 2871 UNTS 333, 2010 m. liepos 29 d. Niujorkas, 2010 m. rugpjūčio 11 d. Fritaunas (įsigaliojo 2012 m. spalio 2 d.).

3.4 Tarptautinis baudžiamasis teismas (TBT)

Rome Statute of the International Criminal Court, 2187 UNTS 3, 1998 m. liepos 17 d. (įsigaliojo 2002 m. liepos 1 d.) (2011 m. suvestinė redakcija).

Tarptautinio baudžiamojo teismo statuto valstybių šalių asamblėja, Elements of Crimes, *Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statuto* peržiūros konferencijos oficialūs įrašai, Kampala, 2010 m. gegužės 31 d.–birželio 11 d. (Tarptautinio baudžiamojo teismo leidinys, RC/11).

Amendment to Article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court, 2868 UNTS 195, 2010 m. birželio 10 d. (įsigaliojo 2012 m. rugsėjo 26 d. dėl San Marino, po vienų metų nuo jo ratifikavimo akto deponavimo, ir dėl vėlesnių valstybių šalių – po vienų metų nuo jų priėmimo ar ratifikavimo aktų deponavimo).

Amendments on the crime of aggression to the Rome Statute of the International Criminal Court, 2922 UNTS 1, 2010 m. birželio 11 d. (įsigaliojo 2013 m. gegužės 8 d. dėl Lichtenšteino, po vienų metų nuo jo ratifikavimo akto deponavimo, ir dėl vėlesnių valstybių šalių – po vienų metų nuo jų priėmimo ar ratifikavimo aktų deponavimo).

TBT, Rules of Procedure and Evidence (2-asis leid., 2013 m.).

Romos statuto valstybių šalių asamblėja, Amendments to Article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court, ICC-ASP/16/Res.4, 2017 m. gruodžio 14 d. (įsigaliojo 2020 m. balandžio 2 d. dėl Liuksemburgo, pirmosios valstybės šalies, po vienų metų nuo jo ratifikavimo akto deponavimo).

Romos statuto valstybių šalių asamblėja, Activation of the jurisdiction of the Court over the crime of aggression, ICC-ASP/16/Res.5, 2017 m. gruodžio 14 d. (jurisdikcijos įsigaliojimas 2018 m. liepos 17 d.).

4. Jungtinių Tautų rezoliucijos

4.1 Jungtinių Tautų Saugumo Taryba

JTST, Rezoliucija 827 (1993) (1993 m. gegužės 25 d.), UN Doc S/RES/827(1993).

JTST, Rezoliucija 955 (1994) (1994 m. lapkričio 8 d.), UN Doc S/RES/955(1994).

JTST, Rezoliucija 1267 (1999) (1999 m. spalio 15 d.), UN Doc S/RES/1267(1999).

JTST, Rezoliucija 1333 (2000) (2000 m. gruodžio 19 d.), UN Doc S/RES/1333(2000).

JTST, Rezoliucija 1368 (2001) (2001 m. rugsėjo 12 d.), UN Doc S/RES/1368(2001).

JTST, Rezoliucija 1373 (2001) (2001 m. rugsėjo 28 d.), UN Doc S/RES/1373(2001).

JTST, Rezoliucija 1377 (2001) (2001 m. lapkričio 12 d.), UN Doc S/RES/1377(2001).

JTST, Rezoliucija 1390 (2002) (2002 m. sausio 16 d.), UN Doc S/RES/1390(2002).

JTST, Rezoliucija 1452 (2002) (2002 m. gruodžio 20 d.), UN Doc S/RES/1452(2002).

JTST, Rezoliucija 1456 (2003) (2003 m. sausio 20 d.), UN Doc S/RES/1456(2003).

JTST, Rezoliucija 1540 (2004) (2004 m. balandžio 28 d.), UN Doc S/RES/1540(2004).

JTST, Rezoliucija 1566 (2004) (2004 m. spalio 8 d.), UN Doc S/RES/1566(2004).

JTST, Rezoliucija 1624 (2005) (2005 m. rugsėjo 14 d.), UN Doc S/RES/1624(2005).

JTST, Rezoliucija 1966 (2010) (2010 m. gruodžio 22 d.), UN Doc S/RES/1966(2010).

JTST, Rezoliucija 2133 (2014) (2014 m. sausio 27 d.), UN Doc S/RES/2133(2014).

JTST, Rezoliucija 2178 (2014) (2014 m. rugsėjo 24 d.), UN Doc S/RES/2178(2014).

JTST, Rezoliucija 2253 (2015) (2015 m. gruodžio 17 d.), UN Doc S/RES/2253(2015).

JTST, Rezoliucija 2368 (2017) (2017 m. liepos 20 d.), UN Doc S/RES/2368(2017).

JTST, Rezoliucija 2370 (2017) (2017 m. rugpjūčio 2 d.), UN Doc S/RES/2370(2017).

JTST, Rezoliucija 2388 (2017) (2017 m. rugsėjo 21 d.), UN Doc S/RES/2388(2017).

JTST, Rezoliucija 2396 (2017) (2017 m. gruodžio 21 d.), UN Doc S/RES/2396(2017).

JTST, Rezoliucija 2427 (2018) (2018 m. liepos 9 d.), UN Doc S/RES/2427(2018).

4.2 Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja

JTGA, Affirmation of the Principles of International Law recognized by the Charter of the Nürnberg Tribunal, 1946 m. gruodžio 11 d., A/RES/95 (I).

JTGA, Palestine – Progress Report of the United Nations Mediator, 1948 m. gruodžio 11 d., A/RES/194 (III).

JTGA, Universal Declaration of Human Rights, 1948 m. gruodžio 11 d., A/RES/217 (III) A.

JTGA, Assistance to Palestine refugees, 1949 m. gruodžio 8 d., A/RES/302 (IV).

JTGA, Humanitarian assistance, 1967 m. liepos 4 d., A/RES/2252 (ES-V).

JTGA, Definition of Aggression, 1974 m. gruodžio 14 d., A/RES/3314(XXIX).

JTGA, Assistance to Palestine refugees, 2018 m. gruodžio 7 d., A/RES/73/92.

JTGA, Persons displaced as a result of the June 1967 and subsequent hostilities, 2018 m. gruodžio 7 d., A/RES/73/93.

5. Teismų praktika

5.1 Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

5.1.1 Sprendimai

2008 m. rugsėjo 3 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas Kadi ir Al Barakaat International Foundation prieš Tarybą ir Komisiją, sujungtos bylos C-402/05 P ir C-415/05 P, EU:C:2008:46.

2009 m. gruodžio 2 d. ESTT sprendimas Europos Komisija prieš Airiją ir kitus, C-89/08 P, EU:C:2009:742.

2010 m. birželio 17 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas Nawras Bolbol prieš Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, C-31/09, EU:C:2010:351.

2010 m. lapkričio 9 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas Bundesrepublik Deutschland prieš B ir D, sujungtos bylos C-57/09 ir C-101/09, EU:C:2009:285.

2012 m. lapkričio 22 d. ESTT sprendimas MM prieš Minister for Justice, Equality and Law Reform, Airiją ir Attorney General, C-277/11, EU:C:2012:744.

2012 m. gruodžio 9 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas Mostafa Abed El Karem El Kott ir kiti prieš Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, C-364/11, EU:C:2012:826.

2013 m. birželio 4 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas ZZ prieš Secretary of State for the Home Department, C-300/11, EU:C:2013:363.

2014 m. sausio 30 d. ESTT sprendimas Aboubacar Diakité prieš Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, C-285/12, EU:C:2014:39.

2014 m. gegužės 8 d. ESTT sprendimas HN prieš Minister for Justice, Equality and Law Reform, Airiją ir Attorney General, C-604/12, EU:C:2014:302.

2015 m. vasario 26 d. ESTT sprendimas Andre Lawrence Shepherd prieš Bundesrepublik Deutschland, C-472/13, EU:C:2015:117.

2015 m. birželio 24 d. ESTT sprendimas HT prieš Land Baden-Württemberg, byla 373/13, EU:C:2015:413.

2016 m. balandžio 5 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas Pál Aranyosi ir Robert Căldăraru, sujungtos bylos C-404/15 ir C-659/15, EU:C:2016:198.

2017 m. sausio 31 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides prieš Mostafa Lounani, C-573/14, EU:C:2017:71.

2017 m. vasario 9 d. ESTT sprendimas M prieš Minister for Justice and Equality, Airiją, Attorney General, C-560/14, ECLI:EU:C:2017:101.

2017 m. kovo 14 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas A, B, C, D prieš Minister van Buitenlandse Zaken, C-158/14, EU:C:2017:202.

2017 m. spalio 18 d. ESTT sprendimas EG prieš Slovėnijos Respubliką, C-662/17, EU:C:2018:847.

2018 m. kovo 2 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas K prieš Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ir HF prieš Belgische Staat, sujungtos bylos C-331/16 ir C-366/16, EU:C:2018:296.

2018 m. liepos 25 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas Serin Alheto prieš Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-585/16, EU:C:2018:584.

2018 m. liepos 25 d. ESTT sprendimas LM, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586.

2018 m. liepos 25 d. ESTT sprendimas ML, C-220/18 PPU, EU:C:2018:589.

2018 m. rugsėjo 13 d. ESTT sprendimas Shajin Ahmed prieš Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, C-369/17, EU:C:2018:713.

2019 m. gegužės 14 d. ESTT didžiosios kolegijos sprendimas M prieš Ministerstvo vnitra ir X ir X prieš Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, sujungtos bylos C-391/16, C-77/17 ir C-77/18, EU:C:2019:403.

ESTT, Prašymas priimti prejudicinį sprendimą byloje Vokietijos Federacinė Respublika prieš XT, C-507/19, pateiktas 2019 m. liepos 3 d.

5.1.2 Generalinių advokatų išvados

2010 m. kovo 4 d. Generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje Nawras Bolbol prieš Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, C-31/09, EU:C:2010:119.

2010 m. birželio 1 d. Generalinio advokato P. Mengozzi išvada byloje Vokietijos Federacinė Respublika prieš B ir D, sujungtos bylos C-57/09 ir C-101/09, EU:C:2010:302.

2014 m. lapkričio 11 d. Generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje *Andre Lawrence Shepherd prieš Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2014:2360.

2016 m. gegužės 31 d. Generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides prieš Mostafa Lounani, C-573/14, EU:C:2016:380.

5.2 Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT)

2005 m. birželio 30 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimas Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi prieš Airiją, ieškinio Nr. 45036/98.

2008 m. vasario 28 d. EŽTT sprendimas Saadi prieš Italiją, ieškinio Nr. 37201/06.

2009 m. vasario 19 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimas A ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, ieškinio Nr. 3455/05.

2018 m. gegužės 17 d. EŽTT sprendimas Ljatifi prieš buvusiąją Jugoslavijos Respubliką Makedoniją, ieškinio Nr. 19017/16.

5.3 Tarptautinis baudžiamasis teismas ir kiti tarptautiniai baudžiamieji tribunolai

5.3.1 Tarptautinis baudžiamasis teismas

2009 m. birželio 15 d. TBT ikiteisminio tyrimo antrosios kolegijos sprendimas dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje The Prosecutor prieš Jean-Pierre Bemba Gombo, ICC-01/5-01/08, sprendimas pagal Romos statuto 61 straipsnio 7 dalies a ir b punktus dėl prokuroro kaltinimų Jean-Pierre Bemba Gombo.

2011 m. lapkričio 15 d. TBT ikiteisminio tyrimo trečiosios kolegijos sprendimas Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorisation of an Investigation into the Situation in the Republic of Côte d'Ivoire, ICC/02-11.

2011 m. gruodžio 16 d. TBT ikiteisminio tyrimo pirmosios kolegijos sprendimas dėl padėties Kongo Demokratinėje Respublikoje The Prosecutor prieš Callixte Mbarushimana, ICC-01/04-01/10, sprendimas dėl kaltinimų patvirtinimo.

2012 m. kovo 14 d. TBT pirmosios instancijos pirmosios kolegijos sprendimas dėl padėties Kongo Demokratinėje Respublikoje The Prosecutor prieš Thomas Lubanga Dyilo, ICC-01/04-01/06.

2014 m. kovo 7 d. TBT pirmosios instancijos antrosios kolegijos sprendimas dėl padėties Kongo Demokratinėje Respublikoje The Prosecutor prieš Germain Katanga, ICC-01/04-01/07.

2016 m. kovo 21 d. TBT pirmosios instancijos trečiosios kolegijos sprendimas dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje The Prosecutor prieš Jean-Pierre Bemba Gombo, ICC-01/05-01/08.

2018 m. birželio 8 d. TBT apeliacinių skundų kolegijos sprendimas dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje The Prosecutor prieš Jean-Pierre Bemba Gombo, ICC-01/05-01/08 A.

5.3.2 Tarptautinis baudžiamasis tribunolas Ruandai (TBTR)

2000 m. sausio 27 d. TBTR pirmosios instancijos kolegijos sprendimas The Prosecutor prieš Alfred Musema, ICTR-96-13-A.

2001 m. birželio 1 d. TBTR apeliacinių skundų kolegijos sprendimas The Prosecutor prieš Jean-Paul Akayesu, ICTR-96-4-A.

5.3.3 Tarptautinis baudžiamasis tribunolas buvusiajai Jugoslavijai (TBTBJ)

1995 m. spalio 2 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Duško Tadić, IT-94-1-A.

1998 m. gruodžio 10 d. TBTBJ pirmosios instancijos kolegijos sprendimas The Prosecutor prieš Anto Furundžija, IT- 95-17/1 T.

1999 m. liepos 15 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Duško Tadić, IT-94-1-A.

2001 m. vasario 20 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Zejnil Delalić ir kitus, IT- 96-21-A.

2001 m. vasario 22 d. TBTBJ pirmosios instancijos kolegijos sprendimas The Prosecutor prieš Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac ir Zoran Vukovic, IT-96-23-T ir IT-96-23/1-T.

2004 m. liepos 29 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Tihomior Blaškić, IT-95-14-A.

2005 m. sausio 31 d. TBTBJ pirmosios instancijos kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Pavle Strugar, IT-01-42-T.

2006 m. lapkričio 30 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Stanislav Galić, IT-98-29-A.

2007 m. balandžio 3 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Brđanin, IT-99-36.

2014 m. sausio 23 d. TBTBJ apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Šainović, Pavković, Lazarević, ir Lukić, IT -05-87-A.

2.1.1 Siera Leonės specialusis teismas

2014 m. gegužės 31 d. SLST apeliacinių skundų kolegijos sprendimas Prosecutor prieš Sam Hinga Norman, SCSL-04-14-AR72(E).

5.4 Tarptautinis Teisingumo Teismas

1986 m. birželio 27 d. TTT sprendimas Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v United States of America), TTT rinkinys, 1986, 218 punktas.

5.5 Valstybių narių teismai

5.5.1 Austrija

2011 m. gruodžio 13 d. Austrijos Konstitucinio Teismo sprendimas U1907/10 (santrauka anglų kalba).

5.5.2 Belgija

2004 m. kovo 19 d. *Commission permanente de recours des réfugiés* (Belgijos pabėgėlių apeliacinių skundų valdyba) sprendimas Nr. 03-2672/F1640/cd (anoniminis ruandietis) (prancūzų kalba).

2008 m. rugsėjo 30 d. *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen/Conseil du contentieux des étrangers* (Belgijos užsieniečių bylų taryba) sprendimas Nr. 16.779 (olandų kalba).

2017 m. liepos 31 d. *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen/Conseil du contentieux des étrangers* (Belgijos užsieniečių bylų taryba) sprendimas Nr. 190.280 (UNHCR santrauka anglų kalba).

5.5.3 Čekija

2007 m. birželio 20 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas R. K. prieš Ministry of Interior, 6 Azs 142/2006-58 (EDAL bylos santrauka).

2010 m. rugsėjo 7 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas A. S. prieš Ministry of Interior, 4 Azs 60/2007-119 (čekų kalba).

2011 m. kovo 29 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas J. S. A. prieš Ministry of Interior, 6 Azs 40/2010-70 (čekų kalba).

2011 m. kovo 31 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas A. S. prieš Ministry of Interior, 4 Azs 60/2007-136 (čekų kalba).

2012 m. rugpjūčio 2 d. Čekijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas R. H. prieš Ministry of Interior, 5 Azs 2/2012-49 (čekų kalba).

5.5.4 Suomija

2014 m. vasario 18 d. Suomijos Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas 497 KHO:2014:35 (suomių kalba).

5.5.5 Prancūzija

2011 m. gegužės 4 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimas M. A, Nr. 320910, FR:CESSR:2011:320910.20110504 (santrauka anglų kalba).

2016 m. sausio 18 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimas M. X, Nr. 255091, FR:CESSR:2006:255091.20060118 (prancūzų kalba).

2017 m. birželio 7 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimas Mme B., Nr. 396261, FR:CECHR:2017:396261.20170607 (prancūzų kalba).

2018 m. balandžio 11 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimas M. A, Nr. 402242, FR:CECHR:2018:402242.20180411 (santrauka anglų kalba).

2018 m. balandžio 11 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimas M. A, Nr. 410897, FR:CECHR:2018:410897.20180411 (prancūzų kalba).

2019 m. vasario 28 d. Prancūzijos valstybės tarybos sprendimas M. A., Nr. 414821 A, ECLI: FR:CECHR:2019:414821.20190228 (prancūzų kalba).

2014 m. spalio 7 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas M. B., Nr. 13003572 C+ (prancūzų kalba).

2015 m. vasario 26 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas M. K., Nr. 09018932 C+ (prancūzų kalba).

2015 m. vasario 27 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas M. BA, Nr. 11015942 (prancūzų kalba).

2017 m. balandžio 20 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas M. K., Nr. 12033163 (prancūzų kalba).

2018 m. vasario 15 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas M. G., 14020621 C (prancūzų kalba).

2018 m. gegužės 15 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas M. N., Nr. 11013546 (prancūzų kalba).

2018 m. liepos 3 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas Mme A. A., Nr. 17021233 (prancūzų kalba).

2019 m. vasario 20 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo sprendimas M. G., M. G*M. GM. G*Nr. 14033102 (prancūzų kalba).

2019 m. birželio 25 d. Prancūzijos nacionalinio prieglobsčio teisės teismo didžiosios kolegijos sprendimas Mme I, Nr. 180287385 (prancūzų kalba).

2007 m. sausio 25 d. Prancūzijos pabėgėlių apeliacinių skundų valdybos sprendimas *M S*, Nr. 552944, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2007, 2008 m., p. 99–100.

5.5.6 Vokietija

1975 m. liepos 1 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas 1 C 44.68, *Buchholz* 402.24. 28 punktas, AuslG Nr. 9.

2008 m. spalio 14 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 48.07, DE:BVerwG:2008:141008B10C48.07.0.

2008 m. lapkričio 25 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 46.07.

2009 m. lapkričio 24 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 24.08, DE:BVerwG:2009:241109U10C24.08.0 (santrauka anglų kalba).

2010 m. vasario 16 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 7.09, DE:BVerwG:2010:160210U10C7.09.0.

2011 m. kovo 31 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 2.10, DE:BVerwG:2011:310311U10C2.10.0.

2011 m. liepos 7 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 26.10, DE:BVerwG:2011:070711U10C26.10.0

2011 m. liepos 7 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 27.10, DE:BVerwG:2011:070711U10C27.10.0.

2012 m. rugsėjo 4 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 10 C 13.11, DE:BVerwG:2012:040912U10C13.11.0 (santrauka anglų kalba).

2013 m. lapkričio 19 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas BVerwG 10 C 26.12, DE:BVerwG:2013:191113U10C26.12.0.

2019 m. balandžio 25 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG 1 C 28.18*, DE:BVerwG:2019:250419U1C28.18.0.

2019 m. gegužės 14 d. Vokietijos federalinio administracinio teismo sprendimas *BVerwG* 1 C 5.18, BVerwG:2019:140519B1C5.18.0.

5.5.7 Graikija

2018 m. rugpjūčio 21 d. Graikijos valstybės tarybos sprendimas 19694/2018 (santrauka anglų kalba).

5.5.8 Airija

2011 m. gegužės 5 d. Airijos aukštojo teismo sprendimas A B prieš Refugee Appeals Tribunal ir Minister of Justice, Equality and Law Reform, [2011 m.] IEHC 198.

5.5.9 Nyderlandai

2004 m. birželio 2 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200308845, ECLI:NL:RVS:2004:AP2043 (olandų kalba).

2004 m. liepos 23 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200402639, ECLI:NL:RVS:2004:AQ5615 (olandų kalba).

2005 m. balandžio 18 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200408765/1, NL:RVS:2005:AT4663 (olandų kalba).

2009 m. gruodžio 30 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 200902983/1/V1, NL:RVS:2009:BK8653 (olandų kalba).

2014 m. spalio 15 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 201405219/1/V1, NL:RVS:2014:3833 (olandų kalba).

2016 m. gegužės 17 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 201506251/1/V1, ECLI:NL:RVS:2016:1441 (olandų kalba).

2018 m. gegužės 21 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 201803118/1/V2, ECLI:NL:RVS:2018:2813 (olandų kalba).

2019 m. gegužės 19 d. Nyderlandų valstybės tarybos sprendimas 201708043/1/V1, ECLI:NL:RVS:2019:556.

5.5.10 Jungtinė Karalystė

1996 m. gegužės 22 d. Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų sprendimas T prieš Immigration Officer, [1996 m.] UKHL 8.

2009 m. vasario 18 d. Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų sprendimas RB (Alžyras) ir kiti prieš Secretary of State for the Home Department ir OO (Jordanija) prieš Secretary of State for the Home Department, [2009 m.] UKHL 10.

2010 m. kovo 17 d. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas JS (Šri Lanka) prieš Secretary of State for the Home Department, [2010 m.] UKSC 15.

2012 m. lapkričio 21 d. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimas Al-Sirri prieš Secretary of State for the Home Department; DD (Afganistanas) prieš Secretary of State for the Home Department, [2012 m.] UKSC 54.

2013 m. liepos 30 d. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo (Jungtinė Karalystė) sprendimas CM (Zimbabvė) prieš Secretary of State for the Home Department, [2013 m.] EWCA Civ 1303.

2015 m. spalio 14 d. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo (Jungtinė Karalystė) sprendimas AH (Alžyras) prieš Secretary of State for the Home Department, [2015 m.] EWCA Civ 1003.

2018 m. balandžio 26 d. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo (Jungtinė Karalystė) sprendimas Hany El-Sayed El-Sebat Youssef ir N2 prieš Secretary of State for the Home Department, [2018 m.] EWCA Civ 933.

2004 m. gegužės 7 d. Jungtinės Karalystės imigracijos apeliacinio teismo sprendimas KK (1 straipsnio F dalies c punktas), [2004 m.] UKIAT 101.

2012 m. vasario 2 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas MT (1 straipsnio F dalies a punktas – pagalba ir kurstymas) Zimbabvė, [2012 m.] UKUT 00015(IAC).

2012 m. balandžio 17 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas CM (1 straipsnio F dalies a punktas – vadovo įsakymai) Zimbabvė, [2012 m.] UKUT 00236(IAC).

2013 m. sausio 31 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas CM (EM šalies gairės; atskleidimas) Zimbabvė CG, [2013 m.] UKUT 00059.

2013 m. liepos 25 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas AH (1 straipsnio F dalies b punktas – „sunkus“) Alžyras prieš Secretary of State for the Home Department, [2013 m.] UKUT 382.

2016 m. kovo 2 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas Hany Youssef (Pabėgėlių konvencija – 1 straipsnio F dalies c punktas) Egiptas prieš Secretary of State for the Home Department, [2016 m.] UKUT 00137 (IAC).

2016 m. gegužės 18 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas TG (direktyvų ir taisyklių sąveika) Kinija prieš Secretary of State for the Home Department, [2016 m.] UKUT 00374 (IAC).

2016 m. liepos 22 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas AB (1 straipsnio F dalies a punktas – gynyba – spaudimo darymas) Iranas, [2016 m.] UKUT 00376 (IAC).

2019 m. gegužės 14 d. Jungtinės Karalystės aukštesniojo teismo imigracijos ir prieglobsčio kolegijos sprendimas AAS ir kiti prieš Secretary of State for the Home Department, AA/08375/2011 ir kt.

5.6 Ne valstybių narių teismai

5.6.1 Kanada

1998 m. birželio 4 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas Veluppillai Pushpanathan prieš Minister of Citizenship and Immigration, [1998 m.] 1 SCR 982.

2013 m. liepos 19 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas Ezokola prieš Kanadą (Citizenship and Immigration), SCC 40, [2013 m.] 2 SCR 678.

2014 m. spalio 30 d. Kanados Aukščiausiojo teismo sprendimas Febles prieš Kanadą (Citizenship and Immigration, [2014 m.] 3 SCR 431.

1993 m. lapkričio 4 d. Kanados federalinio teismo sprendimas Sivakumar prieš Minister of Employment and Immigration, 1993 m., CanLII 3012 (FCA), [1994 m.] 1 FC 433.

5.6.2 Naujoji Zelandija

2010 m. rugpjūčio 27 d. Naujosios Zelandijos Aukščiausiojo teismo sprendimas The Attorney General (Minister of Immigration) prieš Tamil X ir Refugee Status Appeals Authority, [2010 m.] NZSC 107.

F priedas. Metodika

Leidinio *Taikymo išimtys: Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (2011/95/ES) 12 ir 17 straipsniai. Teisinė analizė* pirmas leidimas buvo paskelbtas 2016 m. sausio mėn. 2018 m. Tarptautinė pabėgėlių ir migracijos teisės teisėjų asociacija (Europos IARMJ) ([526]) pagal konkrečią sutartį, įgyvendinančią Bendrąją paslaugų teikimo sutartį EASO/2017/589, įsipareigojo peržiūrėti pirmąjį teisinės analizės leidimą ir pridėtą teisminių institucijų instruktoriaus nurodymą (JTGN). Vadovaudamasi gautomis pastabomis ir pirmojo leidimo turinio analize, taip pat atsižvelgdama į išvadas dėl pagrindinių teisinių ir teismų praktikos pokyčių nuo jos paskelbimo dienos, IARMJ parengė peržiūros ataskaitą. Šioje ataskaitoje išdėstytos EASO skirtos rekomendacijos dėl būtinybės atnaujinti medžiagą. 2019 m. liepos 3 d. IARMJ ir EASO sudarė konkrečią sutartį, pagal kurią IARMJ turėjo atnaujinti teisinę analizę, įskaitant atskirą pridedamą jurisprudencijos rinkinį ir JTGN, remdamasi peržiūros ataskaitoje nurodytomis rekomendacijomis.

IARMJ redaktorių grupės Peržiūros ir atnaujinimo pakomitetis (RUS), kurį sudaro tik pareigas einantys teisėjai ir teismų nariai, turintys patirties prieglobsčio teisės ir (arba) teismų narių mokymų Europos Sąjungos valstybėse narėse ir asocijuotosiose šalyse srityje, atrinko ir paskyrė du tyrėjus. Jiems buvo skirta užduotis atnaujinti teisinę analizę ir JTGN. Didaktikos ekspertai padėjo redaguoti ir parengė teismų praktikos rinkinį bei priedus. Jie veiklą vykdė prižiūrint ir vadovaujant RUS. RUS buvo sudarytas siekiant užtikrinti teismų nepriklausomumo principo vientisumą ir garantuoti, kad būtų parengta ir pagal teismų rekomendacijas teismų nariams pateikta teisminių institucijų mokymo medžiaga. RUS teikė rekomendacijas dėl mokymo medžiagos atnaujinimo ir priėmė visus su medžiagos struktūra, formatu, stiliumi ir turiniu susijusius sprendimus.

Pasitelktų tyrėjų užduotis – atlikti tyrimus pagal RUS pateiktą tyrimo metodiką ir parengti atnaujintą teisinės analizės ir jos priedų leidimą bei JTGN, vadovaujantis techninėje užduotyje išdėstytais nurodymais. Kiekvienas tyrėjas ir didaktikos ekspertas turėjo laikytis darbo grafiko ir parengti leidinio standarto projektus, kurie atitiktų *EASO profesinio tobulėjimo leidinių serijos bendrosios kompetencijos ir specializuotiems teismams. Stiliaus vadovas*. Jie turėjo atsižvelgti į tai, kad rengiama medžiaga naudosis teisėjai ir teismų nariai. Visų pirma jie turėjo atsižvelgti į tai, kad teismų nepriklausomumas yra svarbiausias teisėjų ir teismų narių profesinio tobulėjimo principas ir kad jiems taikomas įpareigojantis aspektas aiškinant atitinkamas teisės nuostatas pagal ES teisę ir nustatant teismų praktikos tendencijas.

Medžiagos projektu RUS pasidalijo su ESTT teisėju asmeniškai, UNHCR ir EASO. Rengdamas galutinę medžiagą, RUS atsižvelgė į gautas pastabas.

([526]) Anksčiau buvusi Tarptautinė pabėgėlių teisės teisėjų asociacija (IARLJ) ir Europos IARLJ.

G priedas. Atrinkta bibliografija

1. Oficialūs dokumentai

1.1. Europos Sąjunga

EASO, Exclusion: Articles 12 and 17 Qualification Directive (2011/95/EU) – Judicial analysisError! Hyperlink reference not valid.Error! Hyperlink reference not valid., 2016 m. sausio mėn.

EASO, Ending International Protection: Articles 11, 14, 16 and 19 Qualification Directive (2011/95/EU) – Judicial analysisError! Hyperlink reference not valid., 2016 m. gruodžio mėn.

EASO, Qualification for International Protection (Directive 2011/95/EU) – Judicial analysis, 2016 m. gruodžio mėn.

EASO, Praktinės gairės. Prieglobsčiostatuso nesuteikimas, 2017 m.

EASO, Asylum procedures and the principle of non-refoulement – Judicial analysisError! Hyperlink reference not valid., 2018 m.

EASO, Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysisError! Hyperlink reference not valid., 2018 m.

Europos Komisija, Proposal for a Council Directive on minimum standards for the qualification and status of third country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection, 2001 m. rugsėjo 12 d., COM(2001) 510 galutinis.

1.2. Kanada

Kanados imigracijos ir pabėgėlių valdyba, Interpretation of the convention refugee definition in the case law, 2018 m. kovo 31 d.

1.3. Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas

TRKK, *Elements of War Crimes under the Rome Statute of the International Criminal Court* (CUP, 2002).

TRKK, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*Error! Hyperlink reference not valid.Error! Hyperlink reference not valid. (CUP, 2005, pataisytas leidimas 2009).

TRKK, Customary International Humanitarian Law, Volume II: Practice – Part 1 (CUP, 2005).

TRKK, Customary International Humanitarian Law, Volume II: Practice – Part 2Error! Hyperlink reference not valid. (CUP, 2005).

TRKK, International Humanitarian Law: Answers to Your Questions, 2015 m. vasario mėn.

TRKK, *Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field* (CUP, 2016). [Internetinė versija yra TRKK internetinėje duomenų bazėje: Commentary on the First Geneva Convention.]

TRKK, *Commentary on the Second Geneva Convention: Convention (II) for the Amelioration of the Condition of the Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea* (CUP, 2017). [Internetinė versija yra TRKK internetinėje duomenų bazėje: Commentary on the Second Geneva Convention.]

TRKK, *Commentary: Volume III: Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War* (TRKK, 1960). [Internetinė versija yra TRKK internetinėje duomenų bazėje: Commentary on the Third Geneva Convention.]

TRKK, *Commentary: Volume IV: Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War* (TRKK, 1960). [Internetinė versija yra TRKK internetinėje duomenų bazėje: Commentary on the Fourth Geneva Convention.]

TRKK, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August* (TRKK, 1987). [Internetinė versija yra TRKK internetinėje duomenų bazėje: Commentary to Additional Protocol I ir Commentary to Additional Protocol II.]

1.4. Niurnbergo Tarptautinis karo tribunolas

Tarptautinis karo tribunolas, The Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal: Nuremberg 14 November 1945–1 October 1946: Vol. IError! Hyperlink reference not valid. (Niurnbergas, 1947 m.).

1.5. Jungtinė Karalystė

Jungtinės Karalystės krašto apsaugos ministerija, The Manual of the Law of Armed Conflict (OUP, 2004).

1.6. Jungtinės Tautos

1.6.1 UNHCR

UNHCR, Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, HCR/1P/4/Eng/REV.4 (1979 m., pakartotinė redakcija, 2019 m. balandžio mėn.).

UNHCR, Guidelines on International Protection No 5: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of RefugeesError! Hyperlink reference not valid, 2003 m. rugsėjo 4 d., HCR/GIP/03/05.

UNHCR, *Background Note on the Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*, 2003 m. rugsėjo 4 d.

UNHCR, UNHCR Note on the Interpretation of Article 1E of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees, 2009 m. kovo mėn.

UNHCR, UNHCR intervention before the Supreme Court of the United Kingdom in the cases of Yasser al-Sirri (Appellant) v Secretary of State for the Home Department (Respondent) and DD (Afghanistan) (Appellant) v Secretary of State for the Home Department (Respondent), 2012 m. kovo 23 d.

UNHCR, UNHCR, Note on UNHCR's Interpretation of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Article 12(1)(a) of the EU Qualification Directive in the context of Palestinian refugees seeking international protection, 2013 m. kovo mėn.

UNHCR, Guidelines on International Protection No 13: Applicability of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees to Palestinian Refugees, 2017 m. gruodžio mėn., HCR/GIP/16/12.

1.6.2 Jungtinių Tautų paramos ir darbo agentūra Palestinos pabėgėliams Artimuosiuose Rytuose

UNRWA, Consolidated Eligibility and Registration Instructions, 2009 m. sausio 1 d.

2. Leidiniai

2.1. Papildoma medžiaga

2.1.1 Pabėgėlių teisė

J.-Y. Carlier ir P. D'Huart, „L'Exclusion du statut de réfugié: Cadre général", V. Chetail ir C. Laly-Chevalier (red.), *Asile et extradition: Théorie et pratique des clauses d'exclusion au statut de réfugié*, *Bruylant*, 2014.

G. S. Goodwin-Gill ir J. McAdam, *The Refugee in International Law* („Pabėgėlis tarptautinėje teisėje"), 3-iasis leidimas, OUP, 2007.

K. Hailbronner ir D. Thym, *EU Immigration and Asylum Law: A Commentary* („ES imigracijos ir prieglobsčio teisė. Pastabos"), 2-asis leidimas, *Beck Hart Nomos*, 2016.

J. C. Hathaway ir M. Foster, *The Law of Refugee Status* („Pabėgėlių statuso teisė“), 2-asis leidimas, CUP, 2014.

A. Zimmermann (red.), *The 1951 Convention relating to the Status of Refugees – A Commentary* („951 m. Konvencija dėl pabėgėlių statuso. Pastabos“), OUP, 2011.

2.1.2 Tarptautinė baudžiamoji teisė

A. Cassese *et al*., *Cassese's International Criminal Law*, 3-iasis leidimas, OUP, 2013.

J. de Hemptinne, R. Roth ir E. van Sliedregt (red.), *Modes of Liability in International Criminal Law* („Atsakomybės būdai tarptautinėje baudžiamojoje teisėje“), CUP, 2019.

R. O'Keefe, *International Criminal Law* („Tarptautinė baudžiamoji teisė“), OUP, 2015.

W. A. Schabas, *Genocide in International Law: The Crime of Crimes* („Genocidas tarptautinėje teisėje – pats didžiausias nusikaltimas“), 2-asis leidimas, CUP, 2009).

W.A. Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute* („Tarptautinis baudžiamasis teismas. Pastabos dėl Romos statuto“), 2-asis leidimas, OUP, 2016.

C. Stahn (ed.), *The Law and Practice of the International Criminal Court* („Tarptautinio baudžiamojo teismo teisė ir praktika“), OUP, 2015.

O. Triffterer ir K. Ambos, *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary* („Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutas. Pastabos“), 3-iasis leidimas, *C. H. Beck, Hart, Nomos*, 2016.

E. van Sliedregt, *Individual Criminal Responsibility in International Law* („Individuali baudžiamoji atsakomybė tarptautinėje teisėje“), OUP, 2012.

G. Werle ir F. Jessberger, *Principles of International Criminal Law* („Tarptautinės baudžiamosios teisės principai“), 3-iasis leidimas, OUP, 2014.

2.1.3 Tarptautinė humanitarinė teisė

A. Clapham *et al*., *The 1949 Geneva Conventions: A Commentary* („1949 m. Ženevos konvencijos. Pastabos“), OUP, 2015.

Y. Dinstein, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict* („Karo veiksmai pagal tarptautinio ginkluoto konflikto teisę“), 3-iasis leidimas, CUP, 2016.

Y. Dinstein, *Non-International Armed Conflicts in International Law* („Netarptautinis ginkluotas konfliktas tarptautinėje teisėje“),CUP, 2014.

D. Fleck (red.), *The Handbook of International Humanitarian Law* („Tarptautinės humanitarinės teisės vadovas“), 3-iasis leidimas, OUP, 2013.

J.-M. Henckaerts ir L. Doswald-Beck, Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules („Paprotinė tarptautinė humanitarinė teisė, I tomas. Taisyklės“), CUP, 2005, pataisytas leidimas 2009 (taip pat galima rasti TRKK, Rule 156: Definition of War Crimes).

2.2 Akademinė literatūra

J. Bond, „Principled Exclusions: A Revised Approach to Article 1F(A) of the Refugee Convention“ („Principinis statuso nesuteikimas. Peržiūrėtas požiūris į Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies a punktą“), *Michigan Journal of International Law* („Mičigano tarptautinės teisės žurnalas“), 2013, 15–78.

V. Chetail ir C. Laly-Chevalier (red.), *Asile et extradition: Théorie et pratique des clauses d'exclusion au statut de réfugié*, *Bruylant*, 2014.

N. Combs, *Fact-Finding Without Facts: The Uncertain Evidentiary Foundations of International Criminal Convictions* („Faktų nustatymas neturint faktų. Dviprasmiški tarptautinių baudžiamųjų nuosprendžių įrodymų pagrindai“), CUP, 2010.

T. de Boer ir M. Zieck, *ICC Witnesses and Acquitted Suspects Seeking Asylum in the Netherlands: An Overview of the Jurisdictional Battles between the ICC and Its Host State* („Nyderlanduose prieglobsčio prašantys TBT liudytojai ir išteisinti įtariamieji. TBT ir jo priimančiosios valstybės mūšių dėl jurisdikcijos apžvalga“), IJRL, 2015, 573–606.

N. Djordjevic, „Exclusion under Article 1F(b) of the Refugee Convention: The Uncertain Concept of Internationally Serious Common Crimes“ („Statuso nesuteikimas pagal Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies b punktą. Dviprasmiška tarptautinių sunkių bendrąją teisę pažeidžiančių nusikaltimų koncepcija“), *Journal of International Criminal Justice* („Tarptautinės baudžiamosios teisenos žurnalas“), 2014, 1057–1074.

G. Gilbert, „Exclusion and Evidentiary Assessment“ („Statuso nesuteikimo ir įrodymų vertinimas“), G. Noll (red.), *Proof, Evidentiary Assessment and Credibility in Asylum Procedures* („Įrodymai, įrodymų vertinimas ir patikimumas vykdant prieglobsčio procedūras“), *Martinus Nijhoff*, 2005, 161–177.

G. Gilbert, „Exclusion is Not Just about Saying 'No': Taking Exclusion Seriously in Complex Conflicts“ („Statuso nesuteikimas nėra susijęs vien su neigiamu atsakymu. Rimtas požiūris į statuso nesuteikimą sudėtinguose konfliktuose“), D. Cantor ir J.-F. Durieux (red.), *Refuge from Inhumanity? War Refugees and International Humanitarian Law* („Pabėgimas nuo nežmoniškumo? Karo pabėgėliai ir tarptautinė humanitarinė teisė“), *Brill Nijhoff*, 2014, 155–175.

B. Goddard, „UNHCR and the International Protection of Palestinian Refugees“ („UNHCR ir tarptautinė Palestinos pabėgėlių apsauga“), *Refugee Survey Quarterly* („Ketvirtinis pabėgėlių padėties tyrimas“), 2009, 475–510.

J. C. Hathaway *et al*., „The Michigan Guidelines on the Exclusion of International Criminals“ („Mičigano gairės dėl statuso nesuteikimo tarptautiniams nusikaltėliams“), *Michigan Journal of International Law* („Mičigano tarptautinės teisės žurnalas“), 2013, 3–13.

M. Holvoet, „Harmonizing Exclusion under the Refugee Convention by Reference to the Evidentiary Standards of International Criminal Law“ („Statuso nesuteikimo pagal Pabėgėlių konvenciją derinimas vadovaujantis tarptautinės baudžiamosios teisės įrodinėjimo standartais“), *Journal of International Criminal Justice* („Tarptautinės baudžiamosios teisenos žurnalas“), 2014, 1039–1056.

S. Kapferer, „Article 14(2) of the Universal Declaration of Human Rights and Exclusion from International Refugee Protection“ („Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 14 straipsnio 2 dalis ir tarptautinės pabėgėlio apsaugos statuso nesuteikimas“), *Refugee Survey Quarterly* („Ketvirtinis pabėgėlių padėties tyrimas“), 2008, 53–75.

S. Kapferer, The Interface Between Extradition and Asylum („Sąsaja tarp ekstradicijos ir prieglobsčio“), UNHCR, Teisės ir apsaugos politikos tyrimų serija, 2003.

D. Kosar, *Inclusion before Exclusion or Vice Versa: What the Qualification Directive and the Court of Justice Do (Not) Say* („Kas yra Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyva ir ką sako (arba nesako) Teisingumo Teismas“), IJRL, 2013, 87–119.

Y. Li, *Exclusion from Protection as a Refugee: An Approach to a Harmonizing Interpretation in International Law*, („Pabėgėlio apsaugos statuso nesuteikimas. Požiūris į suderintą aiškinimą tarptautinėje teisėje“), *Brill Nijhoff*, 2017.

M. Maystre, „The Interaction between International Refugee Law and International Criminal Law with respect to Child Soldiers“ („Sąsaja tarp tarptautinės pabėgėlių teisės ir tarptautinės baudžiamosios teisės vaikų karių atžvilgiu“), *Journal of International Criminal Justice* („Tarptautinės baudžiamosios teisenos žurnalas“), 2014, 953–974.

J. Rikhof, *The Criminal Refugee: The Treatment of Asylum Seekers with a Criminal Background in Domestic and International Law* („Pabėgėlis nusikaltėlis. Nusikaltusių prieglobsčio prašytojų vertinimas pagal vietos ir tarptautinę teisę“), *Republic of Letters Publishing*, 2012.

J. Rikhof, Exclusion at a Crossroads: The Interplay between International Criminal Law and Refugee Law in the Area of Extended Liability („Statuso nesuteikimas kryžkelėje. Sąveika tarp tarptautinės baudžiamosios teisės ir pabėgėlių teisės išplėstos atsakomybės srityje“), UNHCR, Teisės ir apsaugos politikos tyrimų serija, Doc PPLA/2011/06, 2011 m. birželio mėn.

S. Singer, „Terrorism and Article 1F(c) of the Refugee Convention“ („Terorizmas ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punktas“), *Journal of International Criminal Justice* („Tarptautinės baudžiamosios teisenos žurnalas“), 2014, 1075–1091.

S. Singer, *Terrorism and Exclusion from Refugee Status in the UK: Asylum Seekers Suspected of Serious Criminality* („Terorizmas ir pabėgėlio statuso nesuteikimas Jungtinėje Karalystėje. Prieglobsčio prašytojai, įtariami padarę nusikalstamą veiką“), *Brill Nijhoff*, 2015.

S. Sivakumaran, *Exclusion from Refugee Status: The Purposes and Principles of the United Nations and Article 1F(c) of the Refugee Convention* („Pabėgėlio statuso nesuteikimas. Jungtinių Tautų tikslai ir principai ir Pabėgėlių konvencijos 1 straipsnio F dalies c punktas“), IJRL, 2014, 350–381.

KAIP SUSISIEKTI SU ES

Asmeniškai
Visoje Europos Sąjungoje yra šimtai *Europe Direct* centrų. Artimiausio centro adresą galite rasti internetu (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_lt).

Telefonu arba raštu
Europe Direct **tarnyba atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su šia tarnyba galite susisiekti:**
— nemokamu numeriu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį),
— šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696,
— naudodami šią formą: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_lt.

KAIP RASTI INFORMACIJOS APIE ES

Internetas
Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje *Europa* (european-union.europa.eu).

ES leidiniai
ES leidinius galite peržiūrėti arba užsisakyti adresu op.europa.eu/lt/publications. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į *Europe Direct* arba į vietos dokumentų centrą (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_lt).

ES teisė ir susiję dokumentai
Norėdami susipažinti su ES teisine informacija, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1951 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, apsilankykite svetainėje *EUR-Lex* (eur-lex.europa.eu).

ES atvirieji duomenys
Portale data.europa.eu suteikiama prieiga prie ES institucijų, įstaigų ir agentūrų atvirųjų duomenų rinkinių. Šiuos duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais. Be to, portale suteikiama prieiga prie daugybės Europos šalių duomenų rinkinių.

BZ-02-20-007-LT-C

Europos Sąjungos
leidinių biuras

ISBN 978-92-9465-865-4